821.135.1.09
L66

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș,
Mariana Chirilă, Cezar Zaharia

Limba și literatura română
de la competență la performanță

Ghid de pregătire pentru evaluările din învățământul primar

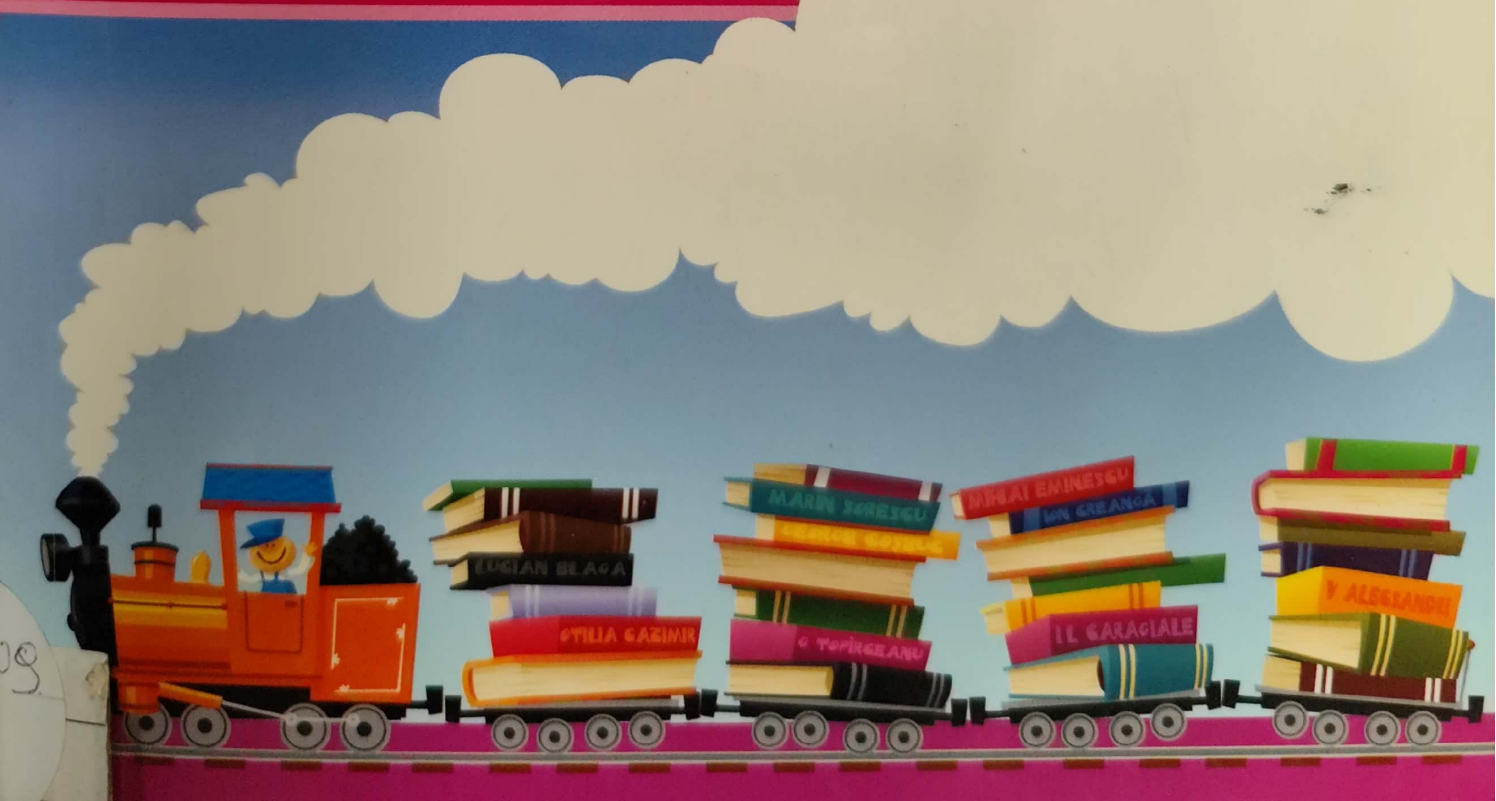

POLIROM

© 2010 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Limba și literatura română de la competență la performanță: ghid de pregătire pentru evaluările din învățământul primar / Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș, Mariana Chirilă, Cezar Zaharia. – Iași: Polirom, 2010
Bibliogr.

ISBN: 978-973-46-1621-3

I. Gavrilă, Camelia
II. Doboș, Mihaela
III. Chirilă, Mariana
IV. Zaharia, Cezar

811.135.1(075.33)
821.135.1.09(075.33)
371.26

Printed in ROMANIA

Scanned with OKEN Scanner

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș,
Mariana Chirilă, Cezar Zaharia

Limba și literatura română
de la competență la performanță

Ghid de pregătire pentru evaluările din învățământul primar

Scanned with OKEN Scanner

Camelia Gavrilă – profesor de limba și literatura română, gradul didactic I, la Colegiul „Costache Negruzzi", Iași, doctor în științe filologice, inspector general al Inspectoratului Școlar al Județului Iași în perioada 1997-2000 și 2005-2009, coordonator al Centrului Regional de Formare profesori, directori, inspectori, membru al Comisiei Naționale de limba și literatura română din 1997, în prezent director al Colegiului Național „Costache Negruzzi", Iași. Autor sau coautor al lucrărilor: *Lecturi critice ale textului literar* (Junimea, Iași, 1998); *Exerciții și teste de limba și literatura română* (Polirom, Iași, 1999); *Provocările textului literar* (Spiru Haret, Iași, 2000); *Textul literar. Ghid de receptare și interpretare critică* (Polirom, Iași, 2001); *Mitic și magic în opera lui Lucian Blaga* (Junimea, Iași, 2002); *Compendiu de teorie și critică literară. Repere pentru bacalaureat* (Polirom, Iași, 2003); *Evaluarea la limba și literatura română. Teste și repere teoretice pentru liceu și bacalaureat* (Polirom, Iași, 2004); *Limba și literatura română pentru examene și performanță. Aplicații lingvistice și stilistice pentru gimnaziu* (Polirom, Iași, 2006); *Limba română prin exerciții, compuneri și teste. Repere teoretice și aplicații pentru clasele a IV-a și a V-a* (Polirom, Iași, 2006); *Limba și literatura română. Ghid pentru pregătirea concursurilor și olimpiadelor școlare* (Nomina, Pitești, 2007); *Limba și literatura română. Lucrări de nota 10* (Nomina, Pitești, 2007); *Receptarea textului. Noțiuni de teorie literară, limbă și comunicare* (Polirom, Iași, 2010); *Receptarea textului literar. Analize, interpretări, repere critice* (Polirom, Iași, 2010).

Mihaela Doboș – profesor de limba și literatura română, gradul didactic I, la Colegiul „Costache Negruzzi", Iași. Formator național, conceptor de subiecte pentru examenul de bacalaureat (2008, 2009), evaluator de manuale școlare. Coautor al lucrărilor: *Teste de limba română, matematică și limba engleză pentru absolvenții clasei a IV-a* (Spiru Haret, Iași, 2000); *Ghid de teorie literară* (Porțile Orientului, Iași, 2001); *Literatura română pentru liceu. Repere tematice pentru manualele alternative. Clasa a IX-a* (Polirom, Iași, 2002); *Compendiu de teorie și critică literară. Repere pentru bacalaureat* (Polirom, Iași, 2003); *Limba și literatura română – 100 de teste finale pentru capacitate* (Polirom, Iași, 2003); *Evaluarea la limba și literatura română. Teste și repere teoretice pentru liceu și bacalaureat* (Polirom, Iași, 2004); *Limba și literatura română pentru examene și performanță. Aplicații lingvistice și stilistice pentru gimnaziu* (Polirom, Iași, 2006); *Limba română prin exerciții, compuneri și teste. Repere teoretice și aplicații pentru clasele a IV-a și a V-a* (Polirom, Iași, 2006); *Evaluarea Națională 2010. Noțiuni teoretice și variante de subiecte* (Paralela 45, București, 2009); *Receptarea textului. Noțiuni de teorie literară, limbă și comunicare* (Polirom, Iași, 2010); *Receptarea textului literar. Analize, interpretări, repere critice* (Polirom, Iași, 2010).

Mariana Chirilă – profesor de limba și literatura română, gradul didactic I, la Colegiul „Costache Negruzzi", Iași. Colaborator la revistele *Convorbiri literare*, *Convorbiri didactice*, *Cronica*, *Materom*. Autor sau coautor al volumelor: *Lecturi critice ale textului literar* (Junimea, Iași, 1998); *Exerciții și teste de limba și literatura* română (Polirom, Iași, 1999); *Provocările textului literar* (Spiru Haret, Iași, 2000); *Teste de limba română, matematică și limba engleză pentru absolvenții clasei a IV-a* (Spiru Haret, Iași, 2000); *Textul literar. Ghid de receptare și interpretare critică* (Polirom, Iași, 2001); *Limbă și comunicare* (Taida, Iași, 2004); *Limba română prin exerciții, compuneri și teste. Repere teoretice și aplicații pentru clasele a IV-a și a V-a* (Polirom, Iași, 2006); *Viitorul începe azi – ghid de consiliere și orientare școlară* (Taida, Iași, 2008).

Cezar Zaharia – profesor de limba și literatura română, gradul didactic I, la Colegiul „Costache Negruzzi", Iași, cu experiență și rezultate constante în pregătirea elevilor pentru performanță prin olimpiade și concursuri școlare, cooptat în grupuri de lucru la nivel național și județean privind elaborarea de programe, subiecte, metodologii ale competițiilor pentru elevi, inițiator (în echipă) și membru în Comisia Națională a Olimpiadei de Limbă, Literatură și Comunicare „Ionel Teodoreanu" pentru clasele V-VI. Coautor al volumelor: *Lecturi literare pentru clasa a VIII-a. Antologie de ghiozdan după noua programă școlară* (Porțile Orientului, Iași, 2000); *Dicționar de terminologie literară* (Casa Editorială Demiurg, Iași, 2002); *Literatura română pentru liceu. Proza* (Casa Editorială Demiurg, Iași, 2006); *Limba română prin exerciții, compuneri și teste. Repere teoretice și aplicații pentru clasele a IV-a și a V-a* (Polirom, Iași, 2006).

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Cuvânt-înainte 9

I. Literatură

Capitolul 1. Textul literar/nonliterar. Literatura populară/cultă 13
Textul literar și textul nonliterar 13
Repere teoretice 13
Modele și sugestii de interpretare 14
Exerciții aplicative 15
Teste formative 17
Teste complexe 19
Literatura populară și literatura cultă 22
Literatura populară 22
Repere teoretice 22
Literatura cultă 22
Repere teoretice 22
Modele și sugestii de interpretare 23
Textul popular 23
Textul cult 24
Exerciții aplicative 25
Teste complexe 27
Teste pentru performanță 35

Capitolul 2. Conținutul și forma operei literare 43
Opera literară 43
Repere teoretice 43
Conținutul și forma operei literare 43
Modele și sugestii de interpretare 44
Exerciții aplicative 46
Teste complexe 47
Teste formative 53
Exerciții pentru performanță 59

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 3. Moduri de expunere. Narațiunea. Descrierea. Dialogul 64
Narațiunea 64
Repere teoretice 64
Modele și sugestii de interpretare 66
Exerciții aplicative 70
Teste formative 73
Descrierea 73
Repere teoretice 74
Modele și sugestii de interpretare 76
Exerciții aplicative 77
Dialogul 77
Repere teoretice 78
Modele și sugestii de interpretare 79
Vorbirea directă și vorbirea indirectă 79
Trecerea de la vorbire directă la vorbire indirectă 79
Repere teoretice 79
Trecerea de la vorbire indirectă la vorbire directă 79
Repere teoretice 80
Exerciții aplicative 84
Teste formative 88
Exerciții pentru performanță 92
Exerciții formative 96

Capitolul 4. Opera narativă. Personajul literar 96
Opera narativă 96
Repere teoretice 98
Modele și sugestii de interpretare 99
Exerciții aplicative 104
Personajul literar 104
Repere teoretice 105
Modele și sugestii de interpretare 106
Teste formative 112
Teste pentru performanță 117

Capitolul 5. Opera lirică. Procedee de expresivitate artistică. Elemente de versificație 117
Opera lirică 117
Repere teoretice 117
Modele și sugestii de interpretare 119
Exerciții aplicative 122
Teste formative 123
Procedee de expresivitate poetică 123
Repere teoretice 124
Elemente de versificație 124
Repere teoretice 125
Modele și sugestii de interpretare 126
Exerciții aplicative 130
Teste pentru performanță 133

Capitolul 6. *Opera dramatică (teatrul) 133
Opera dramatică 133
Repere teoretice 135

Teste pentru performanță 135

Scanned with OKEN Scanner

II. Compuneri şcolare

Tipuri de compuneri 145
Repere teoretice 145
Scrisoarea 146
Jurnalul intim/personal 146
Tipuri de compuneri şi sugestii de rezolvare 146

III. Limbă şi comunicare

Capitolul 1. Noţiuni de fonetică, ortografie şi punctuaţie 159
Fonetică 159
Repere teoretice 159
Sunetul şi litera 159
Silaba, accentul, despărţirea cuvintelor în silabe 160
Ortografie şi punctuaţie 161
Semnele de ortografie 161
Semnele de punctuaţie 161
Exerciţii aplicative 162

Capitolul 2. Noţiuni de vocabular (lexic) 166
Vocabularul 166
Repere teoretice 166
Structura vocabularului 166
Sensul cuvintelor în context 167
Exerciţii aplicative 168

Exerciţii recapitulative 171

Capitolul 3. Noţiuni de morfologie 173
Repere teoretice 173
Verbul 174
Repere teoretice 174
Exerciţii aplicative 175
Substantivul 178
Repere teoretice 178
Exerciţii aplicative 180
Adjectivul 182
Repere teoretice 182
Exerciţii aplicative 183
Pronumele 187
Repere teoretice 187
Exerciţii aplicative 190
Numeralul 192
Numeralul cardinal 192
Repere teoretice 192
Numeralul ordinal 193
Repere teoretice 193
Scrierea cu cifre romane 194
Exerciţii aplicative 195

Exerciţii recapitulative 198

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 4. Noțiuni de sintaxă 203
Repere teoretice 203
Clasificarea propozițiilor 203
Exerciții aplicative 204
Subiectul 207
Repere teoretice 207
Exerciții aplicative 208
Predicatul 211
Repere teoretice 211
Exerciții aplicative 212
Atributul 215
Repere teoretice 215
Exerciții aplicative 216
Complementul 218
Repere teoretice 218
Exerciții aplicative 219

Exerciții recapitulative 222

IV. Teste pentru examene, concursuri școlare și olimpiade

V. Sugestii de proiecte, concursuri și teme de portofoliu

Proiectul – o metodă interactivă 281
Proiecte individuale 282
Proiecte în echipă 284
Turul galeriei (expoziții) 287
Concursuri 288

Recomandări de lectură suplimentară 290
Povești și basme 290
Cărți cu personaje copii 290
Cărți cu personaje animale 291
Cărți cu personaje și întâmplări comice 291
Cărți de aventuri 291
Cărți de inspirație istorică 291
Cărți de literatură science-fiction 292
Cărți de poezie (selectiv) 292

Bibliografie 293

Scanned with OKEN Scanner

Cuvânt-înainte

Prin obiectivele educaționale actuale, precum *a învăța să înveți, a învăța să gândești liber, a învăța să fii*, școala modelează mintea, sufletul și conștiința elevilor, valorificându-le resursele în mod creator. Astfel, demersul nostru didactic și editorial, motivat de mutarea accentului, în contextul reformei, pe formarea de competențe, constituie o invitație în lumea fascinantă a cuvântului, într-un dialog autentic despre *textul literar* și cel *nonliterar*, despre *limbă* și *comunicare*, despre creație și cultură.

Fără îndoială că măsura adevărată a calității unei activități didactice este dată de evaluarea performanțelor celor care învață. Lucrarea ***Limba și literatura română de la competență la performanță. Ghid de pregătire pentru evaluările din învățământul primar***, structurată în cinci părți – „Literatură", „Compuneri școlare", „Limbă și comunicare", „Teste pentru examene, concursuri școlare și olimpiade", „Sugestii de proiecte, concursuri și teme de portofoliu" –, oferă, într-o manieră sistematică și esențializată, noțiuni gramaticale și literare ce acoperă conținuturile programei, precum și pe cele ale curriculumului extins, aspecte marcate cu asterisc.

Elevii din ultimele clase ale ciclului primar vor descoperi în paginile acestei cărți o abordare modernă a textului literar, în corelație cu noțiunile gramaticale, sub forma unor exerciții diferențiate, cu itemi variați, ce implică și valențele expresive ale limbii. Lucrarea propune modele ale învățării și evaluării prin strategii complexe (receptare dirijată, sugestii interpretative, generare de text, teste formative, exerciții de creativitate, teste-grilă etc.). Textele-suport, selectate din scriitori clasici și moderni, sunt urmate de sarcini de lucru complexe, ca o modalitate de abordare comunicativ-funcțională, cu scopul aprofundării competențelor și al exersării abilităților creative ale elevilor.

Diversificarea gradului de dificultate al aplicațiilor este unul dintre obiectivele prioritare ale lucrării, care și-a propus să iasă din șabloanele analizei gramaticale limitative, ale unui comentariu rigid, oferind exerciții provocatoare, incitante, cu accente ludice și implicații interdisciplinare ce conduc la folosirea corectă, nuanțată și expresivă a limbii române, precum și la însușirea unor tehnici de muncă intelectuală. Sperăm ca instrumentele de lucru pe care le implică (fișe de lectură, pagini de jurnal, rebusuri, portofolii, proiecte etc.) să-și dovedească utilitatea, prin racordarea la nivelul informațional al epocii în care trăim. Secțiunea destinată activităților interactive vizează consolidarea deprinderilor de relaționare verbală, învățarea strategiilor de comunicare prin joc, dar și documentarea, stimularea lecturii, a abordărilor transcurriculare, facilitând dezvoltarea unui orizont de cunoaștere.

Scanned with OKEN Scanner

Secțiunea „Teste pentru examene, concursuri școlare și olimpiade" reprezintă o încercare de acomodare a elevilor capabili de performanță cu specificul și exigențele concursurilor, ale olimpiadelor școlare sau ale testării în vederea admiterii în clasa a V-a. Trecând de la stadiul de *expert* la cel de *campion*, elevii vor ajunge la un nivel superior de receptare și de interpretare a problemelor de limbă și literatură română, dincolo de competențele standard, pentru a descoperi farmecul aventurii cuvântului.

Nutrim speranța că lucrarea de față, așezată sub semnul modernizării procesului didactic, va constitui un instrument de lucru util pentru elevi în drumul spre performanță și, așa cum în escaladarea unui munte asperitățile îi permit alpinistului să se agațe și să urce, tot astfel potențialii olimpici se pot autodepăși, înțelegând că studiul și lectura înseamnă provocare, dorință de cunoaștere, fascinație intelectuală. Învățătorii, maeștrii care îi inițiază în tainele și labirintul cuvântului, vor putea utiliza noi metode de feedback în vederea obținerii unor performanțe maxime, privilegiu al spiritelor alese.

Autorii

Scanned with OKEN Scanner

I. Literatură

Nu e mare opera unde e mult material,
ci aceea unde e mult suflet!
(Nicolae Iorga)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 1
Textul literar/nonliterar. Literatura populară/cultă

Când folosesc un cuvânt, înseamnă exact ce am hotărât eu să însemne...

(Lewis Carroll)

Textul literar şi textul nonliterar

Repere teoretice

- Există o opoziție între textele literare și cele nonliterare.
- Textele literare au o intenție artistică evidentă, pe când cele nonliterare transmit un mesaj fără o preocupare pentru frumusețea exprimării.

Textul literar	Textul nonliterar
• Este un produs artistic, ce urmărește să impresioneze cititorul, comunicând o emoție. • Utilizează cuvinte expresive, cu sensuri noi în funcție de context. • Folosește un vocabular variat (cuvinte populare, din fondul vechi al limbii, termeni recenți etc.). • Se insistă nu atât asupra informațiilor, a mesajului, cât a modului în care sunt transmise ideile și sentimentele. • Valorifică atât realitatea, cât și imaginația, fantezia, depășind uneori limitele posibilului (romane SF). • Pot exista mai multe interpretări ale mesajului transmis. • Originalitatea este un element definitoriu, căci literatura e o artă a cuvântului.	• Are predominant un caracter informativ. • Nu sunt admise formulările lipsite de corectitudine sau claritate. • Limba este literară, fără cuvinte/expresii populare, termeni vechi (arhaici) sau regionali. • Contează conținutul transmis și mai puțin modalitățile de prezentare. • Implică un număr mare de informații precise și explicații, într-un stil concis, clar, fără ambiguități. • Absența posibilităților de a interpreta în mod diferit mesajul. • Corectitudinea gramaticală constituie o dominantă în redactarea textului.

Scanned with OKEN Scanner

a) Literatură populară b) Literatură cultă	a) Texte didactice: manual b) Texte științifice: studii specializate c) Texte publicitare: reclame, afișe d) Texte utilitare: cerere, scrisoare

Modele și sugestii de interpretare

A. Explică, în câteva rânduri, caracterul nonliterar al următorului fragment de text:

„Cetatea Neamț, construită pe o înălțime cu pante abrupte ce domină valea râului Neamț și facilitează supravegherea pasului Tulgheș și a drumului spre Suceava, se datorează domnitorului Petru Mușat, care a ridicat aici un castel cu formă pătratică, înconjurându-l cu un zid gros de 3 metri, din piatră, și cu un șanț adânc." (Ion Iordan, *România. Ghid turistic*)

Acest text are caracter nonliterar, deoarece autorul prezintă clar și precis, cu date exacte, Cetatea Neamțului, ctitorie a domnitorului Petru Mușat. Fiind publicat într-un ghid turistic, fragmentul face referire la așezarea geografică, la formele și dimensiunile cetății. Intenția autorului este de a descrie imaginea cetății devenite obiectiv turistic într-un stil accesibil, oferind informații ce i-ar putea interesa pe turiști.

B. Citește următorul fragment, apoi răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Cei mai însemnați însă dintre toate neamurile tracice au fost dacii sau geții. Împărțiți într-un număr mare de triburi, ei locuiau ținutul cuprins între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și Nistru, trecând în unele părți și peste aceste hotare. Astfel, la sudul Dunării, ei se întindeau până la munții Balcani, mai ales în partea de est, dinspre mare." (Constantin Giurescu, *Istoria românilor*)

Receptare dirijată

1. Indică domeniul căruia îi aparține acest text.

Fragmentul aparține unui text istoric, lucru evidențiat atât de titlu, cât și de conținutul pasajului.

2. Precizează ce conține acest fragment.

Textul, având caracter istoric, conține informații despre strămoșii noștri, dacii, localizați atât la nordul, cât și la sudul Dunării.

3. *Argumentează caracterul nonliterar al textului de mai sus.

Textul citat are caracter informativ, conține date precise din sfera istoriei, deci științifică, iar cuvintele folosite au sensuri proprii, specifice domeniului.

4. *Stabilește două deosebiri față de un text literar.

Spre deosebire de operele literare, ce apelează la imaginație, acest text se referă la aspecte strict istorice din realitate, având rolul de a informa

Scanned with OKEN Scanner

corect cititorii. De asemenea, dacă textul literar emoționează prin imagini artistice, cel științific adoptă o exprimare clară, logică, punând în valoare informațiile respective.

Exerciții aplicative

1. Citește următorul text și alege una dintre caracteristicile sale, formulate în continuare:

„Pădurea este o suprafață mare de teren pe care cresc în stare sălbatică specii de arbori și arbuști, specii de plante erbacee, mușchi, dar și diferite specii de animale."

a) claritate
b) originalitate
c) ambiguitate

2. Redactează un text clar și concis de circa zece rânduri, despre:

a) o activitate extrașcolară desfășurată recent;
b) o întâmplare hazlie.

3. Formulează două enunțuri, combinând termenii: *glob*, *gheață*, *transparent*, *armonie*, *cer*, *oglindă*, *infinit* în variantă literară, respectiv nonliterară.

4. Realizează o reclamă pentru:

a) un obiect util;
b) un oraș turistic;
c) o boabă de piper.

5. Scrie un text nonliterar, transformând următorul enunț:

„Vântul, dezmierdat de soare, se alinta cald, fumegând de flori prin pomii albi." (Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*)

6. Încercuiește varianta corectă.

Anunțul: „Colecționez timbre. Ofer, în schimb, ilustrate" are scop:

a) distractiv;
b) informativ;
c) utilitar.

7. Completează enunțurile, apoi, sintetizând informațiile, realizează o scurtă autoprezentare:

a) Sunt fericit(ă) când .....
b) Jocul meu preferat este .....
c) Colegii mei cred despre mine că .....

Scanned with OKEN Scanner

8. Redactează un text în care să-ţi exprimi opinia despre semnificaţiile proverbului „Haina face pe om", dezvoltând două argumente pro sau contra.

9. Contruieşte un text în care să prezinţi:

a) profilul zodiei tale;
b) orașul/satul/comuna în care locuiești;
c) cartea preferată.

10. Pornind de la imaginea de mai jos, descrie, într-un text nonliterar, semnificaţia Crăciunului.

11. Redactează un text nonliterar despre anotimpul preferat, apoi transpune conţinutul într-o variantă literară.

© Jozef Sedmak/Dreamstime.com

12. Prezintă în opt-zece rânduri, la alegere, în limbaj ştiinţific:

a) o carte;
b) o jucărie;
c) o veveriţă;
d) un măr.

13. Imaginează-ţi că eşti reporter şi realizează un scurt articol pentru revista şcolii, despre unul dintre următoarele subiecte:

a) o acțiune caritabilă;
b) Orășelul Copiilor;
c) casa bunicilor.

Scanned with OKEN Scanner

14. Scrie o jumătate de pagină despre una dintre pasiunile tale; alcătuiește un slogan adecvat, apoi desenează o mascotă.

15. Relatează impresiile de la un film/spectacol/concert, insistând asupra aspectelor pozitive care te-au impresionat.

Teste formative

Citește următoarele texte, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. „Delta Dunării este un ținut inedit, unic în lume, pentru cele peste 1 200 de specii de copaci și plante, peste 300 de specii de păsări (între care colonii unice de pelicani, dar și de berze, egrete, călifari albi și roșii, flamingo – ocrotite de lege), în jur de 100 de specii de pești." („Un paradis terestru", *Avantaje*)

Cerințe:

1. Notează informațiile esențiale din acest text sub forma unei idei principale.
2. Transpune informațiile sub forma unei scheme.
3. Precizează felul termenilor utilizați în text.
4. Menționează scopul pentru care a fost scris textul publicat în revista *Avantaje*.
5. Comentează succint titlul „Un paradis terestru".

B. „Cei mai însemnați însă din toate neamurile tracice au fost dacii sau geții. Împărțiți într-un număr mare de triburi, ei locuiau ținutul cuprins între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și Nistru, trecând în unele părți și peste aceste hotare. Astfel, la sudul Dunării, ei se întindeau până la munții Balcani, mai ales în partea de est, dinspre mare." (Constantin Giurescu, *Istoria românilor*)

Cerințe:

1. Indică informația principală a fragmentului.
2. Extrage detaliile pe care le consideri importante.
3. Argumentează caracterul nonliterar al acestui text.
4. Explică rolul enumerației din acest pasaj.
5. Prezintă modalitatea în care ai ilustra coperta acestui volum (imagini, culori etc.).

C. „Atunci când ne gândim la stres, ne vin în minte termeni precum: *tensiune*, *povară*, *solicitare*, *efort*, *presiune*, *încordare*, *forță* sau *constrângere*. Toate aceste reacții reprezintă gradul fiecăruia de a percepe sarcinile pe care le are de îndeplinit zilnic. Cum cauzele stresului sunt la tot pasul, psihologii spun că cele mai importante lucruri sunt caracterul persoanei și

866361

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „GH. ASACHI" IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

capacitatea fiecăruia de autocontrol în momentele critice." („Cum scăpăm de stres?", *Ziua de Iași*)

Cerințe:

1. Formulează o definiție pentru stres, valorificând informațiile din acest text.
2. Cum ți se pare acest fragment dintr-un articol de ziar? Alege una dintre variantele următoare, explicând opțiunea făcută:
   a) clar;
   b) impresionant;
   c) precis.
3. Extrage termenii științifici care apar în text.
4. Oferă trei posibile răspunsuri (soluții) la întrebarea din titlul articolului.

D. „Vremea va continua să se răcească, devenind deosebit de rece pentru această perioadă a anului. Înnorările vor fi persistente și pe arii extinse vor fi precipitații predominant sub formă de ninsoare. Începând cu orele serii nebulozitatea se va accentua îndeosebi în Carpații Meridionali și în Munții Banatului, unde sunt de așteptat precipitații sub formă de lapoviță și ninsoare."

Cerințe:

1. Extrage, pe coloane, termenii corespunzători unui limbaj specializat:
   a) substantive;
   b) verbe;
   c) adjective.
2. Identifică termenii ce reprezintă:
   a) elemente spațiale (loc);
   b) elemente temporale (timp).
3. Reformulează enunțul: „Înnorările vor fi persistente și pe arii extinse vor fi precipitații predominant sub formă de ninsoare", utilizând un limbaj artistic.
4. Recunoaște anotimpul și luna la care se face referire și propune alte denumiri (populare, poetice etc.).
5. Folosind desenul, reprezintă cu ajutorul culorilor atmosfera descrisă în această prognoză meteo.

*E. „*Reporterul*: Vă apasă celebritatea?
Victor Rebengiuc: Eu sunt un om simplu, merg pe jos și mă îmbrac modest. Când mi se spune «maestre», mă umflă râsul. Ce maestru, domnule? Sunt muncitor în teatru, muncitor cu trupul și cu sufletul...
Reporterul: Cum vă dați seama că ați «cucerit» rolul?
Victor Rebengiuc: Când simt că replica vine de la sine, când îi găsesc tonul și sinceritatea, când înțeleg adevărul și sensul replicilor... simți atunci, dintr-odată, că ești luminat..." (Marius Chivu, „Interviu cu Victor Rebengiuc")

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Numește tipul de text și categoria căruia îi aparține.
2. Precizează cum trebuie să fie formulate întrebările într-un astfel de text.
3. Rezumă conținutul discuției.
4. Formulează alte două întrebări pe care i le-ai adresa lui Victor Rebengiuc.
5. Redactează un scurt text nonliterar în care să prezinți un artist pe care îl admiri.

Teste complexe

Citeşte cu atenţie următoarele texte, pentru a răspunde întrebărilor formulate mai jos:

A. „Grădina zoologică e un fel de magazin de jucării, unde tigrii, girafele și leoparzii sunt vii. Rogi lupul să te ia puțin în cârcă și acolo te mănâncă (...). Lupul trăiește în haite și pe la noi. Mănâncă dimineața oi, la prânz oi și seara tot oi. Din cauza acestui meniu fix, umblă oamenii după el prin păduri, cu puști și cu topoare, să-l cam omoare. Ursul polar poartă, ca un nas, cojoc și fular. Îi e ciudă că aici nu-i așa ger și-ar intra într-un frigider. Ce să vă mai arăt?" (Marin Sorescu, *La grădina zoologică*)

Cerințe:

1. Identifică tipul de text, prezentând două elemente caracteristice.
2. *Numește procedeele artistice din primul enunț al fragmentului.
3. *Recunoaște și explică modul de formare a unei comparații.
4. Propune alte patru variante expresive pentru a defini grădina zoologică în primul alineat.
5. Continuă textul în patru-cinci rânduri, oferind răspuns întrebării finale a fragmentului.

B. „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe–n văi coboară tânguiosul glas de clopot." (Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)

Cerințe:

1. *Identifică în textul dat:
   a) o imagine vizuală;
   b) o imagine auditivă;
   c) o imagine dinamică;
   d) o imagine cromatică.
2. Completează următoarele enunțuri, utilizând informații din textul dat:
   a) Atmosfera poetică poate fi asociată culorii .....
   b) Reperele spațiale ale descrierii sunt .....
   c) *Rima versurilor este .....

Scanned with OKEN Scanner

3. Alege din următoarea listă o caracteristică a peisajului descris de poet:
   a) mirific;
   b) enigmatic;
   c) feeric;
   d) tainic.
4. Transpune imaginea descrisă în poezie într-un text nonliterar.
5. Scrie un text de șase-zece rânduri, în care să-ți exprimi sentimentele provocate de lectura acestei strofe.

C. „Eu și Clara am luat-o peste câmp și am mers vreo sută de metri până la lizieră, de fapt o adevărată pădurice de salcâmi tineri. De sus am putut să vedem la picioarele noastre o uimitoare, feerică văioagă plină de flori sălbatice. Margarete și gura-leului, cicoare și mușețel, flori pestrițe, desfăcute în toată frumusețea lor, ca într-o pictură naivă. Clara era fascinată, a coborât și a intrat printre florile care îi ajungeau până la mijloc. Se oprea, lua câte una în palmă, o privea atent, mirosea alta, lua de pe un lujer o buburuză lucioasă și-i dădea drumul să zboare de pe deget." (Mircea Cărtărescu, *Travesti*)

Cerințe:

1. Realizează o prezentare a impresiilor tale de cititor al acestui fragment, completând mai întâi următoarea schemă:
   - Autorul operei: .....
   - *Naratorul evenimentelor: .....
   - Personajele: .....
   - Locul acțiunii: .....
   - Timpul întâmplărilor: .....
   - Firul narativ prezintă: .....
   - Rolul descrierii este: .....
   - *Procedeele artistice: .....
   - Ce m-a impresionat: .....
   - Ideea/Mesajul fragmentului: .....
2. Completează spațiile libere, folosind adjective:
   Margarete ..... și ..... gura-leului, ... cicoare și mușețel ....., flori pestrițe, desfăcute ..... în toată frumusețea lor, ca într-o ..... pictură naivă.
3. Descrie, în maximum zece rânduri, una dintre florile enumerate la exercițiul anterior, pe care o vei desena la sfârșitul compunerii.
4. Scrie un text prin care să îi recomanzi unui coleg lectura acestei cărți.
5. Povestește scena surprinsă în fragmentul citat din perspectiva unei flori, la alegere.

*D. „Între timp ploaia se întețise așa de tare, că picăturile nu mai puteau sta niciunele lângă altele, nici curge ca picături, ci se uneau și formau mari grămezi de lichid care înecau totul, nu se mai vedea nimic. Moromete se

Scanned with OKEN Scanner

mișcă din loc și își scoase pălăria din cap, pe care în mod bizar o scutura de apă ca și când nu și-ar fi dat seama ce cădea de sus. Și-o puse în cele din urmă la loc, dar nu s-ar fi putut spune că o pălărie trebuie să stea pe cap, și nu în mână. «Uită-te la mine, continuă Moromete luând-o fără grabă spre grădină, am peste șaizeci de ani și în mintea mea e că o să trăiesc o sută. De ce să nu trăiesc? Ce, nu e bine de trăit?»" (Marin Preda, *Moromeții*)

Încercuiește varianta pe care o consideri corectă:

1. Moromete este:
   a) narator;
   b) autor;
   c) personaj.
2. Fragmentul începe cu un pasaj:
   a) narativ;
   b) descriptiv;
   c) dialogat.
3. Personajul din acest fragment este caracterizat:
   a) direct;
   b) indirect;
   c) în ambele modalități.
4. În fragment există:
   a) descriere tip portret;
   b) descriere tip tablou;
   c) descriere interioară.
5. Eroului i se conturează:
   a) portretul fizic;
   b) portretul moral;
   c) un portret mixt.

*E.

„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris,
Încet gândită, gingaș cumpănită." (Tudor Arghezi, *Ex libris*)

„Tu-mi ești prietenă și soră, carte, (...)
Și litera parcă-i tăiată-n aur..." (Alexandru Andrițoiu, *Cartea*)

Cerințe:

1. Compară versurile citate, urmărind:
   a) tema (aspectul abordat);
   b) sentimentele exprimate;
   c) concepția despre carte;
   d) forma de adresare.
2. Notează expresiile prin care este definită sau caracterizată cartea de către cei doi poeți.
3. Exprimă-ți preferințele față de una din strofe, motivând alegerea.

Scanned with OKEN Scanner

4. Descrie în patru-cinci rânduri cartea:
   a) având în vedere părțile ei componente (științific);
   b) ca rod al inspirației și al muncii.

5. Prezintă:
   a) drumul cărții de la autor la cititor;
   b) citate, proverbe despre carte;
   c) un text literar cu titlul *Cartea care mă iubește.*

Literatura populară şi literatura cultă

O literatură nu trăiește prin cei ce scriu,
ci prin ceea ce scriu.
(Tudor Mușatescu)

Literatura populară

Repere teoretice

- Textele populare aparțin folclorului literar.
- Au fost transmise oral, nu în scris.
- Autorii nu sunt cunoscuți.
- Opera este o creație colectivă.
- Unele opere populare (doina, balada) se cântă.
- Se regăsesc elemente tipice, tradiționale (*formule*: „a fost odată ca niciodată...", „frunză verde").
- *Specii populare:
  a) în versuri: doina, balada, legenda, cântecul, strigătura;
  b) în proză: basmul, snoava.
- proverbele sunt rodul înțelepciunii populare a mai multor generații: „Cine se scoală de dimineață departe ajunge".
- *Zicătorile nu sunt enunțuri complete, ci structuri expresive: „toate zilele, de frunza frăsinelului".

Literatura cultă

Repere teoretice

- Textele culte sunt tipărite și aparțin literaturii scrise, cu autori cunoscuți.
- Opera literară cultă, în proză sau în versuri, este rezultatul unui creator original.
- Autorul modelează realitatea prin imagini artistice, selectând, combinând cuvintele într-un mod particular pentru a trezi emoții cititorului.

Scanned with OKEN Scanner

- Textul literar cult reflectă concepția, sensibilitatea și rafinamentul artistic ale autorului, fie el poet, prozator sau dramaturg.

Modele și sugestii de interpretare

Textul popular

A. Scrie o compunere în care să formulezi aprecieri asupra textului de mai jos, având în vedere că aparține literaturii populare:

„— Corbule, corbule, mie să-mi aduci un cioc de apă dulce, căci eu ți-oi da de mâncare trei leșuri de zmei și trei de cal.
Auzind corbul aceste cuvinte, aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce și-i astâmpără setea, căci însetoșaseră nevoie mare. Atunci Greuceanu mai prinse la suflet și, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu și, trăgându-mi-l, îl băgă în pământ până la gât și-i puse piciorul pe cap, ținându-l așa." (*Greuceanu*)

Aparținând unui basm popular, acest fragment surprinde o secvență din adresarea directă a lui Greuceanu, aflat într-un moment dificil, către un corb personificat. Promisiunea făcută acestuia îl va determina să-i ducă viteazului un cioc de apă, revigorându-l. Naratorul povestește la persoana a III-a, evidențiind capacitățile supranaturale și forța impresionantă ale eroului pozitiv din basm. Deoarece narațiunea se îmbină cu dialogul, scena pare vie, reală, iar prin personificarea corbului suntem invitați parcă într-un univers în care totul este posibil. Acesta urmărește lupta dintre Greuceanu, reprezentantul Binelui, și zmeu, personajul negativ, care este dominat de forța fizică a eroului.

Farmecul povestirii este dat de exprimarea simplă, atât a personajului, cât și a naratorului, de frecvența cuvintelor și a expresiilor populare („leșuri", „cioc de apă", „mai prinse la suflet"), care conferă fragmentului o notă pitorească specifică basmului popular.

B. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă:
și se luptară,
și se luptară,
zi de vară
până seară,
iară când fu pe la nămiezi, se făcură amândoi două focuri și așa se băteau; un corb însă le tot da ocol, croncănind; văzându-l, zmeul îi spuse:

— Corbule, corbule! Ia seu în unghiile tale și pune peste mine, că-ți voi da stârvul ăsta ție.

— Corbule, corbule! zise și Prâslea, dacă vei pune peste mine seu, eu îți voi da trei stârvuri. (...)

Corbul, fără a mai întârzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prâslea și prinse mai multă putere." (*Prâslea cel voinic și merele de aur*)

Scanned with OKEN Scanner

Receptare dirijată

1. Susţine, prin două argumente, caracterul de operă populară (basm) al fragmentului.

Acest fragment face parte dintr-un basm, dovadă personajele implicate – zmeul și Prâslea –, motivul luptei și intervenția benefică a unui personaj din lumea animalelor. Fiind un basm popular, opera nu are un autor cunoscut și se utilizează limbajul popular.

2. Numeşte două acţiuni supraomeneşti, specifice literaturii populare.

În basmele populare, eroii au capacitatea de a se metamorfoza („se făcură amândoi două focuri"), iar eroul pozitiv este ajutat de ființe necuvântătoare (corbul), care înțeleg graiul omenesc.

*3. Prezintă rolul repetiţiei, procedeu frecvent în operele populare.

Repetiția „și se luptară" sugerează timpul îndelungat al confruntării dintre cei doi eroi, precum și intensitatea luptei, accentuând astfel forța de neînvins a protagoniștilor.

Textul cult

A. Scrie o compunere în care să formulezi aprecieri asupra textului de mai jos, având în vedere că aparţine literaturii culte:

„Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de păraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei – două nopți tulburi, gura ei – un hău căscat, dinții ei – șiruri de pietre de mori." (Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

Prozatorul Mihai Eminescu este un artist al descrierii literare, fixând prin câteva detalii imaginea hidoasă a mumei pădurii. Personaj fabulos, această ființă are „aripi vântoase", „față ca o stâncă", „o pădure-n loc de păr", epitete și comparații care evidențiază un aspect fizic grotesc, specific personajelor negative. Limbajul folosit este deosebit de plastic, autorul exagerând în prezentarea deficiențelor („gura – un hău căscat", „dinții – șiruri de pietre de mori") prin îmbinări inedite de imagini și cuvinte, pentru a impresiona cititorul. Fragmentul aparține unei opere literare, unui basm cult și de aceea valorifică sensurile expresive ale cuvintelor („aerul cernit") și combină imaginile vizuale cu cele auditive („urla") într-un mod particular, original.

*B. Scrie o compunere în care să evidenţiezi asemănările şi deosebirile dintre textul popular şi cel cult, pornind de la fragmentele următoare:

Scanned with OKEN Scanner

a) „Dar, când ajung
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci...
Haiducii mei
Doinesc toți trei
Și clocotesc
Și hohotesc
Păduri adânci..."
(Ștefan Octavian Iosif, *Doina*)

b) „Doină, doină, cântec dulce!"
Când te-aud, nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Când răsuni, eu stau în loc."
(Doină populară)

Deși cele două strofe aparțin una literaturii populare (b) și cealaltă literaturii culte (a), amândouă exprimă în mod direct sentimente de apreciere față de doină, ca poezie confesivă, văzută drept un „chiot lung" sau „un cântec dulce".

Doina populară este concepută ca o adresare directă către „versul de foc" în care poetul anonim își varsă amarul („foc"), în timp ce doina lui Ștefan Octavian Iosif se referă la legătura dintre om și natură, haiducii transpunându-și sentimentele în cântece care străbat și „hohotesc" păduri adânci.

Ambele texte au titluri simple, sunt structurate în versuri cu rimă împerecheată în varianta populară și variată în textul cult, care poartă amprenta unui autor.

Exerciții aplicative

1. Completează:

Textul: „Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna,/ Alunece luna/ Prin vârfuri lungi de brad" (Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*) este:
a) literar, deoarece .....
b) cult, întrucât .....

2. Alege varianta corectă:

a) În textul de mai sus se oferă informații. A/F
b) Textul se adresează imaginației cititorului. A/F
c) În text există imagini auditive. A/F
d) În fragmentul citat există narațiune. A/F

3. Încercuiește răspunsul corect:

Fragmentul: „— Spune-mi, zmeule spurcat, unde ai ascuns tu soarele și luna, căci azi nu mai ai scăpare din mâna mea" aparține:
a) unui basm;
b) unei balade;
c) unei doine.

Scanned with OKEN Scanner

*4. Notează patru formule specifice doinelor populare.

5. Completează:

a) Basmele au final .....
b) Doinele dau glas sentimentelor de .....
c) Personajele specifice basmelor sunt: .....
d) Finalul basmelor populare evidențiază .....

6. Versurile următoare aparţin unui text popular. Extrage cuvinte/structuri/expresii populare şi propune formele lor literare:

„O șoaptă de sus
Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa,
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Ce-ntâi soțioară
Care s-a ivi
Mâini în zori de zi." (*Monastirea Argeșului*)

7. Comentează, într-o compunere de circa zece rânduri, afirmaţia lui Vasile Alecsandri:

„Doina este *cântecul cel mai frumos și cel mai cu suflet.*"

*8. Compară următoarele versuri, precizând două asemănări şi două deosebiri referitoare la caracterul lor popular, respectiv cult:

„Codrule, codruțule,
Bunule, drăguțule,
Ian desfă-ți cărările,
Să-mi duc supărările,
Dorul mândrei arzător,
Ce mă face călător."
(*Codrule, codruțule*)

„— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că, de când nu ne-am văzut,
Multă vreme au trecut
Și, de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat."
(Mihai Eminescu, *Revedere*)

*9. Continuă în zece rânduri, în stil popular, următorul text:

„Se zice că cucul a fost fiul unui împărat, care domnea în Apus. Când ajunse la bătrânețe, împăratul îi sfătui pe feciori cum să împartă pământul. Dar, neascultându-l, începură ei a se certa. Tatăl lor îi blăstăma, zicându-le: «Păsări să vă faceți...»."

10. Scrie, într-o compoziţie proprie, o legendă, la alegere, a stiloului, a cifrelor, a cărţii sau a apariţiei cuvântului.

11. Povesteşte, în 10-15 rânduri, o întâmplare, folosind expresii populare.

Scanned with OKEN Scanner

12. Transformă următorul dialog utilizând limba literară:

„— Măi, Tândală, uite o pasăre! Hai s-o prindem, s-o frigem și s-o mâncăm boiereşte, zise Păcală.

— Că bine zici!" (*Păcală și Tândală*)

13. Realizează descrierea unui personaj animal din basmele româneşti şi transpune apoi imaginea într-un desen sugestiv.

14. Indică titluri ilustrative pentru:

a) basme populare: .....
b) basme culte: .....
c) doine populare: .....
d) doine culte: .....
e) balade populare: .....
f) balade culte: .....

*15. Extrage din texte populare şi culte:

a) comparaţii;
b) repetiţii.

Teste complexe

Citeşte cu atenţie textele-suport şi răspunde cerinţelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Frunză verde nucă sacă,
Toate crengile s-apleacă
Cu vârfurile la pământ
Și mă-ntreabă de ce plâng...
M-oi amărî și le-oi spune
C-am pierdut floare de fragă
Și puterea mea cea dragă
Și-am pierdut frunză de fag
Și ce-am avut eu mai drag." (*Doine și balade*)

Receptarea textului

Cerinţe:

1. Indică un element din text care susţine caracterul popular.
2. Transcrie o formulă tipic populară.
3. Precizează sentimentele transmise în poezie.
4. Extrage cuvintele referitoare la natură și explică rolul folosirii lor.

*5. Menţionează tipul de rimă al acestor versuri.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții de creativitate

1. *Rescrie versurile, schimbând cuvintele din finalul versurilor, astfel încât să ilustrezi alt tip de rimă.
2. Enumeră cuvinte și forme populare, indicând apoi variantele literare.
3. Precizează ce tonalitate au versurile și ce fel de melodie li s-ar potrivi.
4. Propune un titlu acestor versuri:
   a) în manieră populară;
   b) pentru a evidenția sentimentele;
   c) pentru a ilustra legătura dintre om și natură.
5. *Apelând la lecturile suplimentare, scrie titlurile unor opere populare ce reprezintă:
   a) doina de dor;
   b) doina de jale;
   c) balada.

B. Text-suport:

„Melc, melc, codobelc,
Scoate coarne bourești
Și te du la baltă
Și bea apă caldă
Și te du la Dunăre
Și bea apă tulbure
Și te urcă pe buștean
Și mănâncă leuștean.” (Din folclorul copiilor)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Asociază acest text cu unul dintre următoarele sentimente:
   a) admirație;
   b) bucurie;
   c) tristețe.
2. Versurile conțin:
   a) un îndemn;
   b) o invitație;
   c) o rugăminte.
3. Cuvântul *codobelc* reprezintă:
   a) o specie de melc;
   b) un joc de cuvinte;
   c) un alint.
4. Descrie jocul copilăriei în care este folosit textul de mai sus.

*5. Prezintă măsura și rima versurilor.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii de creativitate

1. Povestește în 10-15 rânduri modul în care crezi că ar reacționa melcul la auzul acestor cuvinte.
2. Scrie într-o pagină de jurnal câteva impresii despre jocurile pe care le jucai în copilărie.
3. Imaginează un joc nou, însoțindu-l de o strofă atractivă.
4. Realizează o comparație între jocurile copiilor din trecut și cele din perioada actuală.
5. Desenează imaginea unei cochilii și scrie ce crezi că reprezintă ea pentru melcul care o poartă.

C. Text-suport:

„Doină, doină, cântic dulce!
Când te-aud, nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Când răsuni, eu stau în loc.
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Și privighetorile." (Doină populară)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Precizează tipul de text citat mai sus, aducând câte un argument.
2. Comentează primul vers.
3. Explică rolul repetiției din această poezie.
4. Extrage termenii care fac referire la sonoritatea doinei.
5. Numește sentimentele transmise prin aceste versuri.
6. Prezintă semnificația ultimelor două versuri.
7. Indică măsura și rima versurilor.

Exerciţii de creativitate

1. Propune alte definiții artistice personale ale *doinei*, după modelul: *viers cu foc*.
2. Identifică în text:
   a) o structură care evidențiază legătura dintre versuri și muzică;
   b) un simbol al muzicii.

*3. Enumeră titlul unor melodii celebre care au ca text opere poetice populare sau culte.

D. Text-suport:

„Închinar-oi codrilor,
Ulmilor
Și fagilor,
Brazilor,

Scanned with OKEN Scanner

Paltinilor,
Că-mi sunt mie frățiori,
De poteri ascunzători,
D-oi muri,
M-or tot umbri,
Cu frunza m-or înveli,
Cu freamătul m-or jeli." (*Toma Alimoș*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Completează enunțurile:
   a) Acest text are caracter popular, deoarece .....
   b) O imagine caracteristică textelor populare este .....
2. Precizează cui sunt atribuite aceste vorbe.
3. Numește sentimentele exprimate în aceste versuri.
*4. Comentează un procedeu artistic, la alegere.
5. Explică semnificația versurilor:
   „Că-mi sunt mie frățiori
   De poteri ascunzători".
*6. Precizează rima versurilor.

Exerciții de creativitate

1. Descrie în șase-opt rânduri codrul, folosind sugestii din text.
2. Redactează o compunere liberă, cu titlul *Povestea codrului.*
3. Privește următoarea imagine și compune o strofă care să surprindă farmecul peisajului.

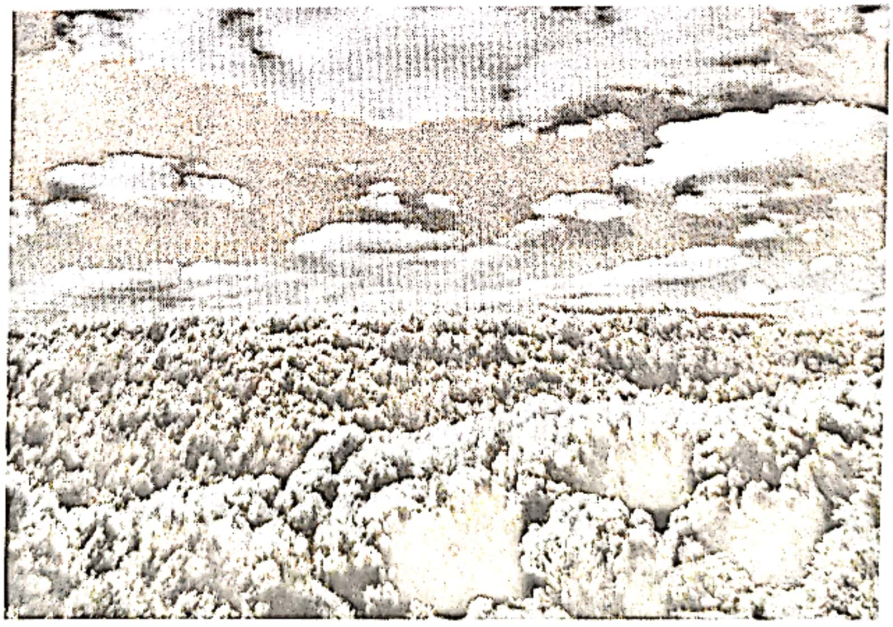

© Kalina Vova/Dreamstime.com

4. Creează un slogan și un afiș pentru a susține o acțiune ecologică de protecție a pădurii.

Scanned with OKEN Scanner

E. Text-suport:

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman,
Ș-are oi mai multe,
Mândre și cornute."

(*Miorița*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Precizează locul și timpul acțiunii.
2. Numește personajele principale și explică originea lor.
3. Extrage cuvinte/forme populare.
4. Explică motivul complotului pus la cale.
*5. Indică naratorul și persoana la care se povestește.
*6. Argumentează pe scurt încadrarea acestui fragment într-o operă populară.
7. Extrage versurile care îl caracterizează în mod direct pe ciobănașul moldovean și comentează aceste trăsături.

Exerciții de creativitate

1. Respectând tiparele poeziei populare, compune o strofă în care să descrii *piciorul de plai*.
2. Conturează, în aproximativ zece rânduri, portretul unuia dintre ciobănași, la alegere.
3. Realizează un desen adecvat imaginii *gură de rai*.

F. Text-suport:

„Privighetoarea, auzind cuvintele acestea, se supără așa de tare, încât a început a se ruga în gândul său la Dumnezeu și a zice că, dacă el va afla-o că e cu ceva vinovată, s-o lase așa cum este, iar de nu va afla-o cu nimic vinovată, s-o prefacă într-o pasere ca să poată zbura încotro vor duce-o ochii ca să nu mai fie de batjocura și de râsul lumii." (*Privighetoarea*, legendă populară românească)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Scrie ideea principală ce reiese din acest fragment.
2. Menționează dacă privighetoarea a fost considerată vinovată sau nu.
*3. Încadrează acest fragment în ansamblul operei:
   a) situație inițială;
   b) desfășurarea acțiunii;
   c) situație finală.

Scanned with OKEN Scanner

*4. Precizează tipul de narator.
5. Completează enunțurile:
   a) Privighetoarea este o pasăre ....., de dimensiuni .....,
      cu pene de culoare ..... și formă .....
   b) Privighetoarea este simbolul ....., datorită .....
6. Extrage cuvinte, forme, structuri gramaticale populare, indicând apoi forma lor literară.
7. Transpune, folosind limbajul popular, vorbirea indirectă în vorbire directă.

Exerciții de creativitate

1. Propune un final operei din care face parte acest fragment, optând pentru:
   a) un final neprevăzut;
   b) un final fericit;
   c) un final trist.
2. Dă un titlu legendei, în concordanță cu finalul ales.

G. Text-suport:

„Când fu ca să treacă fata pe acolo, unde îi ieși înainte balaurul plesnind din coadă și încolăcindu-se, din gurile lui ieșea văpaie de foc și limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare; cum îl văzu fata că este așa de grozav, niște răcori o apucară și i se făcu părul măciucă de frică. Calul, dacă simți că fata se pierde cu firea, o îmbărbătă iarăși și-i aduse aminte ce o învățase să facă; iară fata împăratului, după ce mai prinse nițică inimă, strânse frâul calului cu mâna stângă, îi dete călcâie și, cu paloșul în dreapta, se repezi asupra acelui balaur." (*Ileana Cosânzeana*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Indică două elemente prezente în text caracteristice basmului.
2. Realizează rezumatul acestui fragment.
3. Menționează personajele implicate în acțiune și precizează felul lor.
*4. Susține, pe baza a patru elemente, caracterul popular al acestui text.
*5. Extrage trei procedee artistice diferite.
6. Prezintă imaginea balaurului, așa cum apare în acest text.
7. Evidențiază două trăsături de ordin moral ale fetei de împărat.
*8. Menționează prin ce modalități de caracterizare (directe sau indirecte) este prezentat calul, personaj tipic de basm.

Exerciții de creativitate

1. Imaginează-ți în cinci-șase rânduri portretul fizic al personajului feminin și realizează o corelație între aspectul fizic și cel moral.
2. Scrie un basm modern ale cărui personaje (eroul, răufăcătorul etc.) să fie adaptate zilelor noastre (mutanți, Superman etc.).

Scanned with OKEN Scanner

H. Text-suport:

„Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă, verde, se vedeau nemișcați doi ochi de jeratec, a căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

— Aruncă perial zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Și deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămând de lupi.

— Înainte, strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blăstăm prin negura nopții." (Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Precizează modurile de expunere folosite în acest fragment.
2. Rezumă conținutul acestui fragment.
*3. Indică personajele și stabilește felul lor, după mai multe criterii.
4. Argumentează că acest fragment aparține unei opere literare culte.
*5. Extrage câte o secvență din text prin care se ilustrează:
   a) caracterizarea directă;
   b) caracterizarea indirectă.
6. Propune nume pentru personajul negativ care este descris în text.
*7. Comentează unul dintre procedeele artistice din ultima replică.

Exerciții de creativitate

1. Scrie părerea ta despre Făt-Frumos. Există el în realitate?
2. Precizează elementele magice, miraculoase, tipice basmului, care apar în acest fragment.
3. Desenează imaginea calului năzdrăvan, apoi descrie-l literar, folosind comparații, epitete și personificări.

*I. Text-suport:

a) „Codrule, codruțule,
Bunule, drăguțule,
Ian desfă-ți cărările,
Să-mi duc supărările,
Dorul mândrei arzător,
Ce mă face călător."
(*Codrule, codruțule*)

b) „— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că, de când nu ne-am văzut,
Multă vreme au trecut
Și, de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat."
(Mihai Eminescu, *Revedere*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Stabilește, pe baza a două trăsături, încadrarea textelor în categoria popular/cult.

Scanned with OKEN Scanner

2. Identifică tema celor două texte.
3. Extrage versurile/formele/structurile asemănătoare.
4. Comentează semnificația fiecărui titlu și stabilește o relație între ele.
5. Explică rolul cuvintelor de adresare în fiecare din cele două variante.
6. Sintetizează în patru-șase rânduri asemănările celor două strofe.
7. Stabilește principalele deosebiri dintre aceste două fragmente poetice.
8. Indică rolul cuvintelor populare în opera eminesciană.

Exerciții de creativitate

1. Exprimă-ți preferința pentru una din strofe, motivând alegerea.
2. Realizează un colaj sugestiv și încadrează versurile preferate într-o manieră originală. Dă un titlu sugestiv tabloului.

J. Text-suport:

„Cri-cri-cri,
Toamnă gri,
Nu credeam c-o să mai vii
Înainte de Crăciun,
Că puteam și eu s-adun
O grăunță cât de mică,
Ca să nu cer împrumut
La vecina mea furnică,
Fiindcă nu-mi dă niciodată
Și-apoi umple lumea toată
Că m-am dus și i-am cerut..."

(George Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Indică modul de expunere dominant.
2. Alege răspunsul pe care îl consideri corect.
   Aceste versuri aparțin unei opere:
   a) lirice;
   b) narative.
3. Precizează momentul acțiunii.
4. Numește personajele acțiunii.
5. Completează enunțurile:
   a) Furnica reprezintă .....
   b) Greierele este un simbol al .....

Exerciții de creativitate

1. Scrie părerea ta despre comportamentul greierului.
2. Povestește acest episod din perspectiva furnicii.
3. Scrie un text în care să susții corectitudinea modului în care procedează furnica.

Scanned with OKEN Scanner

4. Extrage din lectura suplimentară alte două strofe care prezintă furnica, realizând o comparație între acestea.
5. Redactează una dintre următoarele scrisori:
   a) scrisoarea furnicii adresată greierului;
   b) scrisoarea greierului către furnică;
   c) o scrisoare adresată autorului George Topîrceanu.

Teste pentru performanță

Citește cu atenție textele următoare, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Pe stânga, Ceahlăul, cu nenumăratele sale turnuri de stânci, săpate pe adâncul cerului, se înălța în aer ca un fantastic castel de aur zidit de mâna fermecată a vreunui vrăjitor din povești. Vântul nu mai sufla și glasul răgușit al ierburilor aspre și sălbatice amuțise, o solemnă tăcere domnea în cer și pe pământ; numai zgomotul surd al pașilor noștri turbura în cadență această tăcere." (Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

Receptarea textului

Cerințe:
1. Explică, într-un text de trei-patru rânduri, caracterul literar al acestui fragment.
2. Menționează două trăsături ale descrierii.
*3. Identifică două procedee artistice diferite.
4. Propune alte două comparații pentru a evidenția măreția Ceahlăului.
5. Extrage imaginea artistică inedită și explică efectul ei.

Exerciții de creativitate

1. Scrie un text cu caracter literar în care să prezinți Ceahlăul ca pe un martor statornic al istoriei.
2. Imaginează-ți traseul unei excursii pe Ceahlău și scrie câteva impresii de călătorie.
3. Redactează o descriere a unui peisaj văzut de pe Ceahlău.
4. Propune definiții artistice pentru *vânt*; *cer*; *pământ*.
5. Exprimă-ți opinia (acord, dezacord) față de pericolele muntelui.

B. Text-suport:

„Mă uit în cer, mă uit în pământ.
M-am întrebat cine sunt.
Gânduri se duc, vin
Din vânt, din senin,
Ca niște păsări rotunde.
Încotro? De unde?" (Tudor Arghezi, *Mă uit*)

Scanned with OKEN Scanner

Receptarea textului

Cerințe:

1. Numește modul de expunere dominant și explică mesajul transmis astfel de autor.
2. Extrage expresii/forme/cuvinte prin care se recunoaște vocea lirică și comentează starea sa sufletească.
*3. Explică rolul interogațiilor din text.
4. Propune alt titlu operei și motivează-ți opțiunea.
*5. Selectează două procedee artistice diferite și comentează valoarea expresivă a unuia din ele.

Exerciții de creativitate

1. Scrie, în zece rânduri, un fragment dintr-un jurnal personal, răspunzând la întrebarea formulată în text: „M-am întrebat cine sunt".
2. Continuă printr-o descriere artistică versul: „Mă tot uit în cer".
3. Redactează câteva considerații pro sau contra ideii că este simplu să scrii o poezie.
4. Realizează un poster prin care să convingi colegii să citească poezie.

C. Text-suport:

„La opt și un sfert am început să socotesc câte pagini mai aveam de citit și le-am împărțit la numărul orelor disponibile. Am repetat socoteala de trei ori pentru că părea că mă interesează foarte mult rezultatul exact. Am desenat un cerc.

— Ei, și ce are să fie dacă nu m-oi prezenta la examen?
— Are să mă lase corigent.
— Ei, și ce are să fie dacă mă lasă corigent?
— Au să râdă toți de mine.
— Ei, și ce are să fie dacă au să râdă toți de mine?
— Chiar e mai bine să mă lase corigent. Am destulă vreme la vară să învăț cu sârg." (Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

Receptarea textului

Cerințe:

*1. Identifică autorul, naratorul și personajul care apar în acest fragment și stabilește o relație între aceștia.
2. Numește modurile de expunere folosite și comentează rolul dialogului.
3. Descrie starea sufletească și explică atitudinea protagonistului.
*4. Comentează o modalitate directă de caracterizare prezentă în text.
5. Indică valoarea expresivă a construcției: „să învăț cu sârg".

Exerciții de creativitate

1. Exprimă o opinie personală în legătură cu atitudinea personajului din fragmentul citat.
2. Povestește în opt-zece rânduri o scenă în care te-ai aflat în dificultate ca elev.

Scanned with OKEN Scanner

3. Imaginează, sub forma unei pagini de jurnal, gândurile și sentimentele elevului corigent la matematică, în care să fie inclus și enunțul: „Singurul lucru de care m-am temut întotdeauna...".
4. Scrie un text adresat colegilor în care să-i convingi de valabilitatea afirmației: „Nu pentru școală, ci pentru viață învățăm".
5. Notează patru proverbe despre învățătură care ar trebui să constituie deviza vieții de elev și comentează semnificațiile unuia dintre ele.

D. Text-suport:

„Iată, mă spăl într-un râu de secunde
Și mă șterg cu un ștergar de ore curat
Și pletele mele de ani
Mi le pieptăn într-o oglindă de timp." (Ana Blandiana, *Iată*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Extrage cuvintele referitoare la *timp* și explică logica succesiunii lor.
*2. Menționează tipul de imagini artistice din acest fragment și comentează succint una, la alegere.
*3. Numește procedeul artistic care te-a impresionat, explicând semnificația sa.
4. Indică două argumente pentru a susține că acest text este literar.
*5. Recunoaște elementele specifice unei poezii moderne.

Exerciții de creativitate

1. Încearcă o „traducere" a textului în proză, într-o variantă artistică.
2. Scrie un text de opt-zece rânduri, în care să explici cum poezia (literatura, arta) ne înfrumusețează viața.
*3. Comentează succint posibila semnificație a titlului.
4. Desenează conturul unui ceas, apoi scrie în interior un text literar în care să surprinzi trecerea de la o vârstă la alta.

E. Text-suport:

„Boieri, cucoane și cuconițe!
Eu sunt de la Iași.
Șed în casă cu chirie în mahalaua Păcurarii.
Trăiesc din venitul unei moșioare ce am.
Mă numesc B.B.
Am venit aici ca să scap de tina și de pulberea Iașilor și o să șed vreo lună. (...)
Nu-mi bat capul de politică și n-am nicio opinie. Nu sunt nici bun, nici rău. La biserică merg rar. Nu fac, nici primesc vizite. Vorbesc puțin. Nu știu mazurcă, nici valț." (Costache Negruzzi, *Scrisoarea III*)

Scanned with OKEN Scanner

Receptarea textului

Cerințe:

1. Comentează în cinci-șase rânduri specificul acestui text.
2. Propune alte formule de adresare, valabile în trecut și, respectiv, în zilele noastre.
3. Extrage cuvintele vechi, populare și explică rolul lor.
4. Rescrie textul într-o variantă modernă, actuală.
*5. Extrage două modalități de caracterizare diferite (directă și indirectă), pe care le vei comenta.

Exerciții de creativitate

1. Realizează o prezentare similară, adresată colegilor, pentru a evidenția personalitatea ta.
2. Scrie un scurt text în care să prezinți un mare succes/eșec al vieții tale, evidențiind modul în care te-a marcat.
3. Compară două imagini (fotografii) personale din momente diferite/la vârste diferite și apoi consemnează într-un text literar diferențele.
4. Propune definiții expresive, după următorul model: „Eu sunt o lacrimă vorbitoare".
5. Completează următoarea afirmație, utilizând stilul literar:
„Oamenii sunt comori de ..... . Dacă nu aș fi om, aș dori să fiu ....., deoarece ..... . A fi om înseamnă ....., dar a fi ..... mi-ar oferi șansa .....".

F. Text-suport:

„Foicica macului,
Jelui-m-aș și n-am cui,
Jelui-m-aș câmpului,
Câmpului și drumului,
Dar mi-e câmpul pustiit,
Tot de jalea mea pârlit.
Jelui-m-aș drumului,
Drumului pustiului,
Dar nici el n-are putință;
Chinul meu n-are credință." (*Jelui-m-aș*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Precizează tipul de text, oferind două argumente.
2. Extrage cuvinte, forme, structuri, elemente care imprimă specificul popular textului.
3. Comentează în patru-cinci rânduri rolul utilizării unei repetiții.
4. Completează:
„Vocea care se exprimă aparține ....., iar autorul este .....".
5. Alege varianta corectă și motivează succint răspunsul:

Scanned with OKEN Scanner

Versurile realizează:

a) descrierea unui tablou din natură;
b) descrierea unei stări sufletești.

Exerciții de creativitate

1. Extrage din dicționar definiția cuvântului *dor*, apoi realizează un scurt text în care să descrii acest sentiment (de exemplu: dor de casă, dor de bunici, dor de țară, dor de călătorie etc.).
2. Comentează versul: „Mi-e câmpul pustiit", evidențiind legătura dintre om și natură.
3. Concepe un text de opt-zece rânduri, prin care i-ai prezenta unui turist străin, la alegere:
   a) Muzeul Țăranului Român;
   b) un vas de ceramică;
   c) un ritual specific (nunta, botezul etc.).
4. Compune o strofă după tiparul popular (vers scurt, rimă împerecheată, formule specifice etc.) cu următorul început: „Frunză verde de...".

*5. Completează cadranul de mai jos, făcând referire la specificul popular românesc.

I. Citate reprezentative din text	II. Specii populare
III. Muzica populară	IV. Costumul popular

G. Text-suport:

„Era Pintea cel tăcut,
Dar la minte priceput,
Era Pintea cel voinic,
În năcaz trăit de mic.
.....
Pintea toate le făcea,
Nicio vorbă nu scotea,
Făr-în gândul lui gândea:
«Cine-i slugă la altul
Multe rabdă, săracul;
Las' să rabde, dacă șede,
Codru-i mare și nu-l vede!»" (*Pintea Viteazul*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Textul aparține literaturii populare, deoarece .....
2. Completează rubricile, realizând apoi portretul moral:

Pintea

Cine este?..... Ce face?..... De ce face?..... Cum este?

3. Explică în patru-cinci rânduri titlul operei.

Scanned with OKEN Scanner

4. Caracterizează personajul, având în vedere doar gândurile sale.
5. Susține pro sau contra valabilitatea afirmației: „Pintea este un personaj pozitiv".

Exerciții de creativitate

1. Scrie un text în care să povestești o întâmplare ilustrativă pentru versurile: „Cine-i slugă la altul/ Multe rabdă, săracul".
*2. Realizează o comparație între Pintea – personaj de baladă – și Făt-Frumos – personaj de basm –, evidențiind două asemănări și două deosebiri.
3. Redactează un comentariu al expresiei: „Codru-i frate cu românul", utilizând și informații din manualul de istorie.
4. Notează:
   a) impresia pe care ți-a făcut-o personajul Pintea.
   b) ce ai dori să schimbi în comportamentul unui astfel de erou.
5. Completează pe caiet următorul tabel, valorificând sugestiile textului pentru a prezenta personajul Pintea:

Trăsături fizice	Trăsături morale

H. Text-suport:

„Erau odată într-un sat doi frați și amândoi erau însurați. Cel mare era harnic, guraliv și chiabur, pentru că, unde punea el mâna, punea și Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iar cel mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc și norocul de dânsul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi ș-apoi avea și o mulțime de copii!" (Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Prezintă în șase-opt rânduri caracteristicile acestui text literar, cult.
*2. Menționează rolul narațiunii și al descrierii în acest fragment.
*3. Indică tipul de narator, timpul și spațiul acțiunii, personajele și modul de prezentare a lor.
4. Alege un personaj din cele prezente în text și indică:
   a) trăsătura dominantă;
   b) o calitate;
   c) un defect;
   d) o trăsătură de care ar trebui să se debaraseze;
   e) o trăsătură care-i lipsește.
5. Extrage din text elementele care amintesc de basmul popular.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții de creativitate

1. Redactează un text în care, „coborând" personajele printre contemporani, să prezinți portretul fizic și vestimentația adecvată ale unuia din cei doi frați.
2. Scrie în cinci-șase rânduri gândurile unuia dintre personaje despre succesul/eșecul vieții sale.
3. Realizează un portret moral al unuia dintre eroi, așa cum se reflectă în ochii fratelui.
4. Oferă-i sfaturi/soluții fratelui mai mic, consemnându-le într-o scrisoare de 10-15 rânduri.
5. Imaginează-ți că ești reporter și scrii un scurt articol despre ceea ce înseamnă *a fi om de succes* astăzi.

I. Text-suport:

„Cireșarii porniră în aval cu alte puteri în trupuri, parcă și cu altă dispoziție. Ideea lui Victor îi descotorosise de toate poverile și de multe griji. Parcă niciodată nu se simțiseră mai sprinteni, mai veseli, mai senini, deși se aflau în inima muntelui, despărțit de lumea luminii și culorilor prin zeci de milioane de tone de piatră.

Victor ținea funia de care era legată pluta. Dar pârâiașul curgea cuminte și nu-i stingherea deloc mișcările.

— Mai avem de trecut un lac mai mărișor... spuse Victor, uitându-se pe hartă." (Constantin Chiriță, *Cireșarii*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Realizează rezumatul fragmentului, apoi restrânge textul scris la două idei principale.
2. Argumentează caracterul literar al acestui fragment, având în vedere:
   a) tema (aspectul tratat);
   b) semnificația titlului;
   c) modurile de expunere;
   d) personajele.

*3. Precizează și exemplifică o modalitate de caracterizare a unuia dintre personajele fragmentului.

4. Argumentează, prin referiri la text, încadrarea lui Victor în categoria personajelor pozitive.

*5. Propune titluri semnificative acestui fragment, conținând:
   a) un epitet;
   b) o personificare;
   c) un simbol grafic (de exemplu: cercul, sfera, ceasul etc.).

Exerciții de creativitate

1. Realizează o descriere artistică de șase-opt rânduri, cu titlul *În inima muntelui.*

Scanned with OKEN Scanner

2. Descrie apoi același peisaj de munte, folosind noțiuni geografice.
3. Consemnează observațiile pe care le-ai putea face dacă ai consulta o hartă turistică.
4. Scrie o pagină din jurnalul unui cireșar.
5. Povestește o călătorie reală/imaginară, într-un spațiu:
   a) rustic;
   b) exotic;
   c) fantastic.

J. Text-suport:

„Cărțile au ochii stinși. O bibliotecă frecventată zilnic este cu totul altceva. Fiecare volum pare treaz și în așteptare. Sunt, în rafturi, cărți necitite de mult, dar care nu se plictisesc așteptând, căci știu că o mână expertă le va adăposti într-un târziu, le va răsfoi sau le va muta pe noptieră. Răbdarea cărților e infinit mai mare decât a oamenilor. Ele s-au obișnuit să vadă chiar și secole scurgându-se unele după altele." (Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Comentează în șase-opt semnificația titlului.
*2. Numește procedeul artistic dominant și explică rolul său în transmiterea mesajului către cititor.
3. Identifică modul de expunere utilizat și transpune textul sub forma altui mod de expunere, la alegere.
4. Precizează aspectele/detaliile asociate „obiectului" descris.
5. Menționează scopul textului citat, explicând în două-trei enunțuri efectul asupra cititorului:
   a) informare;
   b) sensibilizare;
   c) convingere;
   d) explicare.

Exerciții de creativitate

1. Descrie starea de spirit a unui cititor pasionat/plictisit/dezinteresat.
2. Compară:
   a) lectura unei cărți cu vizionarea filmului realizat după aceeași carte;
   b) lectura prozei cu lectura poeziei.
3. Argumentează pro/contra ideea că: „O cameră fără cărți e ca un trup fără suflet" (Cicero).
4. Analizează părțile componente ale unei cărți, indicând sub forma unei scheme traseul său de la autor la cititor.
*5. Ilustrează următoarele procedee artistice, utilizând cuvântul *carte*:
   a) epitet;
   b) comparație;
   c) personificare;
   d) inversiune.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2
Conţinutul şi forma operei literare

Literatura, ca și florile, ca și holdele, este o interferență
între darurile cerului și sevele pământului.
(Gala Galaction)

Opera literară

Repere teoretice

- Este o lucrare cu caracter artistic în care autorul creează un nou univers artistic, imaginar.
- Scriitorii împletesc realitatea cu ficțiunea.
- Valorifică limbajul artistic (expresiv).
- Se adresează sensibilității, imaginației și intelectului.
- Este realizată prin folosirea măiestrită a limbii, de aceea scriitorii sunt numiți „maeștri ai cuvântului".
- Operele literare sunt organizate în proză sau în versuri.
- Pot fi:
  a) populare (basmul *Greuceanu*) sau culte (*Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu);
  b) narative (epice) – *Vizită...* de I.L. Caragiale;
  c) poetice (lirice) – *Iarna* de Vasile Alecsandri;
  *d) dramatice – *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale.

Conţinutul şi forma operei literare

- **Opera literară** vizează exprimarea unei idei, concepții, a unor sentimente, stări, emoții etc., ceea ce constituie **conținutul** său.
- Modul de organizare a conținutului reprezintă **forma** operei literare.

- **Tema** operei este un element esențial al conținutului care prezintă aspecte generale, fundamentale ale existenței: copilăria, natura, iubirea, istoria, timpul, creația, viața satului.
- **Titlul** sugerează tema ori conținutul, mesajul sau semnificația operei literare – sub forma unui cuvânt (*Lacul* de Mihai Eminescu), a unei sintagme (*Amintiri din copilărie* de Ion Creangă), a unei propoziții (*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* de Lucian Blaga), titlul este simplu, transparent sau încifrat, metaforic.
- Opera literară oglindește realitatea prin **imagini artistice**, reprezentări artistice ale unor obiecte, peisaje, ființe etc., având drept scop sensibilizarea cititorului.
- ***Imaginile artistice** sunt:
  - vizuale (se adresează ochiului): „Lacul codrilor albastru" (Mihai Eminescu, *Lacul*) (cromatic);
  - auditive (sugestii destinate auzului): „mândra glăsuire a pădurii de argint" (Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*);
  - olfactive (senzații de miros): „văzduhul tămâiet" (Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*);
  - dinamice (în mișcare): „ca un roi de fluturi albi" (Vasile Alecsandri, *Iarna*);
  - statice (lipsite de mișcare): „satele pierdute în clăbucii albi de fum" (Vasile Alecsandri, *Iarna*).
- *În comunicarea literar-artistică sunt folosite procedee artistice, precum comparația, personificarea, epitetul, repetiția, enumerația etc., ca sursă a expresivității.
- **Mesajul** operei literare este semnificația profundă pe care autorul i-o transmite astfel cititorului.

	Opere epice (narative)	**Opere lirice (poetice)**
Conținut	• Prezintă fapte, întâmplări. • Acțiunea este atribuită unor personaje. • Există un narator ce relatează evenimentele. • Întâmplările sunt înlănțuite logic într-o succesiune. • Apar repere spațiale și temporale.	• Exprimă emoții, sentimente. • Eul liric este vocea care se confesează. • Discursul liric este conceput la persoana I. • Limbajul este expresiv, bogat în procedee artistice.
Formă	• În proză • În versuri	• Versuri organizate în strofe • Strofe inegale

Modele și sugestii de interpretare

Formulează aprecieri despre următoarele texte, având în vedere caracterul lor artistic:

1. „Pe un deal în depărtare un foc tainic strălucește
Ca un ochi roș de balaur care-adoarme și clipește."

(Vasile Alecsandri, *Noaptea*)

Scanned with OKEN Scanner

Versurile prezintă natura surprinsă în timpul nopții și proiectează într-un cadru îndepărtat, „pe un deal", imaginea lunii la orizont. Astrul nopții este sugerat prin expresia „un foc tainic", care evidențiază culoarea și strălucirea pe un fundal întunecat. În cadrul descrierii, comparația „ca un ochi roș de balaur" accentuează forma, culoarea lunii, dar induce și un aer fabulos decorului nocturn. Personificarea „doarme și clipește" conferă viață naturii, deși aceasta este surprinsă într-un moment de răgaz. Planul ceresc este luminos, imaginile vizuale și cromatice („un foc tainic strălucește") având rolul de a se constitui în detalii semnificative. Folosirea timpului prezent al verbelor („strălucește", „adoarme", „clipește") solicită participarea directă a cititorului, care asistă și admiră universul creat în aceste versuri de Vasile Alecsandri.

2. „Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad."
(Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*)

În această strofă poetul conturează un peisaj nocturn, expresia ritmului vieții, dar și a unui suflet care năzuiește ca după moarte să-și contopească singurătatea cu zbuciumul veșnic al naturii. „Izvoarele" și „luna", singurele elemente ale decorului, se află în mișcare: „cad", „alunecă", sugerând permanența naturii. În primele versuri impresia auditivă este puternică („zgomot", „cad"), apoi se impun aspecte de ordin vizual ce reliefează imaginea planului ceresc („luna"), a înălțimilor nelimitate („vârfuri lungi de brad").

Sufletul poetului este trist, versurile au o tonalitate duioasă, stinsă, sunt în acord cu trăirile exprimate, sugerând în același timp neliniște și pace, dezolare și resemnare.

3. „Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri."
(Mihai Eminescu, *Trecut-au anii...*)

În această secvență poetică autorul exprimă tristețea, nostalgia, regretul față de trecerea timpului. Inversiunea din primul vers accentuează dureros curgerea nestăvilită a anilor, concretizată printr-o imagine vizuală, în mișcare, a norilor lungi pe șesuri. Apoi întărește ideea că trecerea timpului este fără întoarcere, prin plasarea cuvântului „niciodată" chiar la începutul versurilor următoare. Folosind persoana I, poetul exprimă în mod direct sentimentele celui ce se simte departe de lumea copilăriei și pare că nu mai înțelege tâlcul poveștilor. Astfel, el rămâne captiv unor taine nedezlegate, înțelege că timpul trecut nu mai poate fi întors, iar trecerea vremii preschimbă mereu sensurile adânci ale lumii, sugerate de enumerația „povești și doine, ghicitori, eresuri".

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. În versul: „Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară" (Mihai Eminescu, *Sara pe deal*) cuvintele folosite cu sens figurat sunt: .....

2. După modelul: „Cu o zale argintie se îmbracă mândra ţară" (Vasile Alecsandri, *Iarna*), construieşte enunţuri expresive despre alt anotimp.

*3. În versurile: „Ca un glas domol de clopot/ Sună codrii mari de brad" (George Coşbuc, *Cântec*) există:

a) imagini vizuale;
b) imagini auditive;
c) imagini cromatice.

4. Schimbă ordinea cuvintelor din următoarele versuri şi comentează succint variantele obţinute:

„De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint."
(Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)

*5. Indică semnificaţia procedeelor artistice din textele populare:

a) „Tăie un cap, tăie două
Tăie nouăzeci și nouă."
b) „Merse, merse, merse."

*6. Încercuieşte varianta corectă:

În strofa: „S-a ivit pe culme Toamna,/ zâna melopeelor,/ spaima florilor și Doamna/ cucurbitaceelor" (George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*):

- modul de expunere folosit este:
  a) descrierea;
  b) naraţiunea;
- textul conţine:
  a) o imagine vizuală;
  b) o imagine auditivă;
- procedeele artistice prezente sunt:
  a) epitetul;
  b) enumeraţia;
  c) comparaţia;
- versurile exprimă:
  a) admiraţie;
  b) încântare;
  c) teamă.

Scanned with OKEN Scanner

7. Completează enunțurile de mai jos:

„Răsare luna,-mi bate drept în față:
Un rai de basme văd printre pleoape."
(Mihai Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*)

a) Starea sufletească sugerată de aceste versuri este .....
b) Imaginile poetice care domină în acest text poetic sunt .....
c) Peisajul descris este surprins în timpul .....
d) „Un rai de basm" semnifică .....

8. Citește textul, apoi completează enunțurile de mai jos:

„Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluieră murmură-n stână."
(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

Versurile date:

a) aparțin unei opere lirice, deoarece .....
b) titlul poeziei sugerează .....
c) elementele descrierii sunt .....
d) sentimentele generate de lectura textului sunt .....

Teste complexe

Citește cu atenție textele următoare, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Uite, ploaia coase
Cerul de pământ
Cu fir de mătase
Răsucit de vânt.
.....
Iar ploaia o fi
Pe-a norilor cale
O iarbă mai gri
Sub tălpile tale." (Ana Blandiana, *Joc*)

Cerințe:

1. Alege răspunsul corect:
Autoarea a scris acest text poetic pentru:
a) a informa;
b) a emționa;
c) a se autoexprima.

Scanned with OKEN Scanner

*2. Extrage două expresii artistice care te-au impresionat.
3. Alcătuiește o grupare a cuvintelor din această poezie:
   a) cu referire la aspecte pământești (planul terestru): .....
   b) cu referire la planul ceresc (cosmic): .....
4. Redactează un scurt text despre această operă, evidențiindu-i caracterul literar:

imaginile artistice	sentimentele
	opera
procedee artistice	muzicalitatea

5. Notează, prin referire la poezia citată, câte un enunț pentru a exprima:
   a) sentimentele trăite la lectura poeziei;
   b) ce îți imaginezi atunci când asculți aceste versuri.
6. Elimină toate procedeele artistice din textul poeziei Anei Blandiana. Ce fel de text obții?
7. Comentează semnificația titlului poeziei și propune alte patru titluri expresive.
8. Asociază versurile poeziei citate cu:
   a) o culoare;
   b) o imagine;
   c) o melodie cunoscută.
*9. Stabilește două asemănări/deosebiri între poezia *Joc* și următoarea poezie din creația autoarei:

„Mi-ar place să mă fac păstor de fulgi,
Să am în grijă turme mari de-omăt,
Pe care să le port prin ceruri lungi
Și să le-aduc cu grijă îndărăt." (Ana Blandiana, *Păstor de fulgi*)

10. Scrie cinci-șase rânduri despre poezia Anei Blandiana în *Jurnalul tău de lectură.*

B. Text-suport:

„În fiecare seară, de-un timp, stau cu mirare
Și-ascult ce straniu cântă tumultoasa mare.

Atent îmi plec urechea și-ascult notele-i grele,
Ascult cătând pe-ncetul să mă deprind cu ele,

Să-mi lămuresc ce-o doare când spumegă de ură!
Ce vrea să spuie marea cu-nfricoșata-i gură?"

(Dimitrie Anghel, *Cum cântă marea*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Alege răspunsul corect:
   a) Operele poetice (lirice) nu au personaje. A/F
   b) Autorul recurge la persoana I pentru a transmite gânduri general umane. A/F
   c) Poezia devine o autobiografie. A/F
   d) Imaginile artistice sunt filtrate prin sensibilitatea scriitorului. A/F
2. Notează imaginile și stările care îți vin în minte când auzi cuvintele:
   a) *izvor*: .....
   b) *mare*: .....
   c) *ocean*: .....
3. Identifică în text secvențe poetice care evidențiază imaginea mării.
4. Găsește atribute cât mai plastice pentru cuvântul *mare*.
*5. Precizează tipul de strofă, măsura și rima versurilor.
6. Redactează cinci-șase rânduri în limbaj literar pentru a răspunde întrebării din ultimul vers.
7. Imaginează-ți că ești *marea* și redă în câteva rânduri ce simți.
8. Scrie numele a patru mări, alege una și prezintă:
   a) informații geografice despre ea;
   b) legenda apariției sale.
9. Compară următoarele imagini (tip ilustrată și, respectiv, o reproducere de artă) și găsește principalele deosebiri.

© Mike_kiev/Dreamstime.com

Claude Monet, *Stâncile de la Etretat*

.....

.....

Scanned with OKEN Scanner

10. Scrie alte două versuri care să evidențieze farmecul mării și dispune-le sub formă ondulată, sugerând valurile.

C. Text-suport:

„...Să fie o dimineață copilăroasă și moale
Prin care, trecând, lumina să scoată
Foșnet de frunză uscată;
Să miroasă-n odaie
A creioane ascuțite prelung
Și-a hârtie neîncepută." (Ana Blandiana, *Dorință*)

Cerințe:

1. Citește cu atenție aceste versuri pentru a răspunde la următorul chestionar:

- Ce părere ai despre poezie, în general?
- Care este poetul tău preferat?
- Ce teme sunt abordate în poezii?
- Ce loc ocupă lectura în viața ta?
- Ce se descrie în poezie?
- Te regăsești în unele poezii?
- Ce apreciezi, în general, în poezie?

2. Precizează sentimentul dominant transmis prin aceste versuri.
3. Indică prin încercuire tema poeziei:
   a) copilăria;
   b) timpul;
   c) jocul;
   d) visul;
   e) idealul.
4. Selectează versurile care te-au impresionat cel mai mult și explică în patru-cinci rânduri semnificația lor.
*5. Extrage o imagine vizuală și una olfactivă.
6. Cum ți se pare titlul poeziei?
   a) simplu;
   b) solemn;
   c) sugestiv;
   d) neinspirat.
   Motivează răspunsul.
7. Extrage:
   a) două versuri care ți se par clare (explicite);
   b) două versuri care ți se par ambigue (neclare).
8. După modelul primului vers, propune alte atribute pentru:
   a) *dimineață* .....
   b) *vară* .....
   c) *noapte* .....
   d) *zăpadă* .....

Scanned with OKEN Scanner

9. Completează enunțul:
Poezia este un joc al .....

D. Text-suport:

„Când a fost, la început
Nu era nimic făcut. (...)
Pe atuncea, Dumnezeu,
Singur, o ducea cam greu.
Ar fi vrut să vadă soare
Că apune și răsare." (Tudor Arghezi, *Facerea lumii*)

Cerințe:

1. Încercuiește varianta pe care o consideri corectă:
Tema poeziei este:
a) singurătatea;
b) geneza lumii;
c) trecutul.
2. Completează enunțurile:
După lectura acestui fragment:
a) îmi imaginez .....
b) simt .....
3. Ce îți sugerează versurile: „Pe atuncea, Dumnezeu,/ Singur, o ducea cam greu"?
*4. Completează următoarea schemă, după model:

Viziunea autorului	Imagine artistică	Limbaj poetic
haosul	„nu era nimic făcut"	„simplu"
	„să stea de vorbă cu luna"	
		„ar fi vrut să vadă soare"

5. Explică rolul utilizării în text a semnului de punctuație (...).
*6. Alcătuiește un scurt text despre geneza lumii, respectând viziunea religioasă (vezi Biblia).
*7. Consultă un manual de geografie și unul de biologie, apoi sistematizează informațiile despre crearea universului, a omului și a vieții pe pământ, sub forma unui plan de idei.
8. Pornind de la textul poeziei, alcătuiește o scurtă compunere despre cum a apărut Cuvântul.

E. Text-suport:

„Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Până văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod:
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,

Scanned with OKEN Scanner

Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur."
(Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)

Cerințe:

1. Documentează-te asupra vieții și operei poetului Eminescu, apoi include informațiile pe care le consideri semnificative într-o fișă biografică.
2. Indică modul de expunere dominant prezent în acest fragment literar.
3. Completează:
   a) Pregătirile pentru nuntă sunt înfățișate într-o tonalitate .....
   .....
   b) Versurile amintesc de basmul popular prin .....
   .....

*4. Extrage din text:
   a) o comparație;
   b) o personificare;
   c) o enumerație;
   d) o inversiune.

5. Propune patru titluri diferite ca intenție pentru acest fragment:
   a) vesel, jucăuș;
   b) ironic;
   c) grav;
   d) cu influență de basm.

*6. Alcătuiește o scurtă compunere despre o mică viețuitoare, folosind șase personificări, două comparații, o repetiție și două inversiuni.
7. Extrage din lectura suplimentară patru strofe care descriu universul animalier (insecte, păsări, animale mici).
8. Transpune într-o imagine (un desen) conținutul unui vers, la alegere, din poemul eminescian.
9. Imaginează-ți un meniu pentru o masă festivă (nuntă, onomastică etc.) și găsește o formă de prezentare grafică deosebită.
10. Imaginează-ți cum procedează furnicile pentru a coace plăcinte/colaci și scrie sub forma unei scheme:
    a) ingredientele;
    b) procesul de fabricație.

F. Text-suport:

„Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă." (I.L. Caragiale, *Vizită...*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Indică elementele care susțin caracterul narativ al textului.
2. Încercuiește varianta corectă, având în vedere textul de mai sus:
   a) Naratorul este I.L. Caragiale. A/F
   b) Naratorul povestește la persoana a III-a. A/F
   c) Un personaj principal este jupâneasa. A/F
   d) Autorul acestui text este I.L. Caragiale. A/F
   e) Textul este scris la persoana I. A/F
3. Scrie un text de cinci-șase rânduri prin care să-ți imaginezi modul cum îl vede jupâneasa pe Ionel, în scena relatată în fragmentul de mai sus.
4. Exprimă-ți pe scurt părerea despre comportamentul lui Ionel.
5. Propune alte cinci titluri sugestive pentru opera (fragmentul citat) lui I.L. Caragiale.
6. Povestește într-un text de aproximativ zece rânduri ce-ți imaginezi că se va întâmpla cu acest personaj-copil la școală.
7. Notează alte trei tiluri de opere narative aparținându-i scriitorului I.L. Caragiale și comentează semnificația unuia, la alegere.

Teste formative

Citește cu atenție textele următoare, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„— La masă! spuse mama venind cu tigaia cu fasole sub umbra rogojinii.

Moromete se uită o clipă la tigaie. Fasolea, cu boabele mari, parcă nu fusese luată atunci de pe foc, prinsese pojghiță pe deasupra și parcă era sleită, rece. Paraschiv și Nilă se târâră pe sub căruță și se așezară în capul oaselor.

Moromete rupse o bucată de mămăligă, luă din tigaie fasole și fără nicio grijă înghiți dumicatul. În clipa următoare însă el se cam înțepeni pe locul unde se afla, se făcu roșu la față și îi țâșniră lacrimile. Dar, în loc să bea apă și să-și potolească arsura, el se stăpâni și se întoarse către fete.

— Voi de ce ziceți că n-ați încălzit fasolea asta? întrebă el în treacăt, cu o înfățișare de nepătruns și nu prea tare, încât mama, care scotea niște ceapă din cutia căruței, nu-l auzi, să-i răspundă că abia o luase de pe foc."

(Marin Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. Alege varianta corectă:
   Personajele fragmentului sunt:
   a) reale;
   b) imaginare;
   c) fantastice.

Scanned with OKEN Scanner

2. Precizează locul acțiunii.
3. Scrie sub forma unei idei ce povestește naratorul.
4. Comentează în patru-cinci rânduri modul cum reacționează Moromete și indică trăsătura care se evidențiază în acest episod.
*5. Extrage pe două coloane modalitățile de caracterizare (directă/indirectă) a personajului principal.
6. Ce impresie îți creează numele tatălui? Propune alt nume care crezi că i s-ar potrivi.
7. Scrie opinia ta despre acest text, indicând:
   a) ce ți-a plăcut;
   b) ce nu ți-a plăcut.
8. Imaginează-ți comentariul ulterior al altui personaj prezent în acest fragment cu privire la pățania lui Moromete.
9. Povestește, la alegere, o întâmplare din viața ta:
   a) plină de haz;
   b) în care ai făcut haz de necaz;
   c) lipsită de haz.
*10. Susține cu argumente caracterul narativ al acestui fragment.

*B. Text-suport:

„Vântul, dezmierdat de soare, se alinta cald, fumegând de flori prin pomii albi. Bunicul, așezat pe o bancă, își ștergea ochii cu o mână tremurătoare. O vedenie îi înlăcrimase: ochii copilului, răsărind încercănați în sufletul lui ca două zorele pe un zid năruit." (Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*)

Cerințe:

1. Completează fișa de lectură:

Autorul:

Titlul operei:

Conținutul fragmentului:

Personajele:

Modurile de expunere:

Expresivitatea limbajului:

Părerea personală:

Mesajul transmis:

Scanned with OKEN Scanner

2. Identifică o trăsătură morală a bunicului evidențiată în mod indirect.
3. Menționează modul de expunere prezent în primul enunț, explicând rolul utilizării lui în acest fragment.
*4. Comentează în patru-cinci rânduri comparația din text.
*5. Atribuie structurii „pomii albi" patru procedee artistice diferite.
6. Stabilește câteva trăsături specifice bunicilor, în general.
7. Enumeră alte personaje în ipostază de bunic din opere literare din literatura română și/sau universală.
8. Scrie o compunere al cărei personaj principal să fie bunicul, văzut în relație cu nepotul său.
9. Imaginează-ți o replică a bunicului care s-ar putea integra în acest fragment, pentru a evidenția o trăsătură de caracter.
10. Redactează o scrisoare adresată bunicului, pentru a-ți exprima sentimentele de dragoste și recunoștință.

C. Text-suport:

„La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârlea și-l opărea și-l învelea repede cu paie, de-l înăbușea, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor și făceam pe porc un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zurăiesc după ce s-a usca, ș-apoi vai de urechile mamei până ce nu mi-o spărgea de cap." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cerințe:

1. Explică titlul operei prin referire la conținutul fragmentului citat.
2. Precizează cine este naratorul.
3. Alege varianta corectă.
   Personajul principal este:
   a) Nică;
   b) Ion Creangă;
   c) naratorul.
4. Indică timpul și locul acțiunii povestite în acest fragment.
5. Extrage termenii populari din acest text și explică rolul utilizării lor.
6. Precizează care dintre sentimentele de mai jos corespund fragmentului citat:
   *tristețe *veselie *regret *nostalgie *încântare *admirație *dor
7. Oferă răspunsuri la următoarele întrebări:
   a) Ce face băiatul?
   b) Ce gândește el?
   c) Cum se comportă?
   d) Cum crezi că se exprimă? Scrie o replică adecvată situației povestite.
8. Comentează afirmația lui Ion Creangă: „Dacă-i copil, să se joace...".
9. Enumeră personaje-copii din opere celebre din literatura română și/sau universală.

Scanned with OKEN Scanner

10. Compară copilăria și jocurile lui Nică din *Amintiri din copilărie* cu cele ale lui Ionel din schița *Vizită...* de I.L. Caragiale.

Asemănări	Deosebiri
.....	.....

D. Text-suport:

„Într-o zi mă-ntorceam cu mai mulți prieteni de la Universitate. În dosul Pasajului, aud pe cineva zicând «Uite Eminescu!». Toți ne oprim să-l vedem. Un om în vârstă, bine făcut, rotund la față, fără plete, îmbrăcat ca toți oamenii. (...) El ține pe brațe un ghiozdan ros pe la margini, degetele de la mâna dreaptă îi sunt pline de cerneală violetă, ochii lui mici, înfundați, cu gene rare, au privirea vagă și ostenită a omului distras, dus pe gânduri." (Alexandru Vlahuță, *Clipe de liniște*)

Cerințe:

1. Selectează din textul de mai sus pasajele descriptive.
*2. Precizează ce fel de descriere se realizează și cu ce scop.
3. Indică trăsăturile corespunzătoare secvențelor:
   a) „îmbrăcat ca toți oamenii" .....
   b) „privire vagă" .....
   c) „dus pe gânduri" .....
4. Notează sentimentele pe care ți le-a provocat această descriere.
5. Analizează portretul și arată ce exprimă imaginea ochilor.
6. Enumeră expresii populare care conțin în structura lor cuvântul *ochi*, după modelul: *a fi cu ochii-n patru* (atent).
7. Găsește argumente pro sau contra opiniei că „ochii sunt oglinda sufletului".
8. Imaginează o întâmplare care ar fi putut să preceadă secvența citată sau să-i urmeze.
9. Privește cu atenție imaginea de mai jos și prezintă succint elementele fizionomice (ochi, nas, buze, obraji, sprâncene, gură etc.).

Scanned with OKEN Scanner

10. Compară copilăria și jocurile lui Nică din *Amintiri din copilărie* cu cele ale lui Ionel din schița *Vizită...* de I.L. Caragiale.

Asemănări	Deosebiri
.....	.....

D. Text-suport:

„Într-o zi mă-ntorceam cu mai mulți prieteni de la Universitate. În dosul Pasajului, aud pe cineva zicând «Uite Eminescu!». Toți ne oprim să-l vedem. Un om în vârstă, bine făcut, rotund la față, fără plete, îmbrăcat ca toți oamenii. (...) El ține pe brațe un ghiozdan ros pe la margini, degetele de la mâna dreaptă îi sunt pline de cerneală violetă, ochii lui mici, înfundați, cu gene rare, au privirea vagă și ostenită a omului distras, dus pe gânduri." (Alexandru Vlahuță, *Clipe de liniște*)

Cerințe:

1. Selectează din textul de mai sus pasajele descriptive.
*2. Precizează ce fel de descriere se realizează și cu ce scop.
3. Indică trăsăturile corespunzătoare secvențelor:
   a) „îmbrăcat ca toți oamenii" .....
   b) „privire vagă" .....
   c) „dus pe gânduri" .....
4. Notează sentimentele pe care ți le-a provocat această descriere.
5. Analizează portretul și arată ce exprimă imaginea ochilor.
6. Enumeră expresii populare care conțin în structura lor cuvântul *ochi*, după modelul: *a fi cu ochii-n patru* (atent).
7. Găsește argumente pro sau contra opiniei că „ochii sunt oglinda sufletului".
8. Imaginează o întâmplare care ar fi putut să preceadă secvența citată sau să-i urmeze.
9. Privește cu atenție imaginea de mai jos și prezintă succint elementele fizionomice (ochi, nas, buze, obraji, sprâncene, gură etc.).

Scanned with OKEN Scanner

10. Realizează un portret sentimental al poetului, al creatorului, al artistului, în general.

E. Text-suport:

„Ne-am apucat să facem desene cu cretă colorată. Fetele îl desenau pe Egor în forme cât mai caricaturale: ba lovindu-se cu capul de cornul lunii zâmbitoare, ba apucând, cu o mână nesfârșită, verde ca fierea sau stacojie, o stea cu multe colțuri. Eu însă am desenat cu cretă roz scoica pe care mi-o dăduse Egor.

Ne-am plictisit repede de desenat și deodată ne-am hotărât (nu mai știu cine a fost cu propunerea) să ne jucăm de-a Reginele. Jocul nu era greu: fiecare dintre noi trebuia să fie regină timp de o zi. Pentru că eram șapte, jocul avea să dureze șapte zile. În fiecare zi, regina respectivă avea să primească o culoare, un obiect, o floare și un loc de joacă. Cu ele, ea trebuia să improvizeze un spectacol, un joc frumos, la care celelalte aveau să participe ca supuse." (Mircea Cărtărescu, *Rem*[*])

Cerințe:

1. Citește cu atenție textul și identifică:
   a) personajele: .....
   b) spațiul (locul) acțiunii: .....
   c) timpul întâmplărilor: .....
   d) întâmplările: .....
   e) cum se povestește: .....
2. Rezumă fragmentul citat.
3. În acest fragment se pune accent pe:
   a) fapte;
   b) dinamismul întâmplărilor;
   c) stări, sentimente, emoții.
4. Completează:
   a) Dacă fragmentul ar fi citit pe roluri, ar exista ..... roluri.
   b) Dacă fragmentul ar fi transpus într-o scenetă, ar exista ..... roluri.
5. Scrie părerea personală despre titlul operei din care a fost selectat fragmentul.
6. Jocurile copilăriei tale seamănă cu cele prezentate în acest fragment?
   a) mult;
   b) puțin;
   c) deloc.
   Argumentează-ți răspunsul.
7. Imaginează-ți numele unor jocuri inexistente încă.
8. Descrie un joc sugerat de text, alegând o culoare, un obiect și o floare.

---

[*] REM = *Rapid Eye Movement* (mișcare rapidă a ochilor în timpul visului).

Scanned with OKEN Scanner

9. Argumentează pro sau contra următoarei afirmații: „Jocurile pe calculator sunt educative".
10. Realizează un desen în care, folosind culorile, să sugerezi magia copilăriei.

F. Text-suport:

„— Și care este izvodul artei, maestre?

— N-aveți să credeți când vă voi spune: vânătoarea.

Noi ne uitarăm uimiți unul la altul.

— Vânătoarea este obârșia artei. Cel puțin pentru mine, reluă el cu glas scăzut.

Am ridicat și mai sus capetele, ca să-l privim bine, și tăcurăm toți câtăva vreme, gândindu-ne.

— Poate că are dreptate, spuse cineva. Vânătoarea a adus cu ea o îmbelșugată creație artistică pe lume. Măcar dacă ar fi să ne gândim numai la bogăția desenelor preistorice cu scene de vânătoare.

— Sau, adause altul, la miturile și poveștile zămislite în jurul vânătorilor legendari. Bunăoară, poemul lui Ghilgameș....

— Nu asta, protestă sculptorul... Când am spus asta, m-am gândit la primul fior de artă, am numit impulsul dintâi, care la începutul începutului, odată cu sufletul, i-a mișcat omului sălbatic și mâna, îmboldindu-l să tragă întâia linie dragă, primul contur estetic al emoției lui." (Vasile Voiculescu, *Căprioara din vis*)

Cerințe:

1. Recitește cu atenție textul pentru a răspunde la întrebările următoare:
   a) Care sunt personajele implicate în dialog?
   b) Cu ce scop discută?
   c) În ce relații se află cele două personaje?
   d) Ce fel de limbaj folosesc interlocutorii?
2. Extrage cuvinte/expresii ce evidențiază trăsături morale, pe care le vei preciza.
*3. Interpretează afirmația: „Vânătoarea este obârșia artei", propunând o explicație proprie.
*4. Precizează rolul dialogului în secvența citată.
5. Transformă dialogul în vorbire indirectă.
6. Replicile sculptorului evidențiază:
   a) un limbaj elevat;
   b) superioritatea artistului;
   c) sinceritatea;
   d) gravitatea subiectului abordat.
   Argumentează răspunsul.
7. Exprimă-ți opinia:
   Concepția despre artă prezentată în acest fragment ți s-a părut:
   a) foarte interesantă;
   b) plictisitoare;
   c) banală.

Scanned with OKEN Scanner

8. Povestește cum s-a desfășurat un eveniment cultural la care ai participat recent.
9. Scrie o formulă a complexității artei:
   Arta = ... + ... + ... + ...

Exerciții pentru performanță

Citește cu atenție următoarele fragmente, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Olguța căscă a pustiu... începu să colinde cu privirea plafonul alb, numărând zgrunțurii varului.

— Monica, tu ai vrea să fii muscă?

— Muscă?

— Da, muscă. Eu grozav aș vrea... Știi, m-aș plimba pe plafon, cu capul în jos...

— Eu aș vrea să fiu mare, visă Monica.

— Și eu, se grăbi Olguța s-o ajungă... Ce-ai face tu dacă ai fi mare?

— ...Nu știu! se încurcă Monica.

— Eu m-aș face vizitiu... ca moș Gheorghe!... Și l-aș răsturna pe Buftea din trăsură...

— Ce ai tu cu Dănuț?

— Eu?... Nimica. El are cu mine." (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Argumentează prin câte un enunț:
   a) caracterul literar al fragmentului;
   b) caracterul de operă cultă al fragmentului;
   c) caracterul dialogat al fragmentului.
2. Indică relația dintre personajele prezente în fragmentul citat.
3. Pornind de la sugestiile acestui dialog, descrie în patru-cinci rânduri:
   a) ce ai vrea să fii (floare, pasăre etc.);
   b) profesia pe care ți-ai dori-o.
4. Prezintă, pentru alegerile tale de la exercițiul anterior, avantajele și dezavantajele, completând tabelul următor:

	Avantaje	Dezavantaje
a)	– –	– –
b)	– –	– –

Scanned with OKEN Scanner

5. Realizează asociații:
   a) Când mă gândesc la muscă, mă gândesc la .....
   b) Când mă gândesc la alb, mă gândesc la .....
   c) ....., mă gândesc la copilărie.
   d) ....., mă gândesc la libertate.
6. Imaginează și redactează un schimb de patru replici între Olguța și Dănuț.
7. Transformă replicile dialogate în vorbire indirectă.

Exerciții de creativitate

1. Scrie un dialog despre o viitoare profesie între doi copii și, respectiv, între un copil și un adult.
2. Extrage din text două trăsături ale unui personaj feminin.
3. Realizează în șase-opt rânduri portretul Olguței, văzut prin ochii lui Dănuț.

*B. Text-suport:

„Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri."

(Mihai Eminescu, *Trecut-au anii...*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Completează:
   a) Deosebirea dintre autor și vocea lirică ce se exprimă este .....
   .....
   b) Tema poeziei este .....
   c) Versurile fac referire la două momente temporale .....
   d) Prin secvența: „Povești și doine, ghicitori, eresuri" poetul se referă la .....
2. Realizează comparații pentru următorii termeni, păstrând modelul oferit în primul vers:
   a) *clipă* .....
   b) *minut* .....
   c) *lună* .....
   d) *secol* .....
3. Scrie un enunț dezvoltat prin care să surprinzi sentimentele exprimate de aceste versuri.
4. Comentează semnificația titlului, analizând și topica (ordinea) cuvintelor utilizate.
5. Explică sensul pe care l-ar dobândi titlul dacă s-ar utiliza următoarele semne de punctuație:
   a) semnul întrebării;
   b) semnul exclamării;
   c) puncte de suspensie.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii de creativitate

1. Scrie câteva amintiri/impresii/emoții din primii tăi ani de viață.
2. Selectează din lecturile suplimentare un scurt text ilustrativ pentru una dintre speciile enumerate: „povești și doine", „ghicitori, eresuri".
3. Redactează un text de 10-15 rânduri cu titlul *Amintiri din prezent* în care să utilizezi termeni și expresii referitoare la ***timp***.
4. Prezintă-le colegilor o fotografie din copilăria ta și notează observațiile lor privind schimbarea ta în timp, apoi compară-le cu cele personale.
5. Notează un slogan prin care să îndemni colegii să se bucure de toate clipele prezentului.

C. Text-suport:

„Leul îi socoti pe gheare
și împărți în patru pe loc întreaga pradă.
— Întâia parte – nu e de mirare –
pe drept cuvânt se cade s-o iau eu ca Leu!
A doua – îmi închipui că știe fiecare –
e dreptul meu ca dintre toți mai tare.
A treia îmi revine ca mai viteaz, firește.
Iar dacă de ciozvârta a patra îndrăznește
măcar să se atingă vrun ortac –
bucăți îl fac!" (La Fontaine, *Dreptatea Leului*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Identifică și argumentează caracterul liric sau narativ al acestui fragment.
2. Rezumă conținutul fabulei.
3. Indică modul de expunere dominant.
*4. Încadrează personajul principal într-o tipologie.
5. Scrie semnificația Leului, având în vedere rolul său în lumea animală.

Exerciţii de creativitate

1. Numește trăsătura dominantă a Leului și explică dacă aceasta constituie o calitate sau un defect.
2. Imaginează o compoziție narativă în care să prezinți Leul ca personaj-model.
3. Explică în șase-opt rânduri comportamentul Leului din această fabulă, relevând:
   a) modul cum gândește;
   b) ce crede despre sine;
   c) părerea despre ceilalți.
4. Ilustrează morala acestei fabule prin proverbe adecvate.
5. Imaginează-ți că ești avocat și redactează în opt-zece rânduri apărarea sau acuzarea Leului.

Scanned with OKEN Scanner

D. Text-suport:

„Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gânduri blânde...
Ce iertător și bun ți-e gândul, în preajma florilor plăpânde!
Râd în grămadă: flori de nalbă și albe flori de mărgărint,
De parc-ar fi căzut pe straturi un stol de fluturi de argint,

Sfioase-s bolțile spre sară și mai sfioasă-i iasomia:
Pe fața ei neprihănită se-ngână-n veci melancolia
Seninului de zare strânsă și-n trandafiri cu foi de ceară
Trăiesc mâhnirile și plânge norocul zilelor de vară."

(Dimitrie Anghel, *În grădină*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Pe baza textului citat, scrie litera care corespunde enunțurilor din stânga paginii:

a) Poezia este lirică	A. încântare, bucurie
b) Sentimentele exprimate	B. imagini vizuale
c) Starea poetică este accentuată prin	C. comuniunea cu natura
d) Muzicalitatea versurilor	D. gânduri, sentimente
e) Mesajul poeziei este de	E. rimă împerecheată

2. Descrie în patru-cinci rânduri cadrul natural al grădinii.
3. Analizează elementele care alcătuiesc decorul grădinii și cel cosmic (ceresc).
4. Asociază trăirile florilor cu cele ale unei ființe omenești.
5. Compară acest decor cu altul dintr-o poezie eminesciană.
6. Argumentează că poetul realizează în aceste versuri o descriere.

Exerciții de creativitate

1. Realizează o descriere, având drept început versul: „Ce iertător și bun ți-e gândul, în preajma florilor plăpânde!".
2. Transformă textul descriptiv în unul narativ, în care *trandafirul* și *iasomia* sunt personaje umanizate.
3. Conturează un tablou folosind culorile, inspirat de textul poeziei.

E. Text-suport:

„Lasă-mi, toamnă, pomii verzi,
Uite, ochii mei ți-i dau,
Ieri spre seară-n vântul galben
Arborii-n genunchi plângeau." (Ana Blandiana, *Cântec*)

Scanned with OKEN Scanner

Receptarea textului

Cerințe:

1. Indică atitudinea față de toamnă exprimată de aceste versuri.
2. Explică succint rolul elementelor cromatice.
3. Comentează în patru-cinci rânduri semnificația ultimului vers.
4. Argumentează caracterul literar al acestui text.
5. Notează titlul unor melodii cunoscute care sunt inspirate de anotimpul autumnal.
6. Propune alte titluri sugestive poeziei, păstrând legătura cu muzica.
7. Numește câteva elemente care asigură muzicalitatea deosebită a versurilor.

Exerciții de creativitate

1. Argumentează pro sau contra afirmației următoare: „Poezia este un joc de imagini, culori și sunete".
2. Imaginează-ți conținutul unei scrisori adresate toamnei de către „arborii ce-n genunchi plângeau".

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 3

Moduri de expunere. Naraţiunea. Descrierea. Dialogul

Învățătorii îți deschid ușa, însă
tu însuți trebuie să treci prin ea.
(Proverb chinez)

Naraţiunea

Repere teoretice

- Este un mod de expunere prin care se prezintă o succesiune de întâmplări (reale sau imaginare), atribuite unor personaje.
- Accentul cade pe acțiune, plasată în timp și spațiu.
- Faptele/evenimentele/întâmplările sunt relatate într-o succesiune, pe unul sau mai multe planuri.
- Implică un număr divers de personaje.
- Este povestită la persoana a III-a sau la persoana I de către un narator.
- Naraţiunea se poate asocia cu descrierea și dialogul.
- La nivelul naraţiunii se urmăresc:
  a) cadrul acțiunii (locul, decorul, timpul evenimentelor);
  b) faptele, întâmplările;
  c) evoluția evenimentelor;
  d) finalul acțiunii (așteptat/neașteptat; vesel/dramatic/happy-end).
- Se întâlnește în:
  a) basme, schiță, povestire, nuvelă, roman;
  b) baladă, legendă, fabulă, poem.

Modele şi sugestii de interpretare

A. Formulează aprecieri asupra conţinutului şi a formei textului de mai jos, având în vedere caracterul său narativ:

„Depășeam unele grupulețe, eram depășiți de altele, înregistram automat livezi, lespezi albe, borne kilometrice, țigani cu femeile lor pitice după ei, când deodată Clara ne-a arătat niște pete de culoare fluorescentă în dreapta drumului, la capătul unei liziere de salcâmi. Petele se vedeau tulbure, ca o flacără de nuanțe schimbătoare sau cum vezi marea, de foarte departe, printre colți de stâncă." (Mircea Cărtărescu, *Travestii*)

Creând impresia unui drum în mișcare, autorul împletește narațiunea și descrierea, insistând asupra detaliilor („livezi, lespezi albe, borne kilometrice" etc.) ce alcătuiesc traseul parcurs. Elementele vizuale, cromatice dau impresia unei imagini reale, clară, văzută de aproape, în timp ce epitetul „tulbure" și comparația „ca o flacără de nuanțe schimbătoare" imprimă o notă ambiguă, întruchipare a perspectivei îndepărtate.
Limbajul alcătuit din substantive și adjective este sobru, dar treptat capătă „o pată de culoare" prin utilizarea cuvintelor cu capacitate de sugestie, sub a căror vrajă cititorul prinde să viseze.

B. Citește cu atenție fragmentul de mai jos și răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Iată ziua mea de azi, duminică. M-am îmbrăcat cât mai târziu, cu toate că ne-am trezit de dimineață. Și, singur în odaie, am așteptat să treacă timpul. Nimeni nu m-a căutat. Am deschis radioul, dar, din cauza subiectului complet neinteresant, ora sătenilor, l-am închis la loc. Am căutat în bibliotecă, dar nicio carte nu m-a atras s-o recitesc. Le citisem odată cu frenezie, dar de ce le mai păstrez acum? Am deschis un sertar cu amintiri vechi, dar viața mea e atât de schimbată, că sunt un străin față de ele."
(Anton Holban, *Jocurile Daniei*)

Receptare dirijată

1. Indică tipul de text.
Fragmentul este narativ, deoarece se prezintă modul în care decurge o zi din viața personajului, care pare plictisit și dezinteresat de tot ce-i oferă existența sa în prezent.

*2. Prezintă naratorul și personajul fragmentului.
Naratorul povestește la persoana I evenimente din viața sa, insistând asupra reacțiilor și a modului în care se comportă. Naratorul se identifică cu personajul, împletind astfel gânduri, fapte, gesturi într-un tot unitar.

*3. Menționează două mijloace de caracterizare prezente în text.
Imaginea personajului se conturează în mod indirect, prin faptele sale, evidențiindu-se lipsa de implicare, plăcerea de a reflecta asupra trecutului și asupra noii sale identități spirituale. Afirmația „sunt un străin" constituie o caracterizare directă, care implică o distanțare față de trecut, o transformare sufletească radicală.

Scanned with OKEN Scanner

4. Extrage cuvintele care indică timpul.
Timpul este indicat prin termenii „azi", „duminică", „mai târziu", „de dimineață", „timpul", „ora", „acum", „amintiri", „viața", cuvinte care exprimă direct sau indirect prezentul, dar și trecerea anilor.

Exerciții aplicative

Citește cu atenție următoarele texte pentru a rezolva cerințele:

A. „Era odată un moșneag și o babă; și moșneagul avea o fată și baba avea și ea o fată. Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă; dar, pentru că era «fata mamei», se alinta cum s-alintă cioara-n lat, lăsând greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului era însă frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă." (Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

1. Indică modul de expunere utilizat.
2. Numește personajele fragmentului.
3. Menționează relația în care se află cele două personaje.
4. Extrage trăsăturile celor două personaje feminine.
*5. Precizează naratorul din acest pasaj.
6. Formulează ideea principală corespunzătoare.
7. Dă un titlu sugestiv acestui fragment.
8. Exprimă un punct de vedere față de ipostaza de *fată a mamei*, ca personaj negativ.
9. Explică rolul utilizării enumerației.

B. „Bietul șoricuț n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă. Îl apasă puțin cu unghiile, apoi, repede, îl ia între labele de dinainte, îl strânge de drag ce-i, îl răsucește în aer, îl lasă ametit pe podele și-l privește gândind: «Cașcaval ți-a trebuit?». Îl pune pe picioare, îl lasă să se dezmeticească, să-ncerce să fugă și iar vrea să-l prindă în cleștele labelor. Dar ce se aude? Un dupăit grăbit pe sală. Vai, e Corbici, câinele!..." (Emil Gârleanu, *Când stăpânul nu-i acasă*)

1. Formulează o idee principală.
2. Menționează personajele implicate în acțiune.
3. Precizează modul de expunere dominant.
*4. Numește tipul de narator.
5. Extrage doi termeni care exprimă locul acțiunii.
6. Indică o trăsătură a motanului.
7. Exprimă atitudinea naratorului față de „bietul șoricuț".
8. Descrie în patru-cinci rânduri unul din cele două personaje, așa cum ți-l imaginezi.
9. Imaginează-ți situația finală a întâmplării.

Scanned with OKEN Scanner

C.

„Eu carne nu mănânc; ba încă socotesc,
De va vrea Dumnezeu, să mă călugăresc.
La ăst frumos cuvânt, Raton înduplecat,
Văzând că Dumnezeu de martur e luat,
Își cere iertăciuni și-l pofti a veni,
Cu neamul șoricesc a se-mprieteni.
.....
Dar, într-o zi când toți îi deteră un bal,
După ce refuză și limbi, și cașcaval,
Zicând că e în post și nu poate mânca,
Pe prietenii săi ceru a-mbrățișa.
Ce fel de-mbrățișări! Ce fel de sărutat!
Pe câți gura punea, îndată îi jertfea,
Încât abia doi-trei cu fuga au scăpat.
Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit."

(Grigore Alexandrescu, *Șoarecele și pisica*)

Încercuiește varianta corectă:

1. Modul de expunere predominant este:
   a) narațiunea;
   b) descrierea;
   c) dialogul.
2. Șoarecele simbolizează omul:
   a) mândru;
   b) naiv;
   c) credincios.

*3. Motanul este caracterizat în mod:
   a) direct;
   b) indirect.

4. O trăsătură importantă a motanului este:
   a) demagogia;
   b) autoritatea;
   c) ipocrizia.

*5. Procedeul artistic dominant este:
   a) comparația;
   b) personificarea;
   c) enumerația.

6. Textul are caracter narativ datorită:
   a) descrierii;
   b) acțiunii;
   c) ideilor principale.

7. Titlul indică protagoniștii, aflați în relație de:
   a) colaborare;
   b) opoziție;
   c) rivalitate.

Scanned with OKEN Scanner

8. Structura „Ce fel de-mbrățișări" exprimă:
   a) regret;
   b) admirație;
   c) ironie.

D. „Cică era odată într-un sat un om grozav de leneș; de leneș ce era, nici îmbucătura din gură nu și-o mesteca. Și satul, văzând că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pilde de lenevire și altora. Și așa, se aleg vreo doi oameni din sat și se duc la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl pun într-un car cu boi, ca pe un butuc nesimțitor, și hai cu dânsul la locul de spânzurătoare!" (Ion Creangă, *Povestea unui om leneș*)

Receptarea textului

Cerințe:
1. Formulează ideea principală.
2. Numește personajul principal.
3. Identifică trăsătura dominantă a acestuia.
4. Propune alte variante sugestive:
   De leneș ce era, nici .....
5. Precizează locul și timpul acțiunii.
6. Ce fapt determină acțiunea?
7. Ce semnifică formula de deschidere a textului: „Cică era odată..."?
8. Menționează modul de expunere utilizat.
*9. Extrage o comparație din text și creează altele două adecvate contextului.
*10. Indică o modalitate de caracterizare a personajului.
11. Explică absența portretului fizic al eroului întâmplărilor.
*12. Identifică tipul personajelor prezente în fragment.
13. Comentează în patru-cinci rânduri semnificația titlului.
14. Propune alte titluri pe care le consideri adecvate.
15. Scrie părerea ta despre atitudinea acestui personaj și propune două soluții pentru a-i schimba comportamentul.

Exerciții de creativitate

1. Rescrie fragmentul citat la persoana I, din perspectiva „omului leneș".
2. Povestește în 10-15 rânduri o întâmplare al cărei erou să fie un leneș.
3. Enumeră proverbe despre lene.
4. Realizează un portret fizic al eroului lui Creangă.
5. Scrie un monolog care să surprindă gândurile acestui personaj.
6. Redactează un scurt text prin care să pledezi pentru:
   a) hărnicie;
   b) lene.
7. Imaginează corespondentul acestui personaj în actualitate, scriind deviza lui de viață atunci și acum.
8. Explică ce imagine ai plasa pe coperta cărții cu titlul *Povestea unui om leneș* de Ion Creangă.

Scanned with OKEN Scanner

9. Propune definiții expresive, după următorul model:

Model: Lenea este hărnicia care a ruginit.

a) Leneșul este .....
b) Viața este .....
c) Satul este .....
d) Omul este .....

10. Notează alte sancțiuni pentru „omul leneș":

a) sancțiuni legale: .....
b) sancțiuni realiste: .....
c) sancțiuni fanteziste: .....

Exerciţii de creativitate

1. Scrie un text narativ, conținând următorul enunț: „Un murmur înăbușit de glasuri vesele răzbătea în tăcere".
2. Ordonează și reconstituie într-o povestire secvențele sintetizate în următoarele enunțuri:
   a) Graba strică treaba.
   b) A ajuns la bunici.
   c) Lacul strălucea.
   d) O ploaie măruntă.
   e) Bunica așteaptă la poartă.
3. Scrie un text narativ, respectând următoarele cerințe:
   a) spațiu: școala;
   b) timp: 2185;
   c) acțiune: aventură;
   d) pagină de jurnal a unui personaj/domnitor/poet/sportiv/a unei vedete.
4. Alcătuiește un text narativ de 10-15 rânduri care să se încheie cu următoarele cuvinte: „Totul părea a fi un joc ce deschidea poarta nopții".
5. Povestește o întâmplare din sfera fantasticului.
6. Redactează un text hazliu în care să povestești întâlnirea dintre:
   a) Făt-Frumos și Zmeu;
   b) Ionel Popescu și Nică a lui Ștefan Apetrei;
   c) Fram, ursul polar, și Goe.
7. Transpune în imagini (benzi desenate) textul realizat la exercițiul anterior.
8. Scrie o legendă proprie despre: floarea preferată/un râu/un oraș/un munte (la alegere).

Scanned with OKEN Scanner

Teste formative

Citeşte cu atenţie următoarele texte pentru a rezolva cerinţele:

A. Text-suport:

„Bunicul venea spre casă. Copilul îi zărise, de departe, punga de hârtie – pe care bunicul uitase s-o ascundă din vreme – şi o luase la goană înspre el. Era gata-gata să-i sară în braţe, când se împiedică de o piatră şi căzu. Bunicul, deschizând braţele să-l prindă, scăpă jos punga din mână. Copilul, cu obrajii colbăiţi, cu ochii înlăcrimaţi, începu să scâncească: «Papae, mi-o ieşit un cucui...». Când se aplecă să-l ridice, să-l mângâie, bunicul îl văzu râzând: uliţa îl împăcase, dăruindu-i cireşile risipite din punga adusă de bunic. Şi uliţa, şi bunicul erau bunicii unui râs de copil." (Ionel Teodoreanu, *Uliţa copilăriei*)

Cerinţe:

1. Numeşte modurile de expunere prezente în acest fragment.
2. Extrage, în ordine, verbele care susţin acţiunea prezentată de narator.
3. Indică personajele din fragment.
4. Realizează planul simplu de idei al acestui fragment.
5. Menţionează câte o trăsătură importantă a fiecărui personaj din acest fragment şi indică citatele respective.
6. Realizează, la alegere, un portret al bunicului gândit de nepot sau al nepotului – văzut prin ochii bunicului.
7. Combină, în altă ordine, etapele acestei naraţiuni, realizând astfel un nou text.
8. Menţionează alte opere din literatura română care au ca personaje bunicul, bunica (nepotul) şi precizează două elemente comune.
9. Întocmeşte o bandă desenată în care să surprinzi momentele principale ale întâlnirii dintre bunic şi nepot.
10. Scrie o compunere cu titlul „Râs de copil", într-o manieră comică.

B. Text-suport:

„Şi, cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior; apoi mi-o aruncă-n sus, zicând: «Iaca poznă, c-am scăpat-o!». Pupăza, zbrr! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin, îşi ie apoi drumul în zbor spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme cu lacrimile pe obraz, uitându-mă după dânsa!... Eu atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea..." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cerinţe:

1. Prezintă semnificaţia titlului, având în vedere relaţia cu conţinutul acestui fragment.
2. Menţionează două argumente pentru a susţine caracterul narativ al textului citat.

Scanned with OKEN Scanner

3. Selectează elementele care imprimă umor relatării.
4. Comentează comportamentul lui Nică din acest fragment.
5. Precizează atitudinea naratorului față de cele povestite.
6. Alcătuiește un scurt text în care să povestești scena din perspectiva bătrânului negustor.
7. Construiește un scurt dialog pe o temă la alegere, folosind expresiile populare la care a recurs și Ion Creangă.
8. Povestește cu umor o întâmplare al cărei erou ar fi Nică, copil inventiv, erou al timpurilor noastre.
9. Scrie o pagină în jurnal în care să rememorezi o întâmplare din copilăria ta cu implicații morale.
10. Realizează sub forma unui desen coperta cărții lui Creangă în manieră modernă.

C. Text-suport:

„Cocoșul s-a apropiat, s-a uitat cu un ochi la cărăbuș și a trecut mândru înainte. «Am scăpat!», gândi cu bucurie cărăbușul și se întoarse să privească după cocoș. Atunci încremeni de spaimă. Din celălalt capăt al drumului sosea un curcan. Cărăbușul se făcu mai mic decât era, ținându-și sufletul: «Acum chiar c-am pățit-o!». Când ajunse curcanul în dreptul cocoșului, se înroti, își roși mărgelele și își dădu capul peste spate; iar cocoșul scoase pieptul și mai în afară, se înălță în picioare și forfecă aripile de câteva ori în pământ: își dădeau binețe." (Emil Gârleanu, *Sărăcuțul*)

Cerințe:
1. Realizează rezumatul fragmentului.
2. Indică personajele și naratorul, stabilind felul lor.
3. Precizează stările sufletești prin care trece cărăbușul.
4. Care crezi că este motivația atitudinii cocoșului față de cărăbuș?
5. Extrage un fragment descriptiv și precizează rolul utilizării în context.
6. Realizează o descriere de patru-cinci rânduri a unui personaj din text, corelând aspectul fizic cu cel moral.
7. Scrie continuarea fragmentului, având în vedere un final trist/vesel.
8. Notează câteva enunțuri în jurnalul de lectură, răspunzând la întrebările:
   a) Ce sentimente ți-a provocat lectura?
   b) Ce ți s-a părut interesant?
   c) Cu ce alte texte ai putea compara opera lui Emil Gârleanu?
9. Redactează o narațiune al cărei personaj să fie cocoșul, amestecând două povești (*Punguța cu doi bani* și *Scufița Roșie*).

D. Text-suport:

„Fram îi întrecea pe toți. El nu avea nevoie de îmblânzitor, de cravașă și de semnale. Intra singur în arenă, ca un om. Intra în două labe, cât e de mare. Saluta în dreapta și în stânga, înainte și îndărăt. Se plimba cu labele la spate de jur împrejurul arenei, până ce se potoleau aplauzele. Pe urmă făcea un semn că vrea liniște. Și începea singur programul lui. Se ridica pe

Scanned with OKEN Scanner

prăjină ca un marinar pe catargul corabiei. Umbla cu o bicicletă uriașă, trecând pe punți în cumpănă. Făcea dublu salt mortal și bea bere din sticlă. Știa să fie comic și grav." (Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)

Cerințe:

1. Extrage trei idei principale din acest fragment.
*2. Precizează cine povestește și la ce persoană povestește.
*3. Menționează rolul utilizării unui număr mare de verbe în această secvență.
4. Numește trăsăturile personajului care reies din caracterizarea indirectă.
*5. Comentează comparația din text.
6. Rescrie textul citat la persoana I, din perspectiva lui Fram.
7. Explică titlul întregii opere și propune două titluri sugestive pentru fragmentul citat.
8. Comentează în patru-cinci rânduri ultimul enunț din acest text.
9. Exprimă-ți părerea despre viața animalelor de la circ.
10. Redactează impresiile tale în urma vizionării unui spectacol de circ.

E. Text-suport:

„Broasca mică cât un ou
Au văzut păscând un bou
Și mirându-să prea tare
De-o făptură atât de mare
Cugeta: c-ar fi noroc
Ș-a familiei laudă dacă
Ar putea să se prefacă
Din mic, mare dobitoc.
.....
Broasca-atunci s-au mai umflat
Foarte așa... cât au crăpat.

(Gheorghe Asachi, *Broasca și boul*)

Cerințe:

*1. Argumentează încadrarea acestui text în versuri într-o specie narativă (fabulă).
2. Realizează rezumatul acestei fabule.
3. Numește personajul principal și explică ce critică autorul în comportamentul său.
4. Analizează într-o scurtă compoziție felul în care acționează, gândește și simte „broasca".
*5. Extrage din text câte un vers ilustrativ pentru:
   a) caracterizarea directă;
   b) caracterizarea indirectă.
*6. Comentează morala fabulei și găsește două proverbe echivalente ca mesaj.
7. Prezintă subiectul unei alte opere literare al cărei personaj să fie o broască.

Scanned with OKEN Scanner

*8. Realizează descrierea unei broaște în patru-cinci rânduri folosind comparații, atribute inedite (epitete) și personificări.
9. Scrie un text de opt-zece rânduri în care să recomanzi colegilor lectura fabulelor, în general.

Descrierea

Repere teoretice

- Constă în prezentarea trăsăturilor caracteristice ale unui obiect/fenomen/ale unei ființe.
- Este un mod de expunere opus narativului.
- Se realizează o imagine sugestivă prin acumularea unor detalii (formă, linie, culoare etc.).
- *Predomină substantivul și adjectivul, care se constituie în imagini vizuale/auditive/olfactive/statice sau dinamice.
- **Portretul** prezintă trăsături fizice/morale, evidențiind aspecte caracteristice ale unor ființe.
- ***Tabloul** este un tip de descriere care înfățișează priveliști, peisaje, aspecte calendaristice, fenomene în mod sugestiv și plastic.
- Un text poate să fie integral descriptiv ori să constituie doar o secvență dintr-o narațiune.

Descriere literară (artistică)	**Descriere nonliterară**
• Nu copiază realitatea, ci o transfigurează, evidențiind viziunea proprie autorului. • Vizează sensibilitatea cititorului, fiind un pretext pentru trezirea unor stări sufletești. • Expresivitatea este susținută de formulări deosebit de plastice. • Unele descrieri de natură sunt în legătură cu stările sufletești. • Prezentarea poate fi detaliată (prim-plan) sau de ansamblu (panoramică). • Imaginile pot fi o împletire de real și fantastic. • Se creează imagini vizuale, cromatice, auditive, olfactive etc. • Valorifică elemente cromatice (culoarea).	• Prezintă cu amănunte un anumit aspect, conform cu realitatea. • Nu apelează la sugestii picturale, prezentarea fiind neutră. • Se folosesc termeni precișI, date exacte. • Se adresează rețiunii.
***Descriere literară (artistică)**	***Descriere nonliterară**
Tipuri: 1. în versuri; 2. în proză: a) portret; b) autoportret; c) tablou; d) pastel.	Tipuri: a) descriere științifică (biologie, geografie etc.); b) descriere tehnică (utilaje, aparate etc.); c) descriere publicitară (reclame etc.).

Scanned with OKEN Scanner

*Portret	*Tablou
Poate fi: – fizic; – moral (psihic); – mixt. Se poate realiza prin: – dialog; – monolog; – descriere/analiză psihologică; – evocare (amintire). Urmărește reliefarea unor stări sufletești.	Poate fi: – panoramic – prim-plan; – static/dinamic; – interior/exterior. Predomină imaginile vizuale, cromatice, auditive, de mișcare. În strânsă legătură cu stările sufletești.

Modele și sugestii de interpretare

Evidențiază, într-o compunere, caracterul descriptiv al textelor de mai jos:

A. „Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi."
(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

Vasile Alecsandri conturează în această strofă un peisaj de iarnă prin numeroase detalii descriptive. Pornindu-se de la aspecte ale planului ceresc („văzduh", „nori", „cer"), autorul prezintă atmosfera specifică iernii și dimensiunile spațiale ale tabloului. Atributul „cumplita", care constituie un epitet și o inversiune, reprezintă sugestiv teama față de o iarnă înspăimântătoare care „cerne norii de zăpadă" răspândind „fiori de gheață". Atmosfera sumbră este luminată de imaginea diafană a fulgilor, asemănați cu „un roi de fluturi albi", urmăriți într-un dans grațios („plutesc în aer"). Culoarea dominantă este albul, iar imaginile sunt preponderent vizuale, subliniind aspecte definitorii ale anotimpului rece („nori de zăpadă", „lungi troiene", „fulgii zbor", „roi de fluturi albi").

Strofa, aparținând unui pastel, conține numeroase substantive și adjective cu valoare expresivă de epitet („lungi troiene călătoare"), de comparație („ca un roi de fluturi albi"), de personificare metaforică („umeri dalbi"). Pentru a transmite sentimentul de neliniște, poetul include expresia „fiori de gheață" și preferă folosirea verbelor la timpul prezent pentru perceperea directă a imaginii unei naturi dezlănțuite.

B. „Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt..." (Mihai Eminescu, *Dorința*)

Scanned with OKEN Scanner

Ecourile unei naturi feerice se răsfrâng în sufletul poetului care visează la o armonie perfectă între cuplul de îndrăgostiți și natura protectoare. Strofa citată conturează cu finețe o atmosferă plină de vrajă, de o muzicalitate discretă: „singuratece izvoare", „blânda batere de vânt". Imaginile sunt preponderent auditive, iar epitetele ce apar în cadrul unor inversiuni accentuează aspirația poetului către liniște, în eternitatea naturii. Tabloul naturii, realizat doar din câteva sugestii, este o proiecție imaginară („îngâna-ne-vor"), un univers magic perceput sonor, armonios de sufletul îndrăgostitului.

C. „Ea se uită... Părul-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună."
(Mihai Eminescu, *Crăiasa din povești*)

Fantezia poetului conturează în această strofă un portret, o imagine de mare gingășie, o interiorizare a lumii de basm. Aspectele de ordin fizic sunt asociate unui chip angelic: păr „galben", „ochii ei albaștri". Răsfrântă în apa lacului, imaginea capătă contururi ireale, ideale, magice. Ochii, o oglindă a sufletului, concentrează un întreg univers fabulos, iar descrierea fizică este o expresie a orizontului ei interior. Din punct de vedere cromatic, domină albastrul (lacul, ochii), culoarea nemărginirii, iar sclipirile luminoase (lacul, luna) conferă o anumită vrajă chipului oglindit. Verbele la timpul prezent au putere de convingere, astfel încât această făptură nu este o iluzie, deși e conturată la limita dintre real și vis (ideal).

D. „Era un om bine făcut, puțin chel în vârful capului, cu ochi foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub musteața tunsă scurt niște dinți lungi, cu strungă mare în mijloc. Când ne învăța cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare și înălța în sus brațul drept." (Mihail Sadoveanu, *Domnul Trandafir*)

Acest fragment dezvăluie calitățile descriptive, portretistice ale autorului, care fixează prin câteva cuvinte imaginea fizică a învățătorului, precum și subtile elemente de ordin moral. Câteva detalii fizionomice se impun de la început: statura („bine făcut"), imaginea ochilor („foarte blajini"), precum și alte particularități: „musteața tunsă", „dinți lungi, cu strungă". O corelație între fizic și moral o constituie „ochii blajini", expresia blândeții sale, cu care își cucerea elevii. Aspecte importante ale personalității învățătorului sunt dragostea pentru copii și pentru meseria sa, precum și sensibilitatea pe care încearcă să o cultive și în sufletul elevilor săi („înălța în sus brațul drept"). Descrierea are rolul de a contura personalitatea Domnului Trandafir, pornind de la aspectele fizice (caracterizare directă) către cele de ordin moral (caracterizare indirectă), prin gesturi și comportament, accentuând „aura" specială a dascălului, așa cum se reflectă după ani în sufletul unui fost învățăcel.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. Realizează o descriere literară a unui peisaj de munte.
2. Transpune textul anterior într-o descriere ştiinţifică.
3. Folosind imagini vizuale şi cromatice, descrie un răsărit de soare la mare.
4. Descrie imaginea de mai jos, având în vedere:
   a) ce se prezintă;
   b) timpul/anotimpul;
   c) planul apropiat;
   d) planul îndepărtat;
   e) elementele de prim-plan;
   f) fundalul;
   g) detaliile.

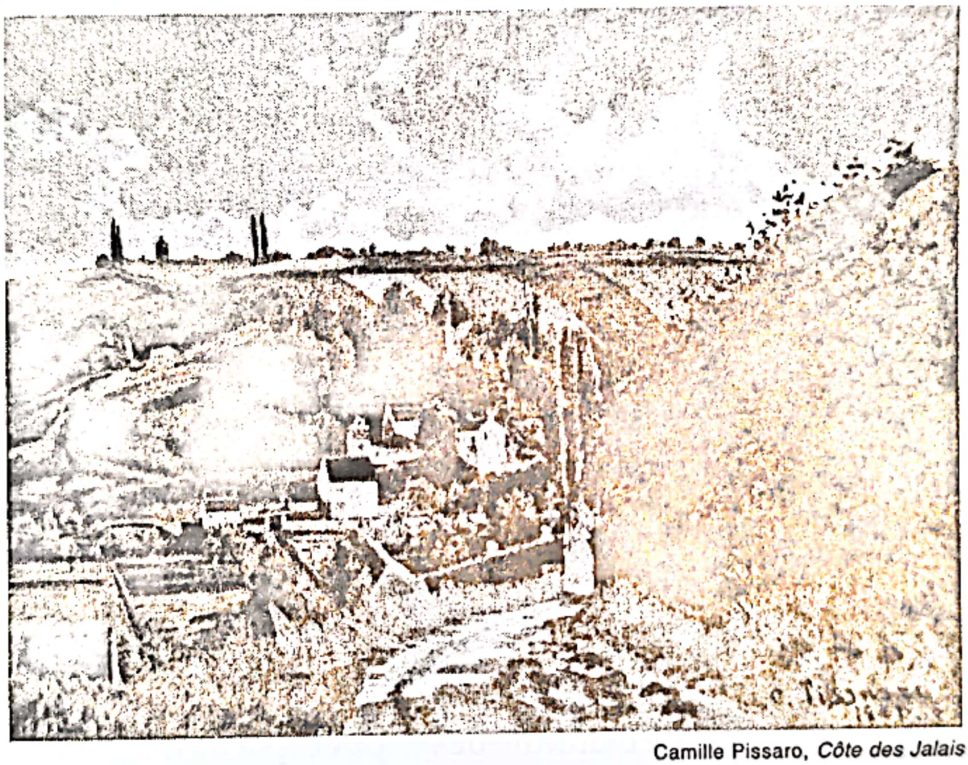

Camille Pissaro, *Côte des Jalais*

5. Citeşte următorul fragment şi realizează un portret literar al unuia dintre personajele prezente:

„Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la şcoală şi, văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre şcolari să ne tundă (...), profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. Realizează două portrete ale aceluiaşi personaj din perspective diferite.
7. Realizează un desen care să înfăţişeze un zmeu, apoi transpune imaginea în cuvinte, într-un scurt portret literar.

*8. Continuă enunţul următor, introducând imagini vizuale, cromatice şi auditive într-o scurtă descriere literară:
Iarba era stropită cu roua dimineţii .....

Scanned with OKEN Scanner

9. Imaginează un portret al tău realizat de:
   a) bunici;
   b) colegii de joacă;
   c) învățător.
10. Dezvoltă, sub o formă descriptivă, sensul îndemnului: „O minte sănătoasă într-un corp sănătos".
11. Descrie, la alegere:
   a) un copac înflorit;
   b) un înger;
   c) un clovn.
12. Realizează o descriere a unei stări sufletești trăite de:
   a) un elev model;
   b) un cântăreț celebru;
   c) un învățător pensionar.
13. Dezvoltă într-o scurtă descriere enunțurile:
   a) Îmi place să călătoresc în .....
   b) Eu colecționez .....
   c) Vara aceasta se poartă .....
   d) Emisiunea mea preferată este .....
14. Urmărește aspectele descrise în următoarea strofă și realizează apoi în proză o prezentare a aceluiași decor:

„Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună."

(Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*)

15. Răspunde la întrebarea „Cine sunt EU?" în diferite modalități:
   a) desen;
   b) caricatură;
   c) descriere, având în vedere relațiile de familie (fiu, nepot, frate, soră, văr etc.);
   d) descriere, apelând la trăsăturile fizice și morale;
   e) fragment de jurnal;
   f) configurația zodiei căreia îi aparții.

Dialogul

Repere teoretice

- Este un mod de expunere prin care se prezintă un schimb de replici înlănțuite logic.
- Dialogul imprimă autenticitate scenei/episodului respectiv.
- Implică un emițător și un receptor, iar aceste roluri se pot schimba între partenerii de dialog.

Scanned with OKEN Scanner

- Opera câștigă astfel dinamism, vioiciune, credibilitate.
- Poate constitui un mijloc de caracterizare a personajelor, definește relațiile dintre eroi sau poate reprezenta o sursă a comicului de limbaj.
- Apelează la un limbaj variat, fiind în concordanță cu vârsta, statutul social, gradul de instrucție, zona din care face parte, contextul, intențiile vorbitorului.
- Valorifică limbajul oral prin exclamații, interogații, apelative, expresii populare.
- Presupune și corelarea cu o intonație, cu gesturi și mimică adecvate.

*Dialog formal	*Dialog informal
• Se folosește în conversații solemne, oficiale. • Limbajul este sobru, adecvat scopului, momentului. • Se folosesc formule de adresare politicoase. • Tonul și neologismele imprimă sobrietate și eleganță exprimării.	• Redă un mod de exprimare particular. • Limbajul este mai simplu, mai direct, uneori mai expresiv. • Modalități de exprimare familiare. • Tonul, intonația, exclamațiile, diminutivele, cuvintele populare, preferința pentru anumiți termeni conferă un anumit pitoresc exprimării.

Modele și sugestii de interpretare

1. Explică rolul utilizării dialogului în fragmentul de mai jos:

„— Te mai doare nasul, puișorule? întreabă mam'mare.
— Nu... răspunde Goe.
— Să moară mam'mare?
— Să moară!
— Ad să-l pupe mam'mare, că trece!
Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:
— Parcă-i șade mai bine cu beretul... zice mam'mare, scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce." (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

Fragmentul selectat reproduce dialogul dintre mam'mare, înduioșată de pățania nepoțelului, neastâmpăratul Goe. Replicile se succedă rapid, însoțite de gesturi expresive („așezându-i beretul", „scuipându-l să nu-l deoache", „îl sărută dulce"). Limbajul folosit de personaj sugerează dragostea față de copil („puișorule"), dar trădează ignoranța („să nu-l deoache") și lipsa de maniere („să moară mam'mare"). În același timp, răspunsul băiatului („Să moară!") indică lipsa de respect față de membrii familiei și un comportament neadecvat al unui copil alintat, răsfățat, obișnuit să facă ce vrea.

Cuvintele utilizate sunt simple, dar au o expresivitate deosebită, întrucât caracterizează personajele, oferind informații despre mediul din care provin, gradul de cultură, educație și caracter. Replicile personajelor sunt consemnate la timpul prezent, astfel că scena de familie va fi percepută de cititori direct,

Scanned with OKEN Scanner

dialogul devenind o modalitate expresivă de caracterizare. Autorul le descrie gesturile, redă cu fidelitate modul de a vorbi, prezentându-și eroii în primul rând prin felul lor de a se exprima.

Vorbirea directă şi vorbirea indirectă

Trecerea de la vorbire directă la vorbire indirectă

Repere teoretice

- Povestirea se realizează la persoana a III-a;
- Dispar linia de dialog și exclamațiile;
- Se reproduc replicile în stil narativ;
- Se includ verbe precum: *zise, spuse, întrebă, preciză* etc.
- Vor fi semnalate stările de spirit ale vorbitorilor: *mirat, curios* etc.
- Utilizarea unor cuvinte de legătură (*că, dacă, unde, când, cum, ce, cine*).

Aplicație:
Vorbire directă

„— De vânzare ți-e găinușa ceea, măi băiete?
— De vânzare, moșule!
— Și cât cei pe dânsa?
— Cât crezi și dumneata că face!
— Ia ad-o-ncoace la moșul s-o drămăluiască!" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Vorbire indirectă

Un moș îl întrebă pe băiat dacă acea găinușă este de vânzare. Acesta răspunse afirmativ, iar bătrânul se interesă cât cere pe dânsa. Copilul nu prețuiește prețul, lăsându-l să aprecieze singur cât face. Moșul, părând interesat, îl îndemnă să i-o dea lui s-o drămăluiască.

Trecerea de la vorbire indirectă la vorbire directă

Repere teoretice

- Se introduce dialogul, marcându-se schimbul de replici.
- Se folosește persoana I și apar adresări directe.
- Punctuația este specifică: linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte.
- Limbajul trebuie adaptat la vârsta, statutul, mediul din care fac parte personajele.
- Trebuie să ilustreze și starea de spirit a vorbitorului (trist, plictisit, amărât, curios etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Aplicație:
Vorbire indirectă

„După formalitățile de rigoare, am început să vorbim despre vreme, despre sorții agriculturii – domnul Popescu tatăl este mare agricultor –, despre criză ș.a.m.d. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu prea se vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii."

(I.L. Caragiale, *Vizită...*)

Vorbire directă

— Bine ați veniți! Poftim în salon!

— Îmi face o mare plăcere, doamnă, să vă revăd! Probleme deosebite m-au ținut departe de vizite și de cunoștințe.

— Mă bucur că nu ne-ați uitat și că ați venit pe o așa vreme la Ionel.

— Ce vreme! Ce vreme! Abia am ajuns!

— Face bine pentru agricultură, așa spune bărbatul meu.

— Sigur, domnul Popescu e mare, mare agricultor și, desigur, sunteți la curent cu toate. O să vă bucurați dacă va fi o recoltă bogată.

— Sperăm! Să dea Domnul!

— Dar dumneavoastră cum v-ați mai petrecut timpul? Nu v-am mai văzut la plimbare, nici la teatru...

— Vai, domnul meu, sunt tare ocupată... educația lui Ionel îmi ocupă tot timpul.

— O, desigur! Este la o vârstă când, fiind foarte zvăpăiat, trebuie mereu supravegheat și îndrumat.

— Nici nu știi dumneata, domnule, ce înseamnă să fii mamă!!! De la o vreme i se urăște chiar și unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii. Copiii implică sacrificii...

— Vă înțeleg, aveți dreptate... perfectă dreptate! Totuși, puțină relaxare n-ar strica.

— Ușor de zis, ah!

Exerciţii aplicative

1. Dezvoltă sub formă dialogată ideea importanţei lecturii particulare (şase replici).

2. Include în dialoguri replicile:

a) Viața îți poate rezerva surprize.
b) Sportul este viața mea.
c) Consultați instrucțiunile de utilizare!

3. Fii convingător în următoarele dialoguri:

a) le ceri voie părinților să mergi în excursie;
b) le explici colegilor motivul întârzierii la școală;

Scanned with OKEN Scanner

c) determini un coleg să nu mai mintă;
d) ești nemulțumit de serviciile unei firme de turism.

4. Imaginează-ți un dialog pe următoarele teme:
a) în familie – despre concediul ideal;
b) cu colegii – despre viața de vedetă;
c) la bibliotecă – despre o carte rară.

5. Transformă următorul dialog, folosind un limbaj literar:
„— Teribilă căldură a fost astăzi!
— Teribilă!
— Dar acum tot poți pentru ca să zici că respiri.
— Se-nțelege... De unde vii?
— Am fost pe la berării cu niște prietini." (I.L. Caragiale, *Situațiunea*)

*6. Extrage mărci ale politeții din următorul dialog:
„— Ei, acum cred c-ați înțeles și răsînțeles!
— Ba eu unul, să iertați dumneavoastră, cucoane, încă tot n-am înțeles, răspunse moș Roată.
— Cum se face asta, moș Ioane? Mai bine ce v-am tălmăcit și un copil putea să înțeleagă. (...)
— Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare... Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneați." (Ion Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*)

7. Explică rolul semnelor de punctuație folosite în următorul fragment:
„— Bădiță, auzit-ai ciocârlia? Eu am auzit-o și am și văzut-o!
— Unde, măi Ionaș?
— Acolo, unde-s oile mele. N-am văzut-o când s-a ridicat în aer, ci am auzit numai cum ciripește ceva mărunt deasupra mea.
— Tu cunoști cântecul ciocârliei?
— Cum să nu-l cunosc!... Și m-am uitat la ea până s-a pierdut în cer.
— Dacă-i așa, a sosit de-acum primăvara, măi băiete!" (Ion Agârbiceanu, *Ciocârlia*)

8. Completează următoarele secvențe dialogate:
Radu: .....
George: Am petrecut două săptămâni acolo.
Radu: .....
George: Ce-mi poți spune despre specificul culinar?
Radu: .....
George: Mi-aș dori să vizitez și eu aceste locuri mirifice.

9. Construiește un dialog despre o reclamă la o băutură răcoritoare.

Scanned with OKEN Scanner

10. Enumeră:

a) variate formule de salut;
b) modalități de a începe o conversație;
c) posibilități de a solicita informații;
d) formule de încheiere a dialogului.

11. Creează un dialog cu un prieten, prin care să comparați:

a) două mărci de automobil;
b) două jocuri pe calculator.

12. Susțineți oral dialoguri:

a) la telefon (Andrei și bunica);
b) la magazin (vânzător și client);
c) la o firmă de turism (itinerarul unei excursii);
d) în clasă (despre un spectacol de teatru);
e) între un elev silitor și unul leneș.

13. Transcrie un dialog de pe *messenger*, indicând două aspecte pozitive și două negative în ceea ce privește acest mod de comunicare.

14. Completează cu referiri la gesturi, mimică, ton următoarele replici:

a) — Fii mai îndrăzneț, Cosmine! .....
— Desigur, bunicule! .....

b) — La mulți ani, Maria! .....
— Merci, Irina! .....

c) — Bună dimineața, domnule Rotaru .....
— Bună, bună! Ce faci, puștiule? .....

15. Scrie câte un dialog de câte patru replici pe teme la alegere, asociindu-le cu următoarele imagini:

© Borislav Kosijer/ Dreamstime.com

© Przewrocona/ Dreamstime.com

© Vladislav Gajic/ Dreamstime.com

© Photolink/ Dreamstime.com

Scanned with OKEN Scanner

16. Transformă vorbirea directă din următoarele fragmente în vorbire indirectă, având în vedere:

a) eliminarea dialogului;
b) povestirea la persoana a III-a;
c) utilizarea cuvintelor din text pentru a reproduce discuția;
d) introducerea verbelor *a spune, a zice, a întreba, a răspunde, a prezice* etc.;
e) prezentarea stărilor sufletești ale protagoniștilor.

A. „— Bună masa, cumătră! Tiii! Da' ce mai de pește ai! Dă-mi și mie, că ta...re mi-i poftă!

— Ia mai pune-ți pofta-n cui, cumetre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu. Dacă ți-i așa poftă, du-te și-ți moaie coada-n baltă, ca mine, și-i avea pește să mănânci." (Ion Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

B. „— Ce-ai, draga mamei, ce-ți este?

— Mamă, mamă, copilul meu are să moară.

— Când și cum?

— Iată cum. Vezi drobul cel de sare de pe horn?

— Îl văd. Și?!...

— De s-a sui mâța, are să-l trântească drept în capul copilului și să-l omoare.

— Vai de mine și de mine, că bine zici, fata mea, se vede că i s-au sfârșit mititelului zilele." (Ion Creangă, *Prostia omenească*)

C. „— Lasă. Caută-mi o panglică, Monica!

Olguța făcu sul colile.

— Ai găsit?

— Da.

— Acum fă o fundă frumoasă; știi... cum mi-ai făcut pentru premii.

— De ce, Olguța? întrebă Monica.

— Mama are să vadă că funda-i frumoasă și are să fie mulțumită. (...) Fiindcă eu nu știu să fac funde... și-atunci are să uite să mai controleze pedeapsa!

— Vai, Olguța, tare ești șireată!..." (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

D. „Bunicul a fost procuror general, adică generalul procurorilor.

Tata spunea:

— Nimeni nu crâcnea în fața tatei.

— Stăteau toți smirnă?

— Toți.

— Chiar și mata?

— Chiar și eu.

— Terebil! Și bunica?

Tata vrea să se încrunte, dar zâmbește cu ochii mici:

— Mama? Strașnică femeie!

Râde și nu mai spune nimic." (Ionel Teodoreanu, *În casa bunicilor*)

Scanned with OKEN Scanner

17. Transformă din vorbire indirectă în vorbire directă următoarele fragmente, având în vedere:

a) folosirea persoanei I;
b) includerea liniei de dialog și a punctuației corespunzătoare;
c) implicarea stărilor sufletești.

A. „Și de la o vreme, nemaiauzind nicio foșnitură de păpușoi, nicio scurmătură de găină, am țâșnit-o odată cu țărâna în cap și tiva la mama acasă și am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la școală, măcar să știu bine că m-ar omorî!" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

B. „A fost o masă splendidă. S-a băut șampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urându-i-se o strălucită carieră..." (I.L. Caragiale, *Bacalaureat*)

C. „Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a știut să prețuiască duhul fetei sale și și-a cerut iertăciune.
Fata, și ea, i-a sărutat mâna și și-a cerut și dânsa iertăciune, dacă fapta ei l-a supărat." (Petre Ispirescu, *Sarea în bucate*)

D. „Și, când ajung acasă, aflu că mama și tata erau duși la târg; și frații îmi spun, cu spaimă, că-i poznă cu mătușa lui moș Andrei; a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupezii din tei; zice că i-am fi luat-o noi și pe mama a pus-o în mare supărare cu asta." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Teste formative

Citeşte următoarele texte, apoi răspunde cerinţelor formulate:

A. Text-suport:

„*Domnul*: Domnu-i acasă?
Feciorul: Da, dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară.
Domnul: Dumneata spune-i c-am venit eu.
Feciorul: Nu pot, domnule.
Domnul: De ce?
Feciorul: E încuiată odaia.
Domnul: Bate-i, să deschidă.
Feciorul: Apoi, a luat cheia la dumnealui când a plecat.
Domnul: Care va să zică, a plecat?
Feciorul: Nu, domnule, n-a plecat." (I.L. Caragiale, *Căldură mare*)

Cerințe:

1. Indică tema dialogului din acest fragment.

Scanned with OKEN Scanner

2. Cum ți se pare acest dialog?
   a) comic;
   b) eficient;
   c) absurd;
   d) neclar.
3. Extrage o trăsătură morală a feciorului ce reiese din acest schimb de replici.
*4. Dialogul constituie o modalitate de caracterizare:
   a) directă;
   b) indirectă.
   Argumentează răspunsul.
5. Transformă textul în vorbire indirectă și precizează modificările intervenite.

B. Text-suport:

„Focul pâlpâie în vatră. Mormanul de jeratic dogorește și aruncă un polei cald și rumen, pe peretele din față. (...)

— Ce pui atâtea lemne? Prea multe lemne! Leană, n-auzi? Și tot mi-e frig... Prea multe lemne!... Mi-e foame... O să dai foc casei!... Ah! picioarele nu mă mai țin!

— Oi fi bolnav, răspunse Leana. Să chem pe cineva...

— Să nu calce nimeni în casa mea! strigă Hagiul. Cât scrie doftorul pe hârtie nu plătești cu viața toată! Sunt sănătos, voinic, mai bine ca oricând!..."

(Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Hagi-Tudose*)

Cerințe:

1. Identifică personajele care participă la dialog.
2. Transformă secvența dialogată în text narativ.
3. Indică rolul dialogului în acest fragment.
4. Precizează contribuția dialogului la caracterizarea personajului principal.
5. Explică utilizarea în text a semnelor de exclamație și a punctelor de suspensie.
6. Menționează sensul exclamației „Ah!" și scrie apoi patru enunțuri în care să sugereze alte stări sufletești.
7. Exprimă-ți, în opt-zece rânduri, impresia despre personajul Hagi-Tudose.
8. Indică atitudinea nepoatei Leana, așa cum reiese din această scenă.
9. Comentează una dintre replicile Hagiului pentru a evidenția modul lui de gândire.
10. Completează replica aleasă cu elemente referitoare la modul de manifestare al personajului (gesturi, ton, intonație etc.).

C. Text-suport:

„*Lache*: Ai venit de mult?
Mache: Nu... de vreo zece minute... Iei o bere?
Lache: Iau!
Mache: Băiete! Două mari... (*Către Lache*) Da... ce ai? Te văz cam...

Scanned with OKEN Scanner

Lache: Nu prea am chef... Sunt obosit... Am stat azi-noapte târziu la Cosman, până la ziuă.
Mache: Cu cine?
Lache: Cu niște amici... Am vorbit foarte mult de tine.
Mache: Da?... Ce?
Lache: Ei!... mai nimic... fleacuri! Nu știi cum sunt oamenii noștri."

(I.L. Caragiale, *Amici...*)

Cerințe:

1. Indică locul unde se poartă acest dialog.
2. Precizează tema discuției dintre cei doi interlocutori.
3. Explică rolul utilizării dialogului în acest context.
4. Comentează punctuația specifică scenei dialogate.
5. Transformă fragmentul în vorbire indirectă.
6. Imaginează-ți continuarea dialogului în manieră comică.
7. Scrie un dialog despre o prietenie durabilă.
8. Continuă cu patru replici pentru a forma un dialog: „— Ce crezi despre minciună?".
9. Exprimă-ți opinia despre:
   a) diferența impusă de termenii: *prieten*, *amic*, *cunoștință*;
   b) afirmația: „Prietenul este al doilea eu".
10. Comentează în patru-cinci rânduri titlul *Amici...*, explicând rolul punctelor de suspensie.

D. Text-suport:

„Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
— Ce vrei tu?
— Noi? Bună pace! Și, de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
.....
— Tu ești Mircea?
— Da-mpărate!
— Am venit să mi te-nchini,
Să nu schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
— Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
.....
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război."

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

Cerințe:

1. Numește participanții la dialog și contextul în care are loc acesta.
2. Extrage replicile unui personaj și precizează atitudinea și tonul folosite.

Scanned with OKEN Scanner

3. Caracterizează în opt-zece rânduri cele două personaje, evidențiind contrastul dintre ele.
4. Indică trăsătura domnitorului român exprimată în ultimul vers.
5. Completează următoarele enunțuri:
   a) Dialogul exprimă diferențele dintre două moduri de .....
   b) Baiazid se adresează ..... față de interlocutorul său.
   c) Vorbele lui Mircea cel Bătrân sunt ....., dar .....
   d) Domnitorul român folosește ca termeni de adresare .....
6. Enumeră diferite formule de adresare utilizate în relațiile oficiale.
7. Continuă cu cinci replici pentru a forma un dialog: „— Alexandru, ești mândru că ești român?".
8. Comentează succint afirmația: „Fiecare popor și fiecare epocă stă pe umerii vremurilor trecute" (Mihai Eminescu).
9. Definește prin trei cuvinte poporul român.
10. Îmbinând dialogul și narațiunea, realizează o compunere despre doi rivali.

E. Text-suport:

„Într-o zi, Dănuț, Olguța și Monica se jucau de-a culorile: născocire de-a Olguței.

— Ce culoare ai vrea să fii tu?... Spune repede, că altfel spui minciuni și mă supăr!

Luat din scurt, pe neașteptate, de glasul și ochii Olguței, Dănuț se zăpăcise. Ce avea el cu culorile?!

— Albastru, Olguța, se hotărâse el, scos din încurcătură de culoarea cerului.

— Și de ce-ai vrea să fii albastru?

— Fiindcă-i frumos.

— Daaa?

— Sigur! se înverșunase Dănuț.

— Foarte frumos!

— Foarte frumos." (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

Cerințe:

1. Precizează:
   a) cine vorbește;
   b) cu cine vorbește;
   c) despre ce discută;
   d) cu ce scop.
2. Completează:
   a) Rolul dialogului în acest fragment este de a evidenția .....
   b) Limbajul folosit de copii este .....
3. Indică semnele de punctuație folosite, specifice vorbirii directe.
4. Rescrie replica „Fiindcă-i frumos", precizând intonația marcată de diverse semne de punctuație (punct, semnul exclamării, semnul întrebării, puncte de suspensie etc.).

Scanned with OKEN Scanner

5. Asociază prin săgeți culorile din prima coloană cu semnificația corespunzătoare lor din a doua coloană:

alb	renaștere
roșu	puritate
verde	iubire
maro	stabilitate
gri	monotonie

6. Scrie un text de câteva rânduri în care să prezinți situația în care se află personajul Dănuț, precizând:
   a) ce spune;
   b) ce simte;
   c) cum se simte;
   d) ce crede Olguța despre el;
   e) cum se descurcă în situația respectivă.
7. Găsește câte cinci termeni care exprimă:
   a) emoții;
   b) sentimente.
8. Scrie un dialog, inversând rolurile, astfel încât Dănuț să pună întrebările.
9. Realizează un top al culorilor îndrăgite de tine și explică preferințele.
10. Folosind culorile, realizează un desen abstract care să reprezinte starea sufletească pe care o trăiește Dănuț.

Exerciții pentru performanță

Citește cu atenție textele următoare, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Iarna!... Iarna tristă-mbracă
Streșinile somnoroase,
Pune văl de promoroacă
Peste pomi și peste case.
Scoate-o lume ca din basme
În lumini de felinare –
Umple noaptea de fantasme
Neclintite și bizare." (George Topîrceanu, *Noapte de iarnă*)

Receptarea textului

Cerințe:

*1. Notează un argument în favoarea afirmației că textul citat este literar.
2. Explică prezența în mod predominant a imaginilor vizuale.
3. Justifică prezența primelor două semne de punctuație.

Scanned with OKEN Scanner

*4. Încercuiește răspunsul corect:
În acest fragment există:
a) o comparație;
b) o personificare;
c) o repetiție.

5. Completează:
Peisajul descris este colorat în ..... ca o feerie de .....

6. Poetul creează o imagine:
a) reală;
b) imaginară;
c) exagerată.
Argumentează răspunsul.

7. Extrage din lecturile suplimentare alte două imagini de iarnă și realizează o comparație între ele.
8. Alcătuiește patru enunțuri care să descrie strălucirea zăpezii.
9. Realizează, valorificând sugestiile acestor versuri, un desen adecvat.

B. Text-suport:

„Mă uit... În adevăr, la câțiva pași înaintea calului zăresc o mogâldeață mică sărind și țopăind... Un dobitoc!... Ce să fie?... Fiară?... E prea mică... Pun mâna pe revolver; atunci auz tare un glas de căpriță... Îndemn calul cât pot; el se-ntoarce-n loc și pornește-napoi. Câțiva pași... Iar căprița... Norii s-au subțiat de tot; acum văz cât se poate de bine. E o căpriță mică, neagră; aici merge, aici se-ntoarce; aruncă din copite; pe urmă se ridică-n două picioare, se repede cu bărbița în piept și cu fruntea-nainte să-mpungă și face sărituri de necrezut. (...) În vremea asta, calul se cutremură și dârdâie din toate încheieturile ca de frigurile morții." (I.L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Povestește, în opt-zece rânduri, textul de mai sus.
2. Numește modurile de expunere prezente în acest fragment, explicând rolul lor.
3. Precizează motivul utilizării punctelor de suspensie în fragmentul subliniat.
4. Justifică utilizarea expresiilor: „o mogâldeață mică", „un dobitoc".
5. Menționează elementele care dau dinamism scenei.
6. Oferă o explicație pentru comportamentul neobișnuit al calului.
7. Comentează textul citat, evidențiind impresia pe care naratorul vrea să le-o transmită cititorilor.
8. Enumeră titlurile unor opere literare în care apare ca personaj calul.
9. Imaginează-ți gândurile, sentimentele, trăirile naratorului în scena respectivă și notează-le într-o formă sugestivă.
10. Scrie, în zece rânduri, desfășurarea acțiunii imaginate de tine.

Scanned with OKEN Scanner

C. Text-suport:

„— Te mai doare nasul, puișorule? întrebă mam'mare.
— Nu... răspunde Goe.
— Să moară mam'mare?
— Să moară!
— Ad', să-l pupe mam'mare, că trece!
Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:
— Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam'mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.
— Cu ce nu-i șade lui bine? adăugă tanti Mița și-l scuipă și dumneaei și-l sărută!" (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

Receptarea textului

1. Transpune în vorbire indirectă dialogul de mai sus și apoi compară cele două texte, indicând principalele deosebiri.
2. Comentează limbajul folosit de personajul mam'mare.
3. Realizează un portret sumar al acestui personaj pe baza limbajului folosit.
4. Explică titlul operei, relevând și semnificația punctelor de suspensie.
5. Extrage secvența din text care indică gesturile unui personaj și scrie ce semnificație au în acea împrejurare.
6. Exprimă-ți, în șase-opt rânduri, părerea despre personajul mam'mare, explicând dacă este un personaj pozitiv sau negativ.
7. Găsește două asemănări între comportamentul/atitudinea/limbajul celor două personaje feminine.
8. Identifică relația care stă la baza interogației: „Cu ce nu-i șade lui bine?".
9. Realizează, în trei enunțuri, descrierea bunicii tale și apoi dezvoltă aceste enunțuri într-un text care să impresioneze cititorii/ascultătorii.
10. Exprimă-ți părerea despre modul original de a caracteriza un personaj prin intermediul dialogului și realizează apoi un scurt dialog cu această intenție.

D. Text-suport:

„Fluture cu aripi albe, luntrea cu pânzele întinse aluneca între cerul albastru și culoarea adâncă a mării și se apropia de coastele stâncoase lustruite de talazuri.

Insula, pisc de munte vărsat deasupra valurilor de iadul flăcărilor lăuntrice ale prefacerilor pământești, sângera sub izbucnirile solare ale apusului." (Alexandru Macedonski, *Noaptea de argint*)

Cerințe:

1. Precizează tema acestui fragment, alegând un răspuns dintre următoarele:
   a) natura;
   b) călătoria;
   c) singurătatea.
2. Explică, într-un enunț, sentimentele transmise prin acest fragment.

Scanned with OKEN Scanner

3. Numește modul de expunere folosit și efectul lui asupra cititorului.
4. Extrage termenii cromatici și stabilește o legătură între ei.
5. Comentează expresivitatea expresiei autorului: „fluture cu aripi albe".
6. Identifică două particularități ale descrierii în acest fragment.
7. Continuă textul cu alte două pasaje descriptive, ilustrative pentru titlul *Noaptea de argint*.
8. Descrie în 10-15 rânduri un apus de soare la mare.
9. Prezintă modalitățile folosite în realizarea unui tablou în literatură și în pictură.

E. Text-suport:

„În fierărie, pe-un pat moale, Hefaistos sforăia, dus... Focul ardea domol pe vatră, cu pâlpâiri albastre, roșii, aruncând umbre viorii pe fața zeului înnegrită de fum, cenușă și scântei, scăldată toată în sudori.

Deodată, auzind un zgomot, Hefaistos s-a întors pe-o parte, cu trupul greu și obosit, și-a îngăimat ceva prin somn. Prometeu s-a oprit puțin. Avea cu el, în mâna stângă, tulpina unei plante verzi – plantă de soc, pe cât se spune –, scobită însă înăuntru. Luase tulpina asta verde ca să ascundă în ea focul și totuși să nu se aprindă.

A stat și a așteptat o vreme, până ce a văzut că zeul a adormit ca mai-nainte, și, repede, a luat din vatră un bob de jar și l-a ascuns în tulpinița aceea verde." (Alexandru Mitru, *Prometeu aduce oamenilor focul*)

Cerințe:

1. Completează enunțul, exemplificând:
   Într-o narațiune există:
   a) .....
   b) .....
   c) .....

*2. Indică modalitățile de caracterizare folosite de autor în acest fragment.
3. Evidențiază, în patru-șase rânduri, semnificația gestului prometeic.
4. Redactează o scurtă descriere literară a unuia din cei doi zei, la alegere.
*5. Identifică tipul de narator, având în vedere persoana la care se realizează narațiunea.
6. Completează următoarele enunțuri:
   a) Zeii se deosebesc de oameni prin .....
   b) Hefaistos era .....
   c) Prometeu a fost .....
7. Indică prin săgeți corespondența:

a) Apolo	1. zeul zeilor
b) Afrodita	2. zeița înțelepciunii
c) Minerva	3. zeița vânătorii
d) Diana	4. zeița frumuseții
e) Zeus	5. zeul luminii

Scanned with OKEN Scanner

8. Imaginează-ți gândurile eroului în momentul în care a luat cu el „planta de soc".
9. Scrie un text în care să susții aspectele pozitive ale gestului lui Prometeu de a fura focul.
10. Alcătuiește altă povestire al cărei erou să fie un zeu.

Exerciții formative

Citeşte cu atenţie textele de mai jos şi răspunde cerinţelor formulate în continuare:

A. Text-suport:

„Și, cum aproape într-un loc era judecătorie, se înfățișează înaintea judecătorului și încep a spune împrejurarea din capăt, pe rând fiecare: cum a venit întâmplarea de au călătorit împreună, de au stat la masă împreună, câte pâni a avut fiecare, cum a mâncat drumețul cel străin la masa lor, deopotrivă cu dânșii, cum le-a dat 5 lei drept mulțumită și cum cel cu 3 pâni a găsit cu cale să-i împartă." (Ion Creangă, *Cinci pâni*)

Cerințe:

1. Realizează rezumatul fragmentului.
2. Precizează locul acțiunii și personajele implicate.
3. Identifică persoana gramaticală la care se povestește.
*4. Menționează dacă naratorul este sau nu participant la narațiune.
5. Explică rolul utilizării unor cuvinte populare.

B. Text-suport:

„Și, mergând el tot înainte, peste câtva timp ajunse într-un sat și din întâmplare se opri la casa unui om. Omul de gazdă fiind rotariu, își lucrase un car și-l înjghebase în casă în toată întregimea lui; și acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proțap cu toată puterea, dar carul nu ieșea. Știți pentru ce? Așa: ușile erau mai strâmte decât carul. Noroc însă că drumețul l-a învățat să-l desfacă în toate părțile lui, să le scoată pe rând afară, ș-apoi iarăși să-l înjghebeze la loc." (Ion Creangă, *Prostia omenească*)

Cerințe:

1. Menționează personajele care iau parte la acțiune.
2. Indică trăsăturile opuse ale celor două personaje.
3. În fragmentul de mai sus sunt prezente:
   a) narațiunea;
   b) narațiunea și descrierea;
   c) descrierea;
   Încercuiește răspunsul corect.
4. Concentrează fragmentul sub forma unei idei principale.
5. Extrage verbele care exprimă acțiuni și explică rolul lor.

Scanned with OKEN Scanner

C. Text-suport:

„Stelele păliră, pădurea, copacii, tufele își dezbrăcară deodată umbra. Iar iepurașul împietri de groază. Chiar lângă el se întinse pe pământ o arătare cu două coarne grozave!" (Emil Gârleanu, *Fricosul*)

Cerințe:

1. Numește aspectul descris în acest fragment.
2. Evidențiază rolul enumerației din primul enunț.
3. Explică sensul expresiei „își dezbrăcară umbra".
4. Justifică titlul operei, având în vedere conținutul fragmentului.
5. Propune alte sinonime pentru cuvântul *arătare.*

D. Text-suport:

„Pământul doarme încă în lumina umedă și nehotărâtă a dimineții."
(Alexandru Vlahuță, *Pe Colibași*)

Cerințe:

1. Stabilește reperele spațiale și temporale.
2. Explică frecvența mare a substantivelor și adjectivelor.
3. Explică o personificare și un epitet.
4. Include o comparație: „Pământul ca ..... doarme".
5. Motivează folosirea timpului prezent în descriere.

*E. Text-suport:

„Ceahlăul ni se arăta în toată mărimea lui, ca un uriaș ce și-ar fi întins capul pe deasupra munților ca să privească apusul soarelui." (Vasile Alecsandri, *O plimbare la munți*)

Cerințe:

1. Precizează tipul de descriere.
2. Explică semnificația comparației din text.
3. Stabilește rolul pronumelui „ni" în cadrul fragmentului.
4. Menționează starea sufletească a privitorului.

F. Text-suport:

„Băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor ieșise cu șase oi la mugurul proaspăt al primăverii. Copilașul palid și mărunțel își târa pe pământul reavăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluiți ca-ntr-o umbră cenușie." (Mihail Sadoveanu, *Un om necăjit*)

Cerințe:

1. Separă în cadrul descrierii elementele fizice de cele morale.
2. Precizează starea sufletească a copilului.
3. Explică semnificația și rolul utilizării cuvântului „copilaș".

Scanned with OKEN Scanner

4. Dă sinonime cuvintelor: *reavăn, ciubote, cenușie, mărunțel.*
5. Menționează rolul expresiv al structurii „mugurul proaspăt".

G. Text-suport:

„— Așa este, cumetre, nu-i vorba. Dar sărmanii gâgâlici de cruzi s-au mai dus!

— Apoi da, cumătră, se vede că și lui Dumnezeu îi place tot puișori de cei mai tineri.

— Apoi, dacă i-ar fi luat Dumnezeu, ce ți-ar fi? D-apoi așa?

— Doamne, cumătră, Doamne! Oiu face eu ca prostul... Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la dta pe-acasă?" (Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*)

Cerințe:
1. Indică participanții la dialog.
2. Transformă vorbirea directă în vorbire indirectă.
3. Precizează trăsătura dominantă a lupului, ce reiese din replicile sale.
4. Selectează cuvintele folosite ca adresări directe.
5. Explică rolul utilizării cuvintelor și expresiilor populare.

H. Text-suport:

„— Cum mă iubești tu, fata mea?

— Ca sarea în bucate, tată! răspunde și ea cu o față senină, zâmbind cu o dragoste fiiască și lăsându-și ochii în jos de rușine că vorbi și ea. (...)

— Ia fă-te mai încoace, nesocotito, să ne înțelegem la cuvinte. N-auzișI tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele? Cum de nu te-ai luat după dânsele ca să-mi spui câtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău? Pentru asta oare mă trudesc eu ca să vă cresc și să vă dau învățătură cum altele să nu fie în lume ca voi? Să te duci de la mine cu sarea ta cu tot." (Petre Ispirescu, *Sarea în bucate*)

Cerințe:
1. Indică rolurile celor doi interlocutori.
2. Explică folosirea cuvintelor de adresare: „fata mea", „nesocotito".
3. Menționează trăsăturile fetei de împărat, ce reies din replica ei.
4. Precizează sentimentele împăratului în timpul discuției sale cu fata.
5. Indică și comentează gesturile ce însoțesc răspunsul dat împăratului.

I. Text-suport:

„— Bună ziua, om bun!

— Mulțămesc dumitale, prietene!

— Da' ce faci aici?

— Ia, mă trudesc de vro două, trei zile să car pocitul ist de soare în bordei, că nu am lumină, și nici că-l pot.

— Bre, ce trudă, zise drumețul. N-ai vrun topor la îndemână?

Scanned with OKEN Scanner

— Ba am.

— Ie-l de coadă, sparge ici și soarele a intra singur înlăuntru...

Îndată facu așa și lumina soarelui intră în bordei.

— Mare minune, om bun, zise gazda. De nu te aducea Dumnezeu pe la noi... Eram să îmbătrânesc cărând soarele cu oborocul." (Ion Creangă, *Prostia omenească*)

Cerințe:

1. Selectează din text formulele de adresare.
2. Propune alte variante de formule de salut adecvate în context.
3. Precizează două trăsături ale personajelor, evidențiate prin dialog.
4. Subliniază replicile care stârnesc hazul.
5. Explică semnificația ultimei replici.

*J. Text-suport:

„— De ce face pisica așa?

— Toarce ca fusul, murmură ca marea, cântă ca vântul, șuieră ca grâul. Așa face pădurea, așa curge apa, așa geme salcia și bombăne furtuna. În somnul ei cu auzul la pământ, mata ascultă vioara lumii, care cântă pretutindeni, (...) și visul ei se aude ca un ecou al viorilor din țărână și ape."

(Tudor Arghezi, *O pisică*)

Cerințe:

1. Precizează modurile de expunere care apar în acest fragment.
2. Extrage comparațiile și explică una dintre ele la alegere.
3. Concentrează a doua replică sub forma unei singure idei.
4. Indică trăsături ale pisicii având în vedere ultima frază a fragmentului.
5. Explică rolul enumerației în acest context.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 4
Opera narativă. Personajul literar

Cum lacrima iese din ochi, astfel iese gândirea pe buze.
(Mihai Eminescu)

Opera narativă

Repere teoretice

- Opera narativă prezintă întâmplări, într-o succesiune de momente, antrenând mai multe personaje, aflate sau nu în conflict.
- Modul de expunere dominant este narațiunea, dar pot fi prezente și dialogul și descrierea.
- Indici spațiali (exemple: acasă, în sat, camera, Humulești etc.) și temporali (exemple: ieri, dimineața, duminică, la Sfântul Ioan, iarna, pe 15 septembrie etc.) fixează acțiunea.
- Partea de vorbire dominantă este verbul.
- Vocea care povestește este a unui narator, ce nu se identifică cu autorul.

*Naratorul poate fi:
a) subiectiv – în ipostază de erou, participant sau martor al acțiunii, relatând la persoana I (*Amintiri din copilărie* de Ion Creangă);
b) obiectiv – privește neutru acțiunea și personajele, fără a se implica, relatând la persoana a III-a (*Puiul* de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești).

Subiectul** operei (succesiunea de întâmplări) se împarte în ***momente ale subiectului:
1. expoziţiunea (partea introductivă în care sunt prezentate locul, timpul și personajele);
2. intriga (cauza acțiunii);
3. desfășurarea acțiunii (episoadele următoare ale acțiunii);
4. punctul culminant (moment de maximă tensiune);
5. deznodământul (rezolvarea conflictului).

Rezumatul:

- se povestește succint la persoana a III-a;
- se bazează doar pe ideile principale;
- respectă ordinea cronologică a evenimentelor;
- dialogurile sunt transformate în narațiune, reținându-se doar elementele esențiale;
- nu include citate, comentarii, caracterizări;
- se preferă timpul prezent al verbelor.

Povestirea:

- se povestește detaliat, la persoana a III-a;
- se dezvoltă atât ideile principale, cât și cele secundare;
- sunt incluse numeroase amănunte, citate din text, referiri la stările sufletești ale personajelor;
- se povestește conținutul dialogurilor;
- fraza este amplă, conținând numeroase detalii de ordin vestimentar, spațial, temporal, afectiv etc.

Aplicație:

„— Ce este aceasta? strigă Sobieski repezindu-se călare înaintea lor. Ce sunteți voi?

— Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său.

— Cum! Atâția sunteți?

— Zece din noi au pierit din mila Măriei Tale.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omorî atâția viteji? zise regele. O, asta nu va trece așa! urmă turbat de mânie, trebuie o pildă pentru cei asemine vouă și pilda va fi groaznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de streang. Spânzurați-i!

Pe loc ostașii încongiurară pe plăieși, carii, depunând jos răniții, își făcură semnul crucii și, rezemându-se de sânețe, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofițerii priveau cu înduioșare această scenă.

— Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care ședea posomorât și mânios, a arăta Măriei Tale că acești viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de toată lauda, și că au avut norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobieski că vor fi slobozi și nesupărați." (Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)

Rezumat

Sobieski pornește înaintea străjerilor ce ieșeau din cetate, mirându-se de numărul lor mic, nevenindu-i să creadă că doar atâția oameni s-au împotrivit armatei sale, cauzându-i mari pierderi. Regele dă poruncă să fie spânzurați. În timp ce se fac pregătirile necesare execuției, românii privesc, așteptându-și cu demnitate moartea. Impresionat, Iablonovski îi atrage atenția regelui că acești viteji și-au făcut doar datoria și îi amintește că le promisese că vor fi lăsați liberi.

Scanned with OKEN Scanner

Povestire

La capitularea românilor care tocmai ieșeau din cetate, Sobieski, regele polon, văzând doar câțiva supraviețuitori, s-a înfuriat, gândindu-se la câți viteji din oastea sa au fost răpuși. Totuși, parcă nu-i venea să creadă că doar câțiva oameni i-au produs atâtea pierderi.

Îndrăzneala plăieșilor de a i se opune i-a sporit mânia și el a poruncit să fie spânzurați, pentru a da o pildă „groaznică și vrednică de faptă". El a hotărât că ei nu merită să moară de sabie, ci trebuie pedepsiți cu o moarte mai grea, prin spânzurătoare.

În timp ce românii își așteptau cu demnitate moartea, a intervenit Iablonovski, care, plin de respect, dar hotărât și înțelept, i-a explicat regelui că acești oameni nu și-au făcut decât datoria „patriotică și vrednică de toată lauda". El i-a reamintit de promisiunea făcută, că au avut norocul de a primi asigurarea „marelui Sobieski" că vor putea pleca „slobozi și nesupărați".

Modele şi sugestii de interpretare

A. Scrie o compunere în care să formulezi aprecieri asupra textului de mai jos, având în vedere că aparține unei opere narative:

„Și, Doamne, frumos era pe-atunci, căci și părinții și frații și surorile îmi erau sănătoși, casa ni-era îndestulată și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea! Și eu eram vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vântul în turbarea sa." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Având plăcerea povestirii, Ion Creangă rememorează atmosfera fericită a copilăriei sale, asociind-o cu imaginea satului, a familiei și a prietenilor (copiii și copilele megieșilor). Fragmentul începe pe un ton exclamativ, susținut de inversiunea „frumos era", care accentuează starea nostalgică a povestitorului devenit om matur. Scriitorul apelează la enumerație pentru a reconstrui atmosfera caldă a casei părintești, un univers magic căruia el îi aparține.

Naratorul povestește la persoana I, din perspectiva maturității („pe atunci"), incluzând o descriere a copilului de odinioară, imagine a copilului vesel și lipsit de griji. Comparațiile („ca vremea", „ca vântul") sugerează trăsăturile deosebite ale copilului, anticipând parcă imaginea mamei, vestită pentru năzdrăvăniile sale.

Limbajul folosit de naratorul-personaj conține cuvinte și expresii populare („megieș", „fără leac de supărare"), enunțurile sunt ample, dar impresionează prin naturalețea exprimării și căldura cu care este reconstruit universul familial, ca și prin farmecul autocaracterizării.

Scanned with OKEN Scanner

B. Citește textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate:

„Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-l trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla. Și, cum sta și el acolo de se răcorea, Spânul face tranc! capacul pe gura fântânei, apoi se suie deasupra lui și zice cu glas răutăcios:

— Alelei! fecior de om viclean ce te găsești; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi te-am căptușit! Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci, că, de nu, acolo îți putrezesc ciolanele!" (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Receptare dirijată

1. Indică tipurile de personaje prezente în text.

Personajele principale ale fragmentului sunt fiul craiului și spânul, construite prin opoziție, ca simboluri ale binelui și, respectiv, răului.

2. Extrage din text o trăsătură a fiului de crai.

Fiul de crai este prezentat prin termenul „boboc", care sugerează tinerețea, lipsa de experiență, naivitatea și inocența, aspecte care vor fi exploatate de spân.

3. Indică specificul limbajului folosit de narator.

Naratorul povestește la persoana a III-a, folosind limbajul popular, marcat de cuvinte („tranc!") și expresii („să-l trăsnească prin minte") menite să dea farmec povestirii, creând un stil inconfundabil.

4. Realizează rezumatul fragmentului.

Fiul de crai, amăgit de vorbele spânului, coboară în fântână pentru a se răcori, în timp ce spânul, bucuros că l-a păcălit ușor, acoperă gura fântânii și îl amenință cu moartea în cazul în care nu i se supune.

Exerciții aplicative

1. Alege răspunsul pe care îl consideri corect:

a) Opera narativă este întotdeauna în proză. A/F
b) Narațiunea este diferită de proză. A/F
c) Liricul se poate îmbina cu epicul. A/F
d) Prezența narațiunii este obligatorie. A/F
e) Naratorul povestește doar evenimente la care a participat. A/F
f) Dialogul contribuie adesea la caracterizarea personajelor. A/F
g) Narațiunea se poate realiza și la persoana I. A/F
h) Descrierea apare doar în opera poetică. A/F
i) În opera narativă personajele sunt reale. A/F
j) Naratorul se confundă cu autorul. A/F

Scanned with OKEN Scanner

2. Citeşte textul de mai jos şi răspunde cerinţelor formulate:

„Cititorii trebuie să știe că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu.

Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de Drept, Horațiu în al doilea și Ovidiu vrea să intre în anul întâi la aceeași facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale. (...)

— Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! Să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... (...) Închipuiește-ți, să-i dea nota 3 și lui îi trebuie 6... Și la ce? Tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoști pe Ovidiu de când era mic... Știi ce creștere i-am dat!...

— Ei! Bravo!" (I.L. Caragiale, *Bacalaureat*)

Cerințe:

1. Indică proveniența numelor pe care le poartă fiii doamnei Georgescu.
2. Numește modurile de expunere utilizate.
3. Precizează semnificația ultimei replici, precizând cui aparține ea.
*4. Menționează tipul de narator și persoana gramaticală la care se relatează.
5. Explică rolul utilizării semnului exclamării în replica mamei.
6. Extrage o secvență prin care Ovidiu este caracterizat direct de alt personaj din text.
7. Imaginează-ți răspunsul în cuvinte, însoțit de gesturile corespunzătoare al interlocutorului doamnei Georgescu.
8. Transformă dialogul de mai sus în vorbire indirectă.
9. Rescrie fragmentul narativ la persoana I.
10. Realizează o scurtă caracterizare a doamnei Caliopi Georgescu în ipostază de mamă și apoi compar-o cu alt personaj similar dintr-o schiță caragialiană. Desenează o caricatură a unuia dintre aceste personaje.

3. Citeşte textul de mai jos şi răspunde cerinţelor formulate:

„Corbul îngâmfat în sine
Nicidecum nu-i veni bine
Ca vulpea să-l socotească
De mut sau să mi-l vorbească
Că e prost l-al său cântat.
Lungi gâtul, căscă ciocul
Și-ncepu a croncăni
Caşul căzând, vulpea-aci
Cântăreţul păţi jocul."

(Ion Heliade-Rădulescu, *Corbul și vulpea*)

Cerințe:

1. Descrie imagina de pe pagina următoare, prezentând simbolistica etc.

Scanned with OKEN Scanner

© Elistratova Tatyana/Dreamstime.com

2. Scrie un proverb adecvat situației prezentate în fabula citată.
3. Sintetizează morala fabulei.
4. Redactează un text de cinci-șase rânduri care să conțină sfaturi de viață adresate corbului.
5. Răspunde la următoarea întrebare: cine este vinovat?
6. Numește alte texte cu caracter moralizator din literatura română.
7. Extrage un fragment din text care ți-a plăcut și motivează alegerea.
8. Propune sinonime pentru caracterizarea corbului din primul vers.
9. Menționează o calitate și un defect ale unui personaj din textul dat.
10. Povestește o scenă din experiența personală în care ai jucat un rol similar unuia din cele două personaje personificate.

4. Citeşte textul de mai jos şi răspunde cerinţelor formulate:

„M-am întors cu Dinu, glumind.

Când venii la masă, întrebai de la ușă:

— Știți câți corigenți sunt de la noi, din clasă, la matematici? Șaisprezece.

S-au mirat cu toții. Mă priveau prietenos și încercau să mă consoleze. Eu mă prefăceam trist, dar mă bucuram din tot sufletul că tata nu-mi predică nimic și că mama nu mă va lipsi de bani în săptămâna aceasta. Mi-au cerut amănunte asupra serbării, asupra profesorilor, prietenilor, colegilor, cunoscuților, necunoscuților.

A trebuit să mă prefac trist până seara.

Sau, poate, sunt cu adevărat trist..." (Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

Cerințe:

1. Ce prezintă acest fragment?
2. Ce ai reținut din acest text?

Scanned with OKEN Scanner

3. Ce sentimente ți-a provocat lectura?
4. Ce ți-a plăcut în atitudinea personajului?
5. Ce ai schimba în comportamentul/gândirea/atitudinea lui?
6. Ce tip de narator apare în acest fragment?
7. Care sunt adevăratele gânduri ale băiatului care „s-a prefăcut trist până seara"?
8. Ce părere ți-au făcut părinții băiatului prin atitudinea lor?
9. Ce amintiri din experiența proprie ți-a trezit fragmentul?
10. Ce semnificație poate avea ultimul enunț?

5. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate:

„— Vezi ce înseamnă să nu te oprești la toate chichițele? exclamă triumfător băiatul. Așa se recapitulează. Treci mai departe. Poate mai prindem ceva din meci.

— «Iepurele de casă. Iepurele de casă este un animal vertebrat...»

— Se știe. Ca și cămila.

— «Iepurii sunt folositori omului...»

— Ca și cămilele. Treci mai departe.

— «Ei se hrănesc cu...»

— Principalul e că se hrănesc. Vezi pe pagina ailaltă. Amănunte, Radule, nimicuri.

— «Respiră prin...»

— Ca și cămila. Nu te mai opri la toate chițibușurile. Unde vezi tu esențialul? Unde-i principalul?

— Păi, nu văd... nu e...

— Foarte bine, doar nu suntem la lecția de zi. Asta-i recapitulare: fără amănunte!" (Mircea Sântimbreanu, *Recreația mare*)

Ce ai aflat?
- Partenerii de dialog sunt .....
- Ei discută despre .....
- Modul de a învăța este .....
- Dialogul are rolul de a transpune .....
- Elevii se comportă .....
- Limbajul folosit este .....

Care este părerea ta?
- Învățatul poate fi o îndeletnicire plăcută dacă .....
- Amănuntele sunt importante pentru .....
- Învățatul în grabă va avea rezultate .....
- Cei doi colegi au un stil de învățare .....

Ce ai învățat?
- A învăța înseamnă .....
- O lectură eficientă presupune .....
- A recapitula presupune .....

Scanned with OKEN Scanner

6. Alcătuiește rezumatul următoarelor fragmente, având în vedere:

a) folosirea persoanei a III-a;
b) prezentarea acțiunii fără amănunte sau comentarii;
c) utilizarea verbelor la timpul prezent.

A. „La doi pași de duduca Lizuca, cățelul scurmă repede cu o labă un mușuroi de furnici, apoi își vârî botul în el, mirosind. Îndată începu să scuture din cap și să pufnească, țopăind la dreapta și la stânga.
Lizuca începu a râde.

— Vezi, Patrocle, dacă nu le dai pace, ele te mușcă. Stai cuminte, să ți le iau de pe bot, să le dau drumul în iarbă. Nu știi mata că aici este și împărăteasa furnicilor? Și, dacă o scăpăm de primejdii, ea ne dă un fir de pai și, când avem nevoie de dânsa, îndată vine să ne ajute cu toate furnicile ei. Așa. Uite paiul! Hai să mergem. Rămâi sănătoasă, Sora Soarelui!" (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

B. „Dar Fram era într-adevăr de neînțeles în această seară. Părea că a uitat unde se afla. A uitat ce așteaptă lumea de la el.

A uitat că îl privesc două mii de oameni, două mii de perechi de ochi.

— Fram! îl încurajă un glas.

Ursul alb ridică ochiul.

— A, da! spunea privirea lui. Aveți dreptate. Sunt Fram și trebuie să vă înveselesc.

Cu labele făcea semn de neputință în lături.

Duse dreapta la frunte, apoi la inimă; din nou la frunte și din nou la inimă. Apoi în lături. Acolo era ceva stricat, care nu mai mergea. Adineaori, când a ridicat perdeaua de catifea roșie, mai credea că totul are să fie ca înainte. Mulțimea, ochii, aplauzele. I-au dat acestuia amăgire. Acum din nou a uitat tot. Nu știe ce caută aici. Ce vrea lumea aceasta de la el?" (Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)

7. Realizează povestirea fragmentelor următoare, având în vedere:

a) folosirea persoanei a III-a;
b) prezentarea detaliată;
c) includerea unor expresii din text;
d) referirea la reacții, la stări sufletești.

A. „Apropiindu-se de lumina licuriciului, Lizuca cunoscu că se afla lângă o scorbură de răchită. Pletele lungi ale ramurilor cădeau către ea și se legănau alene.

— Asta-i o casă foarte bună, mormăia Patrocle.

Atunci Lizuca își ceru voie de la răchită.

— Mătușă răchită, șopti cu sfială, ne dai voie să intrăm în casa mata?

Răchita o mângâie lin și îi dădu drumul în scorbură.

— Aicea-i foarte bine, Patrocle, grăi fetița cuibărindu-se. Văd că este saltea și pernuță din mușchi." (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

Scanned with OKEN Scanner

B. „Intră în han și spuse hangiului:
— Jupâne, îți mai aduci aminte că am ospătat aicea acum douăzeci de ani și nu ți-am plătit? Ei, acum am venit să plătesc și vreau să știu cât costă.
— Da, da! Îmi aduc aminte. Ai mâncat cinci ouă și o bucată de pâine.
— Da, întocmai. Cât costă?
— Apoi masa aceea costă două mii de lei.
— Cum vine asta, jupâne?
— Da, așa vine. Căci, dacă nu-ți dădeam dumitale cele cinci ouă, eu scoteam cinci găini, care creșteau mari. Găinile, la rândul lor, scoteau iar pui și, dacă socotești din fir în păr, sunt întocmai două mii de lei." (*Păcală avocat*)

Personajul literar

Repere teoretice

- Reprezintă o proiecție a unui mod de a gândi, de a se comporta, de a vorbi.
- În cadrul operei literare, exprimă indirect idei, concepții, sentimente, emoții ale autorului.
- Erou, protagonist, figură, personajul literar este antrenat într-o acțiune concepută de scriitor, ca argumentare a unui punct de vedere.
- Uneori, numele atribuit personajului poate fi o metaforă a felului său de a fi (Făt-Frumos, domnul Goe etc.).

***Tipuri**

Criteriu	Tip de personaj	Caracteristici	Exemple
a) Rolul personajului	Principal	Participă la toate episoadele acțiunii.	Nică (*Amintiri din copilărie*)
	Secundar	Apare doar în unele episoade din desfășurarea acțiunii.	Smaranda, mama lui Nică (*Amintiri din copilărie*)
	Episodic	Apare într-o singură secvență.	Mătușa Mărioara (*Amintiri din copilărie*)
b) Semnificația morală	Pozitiv	Constituie un model, aderând la adevăratele valori.	Făt-Frumos (basme)
	Negativ	Întruchipează defecte, vicii.	Zmeul (basme)
c) Ca prezență	Individual	Reprezintă un singur individ.	Tudor Șoimaru (*Neamul Șoimăreștilor*)
	Colectiv	Personajul apare ca un grup, cu o psihologie specifică.	Grupul de răzeși (*Neamul Șoimăreștilor*)
d) Raportul cu realitatea	Real	Are corespondent în lumea reală.	Împăratul (basme)
	Fantastic	Este produsul exclusiv al imaginației.	Muma Pădurii (basme)

Scanned with OKEN Scanner

***Caracterizarea personajului** se poate realiza prin:

- mijloace directe:
  - de către narator;
  - de către alte personaje;
  - de către personajul însuși;
- mijloace indirecte:
  - din acțiuni, gesturi, atitudini, mimică;
  - din relația cu alte personaje;
  - din limbajul folosit, din intonație;
  - din mediul în care trăiește;
  - natura în acord cu trăirile eroului;
  - după nume;
  - analiza psihologică.

Modele și sugestii de interpretare

A. Caracterizarea personajului principal dintr-un text integral: *Bunica* de Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Arta lui Barbu Ștefănescu Delavrancea ne cucerește prin sensibilitatea și duioșia cu care se oprește asupra unor figuri îndrăgite ale copilăriei, surprinse într-o lumină caldă, plină de vrajă.

Așa cum reiese și din titlul operei, personajul principal este bunica, un chip de neuitat, adânc întipărit în sufletul povestitorului. Încă de la începutul operei sunt prezentate aspectele de ordin fizic: „naltă", „uscățivă", „cu părul creț și alb", „cu ochii căprui", precum și unele detalii care o individualizează: „gura strâmbă", „buza de jos crestată în dinți de pieptene", conferindu-i un anumit farmec personal.

Dacă portretul fizic a fost conturat direct de narator, trăsăturile sufletești ale bunicii reies din faptele ei și din dialogul cu nepotul. Ea are o fire veselă, deschisă și de aceea se prinde bucuroasă alături de copil în lumea jocului. Trăsătura dominantă este dragostea față de copil, căruia îi face mici daruri și care, la rândul lui, îi face mereu bucurii, chiar și doar prin simpla lui prezență. Copilul asociază vocea blândă a bunicii cu basmul, căci ei trăiesc împreună clipe minunate odată cu derularea basmului.

Bunica știe să povestească, are darul de a vrăji cu poveștile sale, răspunde la întrebările naive ale copilului, se amuză și se înduioșează alături de el. Ea are un glas „vrăjit", adjectiv ce pare că îi atribuie puteri miraculoase, probabil mai ales în momentele când nepotul adoarme pe nesimțite. Gesturile bunicii („mă sărută în creștetul capului") prezintă o modalitate indirectă de caracterizare, prin care se sugerează duioșia, blândețea, dragostea, atribute specifice unei relații speciale între nepot și bunică.

Autorul realizează așadar un emoționant portret al bunicii, rămasă în inima oricărui copil ca o amintire sacră, ca un simbol al bunătății, înțelegerii și blândeții. Opera *Bunica*, un elogiu vibrant adus copilăriei, reliefează cu măiestrie o imagine memorabilă a bunicii eterne dintotdeauna și de oriunde și excelează în crearea atmosferei, trădând fiorul emoției povestitorului-erou.

Scanned with OKEN Scanner

B. Caracterizarea personajului dintr-un fragment de text.

„Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face adevărate minunății: alunga norii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; închega apa numai cu două picioare de vacă de se crucea lumea de mirare, bătea pământul sau păretele cu vrun lemn de care mă păleam la cap, la mână sau la picior zicând: «Na, na!» și îndată-mi trecea durerea..." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

În acest fragment se conturează imaginea mamei realizată de „feciorul" ei cu o notă de mare duioșie și mândrie. Astfel, mama apare asemenea unui personaj de basm cu însușiri extraordinare, miraculoase. Ea este caracterizată prin faptele sale: „alunga norii", „închega apa", „bătea pământul", ceea ce ilustrează cunoașterea unor vechi obiceiuri și credințe din bătrâni. Gesturile și comportamentul ei sunt neînțelese de copil, dar îi asigură o anumită supremație în ochii fiului său. El este uimit de efectele rapide ale vorbelor sau gesturilor mamei: „îndată-mi trecea durerea", dar și mândru de cunoașterea acestor taine, „ritualuri" care asigură faima mamei sale („de se crucea lumea de mirare").

Portretul mamei rezultă din enumerarea unor fapte remarcabile, care rămân tot atâtea taine pentru copil, „multe și mari minunății". Naratorul apelează la detalii semnificative („Na, na!") care integrează personajul într-o lume simplă, rurală, într-un mediu familial plin de căldură și veselie. Mama este așadar un personaj exemplar, prin intermediul căruia sunt descrise atmosfera copilăriei și locul sacru la casei părintești, simboluri ale vârstei de aur a fiecăruia dintre noi.

Teste formative

1. Citeşte cu atenţie următoarele fragmente pentru a rezolva cerinţele:

A. Text-suport:

„— Ba să-și puie pofta-n cui! răspunse Spânul cu glas răutăcios. Asta n-aș face-o eu de-ar mai fi el pe cât este; doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei! Eu știu, moșule, că sluga-i slugă și stăpânu-i stăpân; s-a mântuit vorba." (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Cerinţe:

1. Indică personajele ce apar în această secvență.
2. Personajul principal este pozitiv sau negativ? Argumentează răspunsul.
3. Care crezi că este motivația atitudinii sale?
4. Numește două trăsături ale acestui personaj.
5. Ce exprimă prima replică? Cum ai schimba-o în variantă literară?
6. Cum este prezentat Spânul? Ce impresie ți-a creat?
7. Comentează numele eroului, făcând o corelație cu trăsăturile morale.

Scanned with OKEN Scanner

*8. Extrage o expresie din text care constituie caracterizare directă.
9. Exprimă-ți părerea despre afirmația: „Sluga-i slugă și stăpânu-i stăpân".
10. Realizează și o descriere fizică a personajului, transpunând-o apoi într-un desen sugestiv.

B. Text suport:

„— Bună vremea, jupânească Ancuță.
— Bine-ați venit, răspunse hangița.
În glasul ei era un cântec dulce pe care i-l cunoaștem. Ridicând cu amândouă mâinile fânarul deasupra capului, aplecă fruntea ca să-și deosebească mai bine oaspeții. Atunci apăru în lucirea făcliei, mișcându-se spre gazdă, un bărbat bărbos cu căciulă și giubea. Barba-i era astâmpărată și rotunjită de foarfece; râdea cu obrajii plini și bogați de creștin bine hrănit.
— Eu socot că-i un negustor, hotărî căpitanul Neculai Isac." (Mihail Sadoveanu, *Negustor lipscan*)

Încercuiește varianta pe care o consideri corectă:
1. În acest fragment există:
   a) două personaje;
   b) trei personaje;
   c) patru personaje.
2. Personajul principal al acestui fragment este:
   a) hangița;
   b) vizitatorul;
   c) căpitanul.
*3. Autorul apelează la:
   a) caracterizare directă;
   b) caracterizare indirectă;
   c) ambele.
4. Personajele fragmentului sunt:
   a) reale;
   b) fantastice;
   c) imaginare.
5. Rolul detaliilor este de:
   a) a explica;
   b) a vizualiza;
   c) a concretiza.
6. Limbajul utilizat de personaje constituie un mijloc de caracterizare. A/F
7. Descrierea se combină în acest pasaj cu narațiunea. A/F
8. Naratorul își exprimă simpatia față de personajul care sosește la han. A/F
9. Relația dintre hangiță și oaspete se bazează pe:
   a) respect;
   b) politețe;
   c) bună-cuviință.

Scanned with OKEN Scanner

*10. Naratorul prezintă trăirile interioare ale unuia dintre personajele prezente. A/F

C. Text suport:

„Feții-Frumoși se confruntau cu o varietate specială, patrupedă, din rasa zmeilor de câmpie. Câinele de zmeu nu scoate foc pe nări, ci doar un fum mirosind a friptură de purceluș de lapte bine rumenit, preparat cu hasmațuchi, umplut cu castane coapte (...). Câinii de zmeu trăiesc în castele comode, în care nu lipsesc niciodată biblioteca și salonul literar. Deși merg în patru labe, se consideră mai luminați decât ceilalți zmei." (Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*)

Completează următoarele enunțuri:

1. Zmeul din basme este un personaj .....
2. Descrierea zmeului din acest fragment mi se pare .....
3. O deosebire față de „modelul" popular ar fi .....
4. Naratorul folosește ca modalități de caracterizare .....
5. Ultimul enunț exprimă ideea .....
6. Ca simbol, zmeul reprezintă ....., iar Făt-Frumos .....
7. Elementele supranaturale din descrierea personajului sunt .....
8. O altă varietate a acestei specii ar putea fi .....

D. Text-suport:

„— Vezi tu? Păpușoii au și împărătească, Patrocle. O floare mare și mândră: bunica zice că o cheamă Sora-Soarelui. Să ne oprim aici, lângă ea. Ce faci mata, Sora-Soarelui?

Floarea cu coroana aurie se clătină lin spre copilă, la adierea vântului.

— Îmi pare bine, aprobă floarea-soarelui.

— Căci acasă nu mai putem sta. Tata a bătut din picior la bunici și nu mă mai lasă la dânșii. (...) Mama mea a murit, Sora-Soarelui!

Floarea lăsă să cadă deasupra copilei două petale ca niște fluturi de lumină și clătină întristată din cap." (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

© Irochka/
Dreamstime.com

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Explică numele Sora-Soarelui.
2. Compară imaginea de mai sus cu descrierea din fragmentul citat.
3. Extrage o trăsătură fizică și una morală ale „împărătesei".
4. Numește procedeul artistic folosit de autor în prezentarea acestei plante.
5. Comentează sumar ultimul alineat.
6. Prezintă modalitatea predominantă de caracterizare a personajului uman.
7. Imaginează continuarea dialogului, însoțind gesturile florii-soarelui cu o replică, și precizează trăsătura caracteristică.
8. Explică concepția fetiței: „Păpușoii au și împărătească".
9. Imaginează-ți ținuta de împărătească a florii-soarelui, descriind aspectele vestimentare.
10. Realizează o bandă desenată, urmărind schimbările „mimicii" acestei flori la întâlnirea și apoi la despărțirea de copilă.

E. Text-suport:

„La începutul verii, au venit în oraș bunicii lui Pif. Ei vin de la țară. Pif n-a fost niciodată acolo. Dar acum merge. Așa a hotărât bunicuța.

— Ei? îl întețește bunicuța cu întrebările. Mergi cu noi? Poți sta în livadă, unde e un leagăn. Poți să călărești, să mergi la scăldat.

— Merg... dar numai dacă-i luăm cu noi pe Paf și Puf.

Paf era paiața. Puf era cățelul.

— Bunicuțule! Când am să fiu bătrân ca mata și am să am barbă albă, eu tot nu am să-i părăsesc pe Puf și Paf. Am jurat...

Bunicul privește nepoțelul cu înduioșare.

Peste două zile au plecat. Au plecat cu automobilul. Dacă lui Pif i-ar fi povestit cineva vreodată vreun basm, el ar crede că aleargă acum ca Făt-Frumos, fugărit de zgripțuroaică, mama zmeilor, cea urâtă și rea.

Dar lui Pif nu i-a povestit nimeni acolo, în oraș, niciun basm. De aceea, n-a putut ști că pădurea a fost de aramă, lacul de argint, podul de aur și zidurile cetății de oțel. El a văzut numai o pădure de stejar. Un târg cu prăvălii..." (Cezar Petrescu, *Pif, Paf, Puf sau o vacanță de pomină*)

Cerințe:

1. Identifică numele personajelor, găsește o explicație pentru semnificația lor și propune altele sugestive.
2. Reprezintă grafic drumul către satul bunicilor, indicând prin figuri geometrice aspectele întâlnite în cale (pădure, lac, pod, prăvălii etc.).
3. Numește o melodie pe care o consideri potrivită pentru a reda sentimentele bunicii față de nepot.
4. Folosind desenul, reprezintă casa bunicilor și explică ce înseamnă ea pentru personajul Pif.
5. Imaginează-ți comportamentul, gesturile, atitudinile copilului la vederea pădurii și a satului bunicilor, completând astfel textul de mai sus.
6. Numește trei trăsături ale lui Pif, specifice vârstei copilăriei.

Scanned with OKEN Scanner

7. Scrie în patru-cinci rânduri gândurile bunicului în secvența: „Bunicul privește nepoțelul cu înduioșare".
8. Extrage formulele de adresare față de bunici și enumeră altele cunoscute.
9. Realizează un poster pornind de la semnificația titlului operei.

2. Caracterizează personajele din fragmentele următoare, având în vedere:

a) elemente ale portretului fizic;
b) trăsături ale portretului moral;
c) comportamentul, gesturile și limbajul;
*d) modalitatea de caracterizare (directă/indirectă).

A. „Mulți ani l-am visat. Chiar acum îl văz înaintea ochilor. Scund, grăsuliu, cu părul mărunt și încărunțit, cu barba ascuțită, potrivită din foarfecă, mai mult albă și albă ca zăpada în vârful ei netezit; niște ochi verzui, mici și repezi; o față gălbuie, curată și fără pic de sânge." (Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Domnul Vucea*)

B. „Fata moșului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare, bună la inimă și muncea cât era ziulica de mare. Dar această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță și de mama vitregă; noroc că era o fată muncitoare și răbdătoare, căci altfel ar fi fost vai și amar de pielea ei." (Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

C. „Acum bunicul e alb și zâmbește. Chiar și primăvara el e tot ca un copăcel nins. Are ceas de aur cu muzicuță, ochelari cu rama de aur și stă. Stă acasă toată ziua. E foarte bine să fii bunic." (Ionel Teodoreanu, *În casa bunicilor*)

3. Citește cu atenție textul de mai jos și rezolvă cerințele:

„— Ce gândești dumneata, moșule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ți-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine! Înțeles-ai? Nu-ți paie lucru de șagă.

Și mă băgam în ochii moșneagului și făceam un tărăboi, de se strânse lumea ca la comedie împrejurul nostru." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cerințe:

1. Prezintă trăsăturile lui Nică reliefate prin aceste replici.
2. Comentează atitudinea băiatului, așa cum reiese din secvența: „Și mă băgai în ochii moșneagului și făceam un tărăboi...".
3. Extrage cuvinte și expresii populare și explică rolul lor în caracterizare.
4. Caracterizează în patru-cinci rânduri personajul din perspectiva moșneagului sau a unui martor la această scenă.

4. Citește cu atenție textul de mai jos și rezolvă cerințele:

„Era un om bine făcut, puțin chel în vârful capului, cu ochi foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub mustața tunsă scurt niște dinți lungi, cu strungă

Scanned with OKEN Scanner

mare în mijloc. Când ne învăța cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare și înălța în sus brațul drept. (...) Când trebuia câteodată, sâmbăta după-amiaza, să ne cetească din poveștile lui Creangă, ne privea întâi blând, cu un zâmbet liniștit, ținând cartea la piept în dreptul inimii, și în bănci se făcea o tăcere adâncă, ca într-o biserică." (Mihail Sadoveanu, *Domnul Trandafir*)

Cerințe:

1. Selectează pe două coloane trăsăturile fizice și, respectiv, trăsăturile morale ale învățătorului.
*2. Precizează perspectiva din care este realizat portretul.
*3. Evidențiază rolul enumerației în această descriere.
4. Menționează calitățile acestui dascăl și realizează apoi portretul învățătorului ideal.

5. Citeşte cu atenţie textul de mai jos şi rezolvă cerinţele:

„Fata de împărat dete lui Prâslea de băut și prinse putere; atunci strânse zmeul în brațe, îl ridică în sus, și, când îl ridică, îl băgă până la genunchi în pământ; se opinti și zmeul, ridică și el în sus pe Prâslea și, lăsându-l în jos, îl băgă până la brâu. Punându-și toate puterile, Prâslea mai strânse o dată pe zmeu, de-i pârâi oasele și, adunându-l, îl trânti atât de grozav, de-l băgă până la gât în pământ și-i tăie capul." (Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*)

Cerințe:

1. Numește două trăsături ale lui Prâslea, comune și lui Făt-Frumos.
2. Imaginează-ți portretul fizic al zmeului și conturează-l în cinci-șase rânduri.
3. Enumeră cinci trăsături morale specifice eroului din basm.
4. Indică însușirile prin care se opun Prâslea și zmeul.

6. Citeşte cu atenţie textul de mai jos şi rezolvă cerinţele:

„Ploua. Băiatul asculta, ghemuit sub plapumă, foșnetul ploii pe acoperișul de tablă. Pe fereastră se frângeau fulgere. Păreau crengi de foc care se mistuiau într-o clipă. «Acum cad merele», se gândi băiatul. Avea un măr al lui, sădit în cotul dinspre Dunăre al livezii, tânăr și încărcat de fructe și-i părea rău că mâine îl va găsi scuturat." (Fănuș Neagu, *În zori, pe ploaie*)

Cerințe:

1. Încercuiește varianta corectă:
   În acest text apar:
   a) două moduri de expunere;
   b) trei moduri de expunere;
   c) narațiunea.

*2. Completează enunțul:
   Naratorul din acest fragment este ....., deoarece .....

Scanned with OKEN Scanner

3. Comentează în trei-patru rânduri expresia „foșnetul ploii".
4. Extrage termenii care reprezintă spațiul:
   a) exterior;
   b) interior.
5. Adaugă alte expresii artistice, dezvoltând astfel prima propoziție a textului.
6. Propune definiții artistice pentru *fulgere*.
7. Comentează afirmația: „Avea un măr al lui", evidențiind legătura sufletească.
8. Folosind personificarea, notează gândurile mărului în timpul ploii.
9. Descrie, în patru-cinci rânduri, un fenomen al naturii sub formă de:
   a) buletin meteo;
   b) text literar.
10. Scrie o reclamă pentru mere:
    a) din perspectiva comerciantului;
    b) din perspectiva beneficiilor alimentației;
    c) pentru „merele de aur" din basme.

Teste pentru performanță

Citește cu atenție următoarele texte, apoi rezolvă cerințele formulate mai jos:

A. Text-suport:

„Luați-vă de mână. Gata! Astăzi mergem în Lună. Noi putem părăsi planeta, chiar dacă nu e gata racheta. Fiindcă, la urmă, o să mergem în Lună pe jos, că e drumul frumos. Ne uităm bine unde se vede o rază care arde subțire ca un pai și ne vom ține de ea scai. Dincolo de zare, poteca o ia drept spre soare." (Marin Sorescu, *La ce latră Grivei?*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Redactează câte două-trei enunțuri despre textul de mai sus, explorându-l din mai multe perspective:
   a) informațiile suprinse în text;
   b) emoții, sentimente exprimate de narator;
   c) aspecte pe care le consideri pozitive;
   d) aspecte care ar sugera riscuri.
2. Argumentează pe scurt caracterul literar al fragmentului.
3. Descrie asemenea unui scriitor, în patru-cinci rânduri, luna.
4. Realizează o descriere a lunii, corp ceresc, în limbaj științific.
5. Enumeră titluri de opere în care se prezintă tema călătoriei:
   a) din literatura populară;
   b) din romanele de aventuri;
   c) din romanele SF.
6. Povestește o călătorie (ne)obișnuită sub forma unui jurnal de călătorie.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii de creativitate

1. Scrie, în opt-zece rânduri, despre o experienţă de călătorie din viaţa ta.
2. Imaginează-ţi o întâmplare ce ar fi putut avea loc pe drumul către Lună (comică, tristă etc.).
3. Descrie lumea pământească văzută din spaţiul cosmic de către Lună.
4. Realizează un afiş prin care să anunţi călătoria pe Lună şi să îi convingi pe cei care-l văd să participe.

*5. Completează următorul cadran, descriind un peisaj de pe Lună.

Vizual:	Cromatic:
Auditiv:	Dinamic/Static:

B. Text-suport:

„Îmi luam din biblioteca alor mei – destul de pestriţă – volume alandala. Citeam numai fragmente, niciodată de la început. Erau fragmente de romane, calupuri de dialoguri pe care le parcurgeam pe diagonală – peste descrierile de peisaj văzute din avion săream întotdeauna. Primul roman pe care am rezistat să-l citesc integral a fost unul poliţist, cu criminali şi detectivi."

(Simona Popescu, *Exuvii*)

Receptarea textului

Cerinţe:

1. Formulează răspunsuri la următoarele întrebări:
   a) Cine povesteşte în acest fragment?
   b) De ce povesteşte?
   c) Cu ce scop povesteşte?
   d) Când s-au întâmplat cele povestite?
   e) La ce persoană se povesteşte?
   f) Care ar putea fi tema acestui fragment?
   g) Ce impresie ţi-a creat personajul din această operă?
2. Sintetizează într-un text de 10-12 rânduri informaţiile de mai sus, realizând o scurtă prezentare a fragmentului.

Exerciţii de creativitate

1. Propune alte titluri pentru acest fragment:
   a) expresive;
   b) neobişnuite.
2. Scrie un text de trei-patru enunţuri cu tema: *Ce reprezintă lectura pentru mine?*
3. Redactează, sub formă de jurnal, câteva observaţii/impresii despre prima carte citită.
4. Realizează o reclamă pentru:
   a) o carte, în general;
   b) o carte anume, la alegere.

Scanned with OKEN Scanner

5. Susține cu argumente importanța lecturii la vârsta copilăriei.
6. Scrie părerea ta (pro sau contra) despre cărțile audio (*audio books*).
7. Prezintă sumar cartea ta favorită.
8. Realizează un desen care să reprezinte coperta unei cărți pe care ai visa s-o scrii cândva.

C. Text-suport:

„Era în februarie, ninsese o zi și o noapte – acum zăpezile acopereau geamul până la două palme de marginea de sus a cercevelelor – și ei ședeau în odaie: Bănică în pat, iar Tocănel lângă ușă, vârât într-un ciorap de lână, căruia băiatul îi deșirase laba, transformându-l astfel într-un costum, pe care cățelul îl privea cu mândrie ori de câte ori ieșea afară, în aer. Soba frigea – ardeau în ea lemne de brad cu miros de cetină – și undeva, într-o spărtură a peretului, cânta un greier, parcă bătându-și joc de vântul care gonea pe sub streșini, răsucind zăpada și aruncând-o peste coama salcâmilor."

(Fănuș Neagu, *Târziu, când zăpezile sunt albastre*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Menționează cuvintele din text prin care se prezintă timpul și locul acțiunii.
2. Scrie câte un enunț prin care să caracterizezi fiecare personaj al fragmentului.
3. Menționează modurile de expunere prezente în text, insistând asupra importanței unuia dintre ele.
*4. Precizează tipul de narator.
5. Extrage o expresie artistică din text care te-a impresionat și comenteaz-o pe scurt.

Exerciţii de creativitate

1. Scrie câteva rânduri despre impresia pe care ți-a creat-o titlul propus de autor.
2. Descrie aspectul fizic al cățelului Tocănel folosind epitete și comparații.
3. Scrie un text de minimum 15 rânduri, în care să prezinți, la alegere:
   a) iarna ca moment calendaristic;
   b) povestea iernii;
   c) legenda iernii.
4. Compară decorul interior și cel exterior.
5. Realizează folosind acuarelele un peisaj de iarnă în acord cu titlul *Târziu, când zăpezile sunt albastre*.

D. Text-suport:

„Prietenul lui Dan, în acea clipă a morții, se afla în copac. Spre el își înalță ultima rugăciune:

Scanned with OKEN Scanner

— Ursule! Ursu!

În fața lui, la câțiva metri, se afla un urs, mai amator de zmeură decât el și din cauza asta închipuindu-și că e proprietarul tufelor. Când îi auzi mormăitul și când îl văzu apoi mișcându-și laba, Dan înțelese că nu e prada unui vis, a unei halucinații. (...)

— Ce vrei? îi răspunse din fag vocea vlăjganului.

— Ursuuuu'!

— Ești nebun?... Nu mă vezi... Nu mă auzi?

— Ursu', Ursule!

Ursu dădu la o parte crengile și rămurelele fagului și deodată văzu toată scena. Dan fugea ca un iepure cu ursul după el." (Constantin Chiriță, *Cireșarii*)

Receptarea textului

Cerințe:

1. Realizează rezumatul fragmentului citat.
2. Indică:
   a) participanții la acțiune;
   b) participanții la dialog.

*3. Argumentează că acest fragment aparține unei opere narative.

4. Propune diferite definiții artistice pentru urs, după modelul „proprietarul tufelor".
5. Explică pe ce se bazează comicul situației prezentate.

Exerciții de creativitate

1. Povestește scena din perspectiva unui martor al acestei întâmplări.
2. Descrie ursul în cinci-șase rânduri, din mai multe perspective:
   a) ca animal sălbatic;
   b) ca animal de circ;
   c) prin ochii îngroziți ai celui urmărit.
3. Relatează o întâmplare din experiența personală petrecută în pădure.
4. Scrie zece rânduri prin care să le recomanzi colegilor lectura întregului roman.
5. Realizează povestirea fragmentului în altă tonalitate, incluzând și gândurile/ideile/concepțiile ursului, ca animal al pădurii.

E. Text-suport:

„Azi am citit cartea lui Ionel Teodoreanu: *Ulița copilăriei* și am plâns. Nu mi-a fost rușine: am plâns. M-am spălat repede cu apă rece pe față, ca să nu mă zărească cineva și să vadă un miop emoționat și lăcrimând. (...)

Am plâns, pentru că eu nu am simțit niciodată cele ce simt eroii cărții acesteia. Eu le-am visat numai. (...)

Am plâns, dar am pus apoi cartea în raft și am râs. Am râs de mine pentru că eram încă sentimental și visător." (Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

Scanned with OKEN Scanner

Receptarea textului

Cerințe:

*1. Numește autorul, naratorul și personajul acestui fragment, explicând relația dintre ei.
2. Alege răspunsul corect:
   Pasajele extrase prezintă:
   a) acțiuni;
   b) gânduri;
   c) emoții;
   d) aventuri.
3. Realizează o scurtă caracterizare a personajului principal, pe baza fragmentului dat.
*4. Extrage o expresie din text ce constituie o modalitate directă de caracterizare și comenteaz-o succint.
5. Rescrie acest fragment din perspectiva ta, prezentând trăirile tale sufletești la lectura unei cărți îndrăgite.

Exerciții de creativitate

1. Realizează în zece rânduri un autoportret literar.
2. Scrie un text despre felul tău de a fi, referindu-te la:
   a) comportament;
   b) calități;
   c) defecte;
   d) preferințe;
   e) hobby-uri.
3. Redactează, într-o compunere, răspunsul la întrebarea: „Cine sunt eu?" (elev, nepot, fiu/fiică, coleg, vecin, prieten etc.).
4. Conturează, folosind culorile:
   a) un portret;
   b) autoportretul;
   c) o caricatură.
5. Întocmește o fișă de caracterizare a unui coleg:

- Numele și prenumele: .....
- Vârsta: .....
- Înălțimea: .....
- Greutatea: .....
- Forma feței: .....
- Culoarea ochilor: .....
- Culoarea părului: .....
- Culori preferate: .....
- Materii preferate: .....
- Preocupări: .....
- Calități: .....
- Defecte: .....

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 5

Opera lirică. Procedee de expresivitate artistică. Elemente de versificaţie

Poezia adaugă viață vieții.
(Nichita Stănescu)

Opera lirică

Repere teoretice

- Opera lirică este creaţia artistică în care eul liric își exprimă în mod direct sentimente, emoţii, reflecţii.
- Trăsătura definitorie este subiectivitatea.
- Persoana gramaticală caracteristică eului liric este persoana I a verbelor și a pronumelor.
- Modul de expunere dominant este descrierea.
- Principalele teme lirice sunt: natura, iubirea, copilăria, jocul, trecerea timpului, moartea, creaţia, istoria etc.
- Are o structură versificată, organizată în strofe.
- Limbajul poetic este esenţial în transmiterea mesajului.

Conţinut	Expresie
• Un univers poetic • O lume posibilă • Gânduri, sentimente • O stare de spirit	• Limbaj poetic • Cuvintele nu exprimă direct, ci sugerează • Procedee artistice și imagini artistice • Formă: strofă, vers, rimă, ritm

Modele şi sugestii de interpretare

A. Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde la cerinţele formulate:

„Cu crengile ude și fără veșmânt
Salcâmii la poartă se-ndoaie.

Pe stradă se plimbă iernaticul vânt
Și fluieră-n tactul aceluiași cânt
Și plânge cu lacrimi de ploaie."
(George Topîrceanu, *Fantezie de toamnă*)

Receptare dirijată

1. Indică modul de expunere folosit în text.
Autorul își transpune viziunea asupra toamnei prin intermediul descrierii artistice, axându-se pe aspecte vizual-auditive.

2. Comentează semnificația titlului poeziei.
Titlul sugerează obiectul descrierii prin substantivul „toamnă", asociat termenului „fantezie", care trimite spre imaginație, spre creație, ca rol al transfigurării artistice.

3. Numește sentimentele exprimate prin aceste versuri.
Poetul dă glas sentimentelor de tristețe și melancolie provocate de sosirea anotimpului autumnal, asociind imagini dezolante („fără veșmânt") și sunete prelungi („iernaticul vânt"), ecou al stării jalnice a naturii („lacrimi de ploaie").

B. Formulează aprecieri asupra conținutului următoarelor texte, având în vedere că sunt creații lirice:

a)
„În aceeași limbă
Toată lumea plânge,
În aceeași limbă
Râde un pământ.
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt."
(Grigore Vieru, *În limba ta*)

Versurile citate constituie un elogiu adus limbii materne, indisolubil legată de ființa unui popor. Verbele „plânge" și „râde", precum și substantivele „durerea" și „bucuria" exprimă trăiri intense care își găsesc un tainic ecou în comunicare. Poetul exprimă prin personificarea „râde un pământ" potențialul imens al cuvântului, iar preschimbarea sa în „cânt" sugerează caracterul miraculos al limbii, devenită artistică, prin puterea expresivă, muzicală, a sunetelor.

b)
„Pe câmpia înălbită, netedă, strălucitoare
Se văd insule de codri, s-aud câni la vânătoare,
Iar în lunca pudruită cu mărunt mărgăritar
Saltă-o veveriță mică pe o creangă de stejar."
(Vasile Alecsandri, *Sania*)

Scanned with OKEN Scanner

Aceste versuri surprind imaginea iernii, scăldată în lumina albului strălucitor. Enumerația „înălbită, netedă, strălucitoare" are rolul de a sugera vastitatea și feeria decorului, receptat vizual. Lunca „pudruită" subliniază măreția peisajului surprins static, în timp ce prezența „cânilor" aduce acorduri sonore, iar salturile veveriței dau viață unui cadru ce părea aproape ireal sub dominația albului.

Exerciții aplicative

1. Citește cu atenție următorul text:

„Noaptea-i albă, luminoasă,
Ceru-i boltă de opal.
Toată-i zarea-i scânteioasă
Tot izvoru-i de cristal." (Vasile Alecsandri, *Noapte albă*)

Încercuiește varianta pe care o consideri corectă:

1. Modul de expunere utilizat este:
   a) narațiunea;
   b) descrierea;
   c) dialogul.
2. Textul este:
   a) liric;
   b) narativ;
   c) nonliterar.
3. Poezia exprimă:
   a) acțiuni;
   b) sentimente;
   c) idei.
4. Titlul are sens:
   a) propriu;
   b) figurat.

*5. Imaginile artistice prezente în text sunt:
   a) vizuale;
   b) auditive;
   c) olfactive.

6. Sentimentele exprimate sunt:
   a) regret;
   b) încântare;
   c) tristețe.
7. Sunt prezentate:
   a) patru elemente ale naturii;
   b) trei elemente ale naturii;
   c) două elemente ale naturii.

Scanned with OKEN Scanner

*8. Vasile Alecsandri este:
a) autor;
b) narator;
c) voce lirică.

9. Decorul nocturn este prezentat drept:
a) misterios;
b) feeric;
c) înfricoșător.

*10. Procedeele artistice prezente sunt:
a) epitetul;
b) comparația;
c) personificarea;

iar rima este:
a) împerecheată;
b) încrucișată;
c) îmbrățișată.

2. Completează spațiile punctate de mai jos, făcând referire la versurile următoare:

„Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratice izvoare,
Blânda batere de vânt." (Mihai Eminescu, *Dorința*)

a) Universul prezentat în operele lirice este .....
b) Autorul folosește moduri de expunere .....
c) Rima are rolul .....
d) Versurile se asociază cu melodii .....
e) Imaginile vizuale se completează cu .....
f) Tema poeziei este .....
g) Sentimentele dominante sunt .....
h) Mesajul versurilor este .....
i) Operele lirice se deosebesc de cele epice prin .....
j) Titlul poeziei îl consider .....
k) Aș propune ca un alt titlu sugestiv .....
l) Mi-au plăcut aceste versuri deoarece .....
m) Asociez aceste versuri cu:
- melodia .....
- culoarea .....
- un tablou celebru .....

Scanned with OKEN Scanner

*3. Asociază următoarele versuri cu elementele din coloana alăturată:

„Tresărind scânteie lacul." (Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*)	imagine auditivă
„Și ca nouri de aramă și ca raportul de grindini." (Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)	imagine vizuală
„Norilor copacii le urzesc brocarte." (Tudor Arghezi, *Niciodată toamna...*)	imagine olfactivă
„Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară." (Vasile Alecsandri, *Iarna*)	imagine dinamică
	imagine statică
	imagine cromatică

*4. Indică elementele specific populare (cuvinte, formule, vers, rimă etc.) din următorul fragment:

„Foicică, foaie fragă,
De cine dorul se leagă
Nu-i paie lucru de șagă,
Că de mine s-a legat
Și nu e lucru curat." (*Foicică, foaie fragă*)

5. Realizează comparații plastice, încercând să le incluzi într-o strofă despre copilărie:

a) ..... ca o taină călătoare ..... precum un înger
b) o inimă ca ..... era frumoasă ca .....
c) vremea trece ca .....

6. Utilizează personificări în realizarea unei strofe ce prezintă portretul unei zâne/furnici/ciocârlii:

a) Privirile .....
b) O umbră adâncă .....
c) Sufletul .....
d) Un glas .....

7. Exprimă-ți preferința pentru o anumită poezie citită din lecturile suplimentare.

8. Extrage versuri despre copilărie/despre vară din operele mai multor poeți și descoperă două asemănări și două deosebiri.

9. Fii creativ! Completează, în mod expresiv, enunțul următor:
Poezia este un labirint .....

*10. Realizează o fișă de lectură a unei poezii lirice, la alegere, respectând următoarea structură:

a) titlul operei: .....
b) tema abordată: .....
c) semnificații: .....

Scanned with OKEN Scanner

d) procedee artistice: .....
e) mesajul poeziei: .....

Teste formative

1. Citeşte cu atenţie versurile de mai jos şi identifică termenii/expresiile cu sens figurat, precum şi sentimentele exprimate de poet:

A. „Mă prinde amintirea în vânătul ei fum,
Prin care cresc pe poliți și rafturi ca pe ruguri,
Arzând în umbră, piersici de jar și-albaștri struguri
Și pere de aur cu flăcări de parfum."
(Ion Pillat, *Cămara de fructe*)

B. „Când merg flăcăi la oaste,
Cu lacrimi tu-i petreci.
Ai sta cu ei, ți-e milă
Să-i lași pustii, să pleci." (George Coșbuc, *Doina*)

C. „Bate vântul frunza-n dungă –
Cântăreții mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte –
Iarna-i ici, vara-i departe."
(Mihai Eminescu, *Ce te legeni, codrule*)

D. „Frunză verde și-un dudău,
Doamne, mult mi-i traiul greu;
Mult mi-e greu și mult mi-a fi
Prin străini cât oi trăi." (Doină)

E. „De viforniţa bătrână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus, pe cumpăna fântânii." (Octavian Goga, *Toamna*)

F. „Fiind băiet păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă izvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetișor."
(Mihai Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*)

2. Indică tema (aspectul prezentat) în următoarele versuri şi comentează titlul lor:

A. „Gerul vine de la munte, la fereastră se oprește,
Și, privind la focul vesel care-n sobe strălucește,
El depune flori de iarbă pe cristalul înghețat.
Crini și roze de zăpadă ce cu drag le-a sărutat."
(Vasile Alecsandri, *Gerul*)

Scanned with OKEN Scanner

B. „Ger târziu de primăvară (...)
A adus cu el aseară
Vânt de munte,
Ploi mărunte,
Grindină cât un grăunte."
(Otilia Cazimir, *Primăvara-n glumă*)

C. „Ca un palat pustiu, cu geamuri sparte,
Pădurea noastră trece părăsită,
Eu singur caut cu vocea obosită
Și trec prin încăperile-i deșarte..."
(Ștefan Octavian Iosif, *Toamna*)

D. „Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării."
(Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*)

E. „Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei." (Mihai Eminescu, *Dorința*)

*Procedee de expresivitate poetică

Repere teoretice

- Expresia poetică nu este un simplu ornament, ci un mod de a fi al stilului literar, de a semnifica, de a reliefa componenta emoțională a mesajului.
- Scriitorii apelează la sensurile figurate ale cuvintelor.
- Sensul nou, inedit al unui cuvânt se evidențiază într-un context expresiv creat din măiestria autorului.
- Sensul figurat stă la baza procedeelor artistice care conferă semnificații noi enunțurilor („mare de visări", „zile de aur").

Figuri de stil	Definiții	Exemple
Epitetul	Constă în alăturarea unui termen care exprimă însușiri inedite, deosebite, așa cum se reflectă în fantezia autorului.	glasul *de aramă* *dulce* jale copac *pribeag*
Comparația	Constă în alăturarea a doi termeni în baza unei însușiri comune. Termenii sunt alăturați prin: – *ca – întocmai;* – *precum – ca și;* – *astfel ca – tot astfel.*	soarele *ca un glob* de aur limbă dulce *precum mierea*

Personificarea	Constă în atribuirea unor însușiri/acțiuni omenești lucrurilor, necuvântătoarelor, elementelor naturii.	soarele *zâmbește* frunzele *dansau*
Enumerația	Apare prin înșiruirea mai multor termeni cu scopul de a evidenția, de a atrage atenția asupra unui aspect.	„împregiur, în depărtare" (Vasile Alecsandri, *Iarna*) „se întoarce la hanul, intră-n cort, suspină, șovăiește și, palid, cade mort!" (Vasile Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)
Repetiția	Constă în reluarea succesivă a unui cuvânt/a unei expresii/a unui sunet etc. cu scopul de a accentua o idee sau de a întări o impresie.	„Plouă, plouă, plouă" (George Bacovia, *Rar*) „Copacii albi, copacii negri" (George Bacovia, *Decor*)
Inversiunea	Se realizează prin abateri de la ordinea firească a enunțului.	„ale turnurilor umbre" (Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea la Cozia*) „Feciori, la zece fete, cinci" (George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

Elemente de versificație

Repere teoretice

- **Versul** este un rând dintr-o poezie.
- **Strofa** reprezintă o grupare de versuri.
- Poate fi formată din:
  - un vers (monovers);
  - două versuri (distih);
  - trei versuri (terțină);
  - patru versuri (catren);
  - mai multe versuri (polimorfă).
- Poeziile pot fi și nestructurate pe strofe.
- **Rima** este potrivirea sunetelor de la sfârșitul versurilor.
- ***Măsura** este numărul silabelor dintr-un vers:
  - vers amplu – 15-16 silabe („Soarele rotund și palid se prevede printre nori" – Vasile Alecsandri, *Iarna*);
  - vers scurt – trei-patru silabe („Fagi și paltini/ Se pleca..." – *Toma Alimoș*).
- În poezia modernă s-au impus poeziile fără rimă, cu măsură variabilă, alcătuite din **vers liber** sau **vers alb**.
- Poeții au în vedere adecvarea elementelor de versificație la ideea poetică.

Scanned with OKEN Scanner

*Modele şi sugestii de interpretare

Identifică procedeele artistice dominante din următoarele versuri, apoi explică rolul lor în susţinerea expresivităţii poetice:

A. „Ca fantasme albe plopii înșiraţi se pierd în zare." (Vasile Alecsandri, *Iarna*)

Imaginea creată prin comparaţia „plopii ca fantasme albe" este de o mare expresivitate prin imprimarea unui aer ireal peisajului. Dublată de inversiune, comparaţia produce o impresie mai puternică, accentuând prin cuvântul „fantasme" iluzia lumii basmului. Astfel, se evidenţiază faptul că peisajul hibernal își pierde treptat contururile într-un fundal dominat de un alb imaculat.

B. „Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă." (Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*)

Prin personificare și epitet, versul eminescian capătă o deosebită putere de sugestie, întrucât natura apare însufleţită, cuprinsă de un „fior" uman. Pentru a surprinde „freamătul", viaţa codrului, poetul apelează la o imagine auditivă („sună"), dar prin asocierea termenului următor („somnoroasă") se atenuează sonoritatea puternică. Astfel, se subliniază armonia, muzicalitatea printr-un fond sonor domol și monoton.

C. „Codrule, codruţule,
Ce mai faci, drăguţule..." (Mihai Eminescu, *Revedere*)

Primul vers constituie o adresare directă a poetului către codru, realizată printr-o repetiţie cu un diminutiv („codruţule"), ceea ce imprimă dialogului o tonalitate familiară, plină de duioșie. Simplitatea versurilor, lipsa procedeelor artistice creează impresia de apropiere sufletească între poet și codrul personificat („drăguţule").

D. „Cu o zale arginitie se îmbracă mândra ţară."
(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

Talentul descriptiv al lui Alecsandri se evidenţiază și în prezentarea picturală a unui peisaj de iarnă ce pare desprins dintr-un basm. „Zale argintie" reprezintă o imagine vizuală, dar constituie și o structură metaforică prin care se înlocuiește termenul „zăpadă", avându-se în vedere tonurile de alb-argintiu ale decorului. Personificarea „se îmbracă mândra ţară" implică umanizarea naturii, care poartă o „zale", echivalent metaforic pentru stratul protector de zăpadă.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. Explică încadrarea următoarei strofe în categoria textelor literare:

„Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Ţârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri."

(Mihai Eminescu, *Singurătate*)

2. Atribuie următoarelor substantive serii de adjective folosite cu sens expresiv:

a) soare .....
b) tăcere .....
c) frunză .....
d) amintire .....
e) vânt .....
f) gânduri .....

3. Creează enunţuri expresive, folosind cuvintele: *creangă*, *lună*, *vis*, *speranţă*, *curcubeu*, după modelul: „Copilul calcă pe nori".

4. Asociază termeni din prima coloană cu alţii din a doua pentru a rezulta exprimări plastice, poetice:

*soarele	*luminiţă străvezie
*stea	*mătase de argint
*gheaţă	*roată de foc
*oglindă	*ploaie de cleştar

*5. Recunoaşte, prin subliniere, epitetele din următoarele versuri eminesciene:

a) „Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară..." (*Sara pe deal*)
b) „Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă..." (*Scrisoarea III*)

6. Completează:

a) dulce ca .....
b) ..... ca zimbrul
c) vâjâind ca .....
d) trecea timpul ca .....
e) ..... precum un ochi de balaur
f) o cunună ca .....

7. Reformulează versurile următoare, utilizând inversiuni expresive de termeni:

A. „Ca nişte ritmice ciocane
Răsună paşii pe asfalt..."

(George Topîrceanu, *Noapte de mai*)

B. „Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad."

(George Coşbuc, *Noapte de vară*)

Scanned with OKEN Scanner

8. Completează enunţurile, recurgând la personificări:

a) umbrele adânci .....
b) uriaşii munţi .....
c) cuvintele dulci .....
d) bătăile inimii .....

*9. Stabileşte rima şi măsura versurilor:

„Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gândăcel, un flutur, un clopoţel în floare,
După o iarnă lungă ș-un dor nemărginit,
Aprind un soare dulce în sufletul uimit."
(Vasile Alecsandri, *Sfârșitul iernii*)

10. Utilizează într-o strofă cu titlul *Lacrima ploii* rimele: *glie-ciocârlie, vânt-pământ.*

*11. Adaugă cuvântului *glas* patru procedee artistice diferite.

12. Foloseşte cuvântul *lună* în patru imagini artistice diferite (vizuale, auditive, cromatice, olfactive etc.).

*13. Indică elementele de versificaţie specific populare:

A. „Alei! Corb, corbișor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ține inelușul meu
Și du-l unde voiesc eu,
În munții Catrinului,
În Pădurea Pinului..." (*Novac și Corbul*)

B. „Cine-i tânăr și voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără paloș, nici pistoale,
Numai cu palmele goale." (*Voinicul*)

*14. Recunoaşte şi numeşte procedeele artistice din următoarele versuri:

A. „Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă." (Mihai Eminescu, *Lacul*)

B. „Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad
Ritmic valurile cad
Cum se zbate-n dulce ropot
Apa-n vad." (George Coșbuc, *Noapte de vară*)

Scanned with OKEN Scanner

C. „Floarea-soarelui, bătrână...
Cu galbena ei zdreanță
Stă-n lumina ei bătrână
Ca un talger de balanță
Aplecat pe-o latură..." (George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

D. „Sus în brazii de pe dealuri
Luna-n urmă ține strajă,
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea sunând din valuri." (Mihai Eminescu, *Povestea teiului*)

E. „Mic, cu solzi ca de balaur
Trupu-i fin se clatină,
Juvaer de smalț și aur
Cu sclipiri de platină..."
(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

*15.Comentează succint structurile poetice subliniate, având în vedere:

a) numirea procedeului artistic;
b) tipul de imagine artistică;
c) trăsături, analogii care stau la baza expresivității versului;
d) aspecte privind culoarea, dinamismul etc.

A. „Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâie sub picioare."
(Vasile Alecsandri, *Miezul iernii*)

B. „Fulgii zbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi."
(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

C. „Apele plâng, clar izvorând în fântâne."
(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

D. „Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul."
(Octavian Goga, *Toamna*)

16. Precizează rolul cromaticii în descrierea următoare:

„Toamna cu-a ei dalbă frunte
Și cu galbenii conduri
A lăsat argint pe munte
Și rugină pe păduri." (George Topîrceanu, *Balada munților*)

Scanned with OKEN Scanner

*17. Se dă textul:

„Eu cred c-a obosit pădurea,
Că ziua-ntreagă-a tot cântat
Și tace-acum gândind aiurea,
Sub dealuri amurgește zarea,
Se-ntunecă prin văi cărarea
Și-i umbră peste sat." (George Coșbuc, *Noapte de vară*)

Cerințe:

1. Extrage personificările și explică semnificația lor.
2. Selectează imaginile vizuale.
3. Prezintă rolul elementelor cromatice în construirea peisajului.
4. Explică sensul cuvântului „umbra" și propune alte variante sugestive în context.
5. Indică patru elemente care demonstrează că această strofă reprezintă o descriere.

18. Identifică modalitățile prin care versurile următoare capătă o notă hazlie (ludică):

A.
„Prepelița face ciorbă,
Presurile fac friptură,
Vin sticleții și le-o fură." (George Coșbuc, *Nunta-n codru*)

B.
„Șaptesprezece fără unu
Fac douăzeci și unu,
Cinci și cu patru
Fac cât un cal.
Opt fără trei
Fac cât vrei." (Nichita Stănescu, *Matematică poetică*)

19. Atribuie însușiri deosebite, inedite (epitete) cuvintelor: *stea*, *frunză*, *lac*, *iepure*.

*20. Folosește ca epitet cuvântul *dulce* în contexte diferite:

a) pe lângă un substantiv;
b) pe lângă un verb;
c) în cadrul unei comparații;
d) în cadrul unei repetiții;
e) evidențiindu-se printr-o inversiune.

Scanned with OKEN Scanner

Teste pentru performanţă

A. Citeşte cu atenţie versurile, pentru a răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„Ţara mea părăsită de fructe, (...)
Veşnic împăcată,
Mirosind a ierburi
Care-şi dau sfârşitu-n soarele domol,
Credincioşi păianjeni
Ţes pânzeturi albe
Ca să bandajeze
Locul frunzei, gol." (Ana Blandiana, *Pastel*)

Cerinţe:

1. Extrage termenii ce reprezintă elemente ale naturii şi comentează specificul decorului descris de poetă.
2. Explică, în două-trei rânduri, ce sugerează versul: „Ţara mea părăsită de fructe".
3. Selectează din text termenii care se referă la floră şi la faună.
4. Comentează în cinci-şase rânduri un vers, la alegere, evidenţiind semnificaţia sa, procedeele artistice şi rolul său în ansamblul poeziei.
5. Extrage o imagine poetică vizuală care te-a impresionat şi motivează alegerea.
6. Completează enunţurile:
   a) Modul de expunere dominant este .....
   *b) Pastelul, ca termen plastic, înseamnă .....
   c) Toamna apare în textul dat în tonuri .....
7. Exprimă-ţi părerea despre titlul ales de autoarea poeziei.
8. Redactează o descriere de opt-zece rânduri a unui peisaj de toamnă sub lumina „soarelui domol".
9. Scrie patru întrebări pe care ai vrea să i le adresezi Anei Blandiana, în sensul clarificării mesajului poeziei *Pastel*.
10. Realizează un poster care să cuprindă trei elemente semnificative pentru acest text poetic, prin care să trezeşti interesul pentru lectura poeziei.

B. Citeşte cu atenţie versurile de mai jos:

„În păduri trăsnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină, pe câmpii strălucitoare,
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâie sub picioare."
(Vasile Alecsandri, *Mezul iernei*)

Cerinţe:

1. Indică elementele care alcătuiesc tabloul iernii.

Scanned with OKEN Scanner

2. Extrage termenii care definesc:
   a) natura;
   b) cerul;
   c) iarna.
3. Precizează sentimentele privitorului acestui decor de iarnă.
*4. Identifică și numește procedeele artistice din această strofă.
5. Evidențiază rolul adjectivelor în conturarea acestui tablou.
6. Comentează expresia: „cerul pare oțelit".
*7. Menționează tipul de rimă și măsura versurilor.
*8. Identifică o imagine vizuală și una auditivă.
9. Propune sinonime pentru adjectivele din primul vers.
10. Prezintă în patru-cinci rânduri tabloul de natură, așa cum apare în viziunea lui Alecsandri, având în vedere:
    a) anotimpul;
    b) culorile;
    c) dimensiunile spațiului descris;
    d) atmosfera;
    e) planul ceresc și pământesc.

C. Citește cu atenție versurile de mai jos:

„— Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
— De ce nu m-aș legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește..."

(Mihai Eminescu, *Ce te legeni, codrule*)

Cerințe:

1. Numește modul de expunere utilizat în aceste versuri.
2. Interpretează semnificația răspunsului dat de codru.
3. Extrage un vers care exprimă tristețe.
*4. Menționează procedeul artistic dominant.
*5. Identifică o imagine vizuală.
*6. Precizează rima și măsura versurilor.
7. Precizează momentul calendaristic descris și explică semnificația artistică a ultimelor două versuri.
8. Menționează prin sinonime sensul cuvântului „vreme".
9. Extrage versurile care conțin enumerații.
10. Explică titlul poeziei, propunând alte două variante expresive.

D. Citește cu atenție versurile de mai jos:

„Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul." (Octavian Goga, *Toamna*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Numește anotimpul și elementele spațiale.
2. Ce sentiment transmit aceste versuri?
3. Precizează modul de expunere utilizat.
4. Extrage o personificare și comenteaz-o sumar.
5. Exprimă semnificația versului al doilea.
6. Precizează rolul culorilor în realizarea tabloului de natură.
7. Propune sinonime pentru verbul „tremura", explicând rolul său în context.
8. Compară imaginea toamnei în viziunea lui Goga cu cea a altui poet cunoscut (studiat).
9. Redactează în două-trei enunțuri impresiile personale la lectura acestor versuri.

E. Citește cu atenție versurile de mai jos:

„A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor
Și-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

Cu acorduri lungi de liră
I-au răspuns fânețele.
Toate florile șoptiră
Întorcându-și fețele."

(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

Completează enunțurile:

1. Modul de expunere folosit este .....
2. Elementele care conturează spațiul sunt .....
3. Atmosfera de toamnă este prezentată într-o tonalitate .....
4. Autorul apelează la personificari precum ..... pentru a .....
5. În text apar imagini vizuale precum ..... și imagini auditive ca .....
6. Sentimentele care se desprind din aceste versuri sunt .....
7. Cuvintele prin care este reprezentat planul terestru (pământesc) sunt .....
8. Titlul poeziei este sugestiv, întrucât .....

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 6

*Opera dramatică (teatrul)

Orice spectacol are un sens: ochii văd, spiritul cercetează...
(Victor Hugo)

Opera dramatică

Repere teoretice

Trăsături:

- textul dramatic este organizat în părți numite **acte**, împărțite în **scene** sau **tablouri**;
- de obicei, decorul se schimbă pentru fiecare act, iar scenele sunt delimitate de intrarea sau ieșirea din scenă a unui personaj;
- există mai multe **specii dramatice**:
  - **tragedia** – cultivată încă din Antichitate, stârnește mila sau spaima spectatorului, evocând situații conflictuale excepționale, în care personajele sunt copleșite de un destin neîndurător;
  - **comedia** – provoacă râsul, prin zugrăvirea unor defecte umane ori a unor situații neașteptate;
  - **drama** – este o împletire a situațiilor comice cu cele tragice, apropiindu-se mai mult decât celelalte specii dramatice de realitatea vieții;
- într-un text dramatic autorul își exprimă în mod indirect sentimentele, gândurile, atitudinile, doar prin intermediul acțiunii și al personajelor;
- vocea autorului își face simțită prezența doar în lista personajelor de la început, unde oferă informații despre vârsta și statutul lor social, precum și în *indicațiile scenice* (numite și *didascalii*) din interiorul textului, notații cu privire la jocul actorilor, mimică, gesturi, decoruri, iluminația scenică, fondul sonor etc.;
- așezarea în pagină este specifică, în sensul că numele personajelor sunt scrise cu litere mari atât la începutul fiecărei scene, cât și la începutul fiecărei replici, iar indicațiile scenice sunt scrise între paranteze;

- modurile de expunere caracteristice sunt *dialogul dramatic*, concretizat în schimburile de replici ale personajelor, dar și *monologul dramatic*, în timp ce descrierea și narațiunea pot apărea în cadrul replicilor personajelor;
- într-o piesă de teatru, acțiunea presupune un context spațio-temporal mai limitat decât în genul epic, din cauza constrângerilor pe care le presupune reprezentarea pe scenă;
- într-o operă dramatică, indiferent de natura ei, conflictul este un element esențial, constând într-o confruntare între două sau mai multe personaje, dar și între atitudini, idei, sentimente.

Teatrul de păpuși – trăsături:

- este o formă de artă dramatică foarte veche, cu rădăcini în riturile magice prin care oamenii comunicau cu zeitățile, cărora le aduceau ofrande sau le implorau ajutorul;
- aceste forme de artă primitivă sunt cultivate de pe vremea traco-geților, fiind legate de calendarul agricol (*Caloianul, Paparudele, Călușarii*), dar și de cel religios (*Jocul caprei, Jocul căiuților, Jocul călușarilor* etc.);
- o tradiție strălucită în confecționarea păpușilor și în imaginarea unor scenarii care să le pună în valoare frumusețea au țări precum India, China, Japonia sau Egiptul;
- teatrul popular și teatrul cu păpuși sunt intim legate de ideea de joc, chiar unele denumiri conținând acest termen; de aceea, în epoca modernă, acest tip de artă atrage în mod deosebit copiii;
- ca și teatrul propriu-zis, teatrul cu păpuși este o îmbinare de mai multe arte – muzică, dans, literatură, arte plastice –, ceea ce îi conferă un *caracter sincretic*;
- multe povești, basme și piese de teatru pentru copii și-au găsit realizări artistice de excepție sub forma marionetelor sau a păpușilor mânuite cu talent de actori pregătiți în acest sens.

Scanned with OKEN Scanner

Teste pentru performanţă

I. Citeşte cu atenţie textul următor, apoi răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„La mine-n odaie (pe jos)
Locuiește un șoarece. (...)
El își scoate încet (...)
Mai întâi un botișor cochet.
Apoi două urechiuțe
Și o blăniță de un gri uniform..."
(Ana Blandiana, *Alte întâmplări din grădina mea*)

Fii atent!

Alege varianta pe care o consideri corectă:

1. Fragmentul constituie un text:
   a) popular;
   b) literar;
   c) cult;
   d) nonliterar.
2. În acest text sunt prezente:
   a) un mod de expunere;
   b) două moduri de expunere;
   c) trei moduri de expunere.
3. Poezia exprimă:
   a) sentimente;
   b) întâmplări;
   c) sentimente și întâmplări.

Fii expert!

Completează următoarele enunțuri:

4. Versurile creează o atmosferă .....
5. Descrierea șoarecelui este realizată prin detalii ..... ce reprezintă .....
6. Atitudinea față de șoricel pare a fi de .....

Fii campion!

Prezintă mesajul acestui text:

7. Argumentează că aceste versuri aparţin unei poezii moderne.

Scanned with OKEN Scanner

8. Descrie în patru-cinci rânduri șoricelul, apoi include descrierea într-o compunere care să fie continuarea „întâmplărilor" din grădina mea.
9. Realizează o fișă cu citate din poeziile din lectura suplimentară ce reflectă universul micilor viețuitoare.

II. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Sunt, după cum știți, un prozator de ocazie. Nu scriu decât pentru voi, dragi prieteni, și pentru mine. Meseria mea adevărată e anostă, dar mie îmi place și îi cunosc foarte bine trucurile. Trucurile scrisului însă mă lasă rece." (Mircea Cărtărescu, *Mendebilul*)

Fii atent!

1. Acest fragment face referire la:
   a) viața scriitorului;
   b) concepția despre meseria sa;
   c) rolul scriitorului în societate.
2. Textul selectat este scris la persoana:
   a) I;
   b) a II-a;
   c) a III-a.
3. Autorul fragmentului este:
   a) poet;
   b) prozator;
   c) poet și prozator.

Fii expert!

4. Extrage două enunțuri pe care le consideri foarte importante pentru înțelegerea mesajului.
5. Indică la cine se referă formula „dragi prieteni" și ce semnificație are.
6. Comentează în două-trei rânduri expresia „prozator de ocazie".

Fii campion!

7. Calitățile pe care ar trebui să le aibă un scriitor sunt: .....
8. Notează două avantaje și două dezavantaje ale meseriei de scriitor.
9. Explică în cinci-șase rânduri ce crezi că semnifică titlul *Mendebilul*.și propune apoi alte două titluri sugestive pentru fragmentul citat.
10. Fii scriitor! Alege un pseudonim!
11. Completează enunțul următor:
    Dacă aș fi scriitor, ...
12. Scrie un text literar, pe o temă la alegere, cu următoarele cuvinte de sprijin: *cuie, plăcintă, avion, umbră, pitic.*

III. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Întârziată fără vreme
Se plimbă Toamna prin grădini
Cu faldurii hlamidei plini
De crizanteme.

Scanned with OKEN Scanner

Și, cum abia plutește-n mers
Ca o marchiză,
De parcă-ntregul univers
Privește-n urmă-i cu surpriză,

Un liliac nedumerit
De-aura ei de domnișoară
S-a-ngălbenit, s-a zăpăcit
A doua oară..." (George Topîrceanu, *Octombrie*)

Fii atent!

Alege răspunsul pe care îl consideri corect:

1. Strofele citate fac parte dintr-un text:
   a) epic;
   b) liric;
   c) nonliterar.
2. Modul de expunere dominant este:
   a) narațiunea;
   b) descrierea.
3. Sentimentele exprimate în aceste versuri sunt:
   a) nostalgie;
   b) încântare;
   c) melancolie.

***Fii expert!**

4. Extrage trei procedee artistice diferite.
5. Explică rolul utilizării imaginilor vizuale și cromatice în aceste versuri.
6. Completează, indicând semnificațiile posibile:
   a) „ca o marchiză" .....
   b) „un liliac nedumerit" .....
   c) „de emoție a-nflorit" .....

Fii campion!

7. Motivează titlul poeziei, raportându-l la conținutul său.
8. Selectează din text imaginile poetice care ți-au plăcut mai mult și motivează preferința pentru ele.
9. Propune și alte rime ale cuvintelor din finalul celei de-a doua strofe.
10. Prezintă imaginea toamnei, așa cum reiese din aceste versuri, și însoțește prezentarea cu elemente specifice anotimpului (desene, simboluri, imagini, colaje).

IV. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Au înflorit caișii deodată, peste noapte, mai înainte ca frunzele să li se fi desfăcut. Le-am găsit dimineața furcile ramurilor cu totul albe (...). În două zile, caisul s-a îmbrăcat în bumbacul selenar și a stat în geamul

Scanned with OKEN Scanner

meu – prevestitor de bine – ca o panoplie cu mii de steaguri mărunte, ca niște roiuri de fluturi, albe, spân aer deasupra tulpinii." (Tudor Arghezi, *Un ciob de primăvară*)

Fii atent!

1. Textul citat prezintă:
   a) o descriere literară;
   b) o descriere științifică;
   c) o descriere nonliterară.
2. Ce sentimente îl animă pe autorul fragmentului?
   a) bucurie;
   b) entuziasm;
   c) tristețe.
3. Peisajul este descris din perspectiva unui:
   a) artist;
   b) simplu privitor;
   c) om de știință.

Fii expert!

4. Tabloul prezentat este măreție. Motivează această impresie.
5. Realizează un inventar al procedeelor artistice care apar în acest fragment.
6. Explică rolul și semnificația unei comparații din text.

Fii campion!

7. Extrage imaginile cromatice și explică efectul lor artistic, corelând cu semnificația titlului.
8. Prezintă în cinci-șase rânduri specificul acestei descrieri artistice, având în vedere relațiile:
   a) detalii-ansamblu;
   b) static-dinamic.
9. Notează o legătură pe care ai descoperit-o între construcția amplă a frazei și tehnica realizării descrierii.
10. Formulează câteva „definiții" poetice ale:
    a) primăverii;
    b) caisului înflorit.

V. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„— Ține minte, Nordul are
Urși polari și vulpi polare.
Sudul are, știe-oricine,
Pinguini și pinguine.
Nordul e ocean oval
Sudul e continental.

(Constanța Buzea, *Polul Sud și Polul Nord*)

Scanned with OKEN Scanner

Fii atent!

1. Identifică modul de expunere prezent în text.
2. Extrage termenii care se referă la:
   a) timp;
   b) spațiu;
   c) animale.
3. Scrie impresia pe care ți-a creat-o lectura acestor versuri.

Fii expert!

4. Notează însușirile conferite de poetă Nordului și Sudului.
5. Explică rolul utilizării persoanei a II-a în aceste versuri.
*6. Precizează tipul de rimă folosit în text și propune alte rime pentru ultimele două versuri.

Fii campion!

7. Indică sentimentele exprimate prin aceste strofe.
8. Menționează efectul obținut de scriitoare prin folosirea verbelor la timpul prezent.
*9. Folosind epitete, descrie, la alegere, nordul sau sudul.
10. Imaginează-ți o întâmplare care ar putea avea loc în cadrul descris în poezie, implicând personajele menționate în text.

VI. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Eu mi-o amintesc mai ales cum era la șaisprezece ani: înăltuță, subțire și mlădioasă ca o liană, cu un păr blond, strâns într-o coadă mare, pe care-o purta peste umăr, pe piept, cu ochii de cer limpede (nu știu de unde apăruse ea cu ochi albaștri, fiindcă nimeni în familia noastră n-avusese asemenea ochi), cu o față albă, fină și frumoasă. Parcă ar fi coborât dintr-un tablou și, privind-o călcând desculță prin ogradă, te apuca mirarea și te temeai să nu-și frângă picioarele lungi, cu glezne subțiri, să nu-și strice mâinile mici, delicate, cu degete fine." (George Șovu, *Cu carul de fân peste munți*)

Fii atent!

1. Identifică autorul și personajele fragmentului.
2. Numește două moduri de expunere prezente în acest fragment.
*3. Indică un procedeu artistic din primul enunț.

Fii expert!

4. Extrage din text aspectele fizice și cele morale, completând tabelul:

	Citate	Însușire
Aspecte fizice		
Aspecte morale		

*5. Explică rolul comparației din text.
6. Numește sentimentele naratorului față de ființa descrisă.

Scanned with OKEN Scanner

Fii campion!

7. Comentează expresia „parcă ar fi coborât dintr-un tablou".
8. Argumentează în două-trei enunțuri caracterul literar al fragmentului.
*9. Imaginează-ți portretul acestui personaj în prezent și descrie-l folosind epitete și comparații.
10. Prezintă în cinci-șase rânduri vestimentația care crezi că i s-ar potrivi, având în vedere vârsta și constituția eroinei din text.

VII. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint,
Acolo lângă izvoară iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă."

(Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)

Fii atent!

Completează enunțurile:

1. Aceste versuri constituie o descriere de tip .....
2. Elementele cadrului natural descris sunt .....
*3. Autorul utilizează în descriere imagini .....

Fii expert!

4. Prezintă elementele prin care natura este personificată (umanizată).
5. Extrage termenii cromatici și explică rolul utilizării lor.
6. Menționează formele populare și indică formele corecte din limba literară.

Fii campion!

7. Comentează expresia „iarba pare de omăt".
8. Transpune în vorbire directă versul „Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint".
9. Scrie un text narativ, imaginându-ți o întâmplare ce ar putea avea loc în acest decor de basm.
10. Realizează un poster și un slogan, valorificând semnificațiile poeziei eminesciene.

VIII. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Am umblat cu cerșitul pe la păsări
Și mi-a dat fiecare
Câte o pană. (...)
Una vorbăreață de la papagal,
Una fricoasă de la struț,
O, ce aripi mi-am făcut!
Mi le-am pus la suflet
Și-am început să zbo.." (Marin Sorescu, *De-a Icar*)

Scanned with OKEN Scanner

Fii atent!

1. Recunoaște tipul de text citat:
   a) liric;
   b) narativ.
2. Versul: „O, ce aripi mi-am făcut!" sugerează:
   a) mândria;
   b) bucuria;
   c) dezolarea.
3. Poezia exprimă:
   a) sentimente;
   b) gânduri;
   c) stări sufletești.

Fii expert!

4. Completează enunțurile:
   a) Versurile sunt mărturia .....
   b) Icar a fost .....
5. Precizează elementele de versificație.
6. Stabilește o legătură între termenii: *suflet*, *zbor* și *artă*.

Fii campion!

7. Sintetizează într-un enunț mesajul transmis de poet în aceste versuri.
8. Descrie în cinci-șase rânduri una dintre păsările enumerate, ca un biolog.
9. Transformă descrierea de mai sus în variantă artistică (ca un pictor sau ca un scriitor).
10. Scrie părerea ta despre „meseria" de poet.

IX. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Brotăcelul, la fântână,
L-ai avea la îndemână, (...)
Însă nici nu poți să-l vezi,
Verde, dintre frunze verzi."

(Tudor Arghezi, *Joc de creion*)

Fii atent!

1. Indică obiectul descrierii.
2. Extrage elementele descrierii fizice.
3. Explică utilizarea formei „brotăcel" (diminutiv).

Fii expert!

4. Menționează semnificația jocului pentru poet.
5. Precizează semnificația culorii verde în aceste versuri.
*6. Numește tipul de rimă și tonalitatea generală a poeziei.

Scanned with OKEN Scanner

Fii campion!

*7. Descrie în patru-șase rânduri brotăcelul, folosind epitete, comparații și personificări.
8. Enumeră diverse jocuri ale copilăriei, descriind jocul tău preferat.
9. Realizează patru enunțuri expresive combinând cuvintele: *fântână, verde, zbor, joc, clipe, înger.*
10. Scrie în opt-zece rânduri impresiile tale despre acest text poetic, insistând asupra semnificației titlului.

X. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Ploaia tristă și banală,
Ploaia obsedantă,
Ploaia
Care pastișează clima de pe Alpi
Pe Himalaia.
Ploaia cade verticală din cerescul alambic
Și sfidează pacienta trecătorilor:
Pic-pic..." (George Topîrceanu, *Romanță autumnală*)

Fii atent!

1. Numește aspectele descrise de poet în aceste versuri.
2. Extrage cuvântul care se repetă.
3. Precizează sentimentele transmise.

Fii expert!

4. Explică în patru-cinci rânduri semnificația titlului poeziei.
5. Comentează primul vers.
*6. Indică imaginile vizuale și cele auditive, precizând rolul combinării lor.

Fii campion!

7. Scrie trei-patru enunțuri prin care să le recomanzi colegilor lectura acestei poezii.
8. Completează câteva rânduri sub formă de jurnal:
Pentru mine ploaia este .....

Fii scriitor!

9. Descrie, la alegere:
a) o ploaie de vară;
b) o furtună năprasnică;
c) o ploaie „tristă și banală".
10. Propune:
a) nume pentru o picătură de ploaie;
b) „definiții" artistice pentru ploaie;
c) o carte de vizită a reginei ploii.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

II. Compuneri şcolare

Scrie, ca să nu pierzi florile gândului tău,
pe care altfel le ia vântul!
(Nicolae Iorga)

Scanned with OKEN Scanner

Tipuri de compuneri

Repere teoretice

Compunerea școlară este o modalitate de formare și de dezvoltare a deprinderilor de comunicare orală și scrisă, de perfecționare a abilităților de exprimare corectă și nuanțată.

- Este o activitate independentă care contribuie la cultivarea exprimării și la dezvoltarea creativității.
- Implică:
  - bogăția vocabularului;
  - expresivitatea cuvintelor (imagini și procedee artistice);
  - succesiunea logică a ideilor;
  - o manieră originală de tratare a subiectului;
  - coerența textului;
  - adecvarea compunerii la sarcina de lucru;
  - respectarea structurii compunerii: introducere, cuprins, încheiere;
  - însușirea unor tehnici specifice de redactare (descriptiv, narativ etc.).
  - rezolvarea unor sarcini cu caracter creativ.

Tipuri de compuneri:

a) **libere** – scriere imaginativă: descriere, narațiune, dialog, după un proverb, cu început/sfârșit dat, cu termeni de sprijin, după imagini (tablou), cu titlu sau temă impusă etc.;
b) **epistolare**: scrisoare, bilet, telegramă, invitație etc.;
c) **funcționale**: cerere, invitație, CV etc.;
d) **publicistice**: interviu, articol, reportaj.

Evaluarea compunerii:

- **conținut** – respectarea convențiilor unei compuneri;
  - adaptarea conținutului la cerințe;
  - realizarea unei lucrări originale, în spiritul creativității;
  - integrarea modurilor de expunere indicate, a unor structuri impuse etc.;
  - utilizarea unui limbaj expresiv;
  - propunerea unui titlu sugestiv;

- **redactare:**
  - unitatea și coerența compunerii;
  - respectarea regulilor de ortografie și de punctuație;
  - așezarea corectă în pagină.

Scrisoarea

Particularități:
- în dreapta sus, se notează localitatea și locul de unde se expediază scrisoarea;
- formula de adresare se stabilește în funcție de destinatar (exemple: *Dragă Ioana, Iubiți părinți, Stimate domnule*);
- este structurată ca orice compunere, având introducere, cuprins, încheiere;
- formula de încheiere variază după relațiile existente între expeditor și destinatar (*Cu drag, Te îmbrățișează, Cu stimă, Cu aleasă considerație*);
- semnătura conține doar prenumele în cazul relațiilor apropiate și obligatoriu numele și prenumele persoanei respective în scrisorile oficiale.

Tipuri: scrisoarea amicală, familială, de felicitare, de mulțumire, de dragoste, oficială etc.

Jurnalul intim/personal

Particularități:
- presupune notarea gândurilor, ideilor și sentimentelor la persoana I, la scurt timp după momentul producerii lor;
- de regulă, se fac precizări privind data, ora;
- antrenează sinceritatea trăirilor și dorința de autocunoaștere;
- însemnările zilnice evidențiază caracterul, personalitatea celui care se exprimă;
- limbajul poate fi comun, obișnuit, până la exerciții de stil.

Tipuri de compuneri şi sugestii de rezolvare

1. Redactează o *compunere narativă*, în care să prezinți *aventura unui fluture captiv într-o bibliotecă.*

Prizonier între cuvinte

Este vară. Ecourile zilei încep să se stingă și oamenii se pregătesc pentru odihnă. Pe rând se închid magazinele, muzeele, școlile... Bătrânul bibliotecar

Scanned with OKEN Scanner

de pe Strada cu salcâmi, domnul Dionisie Ulmu, adună cu blândețe cărțile risipite pe mesele din sala de lectură și se gândește la nepoțica sa, căreia i-a promis o nouă poveste pentru acea seară.

Dintr-odată aude un fâșâit ușor, abia perceptibil, între foile de pe biroul său, care cuprindeau povestea ticluită în timpul zilei, pentru nepoată. Se apropie nedumerit și ce să vadă?! Un fluture cu aripile deschise, speriat de întuneric, se zbătea să-și facă loc către lumină și libertate. Încrezător în șansa nesperată de a crea cea mai frumoasă dintre povești, grație întâlnirii cu personajul misterios, domnul Ulmu i se adresează:

— Dar ce faci aici, prietene? Te-ai rătăcit sau te-a închis vreun copil dornic de experimente la biologie?

— Vai, domnule, ce bine că m-ați zărit în sfârșit, de trei zile încerc să vă atrag atenția, dar se vede că trebuie să vă schimbați ochelarii...!

— Aha, înțeleg. Și ce-ai făcut în acest timp?

— Oh, o mulțime de lucruri. Ziua, de exemplu, stăteam pe umerii copiilor și citeam odată cu ei. Așa m-am împrietenit cu Bastian din *Povestea fără sfârșit* de Michael Ende, cu zmeii lui Mircea Cărtărescu din *Enciclopedia zmeilor* sau cu Apolodor, pinguinul buclucaș al lui Gellu Naum. Noaptea însă, pentru că mai toate cărțile erau închise, intram pe internet și trăgeam cu ochiul la aceiași copii, care stăteau ore întregi pe messenger, în timp ce părinții lor îi credeau adormiți. Știi, domnule bibliotecar, am văzut și am învățat atâtea, încât mă gândesc serios să mă apuc de scris un roman despre viața unei biblioteci sau un manual pentru părinții naivi.

— Chiar așa? Eu, ca bibliotecar, ce rol aș avea în povestea ta?

— Deja m-am gândit, să știți! Ați fi Sfătuitorul, un personaj care i-ar însoți, ca un fel de înger păzitor sau o conștiință, pe cei implicați în tot felul de întâmplări ale vieții. Nu ar fi rolul principal, sigur, dar poate cel mai important, pentru că fără dumneavoastră oamenii s-ar rătăci de cei din jur și de ei înșiși, ar face greșeli de neiertat.

— Bine, fluture albastru, dar eu de mult sunt sfătuitorul oamenilor. Tu nu ai văzut?

— Ba da, și tocmai de aceea cred că trebuie să vă fac nemuritor...!

Domnul Dionisie Ulmu a închis biblioteca și merge încet spre casă, copleșit de mirosul salcâmilor înfloriți, dar și încântat de povestea minunată pe care se pregătea să i-o spună nepoatei sale.

2. Redactează o *compunere descriptivă* în care să surprinzi *un răsărit de soare în lumea apelor.*

La izvoarele luminii

Noaptea își întinde ultimele brațe de întuneric peste lunca încă adormită. Tăcerea străpunsă de sunetele tainice ale naturii acvatice începe să fie, treptat, amenințată de zgomotul unei noi zile. Un pescar contemplă rămășițele nopții și ascultă viața din adâncuri, al cărei freamăt crește ușor. Ființa sa pare topită în culorile nocturne, ca o pată nedeslușită. Stă nemișcat, ca o stană de piatră, sperând să păcălească peștii buimaci. Este una cu natura.

Scanned with OKEN Scanner

Ca o făptură nevăzută, dar prezentă peste tot, ziua își trimite primii soli: câteva raze timide de soare, ce se luptă din răsputeri să străpungă pasta difuză a zorilor. Stăpânul lor, încă ascuns în spatele orizontului, își pregătește noua aventură prin tărâmul nesfârșit al vieții: își spală pleoapele cu mirul răsăritului, își scutură pletele aurii, de Făt-Frumos, își cântărește aurul ce-l va revărsa în spuze de foc.

Clipa magică a sosit. Noaptea se retrage ca o zeiță rănită, pentru a-și urma drumul de taină pe alte tărâmuri. Lumina parcă infinită, ca o coloană incandescentă, coboară lin peste apele clipocind vesel. Și ele simt bucuria unui nou început, chemându-și din străfunduri viețile uitate, pentru a le primeni cu speranța renașterii. Undele jucăușe, asemenea unor oglinzi umblătoare, se întrec în a reflecta lumina mângâietoare, pe care o primesc în sufletul lor nestatornic și o întorc înmiit lumii. Mătasea-broaștei ascunde peștișorii bezmetici, ferindu-i de capcanele zilei. Căldura se așază, în straturi line, imperceptibile, peste vegetația din luncă. Acum cerul este pe deplin luminat, zâmbind strengar apelor, care se lasă mângâiate de candoarea luminii. Pescarul adormit tresare la auzul unui țipăt de lișiță. Nu a prins niciun pește, dar a visat că era un fel de înger al soarelui, care își purta aripile diafane pe deasupra râului. A fost și visul o aventură pescărească!

3. Redactează o compunere de aproximativ o pagină, care să ilustreze proverbul: „Fântâna adevărată nu îngheață niciodată". Vei avea în vedere:

a) alegerea unui titlu sugestiv;
b) introducerea a două personaje;
c) adecvarea conținutului compunerii la mesajul proverbului;
d) respectarea normelor de redactare, de ortografie și de punctuație.

Apa vie a înțelepciunii

Ionuț este un băiat de 10 ani, care locuiește împreună cu bunicii lui la marginea unui sat de munte, într-o căsuță pitită între văi. Părinții săi trăiesc departe, duși de greutățile vieții să muncească din greu, pentru a-și întreține familia. Vin acasă în fiecare an, de Crăciun, când sunt așteptați cu emoție de Ionuț și de surioara lui, Maria. Dornic să-și vadă părinții, an de an, în preajma Crăciunului, băiatul curăță singur, cu lopata, zăpada de pe uliță, aduce crenguțe proaspete de brad, ca să împodobească odăile, și cântă vesel toată ziua.

Anul acesta pare chiar mai nerăbdător decât altădată. Lucrează harnic prin gospodărie de cum se întoarce de la școală: hrănește animalele, taie lemne, o ajută pe bunica la bucătărie, își face temele și apoi citește mai departe din cartea de povești a bunicului. Ar vrea să o termine până săptămâna viitoare, când vor avea un fel de șezătoare la școală și vor spune povești. N-ar vrea să se facă de râs!

— Ionuț, mamă, nu mai este apă în găleată și acuși se lasă noaptea. Nu vrei să mergi să aduci? îl întreabă cu o ușoară tristețe bunica, privindu-și soțul, care nu se mai bizuie să iasă în gerul de afară, împovărat de anii ce i-au slăbit trupul.

Scanned with OKEN Scanner

— Sigur, plec acum! răspunde copilul, care a și început să se îmbrace.

Băiatul pornește prin zăpadă, până la fântâna din josul uliței, săpată de niște oameni de la oraș astă-vară, ce are o roată frumoasă, mare și strălucitoare ca globurile din pomul de Crăciun. Descoperă însă repede că nu poate lua apă, pentru că fântâna este înghețată. Cum – se întreabă nedumerit copilul – să înghețe minunăția asta de fântână, după ce atâția meșteri și ingineri au lucrat la ea?! Nu se poate! Hotărât să-i ducă bunicii apa promisă, nu renunță, ci pornește spre cișmeaua domnului primar, care are un sistem nou, modern de a scoate apa: apeși pe un fel de pedală și curge repede. Nu trebuie să învârți de roată până obosești. Dar nici aici nu are noroc. Cișmeaua pare moartă. Nicio picătură de apă nu izvorăște după ce apeși pedala miraculoasă, care trebuia să aducă apa tocmai din miezul pământului.

Dezamăgit, Ionuț pornește înapoi către casă, gândindu-se la ce-i va spune bunicii, care-l așteaptă. Ajuns în spatele casei, vede însă bătrâna fântână săpată în tinerețe de bunicul lui, de la care nu-i place să scoată apa, pentru că este foarte adâncă și trebuie să cobori cumpăna cu mâna, împingând din greu ciutura grea de lemn. Sigur este de mult înghețată, își zice copilul. Hai să se uite, măcar, să nu-l certe bunica. Încet, coboară cumpăna veche, trist și obosit de atâta umblătură. Când ce să vezi?! Din fundul fântânii se aude clipocitul apei, ciutura se umple repede și iese apoi plină la suprafață. Ionuț nu înțelege cum de fântâna veche, aproape uitată a bunicului nu a înghețat. O fi având apă vie în adâncuri? Pornește spre casă, hotărât să-l întrebe.

Bătrânul îl ascultă și îi răspunde:

— Vezi tu, Ionuț, tu nu îți vezi părinții decât o dată pe an și nu uiți să-i iubești și să-i prețuiești. Nu ai o bibliotecă scumpă, dar îți hrănești mintea citind zilnic din bătrânele mele cărți. Așa este și fântâna săpată de mine acum 50 de ani. Are apă rece și bună orice s-ar întâmpla, pentru că *fântâna adevărată nu îngheață niciodată.*

4. Redactează o compunere sub forma unui basm, asociind în expresii artistice următoarele cuvinte de sprijin, pe care le vei sublinia: *palat, melodie, divin, veșnic, crin, geniu.*

Pianul fermecat

A fost odată ca niciodată, că, dacă n-ar fi, nu s-ar povesti. Era, pe când copacii creșteau cu rădăcinile în sus, iar soarele răsărea de la apus, un împărat vestit în întreaga lume pentru iubirea sa pentru muzică. Toată împărăția îi știa pasiunea și i-o împărtășea, supușii întrecându-se în a-i arăta prețuirea lor: unii și-au botezat copiii cu nume de instrumente muzicale, alții și-au croit haine în forma notelor de pe portativ și toți, la un loc, cântau cu foc de câte ori împăratul trecea pe stradă. Împărăția Muzicii părea o feerie, în care armonia și fericirea domneau.

Toată cetatea era în fierbere, pentru că împăratul anunțase un mare concurs: „Pianistul nemuritor". Cel care avea să-și dovedească măiestria la

Scanned with OKEN Scanner

acest instrument, compunând și interpretând apoi o melodie nemaiauzită, nu doar urma să primească tronul și pe fiica împăratului, ci și viața veșnică. De peste tot s-au adunat tineri dornici să-și arate talentul, dar mai ales să se căpătuiască. De dimineața până seara, răsunau sălile palatului de melodiile lor. Însă împăratul era trist, pentru că nu apăruse încă geniul pe care îl aștepta.

Într-o zi, se apropie de palat un flăcăiandru ponosit și sărman, cu haine zdrențuite și papuci ca vai de ei, dar cu mâinile ca un potir, având degete albe ca un crin și delicate ca razele de soare ale primăverii.

— Mare Sfetnic, se adresează băiatul Melomanului, consilierul pe probleme muzicale al împăratului, mi-aș dori tare mult să încerc și eu a cânta pentru împărat! spune tânărul sfios.

— Fugi de-aici, nesăbuitule! Nu vezi cum arăți? Crezi că Luminăția Sa te-ar primi în Camera de aur a instrumentelor?! îi răspunde sfetnicul plin de importanță, sigur că va reuși chiar el să moștenească împărăția, să o ia de soție pe fată și să dobândească nemurirea, deși nu avea niciun fel de talent muzical.

— Nu vă fie cu supărare, aș putea chiar să-mi aduc pianul meu vechi, moștenit de la mama, doar să mă lăsați să particip la concurs! insistă băiatul.

Temându-se să nu afle împăratul de planurile sale mârșave, sfetnicul îl lasă pe flăcău să-și aducă pianul, gata să râdă de el. A doua zi, băiatul se întoarce la palat cărându-și în spate pianul, singura sa avere, și începe să cânte sub privirile ironice ale celor adunați la curte. Dar, încet-încet, tăcerea învăluie sala, pentru că muzica ce izvora de sub degetele lui nu era omenească, ci divină. Florile din grădină încep a suspina, soarele uită să-și urmeze calea zilnică, ascultând, iar privighetorile tac, rușinate de cântecul lor.

— Minte, minte! strigă furios sfetnicul. Pianul este fermecat!

— Așa crezi? întreabă bănuitor împăratul. Ia așază-te și tu să ne cânți ceva, atunci!

Și, vai, Sfetnicul apasă clapele fragile ale pianului, din care încep să iasă niște sunete chinuite și stridente, care îl fac pe împărat să-și acopere urechile.

— Să pleci de la curtea mea, îi zice împăratul cu mânie. De acum înainte Împărăția Muzicii va fi condusă de acest tânăr, care va fi și ginerele meu iubit. Numele și viața lui vor fi eterne, pentru că a știut să cucerească întregul univers și pe mine cu talentul său.

Și-am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea-așa, și-am încălecat pe-o strună și v-am spus o mare minciună.

5. Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să integrezi un dialog între două personaje fantastice (imaginare). Vei avea în vedere:

a) alegerea unui titlu adecvat și sugestiv;
b) introducerea în compunere a următoarelor expresii: *floarea speranței și a vieții, liniște eternă, scorbură arhaică, praf de stele*;
c) utilizarea descrierii și a dialogului ca moduri de expunere;
d) respectarea normelor de redactare, de ortografie și de punctuație.

Scanned with OKEN Scanner

Gânduri în diamantul asfințitului

Clipe de fericire picură peste Delta Dunării... O boare suflă liniștită... Soarele, floarea speranței și a vieții, se apropie încet-încet de partea opusă a pământului. Razele sale, ca niște scrisori ale timpului, se retrag în tărâmul liniștii eterne. Aflat în crepuscul, se lasă biruit de povara dulce a somnului, pătrunzând într-un nou orizont.

Pelicanii, stăpâni ai acestei lumi, păşesc din ce în ce mai lent, căutând să prelungească momentele nemuritoare de liniște. Nuferii albi și galbeni își lungesc pleoapele spre o nouă noapte de visare. Toată natura a adormit, ca și cum timpul s-ar fi oprit.

Din scorbura arhaică a unui arbore, un zeu privește aceste transformări. Are o barbă lungă și albă, genele obosite și părul sur. Este Zeul Timpului. Pe o frunză de palmier el scrie cu un condei înmuiat în miere fiecare clipă nemuritoare, ce ascunde nenumărate taine.

Zeița luminii, care călătorește spre alt orizont, vede această stranie făptură... Ea are corpul străveziu, mai luminos decât cleștarul, buzele ca două rubine și părul de abanos. Pe fruntea ei strălucesc două stele însuflețite. Zeița încearcă să se apropie de Zeul Timpului. Acesta o privește cu ochii lui de smarald și scrie pe frunza de palmier fiecare mișcare a ei.

— Tânără Zeiță a luminii, te rog, ia-mă și pe mine cu tine, pretutindeni, ca să pot scrie pentru veșnicie misterele ei. De sute de ani stau aici și însemn zi de zi devenirea universului. Mă hrănesc din plăcerea de a scrie și mă bucur odată cu toate viețuitoarele. Te rog, ia-mă cu tine! a spus Zeul Timpului și două lacrimi i-au izvorât pe obrazul zbârcit.

— Dacă tu trăiești de sute de ani înseamnă că ești nemuritor, iar Dumnezeu te vrea acolo unde te afli în acest moment! Rămâi aici și așterne pe frunza de palmier tot ce se întâmplă în acest colț de rai.

Apoi zâna a dispărut, lăsând în urma ei un praf de stele, ca o mantie fluturândă. Zeul scria tot: despre aerul înmiresmat de parfumurile crude ale naturii, despre sclipirile de argint care mângâiau undele cerului, despre toate păsările ce străbăteau văzduhul în fiecare noapte...

La un moment dat o geană de lumină sclipește pe cer, apoi i se mai alătură alte trei, iar deodată se face lumină. O altă noapte a luat sfârșit și toată magia a încetat. Frunzele de palmier însă așteaptă în tăcere să fie culese de om, care va duce mai departe, ca într-o *poveste fără sfârșit*, mitologia nesecată din împărăția apelor.

6. Redactează o *compunere de tip portret*, de aproximativ o pagină, în care să prezinți *imaginea unei ființe îndrăgite*. Vei avea în vedere:

a) alegerea unui titlu sugestiv;
b) evidențierea trăsăturilor fizice și morale;
c) utilizarea unor expresii artistice (figuri de stil) adecvate;
d) respectarea normelor de redactare a compunerii, de ortografie și de punctuație.

Scanned with OKEN Scanner

Prietenia, pasărea măiastră a copilăriei

Nu-mi pot imagina viața fără Alina, colega și prietena mea. Suntem împreună mereu: la școală, la bloc, în concediu, la joacă, pretutindeni. Am cunoscut-o la grădiniță, fiind colege la grupa mică. În prima zi chiar ne-am certat, pentru că amândouă voiam aceeași jucărie, un ursuleț galben și pufos, care dansa dacă băteai din palme. După ce am tras amândouă de bietul ursuleț, am hotărât să inventăm un joc cu trei personaje: el și noi două, adică *Ursul și prințesele*. În sfârșit, povestea este veche, dar ne-o amintim mereu cu drag.

Vreți să știți de ce-mi place Alina și de ce o consider cea mai bună prietenă a mea? Mi-ar trebui zeci de pagini de caiet ca să vă răspund și tot nu aș putea zice tot. Să încerc totuși.

Alina este o fată de 10 ani, subțire și delicată. Are un chip blând, dar strengăresc, luminat de ochii ca două smaralde jucăușe. Fruntea albă și netedă este umbrită de bretonul castaniu, care o face să semene cu o asiatică. Urechile mici, pistruii ce-și schimbă culoarea după anotimp și fețișoara rotundă îi construiesc o înfățișare exotică. Nu stă niciodată locului, este agitată și curioasă, așa cum se vede și din părul zburlit sau din hainele în neorânduială.

Iubește sportul, animalele și literatura SF. Toate cele trei pasiuni conviețuiesc în camera ei într-o dezordine cuceritoare pentru oricine intră acolo: o pisică își are culcușul la înălțime, pe dulap, de unde privește curioasă în jos, și o broască-țestoasă dormitează pe piatra din acvariu, căscând gura din când în când la cele două rachete de tenis care păzesc, încrucișate, intrarea în cameră. Un mic sac de box este agățat de tavan, iar pe pereți sunt lipite postere cu sportivi celebri. În bibliotecă sunt câteva cărți cu desene sugestive pe copertă, iar pe birou zac figurine întruchipând personaje fantastice, caiete deschise și talismane adunate de pe la bâlciuri sau din călătorii. Camera este în sine un fel de oglindă a stăpânei, Alina, care nu lasă pe nimeni să-i umble prin lucruri, fiind plină de secrete. Excepție fac eu, prietena ei, pentru că am și rămas de câteva ori la ea peste noapte. Nu vă spun ce interesant a fost să trăncănim până spre miezul nopții despre tot felul de întâmplări...!

Cel mai mult mă atrage însă la Alina caracterul ei special, unic. Știe când să tacă și când să vorbească, respectă sentimentele celor din jurul ei, este discretă și răbdătoare atunci când are de rezolvat o problemă, fără să se plângă sau să se laude. Nu voi uita niciodată cum m-a ajutat să termin un proiect despre Egipt pentru Cercul de istorie, pe care nu l-am predat la timp deoarece am fost bolnavă: a citit reviste de istorie, a decupat imagini, a modelat din plastilină un faraon și o piramidă, a căutat muzică specifică și chiar m-a ajutat să-mi confecționez o ținută ca a Cleopatrei.

Aceasta este Alina, o minune care mi se întâmplă în fiecare zi și pe care nu obosesc să o descopăr și să o iubesc.

Scanned with OKEN Scanner

7. Redactează o compunere în care să continui următorul enunț introductiv: „Este iarnă. Orașul trăiește sub mantia de argint și ascunde miracole...". Vei avea în vedere:

a) alegerea unui titlu sugestiv;
b) dezvoltarea creativă a începutului dat;
c) utilizarea narațiunii și a dialogului ca moduri de expunere;
d) respectarea normelor de redactare, de ortografie și de punctuație.

Dincolo de aparențe

Este iarnă. Orașul trăiește sub mantia de argint și ascunde miracole pe care numai cel inițiat în înțelegerea tainelor le poate pătrunde. Totul pare banal: tramvaiele care trec, claxoanele mașinilor, zăpada de pe trotuare, oamenii grăbiți... Nimic nu vorbește despre istoria închisă în pietrele clădirilor vechi sau în sunetele clopotelor, ce răsună parcă de nimeni auzite.

Trei copii curioși – Ana, Georgiana și Emil –, având ceva timp liber, pentru că sunt în vacanță, se furișează în pivnițele Muzeului de Științe Naturale, fără a ști ce caută. Cu o lanternă, se uită prin toate ungherele, sperând că vor găsi obiecte interesante sau documente rare. După două ore de răscolit, timp în care s-au umplut de praf din cap până în picioare, sunt gata să plece dezamăgiți.

— Ana, Georgiana, veniți repede! strigă Emil.

— Ce este, te-ai lovit? sar fetele speriate.

— Nu, dar uite ce am găsit. O lădiță încuiată cu lacăt. Sigur ascunde multe secrete. S-o descuiem, cumva!

Repede, copiii găsesc în mănunchiul lor de chei una care să se potrivească lacătului și descuie, cu sufletul la gură, cutia. Înăuntru se afla un manuscris vechi, îngălbenit de timp. Încercând să-l descifreze, își dau seama că au în față legenda muzeului, o poveste extraordinară despre niște ostași care, cu o sută de ani în urmă, au salvat de la moarte un tânăr medic, rănit pe front, în timpul războiului. După ce l-au dus în spate câțiva kilometri, până la cea mai apropiată locuință, soldații l-au îngrijit, redându-i sănătatea cu ajutorul unor ierburi tămăduitoare. Când medicul și-a revenit pe deplin, i-a căutat pe binefăcătorii lui, pentru a le mulțumi, însă nu i-a găsit niciodată. În memoria lor, a creat o instituție care s-a ocupat cu cercetarea plantelor și prelucrarea lor spre a le face bine oamenilor. Astăzi acea instituție este, de fapt, Muzeul de Științe Naturale, care poartă numele savantului, medicul de altădată, salvat de la moarte pe când era tânăr.

Impresionați de ce au citit, copiii iau manuscrisul și-l duc la redacția ziarului din oraș, unde legenda va fi și publicată a doua zi, ca să fie știută de toți oamenii. Această aventură i-a ajutat să înțeleagă faptul că niciodată lucrurile nu trebuie judecate după aparențe. De atunci, când ies în oraș, știu că în fiecare părticică a lui se află o taină, o fărâmă de istorie care trebuie descoperită și cunoscută.

Scanned with OKEN Scanner

8. Redactează o compunere de aproximativ o pagină în care să prezinți *școala viitorului*. Vei avea în vedere:

a) alegerea unui titlu sugestiv;
b) adecvarea compunerii la tema dată;
c) utilizarea celor trei moduri de expunere;
d) respectarea normelor de redactare, de ortografie și de punctuație.

Școala între vis și realitate

Este 8 dimineața. Mihăiță este trezit cu greu de mama lui și întârzie, ca de obicei, la școală. Cu ghiozdanul imens, se așază în ultima bancă, pregătindu-se de o nouă zi de plictiseală. După zece minute, moțăie deja... adormit de explicațiile profesorului.

Dintr-odată, se simte atins de un obiect rece și lucios, iar o voce ca de robot i se adresează:

— Element 446, pe ce coordonate astrale te afli? Ți-ai recuperat atomii pierduți în timpul călătoriei?

Nedumerit, Mihăiță se uită mai atent în jur, precum și la „făptura" din fața lui și își dă seama că nu visează: este într-o școală a viitorului. „Aha! Bine că am scăpat de afurisiții de profesori, de teme și de colegii enervanți. Aici voi fi liber să fac ce vreau!", își zice bucuros copilul. Nu-și termină de savurat fericirea, că același robot îi pune dinainte un fel de calculator, pe care rula *Programul zilei*: conexiuni interstelare, criptograme, experimente criogenice, lansări de rachete etc.

Neînțelegând exact care este orarul, i se adresează „dascălului" din fața sa:

— Bine, domnule profesor, dar ora de sport când este?

— Ți-ai luat pastila de sport la micul dejun. Ce mai vrei?

— Și desenul, ora de compuneri, cunoașterea mediului...?

— Prostii omenești! Sportul te obosește, desenul nu are nicio logică, iar creativitatea din compuneri nu-ți folosește la nimic, pentru că de mult au dispărut cărțile din univers. Acum avem circuite! Cât despre cunoașterea mediului... care mediu? Trăim în laboratoare, totul strălucește de curățenie.

— Vai, păi m-ați păcălit! Eu credeam că este altfel, nu-mi place, vreau înapoi în școala mea: să alerg în pauze, să-mi stropesc colegii cu apă, să tremur înaintea testelor la matematică, să citesc povești cu zâne...! Eliberați-mă! Eliberați-mă!

— Da, Mihăiță, așa strigau sclavii. Bine! Văd că te-ai pregătit pentru ora de istorie! i se adresează domnul profesor de istorie copilului din ultima bancă. Vrei să continui?

Răsuflând ușurat că a scăpat de coșmar, Mihăiță se ridică și începe să vorbească, bucuros, despre Evul Mediu. De atunci, în fiecare dimineață se trezește primul, își ia ghiozdanul și pornește grabnic spre școală, ca nu cumva să întârzie.

9. Alcătuiește o scrisoare către un prieten, în care să prezinți o experiență de neuitat, respectând regulile de redactare a acestui tip de compunere.

Scanned with OKEN Scanner

Suceava, 12 martie 2009

Dragă Ioana,

De-abia ne-am despărțit de câteva zile și deja îți simt lipsa. Am călătorit comod cu trenul și am fost întâmpinată la gară de bunici. Erau foarte fericiți și se tot mirau de modul în care arăt acum, când sunt deja în clasa a IV-a.

Bunicii mi-au părut neschimbați, la fel de iubitori și ospitalieri, mândri de nepoata lor. Bunica pregătise multe bunătăți cu care m-au răsfățat, casa era plină de aroma cozonacilor, de parcă era Crăciunul.

Am povestit multe, am revăzut locurile dragi ale copilăriei, ne-am jucat cu cățelușul Pufy, un ghemotoc negru pus pe pozne, și mi-am vizitat verișorii, care abia m-au recunoscut. Mai stau câteva zile în acest paradis să mă bucur de atmosfera pitorească a locurilor și de poveștile spuse la gura sobei de bunici. Astăzi este chiar o zi superbă, mă bronzez deja în grădină, unde primele flori de primăvară par cuprinse de o exuberanță de nedescris.

Să știi că n-am uitat ce m-ai rugat, voi aduce flori și frunze pentru ierbarul tău, precum și casete cu muzică tradițională, căci te știu mare iubitoare de folclor.

Abia aștept să ne revedem și să dezbatem tot ce a rămas nedezbătut. Transmite-le salutări alor tăi și mai ales motanului.

Cu drag, a ta devotată prietenă,
Beatrice

10. Scrie o pagină de jurnal, în care să notezi gândurile şi impresiile după o zi deosebită din viaţa ta.

Marți, 2 noiembrie 2009, ora 22

E seară, întuneric și frig... Aș vrea să cânt, să dansez, dar nici măcar nu pot zâmbi. Amintindu-mi de nota la mate, mă simt ciudat, totuși o notă de șapte nu e sfârșitul lumii. NU POT ADORMI!!!!!

Gândul îmi fuge la școală... sunt dezamăgită de mine, trebuia să fiu *impecabilă*, dar... Oare ce așteptau de la mine colegii? Acum suport consecința faptelor mele... Totuși, nu trebuie să mă las doborâtă de acest moment critic. Creierul meu repetă formulele matematice și mâine voi fi în formă maximă. Nu vreau să aud glumele proaste ale colegilor sau morala doamnei... mi-e frică de ce va urma. Vreau să fiu iar eu, cea admirată de toți. Apreciată.

Doar o minune mă poate salva! Nu sunt singură!... Cine spunea că viața e simplă?! Mâine mă lupt cu matematica!!! Voi reuși, știu asta!!!! J

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

III. Limbă și comunicare

A vorbi despre limba în care gândești este ca o sărbătoare.
(Nichita Stănescu)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 1
Noţiuni de fonetică, ortografie şi punctuaţie

Fonetică

Repere teoretice

Fonetica se ocupă de studiul ***sunetelor*** vorbirii.

Sunetul şi litera

Sunetele din limba română se împart în:
- **vocale** – se pot rosti singure, pot forma singure silabe: *a, ă, î, e, i, o, u;*
- **consoane** – se pot rosti numai cu ajutorul unei vocale, nu pot forma singure silabe: *b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, z.*

Literele reprezintă forma grafică a sunetelor. Ele sunt aşezate într-o anumită ordine în *alfabet*:

etc.

Corespondenţa sunet-literă: în general, o literă notează un sunet:
c-a-s-ă → casă
o-b-s-e-r-v-a-ț-i-e → observaţie

Excepții:
- litera **x** redă sunetele *cs* (*exterior, explozie*) și *gz* (*examen, exercițiu*). Observații: se scrie **cs**, nu **x**, în cuvintele: *cocs, ticsit, rucsac, îmbâcsit, Alecsandri*; pluralul substantivelor și adjectivelor masculine terminate în *x* se scrie și se pronunță **cș**: *fix-ficși, linx-lincși, ortodox-ortodocși, sfinx-sfincși*;
- grupurile de litere **ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi**: **ce**ară, **ci**ută, **che**amă, ure**chi**ușă, **ge**am, **Giurgiu**, **ghe**ață, **ghi**ocel;
- situațiile în care același sunet poate fi redat prin litere diferite:
  - sunetul **î**: litera **â** (*român*) și litera **î** (*început, coborî, neîntrerupt*);
  - sunetul **i**: litera **i** (*iarna, mai, hăinuțe*) și litera **y** (*yoga*);
  - sunetul **v**: litera **v** (*avariție, vacanță*) și litera **w** (*watt*);
  - sunetul **ț**: litera **ț** (*țap, acțiune*) și grupul de litere **zz** (*Negruzzi, pizza*) etc.

Silaba, accentul, despărțirea cuvintelor în silabe

Silaba este un sunet (vocală) sau un grup de sunete (conținând o vocală) pronunțate cu o singură deschidere a gurii: *ca-să; te-le-vi-zor; șco-lă-ri-ță.*

***Cuvinte monosilabice** – alcătuite dintr-o singură silabă: *ied, mai, trup, var, ciuf, moț* etc.
***Cuvinte polisilabice** – alcătuite din două sau mai multe silabe: *pru-nă, car-te, po-ves-te, in-te-li-gent, li-te-ra-tu-ră.*

Despărțirea în silabe – reguli minimale:
- dacă într-un cuvânt sunt mai multe vocale, ele se despart în silabe diferite: *a-u-tor, po-et, și-in-ță*;
- când o consoană este așezată între vocale, despărțirea se face înaintea consoanei: *ca-să, bu-re-te, a-xă, pa-ce, doi-nă, lă-cră-mioa-ră* etc.;
- când două consoane apar între vocale, despărțirea se face între cele două consoane: *poar-tă, cum-pă-nă, toam-nă*. Excepții: *a-cru, a-flă, a-tlas, o-glin-dă, pa-tri-e, co-dru, co-vrig*;
- când trei sau mai multe consoane sunt așezate între vocale, despărțirea se face, de obicei, după prima consoană: *cin-ste, con-struc-ți-e*. Excepții: *sculp-tor, somp-tu-os, sfinc-și, punc-tu-al, con-junc-ti-vi-tă, arc-tic, ast-ma-tic, jert-fă*;
- anumite cuvinte nu se despart la capăt de rând: abrevierile *ONU, CEC, UNITER, TAROM* etc., unele prescurtări de tipul *a.c., ș.a.m.d.*, numeralele notate cu cifre romane sau arabe: *al IX-lea, a VII-a* etc., unele substantive proprii: *M. Popescu, Colegiul „Costache Negruzzi"* etc.

***Accentul** – se referă la rostirea mai intensă a unei silabe: *hal**va**, ciula**ma**, bacla**va**, co**pi**lă, porto**ca**lă, a**ma**bilă* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Observație: uneori, deplasarea accentului de pe o silabă pe alta a unui cuvânt poate schimba sensul acestuia:
Toată ziua, Ioana a fost ***veselă****. // Pentru masa de Crăciun, mama are de cumpărat* ***veselă****.*
Avea o ***haină*** *nouă. // Avea o privire haină.*

Recomandare: pentru scrierea corectă a cuvintelor și pentru accentuarea sau despărțirea lor în silabe consultați **DOOM** (***Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române***).

Ortografie şi punctuaţie

Semnele de ortografie

- **Cratima** marchează rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte care sunt distincte ca părți de vorbire: *m-ai (chemat), s-au (dus), dintr-un (foc), ne-am (plimbat), am văzut-o, întâlnindu-i* etc.
- **Apostroful** marchează absența unui sunet sau a unui grup de sunete dintr-un cuvânt sau a primelor cifre ale notației anilor: *'neața* (bună dimineața), *sal'tare* (salutare), *'85* (1985), *'06* (2006).

Semnele de punctuaţie

- **Punctul** marchează sfârșitul unei comunicări: *Vântul suflă fără milă.*
- **Virgula** redă o pauză în vorbire și apare în următoarele situații:
  1. enumerare: *Gândul meu zboară cu fluturii, ciocârliile și cocorii*;
  2. delimitează cuvântul care exprimă o strigare: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!" (Tudor Arghezi, *Ex libris*);
  3. separă o explicație: *Sărbătoarea mea preferată, Crăciunul, se apropie*;
  4. desparte vorbirea directă de vorbirea indirectă: „Hai să intrăm în ograda asta, zise Zaharia lui Gâtlan" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*).
- **Semnul întrebării** arată o întrebare directă: „— De unde vii, străine?" (Vasile Alecsandri, *Sergentul*).
- **Semnul exclamării** este utilizat pentru enunțuri care exprimă:
  1. stări afective (bucurie, emoție, întristare...): „Uf! Că mult mai am de suit, Doamne!" (Emil Gârleanu, *Gândăcelul*);
  2. o poruncă, un îndemn: „Șezi binișor, puișorule!" (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*);
  3. o urare: „Fie-ți îngerii aproape,/ Somnul dulce!" (Mihai Eminescu, *Somnoroase păsărele*).
- **Două puncte** se folosesc în următoarele situații:
  1. când urmează o enumerație amplă: *În vacanță, avem de citit: amintirile lui Creangă, poeziile lui Eminescu, poeziile Otiliei Cazimir*;

Scanned with OKEN Scanner

2. când urmează vorbirea directă:
„Mițu zice:
— Tătuțule, te iubesc... Dă-mi un creion și o hârtie." (Tudor Arghezi)

- **Linia de dialog** marchează începutul vorbirii unui personaj:
„— Ei, moșnege, ce mai știi de pe la târg?
— Ce să știu, măi babă?..." (Ion Creangă, *Povestea porcului*)

- **Punctele de suspensie** marchează:
1. o pauză în vorbire care trădează ezitarea, nesiguranța, implicarea emoțională a vorbitorului: „S-aprind fantasmagoric caise și gutui:// Trandafirii lampioane și lămpi de aur verde..." (Ion Pillat, *Cămara de fructe*);
2. lipsa începutului, a sfârșitului sau a unui fragment dintr-un text: „(...) și sărută pe nepoțel, apoi îi potrivește pălăria..." (I.L. Caragiale, *D-l Goe*...).

- **Ghilimelele** au următorul rol:
1. marchează citarea unui fragment selectat dintr-o operă/lucrare: „Luna palidă trecea prin nouri suri..." (Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*). Dacă în interiorul unui citat intervine un alt citat, se folosește un al doilea rând de ghilimele „...«...»...";
2. separă vorbele unui personaj de restul comunicării, în absența liniei de dialog: „Cucoșul s-a apropiat, s-a uitat cu un ochi la cărăbuș și-a trecut mândru înainte. «Am scăpat», gândi cu bucurie cărăbușul" (Emil Gârleanu, *Sărăcuțul*).

Exerciţii aplicative

1. Selectează din următoarea listă cuvintele în care numărul de sunete este diferit de numărul de litere: *pană, tăcea, pulbere, chioşc, atlas, inimioară, pix, cadran, crucifix, Ioana, Gheorghiţă, Petrişor, Vasilache.*

2. Găseşte în următorul cadran, pe orizontală şi pe verticală, zece cuvinte monosilabice, alcătuite din câte trei litere (poţi utiliza aceeaşi literă de mai multe ori):

M	W	P	D	A
C	M	I	E	L
A	C	E	S	B
Z	A	D	A	R
T	P	U	R	S

*3. Alcătuieşte propoziţii în care cuvintele următoare să aibă înţelesuri diferite, în funcţie de accent: *colonie, companie, comedie, director, veselă, torturi, repede, căi, duduie, copii.*

Model: A rămas toată ora **imobil**. Locuiesc într-un **imobil** nou.

Scanned with OKEN Scanner

4. Subliniază varianta pe care o consideri potrivită în următoarele exemple, apoi alcătuieşte propoziţii în care să utilizezi corect şi celelalte forme:

a) Demult/De mult, în munții patriei noastre trăiau zimbri.
b) Ca să mergi la pescuit, trebuie să te trezești de vreme/devreme.
c) Sfatul doamnei învățătoare a fost bineînțeles/bine înțeles.
d) Vremurile de altădată/altă dată sunt evocate în romanele lui Mihail Sadoveanu.
e) Ziua de naștere a mamei reprezintă odată/o dată importantă pentru familia mea.
f) Numai/Nu mai cine are bunici la țară cunoaște plăcerea vieții în mijlocul naturii.

5. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *astmatic, ambient, amprentă, deziluzie, capsă, afluent, evlavios, supleţe, infiltraţie, tablou, sculptură, puncţie, abstracţiune, subliniere, inegalitate, subalimentat, chihlimbar, dimprejur, astfel, transhumanţă, niciodată, subtitrare, cooperator, violacee, punctual.* Consultă DOOM pentru a te verifica!

6. Alcătuieşte cât mai multe cuvinte cu ajutorul silabelor:

ser	**te**	**i**	**lă**	**li**	**că**	**vi**	**ci**	**tor**	**tar**	**ră**

7. Utilizează, în enunţuri proprii, următoarele ortograme: *cai/c-ai/c-a-i, săi/să-i, v-or/vor, neam/ne-am, cor/c-or.*

8. Ortografiaţi următoarele neologisme, trecute în listă aşa cum se pronunţă: *bestselăr, copirait, sprei, şou, parti, ferplei, biznis, spici, uichend, şoping, mol.*

9. Rescrie următoarele fragmente, corectând greşelile de ortografie şi de punctuaţie:

A.
„Sămănatam mac în prag
Să vie cine mii drag
Șa ieșit macul mărunt
Luatuma cel urât." (Folclor)

B.
„Murgule murguțul meu
Datumitea taicătău
Ca sămi fii de ajutor
La nevoie și la zor." (Folclor)

C.
„Dear fi badea pehlivan
Dăruimilaș cun ban
Dar badeai cioban la oi
Și tot cântă din cimpoi." (Folclor)

Scanned with OKEN Scanner

10. Explică rolul utilizării semnelor de ortografie și de punctuație în următoarele fragmente de text:

A. „Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, urșii, leii și alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare.
.....
Așa vorbea deunezi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare."
(Grigore Alexandrescu, *Câinele și cățelul*)

B. „— Te mai doare nasul, puișorule? întreabă mam'mare.
— Nu... răspunde Goe. (...)
— Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam'mare. (...)
— Lasă-l încolo! că prea e nu știu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată.
— Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam'mare.
Dar mamița adaogă:
— Da' pe mamițica n-o pupi?" (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

11. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:

a) _____ Toate cuvintele din lista: *avere, deal, colină, ied, aristocrație* sunt polisilabice.
b) _____ Sunt corect despărțite în silabe cuvintele din lista: *a-cru, punc-tu-a-li-ta-te, fii-că, fi-in-ță, ne-o-rân-du-ia-lă.*
c) _____ Litera **x** reprezintă două grupuri diferite de consoane în cazul cuvintelor: *exemă, exmatriculare, extraterestru, examen.*
d) _____ Sunt alcătuite din consoană + consoană + vocală + consoană numai două cuvinte din seria: *crâng, drag, steag, ieduț, drum, tronc, tren, șarpe.*
e) _____ Enunțul „Dragu mii badea la joc/ Că miroasea busuioc" (folclor) conține două greșeli de ortografie.

12. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Au un număr identic de silabe cuvintele din seria:
a) *aiureală, conjuncție, pastramagiu;*
b) *motan, deal, cuptor;*
c) *ciudățenie, curățenie, construcție.*

B. Nu conține greșeli de ortografie enunțul:
a) *Dacă l-ai ruga, ș-ia-r aminti ce l-am rugat;*
b) *S-ar bucura de și-ar vedea feciorii venind acasă;*
c) *Cred c-a spune adevărul e ce-l mai indicat.*

Scanned with OKEN Scanner

C. Virgula este utilizată corect în următorul enunț:
a) „De viforniţa păgână/ Se-ndoiesc nucii, bătrânii..." (Octavian Goga, *Toamna*);
b) *Soarele vesel, se oglindește în lacul de azur;*
c) *Merele, perele și prunele sunt ale toamnei giuvaiere.*

D. Forma de prezent, persoana I, numărul singular a verbului *a agrea* este:
a) *agreiez;*
b) *agrez;*
c) *agreez.*

E. Sunt corect scrise toate cuvintele din seria:
a) *înnoda, înota, înnora, înnegri;*
b) *înoda, înnota, înnora, înegri;*
c) *înnoda, înnota, înora, înnegri.*

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2
Noţiuni de vocabular (lexic)

Vocabularul

Repere teoretice

Vocabular (lexic) – totalitatea cuvintelor dintr-o limbă

*Structura vocabularului

1. **Fondul principal lexical (vocabularul fundamental)** – cuprinde cuvintele cunoscute și folosite de toți vorbitorii unei limbi:
   - numele unor **obiecte uzuale** (*masă, casă, carte, lapte, drum, pădure* etc.);
   - **acțiuni** (*a merge, a vorbi, a râde, a dormi* etc.);
   - **gradele de rudenie** (*mamă, tată, frate, soră, bunic* etc.);
   - **părțile corpului omenesc** (*ochi, buză, mână, cap, picior* etc.);
   - **diviziuni ale timpului** (zilele săptămânii: *luni, marți, miercuri* etc.; lunile anului: *ianuarie, februarie, martie* etc.; anotimpurile: *iarnă, vară, primăvară* etc.);
   - **numeralele** de la 1 la 10;
   - **cuvinte de legătură** (*în, de la, cu, pe, să, că, dacă* etc.).

2. **Masa vocabularului** – cuprinde diferite categorii de cuvinte:
   - **termeni științifici și tehnici**, utilizați în diverse domenii ale cunoașterii: *axiomă, mitocondrie, moleculă, tranzistor* etc.;
   - **arhaisme** sau cuvinte vechi, dispărute din limba română actuală: *sâneață, benișel, ispravnic, spahiu, voievod*;
   - **regionalisme** sau cuvinte utilizate cu precădere în diferite zone ale țării: *oghial, păpușoi, curechi, barabule* (Moldova), *cucuruz, crumpeni, pită* (Transilvania);
   - **neologisme** sau cuvinte recent intrate în limbă prin împrumuturi din limbile de circulație internațională: *rațiune, insolit, fragrant, weekend, computer, fairplay* etc.

Familia lexicală (familia de cuvinte) cuprinde toate cuvintele formate de la același **cuvânt de bază**, înrudite ca sens și cu formă asemănătoare.
Exemple:

- ***om***: ***omuleț***, ***omuștean***, ***omenire***, ***omenie***, ***omenesc***, *ne**omenesc***, ***omenește***, *a* ***omeni***;
- ***pădure***: ***pădurice***, ***pădurar***, ***păduros***, *a* ***împăduri***, *îm**pădurire***, *des**pădurire***, *îm**pădurit*** etc.

Clasele de cuvinte – se stabilesc în funcție de ***forma*** și ***sensul (înțelesul)*** cuvintelor:

- **sinonime**: cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător: *citeț-lizibil, plictisitor-anost, zăpadă-nea-omăt, a năvăli-a da buzna, firav-fragil-delicat* etc.;
- **antonime**: cuvinte cu formă diferită și cu sens opus: *sus/jos, mare/mic, fin/aspru, sever/indulgent, logic/ilogic, clar/neclar* etc.;
- ***omonime**: cuvinte cu aceeași formă și cu sens total diferit:
  Tocul și călimara cu cerneală sunt cei mai buni prieteni ai scriitorilor.
  Tocul ușii de la clasa noastră e vopsit în galben.
  Mama și-a rupt un *toc* grăbindu-se către serviciu.
- ***paronime**: cuvinte cu formă asemănătoare, dar cu sens diferit:
  Sora mea mai mare adoră *complimentele*. – *Complementul* este o parte secundară de propoziție.
  În cărți, descoperim comorile nebănuite ale textului *literar*. – Transcrierea textului trebuie făcută *literal*.

Sensul cuvintelor în context

1. **Cuvinte monosemantice** – sunt cuvintele care, indiferent de contextul în care sunt folosite, au același sens:
   Operația pe *cord* a reușit.
   La *matematică* am învățat despre *fracții*.
   Tatăl meu este medic *anestezist*, iar mama – *operator chimist*.

2. **Cuvinte polisemantice** – cuvinte cu mai multe sensuri (înrudite între ele), în funcție de contextele în care sunt folosite:
   Bunicul suferea de o boală de *inimă*.
   Locuia în *inima* pădurii.
   Colega mea de bancă are o *inimă* bună.
   Un trecător fără *inimă* a strivit petuniile.
   I-am urat din *inimă* să fie fericit.

   Îmi place să privesc *mâna* delicată a doamnei învățătoare.
   I-am dat o *mână* de ajutor.
   Am adunat doar o *mână* de toporași.

Scanned with OKEN Scanner

***Pleonasmul** – reprezintă o greșeală frecventă de exprimare, din neatenție sau din necunoașterea sensului unor cuvinte, constând în formularea unor enunțuri în care se repetă inutil aceeași idee:
Avea un ciudat *bioritm al vieții.*
Primele începuturi literare ale lui Mihai Eminescu datează din perioada liceală.
Se considera *prea superior* față de colegii săi.
Toți pasagerii *au avansat înainte* pentru a evita aglomerația.

Recomandare: pentru utilizarea corectă a cuvintelor în comunicare, în ceea ce privește atât forma, cât și sensul lor, este bine să consultați: ***DEX (Dicționarul explicativ al limbii române)***, ***Dicționarul enciclopedic al limbii române*** sau alte **dicționare specializate: de neologisme, de sinonime, de antonime, de pleonasme** etc.

Exerciții aplicative

*1. Grupează cuvintele din lista următoare după criteriile indicate în tabel: *scaun, logofăt, soare, oră, soră, glod, iarnă, câine, bumb, apă, vornic, complement, frate, unchi, ceaslov, independență, lapte, dimineață, senzație, hamburger, ispravnic.*

Vocabularul fundamental	**Masa vocabularului**

2. Selectează din următoarea listă cuvintele din aceeași familie cu termenul ***alb***: *albuș, albatros, albeață, albină, albanez, albicios, alburiu, albastru, albire.*

3. Grupează următoarele cuvinte în familii lexicale: *trecătoare, pas, vânt, a umple, trecător, târg, sunet, a avânta, a trece, sunător, vântoasă, umplutură, a răsuna, trecere, trecut, târguşor, a suna, a întrece, răsunet, a depăși, păşitor, a târgui, vântuleț.*

4. Formează familia lexicală a termenilor: *a birui, câmp, floare, piatră.*

5. Găsește câte un sinonim neologic (cuvânt nou intrat în limbă) pentru termenii: *a muri, oștire, a pricinui, a sili, a pofti, zare, îndemânatic, nepărtinitor, cerere, a opri, vorbăreț, ceresc, stea, ciudat, binevoitor, a bănui, cinstit, dovadă, fățarnic, folositor, vârstă, a hotărî, amănunțit.*

*6. Utilizează, în enunțuri proprii, următoarele cuvinte (omonime) cu diferite sensuri: *cardinal, puşculiță, sol, mină, ban, roman, şiret.*

Scanned with OKEN Scanner

7. Scrie antonimele cuvintelor: *benefic, etern, definitiv, dincoace, incert, afirmație, inamic, eronat, ilizibil, filantrop, egoist, generos, capabil, iubire, efemer.*

8. Rescrie textele, înlocuind cuvintele marcate cu sinonime potrivite:

A. „Neantul, care *domnise* de la *o margine* la alta a *zării, e spulberat* de un pas ce abia atinge *țărâna.*" (Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

B. „Nucii cu *miros* amar se-ntreabă de unde li s-a tras atâta *mâhnire* frunzelor și, *frământați* de gânduri, creierii închiși în nuci *se zbârcesc* mohorât." (Ionel Teodoreanu, *La Medelenî*)

9. Grupează în perechi de sinonime cuvintele din cele două coloane:

A.

ostrov	platou
rigă	insulă
simbrie	exil
surghiun	spion
tipsie	salariu
iscoadă	rege

B.

peșteră	finalitate
scop	destin
soartă	a repara
cinstit	a nara
a povesti	cert
sigur	onest
a drege	grotă

10. Redactează o compunere cu titlul ***Toamna, în pădure*** în care să folosești seriile sinonimice: *copac, arbore, arbust, tufă; creangă, ram, ramură; cărare, potecă, drum, cale; vânăt, cenușiu, tulbure, plumburiu,* precum și perechile de antonime: *cald/rece, luminat/întunecat, repede/încet, înfrunzit/desfrunzit.*

11. Subliniază forma corectă a cuvintelor în următoarele expresii:

a) *calotă glacială/glaciară;*
b) *probleme familiare/familiale;*
c) *notație literară/literală;*
d) *păcat original/originar;*
e) *a rămâne pe geantă/pe jantă;*
f) *bijuterie în filigran/filigram;*
g) *istorisire cu mușchetari/muschetari;*
h) *corigent/corijent la matematică;*
i) *avocat/advocat din oficiu.*

Scanned with OKEN Scanner

*12. Identifică și explică pleonasmele din următoarele texte:

A. „D-apoi ce crezi! Chiar el însuși în persoană: e băiat bun, d-ai noștri, din popor." (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

B. „Sunt un june tânăr și nefericit, care sufere peste poate și iubește la nemurire." (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

C. „Bărbatu-meu sufere grozav de gelozie și e în stare a fi capabil să te omoare!" (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

D. Doctorul a ajuns la concluzia finală: hemoragia de sânge și gastrita de la stomac periclitau starea pacientului, punând-o în pericol.

13. Utilizând în construcții expresive diverse cuvinte, completează enunțurile de mai jos după modelul dat:

Model: Sunt un fluture strengar, care aleargă după frumusețile copilăriei.

a) Vacanța de vară este .....
b) Cartea de povești înseamnă .....
c) Prietenia reprezintă .....
d) Serile în familie sunt .....
e) Pentru mine, doamna învățătoare este .....

14. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

1. Sunt sinonime toate cuvintele din seria:
   a) *egoist, mizantrop, placid;*
   b) *zăpadă, nea, omăt;*
   c) *colb, praf, piatră, pulbere.*
2. Antonimele cuvântului *sărăcie* sunt:
   a) *abundență, opulență, belșug;*
   b) *pauperitate, sobrietate, decență;*
   c) *ilimitare, dezavuare, ignoranță.*
3. Este corect utilizat termenul *fortuit* în exemplele următoare:
   a) Locuia într-un castel fortuit.
   b) Elevul a fost fortuit să răspundă.
   c) Întâlnirea celor doi a fost fortuită.
4. Sensul cuvântului *verde* în contextul „Bunicul era verde și vesel" este:
   a) colorat în verde;
   b) energic;
   c) înveninat.
5. Cuvintele *corect* și *eronat* sunt:
   a) sinonime;
   b) omonime;
   c) antonime.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii recapitulative

I. Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„Vântul strigă: nu-i răspunde.
Și te cheamă: te ascunde.
Te găsește? Dă cu frunză.
El nu știe să se-ascunză.
Abia de-a-nvățat să știe
Să se toarcă și subție,
Să se facă lână moale
Prin porumb și ramuri goale." (Tudor Arghezi, *Pui de vânt*)

Cerințe:

1. Transcrie un substantiv, un verb, un adjectiv și un adverb alcătuite din două silabe.
2. Desparte în silabe cuvintele: *ascunde, știe, cheamă, porumb.*
3. Găsește trei exemple de cuvinte în care sunetul **î** este redat prin altă literă decât în text.
4. Explică rolul utilizării semnelor de punctuație din primele trei versuri ale poeziei.
5. Reconstituie familia lexicală a termenului *frunză*, prezent în text.
6. Scrie câte un sinonim pentru următorii termeni din text: *găsește, să știe, moale, cheamă.*
7. Alcătuiește propoziții în care cuvintele *moale* și *a răspunde* să apară cu alte înțelesuri decât în text, pe care le vei explica.
8. Redactează o compunere de aproximativ zece rânduri, în care să-ți imaginezi un dialog cu puiul de vânt, utilizând următoarele semne de punctuație: „:", „!", „?", „!!!", „?!".

II. Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„Fulgere lungi de lumină frântă și orbitoare spintecau adâncurile, fără răgaz; clocoteau văzduhurile de tunete fără răstimpuri, iar piscurile depărtate ale munților păreau că se prăbușesc sub trăsnetele cerești; și ploaia, cu picături dese și mărunte, biciuită de vijelie, ca o pânză fără sfârșit, se depăna pieziș din ceruri pe pământ. După un ceas de frământare nebună (...) printre petele mari de azur ale cerurilor soarele începuse iarăși a trimete pământului razele sale. (...) Boabe mari de ploaie limpede atârnau pe firele de iarbă și, sub razele soarelui, muntele lua înfățișarea unui verde și înflorit covor bătut în diamante; o răcoare fragedă și curată împrospăta întreaga fire." (Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:
   a) _____ Cuvintele din seria: *fulgere, lungi, lumină* sunt polisilabice.
   b) _____ Semnul de punctuație (...) reprezintă emoția autorului în fața ploii.
   c) _____ În cuvintele *lumină, picături, limpede* apar patru dintre vocalele limbii române.
   d) _____ Expresia *fără sfârșit* din text are același înțeles cu termenul *infinită*.
   e) _____ Antonimul termenului *limpede* din text este cuvântul *transparentă*.
2. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Cuvântul *biciuită* din text are următoarea alcătuire:
   a) consoană-vocală-consoană-vocală-vocală-consoană-vocală;
   b) consoană-vocală-consoană-vocală-vocală-vocală-consoană-vocală;
   c) vocală-consoană-vocală-consoană-consoană-vocală-consoană.

B. Sunt corect despărțite în silabe toate cuvintele din seria:
   a) *lim-pe-de, a-tâ-rnau, pi-e-ziș;*
   b) *de-pă-na, bi-ci-u-i-tă, ce-ru-ri;*
   c) *văz-du-hu-ri-le, clo-co-teau, răs-tim-puri.*

C. În text, substantivele *boabe* și *picături* sunt:
   a) sinonime;
   b) antonime;
   c) omonime.

D. Sinonimul verbului *spintecau* din text este:
   a) *înjunghiau;*
   b) *străbăteau;*
   c) *tăiau.*

E. Sunt din aceeași familie cu termenul *verde*, prezent în text, următoarele cuvinte:
   a) *Verdun, veridic;*
   b) *varză, avere;*
   c) *verdeață, înverzit.*

3. Redactează o compunere în care să propui o continuare a descrierii din textul-suport, în care să incluzi câte trei termeni din familiile cuvintelor: *frunză, pădure, lumină.*

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 3
Noţiuni de morfologie

Repere teoretice

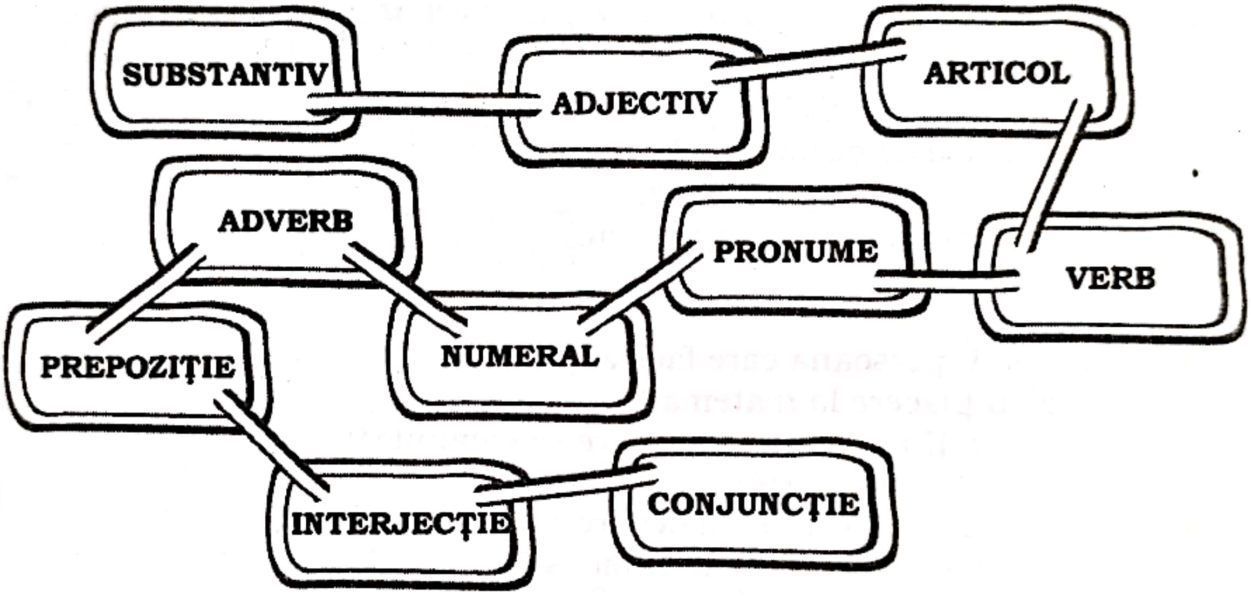

În limbajul gramaticii, cuvintele se numesc *părţi de vorbire*. Acestea pot fi:

- ***flexibile*** – cele care îşi modifică forma în comunicare:
  - substantivul: *floare, carte, ieşire*;
  - *articolul: *un, o, al, ai, nişte*;
  - adjectivul: *frumos, alb, iute*;
  - pronumele: *el, noi, vouă*;
  - numeralul: *trei, al doilea, a şasea*;
  - verbul: *a dansa, a citi, a smulge*;
- ***neflexibile*** – cele care nu îşi schimbă forma, rămân *invariabile*:
  - adverbul: *bine, mâine, acolo*;
  - *prepoziţia: *pe, despre, în*;
  - *interjecţia: *hai, oh, vai*;
  - *conjuncţia: *să, dacă, deşi*.

Când intră în alcătuirea unei propoziții, părțile de vorbire cu înțeles de sine stătător (*substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, unele interjecții*) devin *părți de propoziție*, îndeplinind anumite *funcții sintactice*, pe când celelalte (*articolul, prepoziția, conjuncția*) au rol de instrumente gramaticale, ajutând la exprimarea relațiilor sintactice din propoziție; ele se mai numesc și *cuvinte de legătură*.

Verbul

Repere teoretice

În comunicare, verbul își modifică forma după **timp**, **persoană** și **număr**.
Timpul arată când se realizează acțiunea în raport cu momentul vorbirii:

- prezent: momentul vorbirii:
  Andreea *cântă* o melodie veselă.
- trecut: înaintea momentului vorbirii:
  Copilul *a citit* toată ziua.
  Colegii mei *erau* veseli.
  Mama *venise* de curând de la serviciu.
- viitor: după momentul vorbirii:
  Vom călători împreună cu bunicii.

Persoana:

- persoana I: persoana care face acțiunea:
  Lucrez cu plăcere la matematică.
- persoana a II-a: persoana cu care se comunică:
  Tu *te pregătești* pentru concurs.
- persoana a III-a: persoana despre care se comunică:
  Mihai *a scris* o compunere frumoasă.

Numărul:

- singular: un singur autor al acțiunii:
  Ea *se joacă* toată ziua.
- plural: mai mulți autori ai acțiunii:
  Ele *ascultă* muzică modernă.

Clasificarea verbelor:

- după structură, verbele pot fi simple (*a afla*) și compuse (*a binecuvânta*);
- după capacitatea de a forma singure predicatul, verbele sunt:
  - *predicative*: pot forma singure predicatul unei propoziții, având înțeles de sine stătător (majoritatea verbelor):
    Lacul *oglindește* cerul și *filtrează* diafan razele soarelui.
  - **nepredicative*: nu pot forma singure predicatul unei propoziții, pentru că nu au înțeles de sine stătător (de exemplu, verbul *a fi* când nu are sensul de „a exista", „a se afla", „a proveni", „a costa", „a se întâmpla" etc.):
    Mama *este* ființa cea mai scumpă.

Scanned with OKEN Scanner

Funcția sintactică a verbelor:

- *predicat verbal*, când verbul alcătuiește singur predicatul, având sens de sine stătător:
  Albina *adună* mirесmele florilor în mierea dulce.
- **predicat nominal*, alcătuit din *verb copulativ* (*a fi*) și *nume predicativ* (adjectiv, pronume, substantiv, numeral):
  Luna de vară *este argintie*.
  Haina *este a lui*.
  Cartea *este despre ecologie*.
  Mihai *a fost al doilea* la concurs.

***Valori stilistice ale verbelor:**

1. *personificare*:
   „Pomii *simt dureri* de muguri" (Lucian Blaga, *Focuri de primăvară*)
   „Iar *pădurea* lin *suspină*..." (Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)
2. *enumerație*:
   „O! te *văd*, te-*aud*, te *cuget*, tânără și dulce veste..." (Mihai Eminescu, *Venere și Madonă*)
3. *repetiție*:
   „Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineața *ninge* iară!" (Vasile Alecsandri, *Iarna*)
4. *comparație*:
   „În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn cum *bate ca o inimă un clopot*" (Lucian Blaga, *Gorunul*)

Exerciții aplicative

1. PROVOCĂRI LUDICE! Împărțiți-vă în echipe de câte patru-cinci elevi. Fiecare elev primește câte un cartonaș pe care este descrisă, într-o propoziție, o acțiune sau o stare, de exemplu: „Citesc un roman polițist!" sau „Fac curat în cameră!" sau „Plivesc în grădină!" etc. Fiecare elev trebuie să mimeze acțiunea respectivă, iar ceilalți din echipă trebuie să ghicească acțiunea sau starea mimată, punând întrebări la care să se răspundă doar cu *da* și *nu*.

2. Consultând un dicționar, exemplifică sensurile verbului *a fi* în cinci enunțuri.

3. Alcătuiește propoziții în care:

a) verbul *a coborî* să fie la timpul prezent, persoana I singular, persoana a II-a plural, persoana a III-a plural;
b) verbul *a crea* să fie la timpul prezent, persoana I singular, persoana a II-a plural, persoana a III-a singular.

4. Dă exemple de câte două verbe care să exprime:

a) acțiuni .....
b) stări .....
c) existența .....

Scanned with OKEN Scanner

5. Completează tabelul următor cu formele potrivite ale verbelor *a coase* şi *a lustrui*:

	Trecut	Prezent	Viitor
Persoana I singular şi plural (*eu/noi*)			
Persoana a II-a singular şi plural (*tu/voi*)			
Persoana a III-a singular şi plural (*el, ea/ei, ele*)			

6. Foloseşte în propoziţii următoarele verbe, la forma indicată în model: *a suna, a hotărî, a plăcea, a fugi.*

Model: *a citi*: L-am găsit *citind* o carte.

7. Subliniază forma corectă:

a) *a fi*: eu eram/eu ieram;
b) *a lua*: ei lua/ei luau;
c) *a crea*: ele crează/ele creează;
d) *a agrea*: noi agreem/noi agreăm;
e) *a cosi*: ei cosesc/ei cos.

8. Scrie cuvinte cu înţeles asemănator (sinonime) şi cu sens opus (antonime) pentru următoarele verbe:

Verbul	**Sinonim**	**Antonim**
a doborî	.....	.....
a face	.....	.....
a înălţa	.....	.....
a lăuda	.....	.....
a munci	.....	.....
a răsări	.....	.....

9. Completează spaţiile libere cu verbe potrivite:

a) Aşchia ..... departe de trunchi.
b) La pomul lăudat ..... cu sacul.
c) Cine ..... groapa altuia ..... singur în ea.
d) ..... hârb de oală spartă.
e) Ce ..... din pisică şoareci .....
f) Corb la corb ..... ochii.

10. Găseşte verbul cu sens opus:

a afirma/ a tăcea/ a simpatiza/
a începe/ a respinge/ a veni/

Scanned with OKEN Scanner

11. Alcătuiește adjective de la următoarele verbe, după modelul dat:

Model: a săpa → grădină *săpată*

a) a umbri → .....
b) a suci → .....
c) a prinde → .....
d) a căuta → .....
e) a veghea → .....

12. Transcrie pe caiet următoarele texte și analizează verbele subliniate după modelul dat:

A.

„Vrei programă, lămurit?
Stai puțin să caut.
Cucul, un solist vestit,
De prin alte țări venit,
Va cânta din flaut."

(George Coșbuc, *Concertul primăverii*)

B. „Pe nesimțite, m-am trezit interesat nu numai de științele naturale, ci de toate aceste universuri noi pe care mi le revelau literaturile străine, biografiile, cărțile. Ajunsesem să citesc o carte pe zi, dar curând aveam să descopăr că în acest ritm nu voi prididi niciodată." (Mircea Eliade, *Memorii*)

C. „Ciobanul însă l-a sfătuit pe Matei să se întoarcă de la vânătaore, căci va ploua. Astrologul nu se lăsa și promitea timp cu soare. Astfel că ei și-au continuat drumul. Nu s-au dus însă prea departe, pentru că au izbucnit o furtună și o ploaie cum n-au mai fost de mult." (Petre Ispirescu, *Povestiri despre Matei Corvin*)

Model: *vrei* – verb, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat.

13. Precizează sensul verbului:

a) „Peste vârfuri *trece* lună..." (Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*);
b) „Vreme *trece*, vreme vine..." (Mihai Eminescu, *Glossă*);
c) I-*a trecut* timpul;
d) *Trecem* la alt capitol;
e) Floarea aceasta s-*a trecut* prea repede.

14. Completează spațiile punctuate cu formele inverse ale verbelor date, după model:

Model: am țipat – țipat-am

a) am citit – .....
b) vom pleca – .....
c) ați ales – .....
d) va veni – .....
e) am plecat – .....

Scanned with OKEN Scanner

Substantivul

Repere teoretice

Clasificarea substantivelor:

1. după conținut:
   - *comune* – denumesc obiecte dintr-o mulțime sau dintr-o clasă de obiecte de același fel (*carte, noapte, liniște*):
     Sentimente de *fericire* îmi invadează *sufletul.*
   - *proprii* – denumesc obiecte considerate izolat, pentru a le distinge de celelalte din aceeași categorie (*George, Europa, Ion Creangă*):
     Mihai Eminescu s-a născut la *Ipotești.*
2. după structură:
   - *simple*: *casă, gând, Iași;*
   - *compuse*, formate din două sau mai multe cuvinte cu sens unitar: *câine-lup, Hanu Ancuței, bunăvoință* etc.

Genurile substantivului:

- masculin (un-doi): *caiet, băiat;*
- feminin: (o-două): *haină, pisică;*
- neutru: (un-două): *nume, scaun.*

Numărul:

- singular: *mână, idee;*
- plural: *rafturi, țipete.*

*Desinențele sunt sunetele sau grupurile de sunete așezate la sfârșitul substantivelor, pentru a indica numărul lor: *casă-case, copil-copii, stol-stoluri.*

Observații:

- Unele substantive apar cu forme duble, fie la singular (*bulgăre-bulgăr, zvon-zvoană*), fie, mai des, la plural: *benzi* (cete, grupuri) – *bande* (fâșii), *capi* (conducători) – *capete* (parte a corpului).
- Există unele substantive a căror formă de singular are înțeles de plural (substantive colective): *brădet, studențime, trib, aluniș.*

Funcțiile sintactice ale substantivului:

1. *subiect* (cine? ce?):
   Păsările își încep concertul în copaci.
   Zorile se întrevăd la orizont.
   Îmi place *lectura.*
*2. *nume predicativ* (intră în componența predicatului) (cine este? ce este?):
   Călin este *elev.*
3. *atribut* (care? ce fel de? al/a/ai/ale cui?):
   Cartea *de povești* este prietena *copiilor.*

Scanned with OKEN Scanner

4. *complement* (pe cine? ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? cui? cum? unde? cand? cui? etc.):
L-am zărit *pe Mihai* la film.
Am savurat *înghețata cu prietena* mea.
I-am dat *călătorului informații* despre traseu.
Copiii se întorc *de la școală*.

Observație:
*Unele substantive, care exprimă o strigare, o exclamație, o adresare directă către cineva, fiind întotdeauna izolate prin virgulă sau semnul exclamării de restul enunțului, nu au funcție sintactică:
Maria, te rog să mă ajuți!
Nu te duce, *băiete*, că este periculos!

***Valorile stilistice ale substantivului:**
1. *epitet*:
„Clipeau diamantate *oștirile de astre...*" (Alexandru Macedonski, *În noapte*)
2. *personificare*:
„Rimele cântă pe harpă..." (Alexandru Macedonski, *Rimele cântă la harpă*)
3. *enumerație*:
„C-am avut nuntași
Brazi și păltinași
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii." (*Miorița*)
4. *repetiție*:
„*Copacii albi, copacii negri*
Stau goi în parcul solitar." (George Bacovia, *Decor*)
5. *comparație*:
„*Ca fantasme albe plopii* înșirați se pierd în zare." (Vasile Alecsandri, *Iarna*)
6. *inversiune*:
„*Peste vârfuri trece lună...*" (Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*)
7. *exclamație retorică*:
„*Lumina ce largă e!*
Albastrul ce crud!" (Lucian Blaga, *Zi de septemvrie*)

Îndrumări ortografice
Atenție!
Se scriu legat (într-un singur cuvânt, ***fără cratimă***) substantive precum: *bunăstare, binecuvântare, binefacere, dreptunghi, demâncare, fărădelege, preaplin, primăvară, primadonă, răuvoitor, subsol, untdelemn, valvârtej* etc.

Se scriu ***cu cratimă*** substantive precum: *argint-viu; an-lumină; bună-credință; bună-creștere; bună-cuviință; bun-gust; bun-rămas; cal-de-mare; cuvânt-înainte; floare-de-colț; gură-spartă; mamă-mare; rea-credință; rea-voință* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. Completaţi spaţiile punctate cu câte patru substantive proprii, denumind:

a) lucruri (exemplu: *bibliotecă*) .....
b) fenomene ale naturii (exemplu: *tunet*) .....
c) ape (exemplu: *Olt*) .....
d) ţări (exemplu: *Olanda*) .....
e) personaje literare (exemplu: *Huckleberry Finn*) .....
f) acţiuni (exemplu: *căutare*) .....
g) stări sufleteşti (exemplu: *fericire*) .....
h) autori de literatură (exemplu: *Mark Twain*) .....
i) echipe de fotbal (exemplu: *Dinamo*) .....
j) instituţii (exemplu: *Protecţia Consumatorului*) .....
k) opere literare (exemplu: *Micul Prinţ*) .....
l) corpuri cereşti (exemplu: *Venus*) .....
m) sărbători (exemplu: *Floriile*) .....
n) fiinţe (exemplu: *fetiţă*) .....
o) însuşiri (exemplu: *blândeţe*) .....

2. Formaţi, după model, alte substantive de la următoarele: *carte*, *şcoală*, *frunză*, *cal*, *inimă*, *bancă*.

Model: *carte* – cărticică, cărţulie, cărţoaie

3. PROVOCĂRI LUDICE! Grupaţi-vă în echipe de patru-cinci elevi! Fiecare dintre voi să spună alfabetul în gând, până când un coechipier spune STOP! Într-un minut, scrieţi cât mai multe substantive cu acea literă. Complicaţi jocul propunând nume de oraşe, de ţări, de flori, de sporturi etc. Câştigă cine scrie cele mai multe substantive!

4. Scrie un text de patru-cinci rânduri, pe o temă la alegere, în care să foloseşti trei substantive simple şi trei compuse.

5. Identifică substantivele care au formă numai pentru singular şi pe cele ce au formă doar pentru plural:

„O, tu, crai cu barba-n valuri ca şi câlţii când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunţe, numai pleavă şi puzderii."
(Mihai Eminescu, *Călin [file din poveste]*)

6. Dezvoltă următorul enunţ, adăugând pe lângă fiecare substantiv un adjectiv potrivit:

Pădurea ..... freamătă de larma ..... a păsărilor ..... şi se lasă mângâiată de miresmele ..... ale florilor .....

Scanned with OKEN Scanner

7. Scrie pluralul următoarelor substantive:

a) linx;
b) clepsidră;
c) glob;
d) cablu;
e) muzeu;
f) floare-de-colț.

8. Consultă DEX pentru a afla sensul următoarelor substantive și alcătuiește cu ele enunțuri: *efemeritate, sugestie, emblemă, ideal, compasiune, solitudine, flexibilitate, toleranță.*

9. Alcătuiește enunțuri cu pluralul următoarelor substantive: *cap, corn, cot.*

10. Formează substantive – nume de locuitori – de la următoarele substantive proprii, după modelul dat:

Model: Iași: ieșean

a) Vaslui: .....
b) București: .....
c) Timișoara: .....
d) America: .....
e) Elveția: .....
f) New York: .....
g) Paris: .....
h) Ilfov: .....

11. Analizează substantivele din textele următoare, arătând felul, genul, numărul și funcția sintactică pentru fiecare:

A. „Un melc cu trupul mic de gelatină
Și-a dus o vară-ntreagă prin grădină
Viața lui măruntă și timidă..." (Otilia Cazimir, *Melcul*)

B. „Sucul proaspăt de cătină se conservă prin combinare cu miere – la o parte de suc se adaugă două părți de miere, după care se amestecă bine cele două componente, până când se formează o pastă omogenă." (*Formula AS*, XIII, 2003)

C. „America Centrală este o veche vatră a existenței umane, este locul unde civilizațiile precolumbiene maya și aztecă s-au dezvoltat, lăsând vestigii de o valoare inestimabilă, constând din orașe, construcții, opere de artă, tradiții etc." (Victor Duță, *Călătorie în lumea scrierii și tiparului*)

Scanned with OKEN Scanner

12. Construieşte enunţuri în care substantivul *pasăre* să aibă, pe rând, funcţia sintactică de:

a) subiect;
b) nume predicativ (intră în componenţa predicatului);
c) atribut;
d) complement.

13. Scrie patru expresii în structura cărora intră substantivul *ochi* şi alcătuieşte cu ele enunţuri.

14. Găseşte câte un cuvânt cu sens asemănător (sinonime) şi cu sens opus (antonime) pentru următoarele substantive: *sociabilitate, vrednicie, rigoare, trudă, manie, utilitate, splendoare, nădejde.*

Adjectivul

Repere teoretice

Clasificarea adjectivelor:

*1. *după formă*, adjectivele se împart în:
- ***variabile*** (care au cel puţin două forme în flexiune); la rândul lor, adjectivele variabile pot avea:
  - *o terminaţie* (o singură formă pentru masculin şi feminin):
    băiat *mare*/fată *mare*
    copac *verde*/iarbă *verde*
  - *două terminaţii* (două forme, una pentru masculin-neutru, alta pentru feminin):
    băiat *harnic*/fată *harnică*
    copac *uscat*/iarbă *uscată*

*2. după *numărul de forme flexionare*, adjectivele variabile se clasifică astfel:
- adjective cu patru forme flexionare:
  băiat *bun*/fată *bună*/băieţi *buni*/fete *bune*
- adjective cu trei forme flexionare:
  zid *lung*/stradă *lungă*/ziduri/străzi *lungi*
- adjective cu două forme flexionare:
  măr/pară *dulce*/mere/pere *dulci*
- ***invariabile*** (care nu au decât o formă în flexiune):

asemenea
cumsecade
doldora
bleu
bej
crem
gri
turcoaz
lila
stereo
latino
atroce
eficace
perspicace
propice etc.

Scanned with OKEN Scanner

*3. *după proveniență*, adjectivele se împart în:
- ***propriu-zise***: *frumos, albastru, tineresc*;
- ***provenite din alte părți de vorbire***: casă *visată*, pagini *nescrise*.

Flexiunea și topica adjectivului: adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat. De obicei este plasat după substantivul determinat, dar poate sta și înaintea lui, atunci când se dorește sublinierea însușirii sau a calității exprimate:

„Eram *puternic* împărat:
Prin *sufletească* poezie,
Prin tinerețe, prin mândrie,
Prin chip de înger *întrupat*."
(Alexandru Macedonski, *Psalmi moderni*)

Funcțiile sintactice ale adjectivului:
1. *atribut*:
Cartea *citită* este o comoară *nesfârșită*.
*2. *Nume predicativ* (intră în componența predicatului):
Prietenul meu este *inteligent și blând*.

***Valorile stilistice ale adjectivului:**
1. *epitet*:
„Calea Lactee abia ghicită se pierde
scrisă în *noaptea fierbinte și calmă*..." (Lucian Blaga, *Hotar*)
2. *enumerație*:
„Biserica-n ruină
Stă *cuvioasă, tristă, pustie și bătrână*." (Mihai Eminescu, *Melancolie*)
3. *inversiune*:
„Păpădie, *ecumenică floare*..." (Lucian Blaga, *Odă simplisimei flori*)

Exerciții aplicative

1. Imaginează și redactează o compunere de jumătate de pagină, în care să descrii un peisaj de vară, folosind adjective referitoare la culoarea, forma, dimensiunea elementelor naturii selectate în tablou. Subliniază-le.

2. Asociază substantivelor de mai jos câte două adjective potrivite:

a) lumină .....
b) cameră .....
c) inimă .....
d) fericire .....
e) ocean .....
f) floare .....
g) prietenie .....

Scanned with OKEN Scanner

3. Copiază următorul text pe caiet, subliniază adjectivele şi arată printr-o săgeată ce substantiv determină:

„În sfârşit, încetul cu încetul, toate amuţiră şi lupoaica se mai linişti puţin. I se părea ori prada pe care o ţinea în dinţi şi o târâia pe zăpadă era mai grea şi mai vârtoasă decât erau mieluţii la acea vreme? Avea şi-un miros deosebit şi s-auzeau nişte sunete ciudate... Lupoaica se opri, lepădându-şi prada pe zăpadă, ca să se odihnească înainte de a se apuca de ospătat... şi deodată sări în lături cu scârbă. Nu era mieluţ, era un căţel negru de soi mare, căpăţânos şi cu picioare lungi, cu aceeaşi pată albă în frunte ca şi Arapka." (Anton Pavlovici Cehov, *Frunte-Albă*)

4. PROVOCĂRI LUDICE! Alegeţi o echipă de astrologi ai clasei! Desenaţi fiecare pe o foaie de hârtie semnul zodiacal care vă reprezintă şi solicitaţi echipei de astrologi să vă realizeze astrograma imaginară, bazându-se pe trăsăturile ce vă caracterizează. Folosiţi cât mai multe adjective prin care să descrieţi fiecare zodie!

5. Realizează acordul adjectivelor din paranteze cu substantivele determinante:

„Peste dealuri (zgribulit),
Peste ţarini (zdrenţuit)
A venit aşa, deodată,
Toamna cea (întunecat)
(Lung, slab şi zălud)
Botezând natura (ud),
C-un mănunchi de ciumăfăi,
Când se scutură de ciudă,
Împrejurul ei departe
Risipeşte-n evantai
Ploi (mărunt),
Frunze (mort)..."

(George Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

*6. Completează tabelul privind flexiunea adjectivului, după modelul dat:

Adjectiv	Flexiune	Număr de terminaţii
albastru	albastru-albastră-albaştri-albastre	2
harnic		
mov		
silitor		
drag		
ostăşesc		
portocaliu		
dulce		
bogat		

Scanned with OKEN Scanner

7. Alcătuiește enunțuri în care următoarele cuvinte să fie folosite, pe rând, ca adjective și substantive: *galben, muncitor, leneș, alb, dulce.*

8. Lucrați în perechi! Formați adjective de la următoarele cuvinte, după modelul dat:

Model: lună → lunatic

a) sânge → .....
b) verde → .....
c) argint → .....
d) a simți → .....
e) cărămidă → .....
f) toamnă → .....
g) a elibera → .....
h) dar→ .....
i) roșu → .....
j) primăvară → .....
k) român → .....

9. Alcătuiește enunțuri în care să folosești adjectivele de mai jos, la numărul plural:

Singular	**Plural**	**Enunț**
auriu	.....	.....
dârz	.....	.....
limpede	.....	.....
viteaz	.....	.....
albastru	.....	.....
chel	.....	.....
complex	.....	.....
fix	.....	.....
ursuz	.....	.....

10. Folosește în enunțuri sinonimele (cuvinte cu înțeles asemănător) și antonimele (cuvinte cu sens opus) ale adjectivelor: *leneș, clar, inteligent, util, mărunt, etern, inițiat, strident, domol.*

11. Alege forma corectă:

a) întoarcerea colegei *plecate/plecată*;
b) râsul mamei *fericită/fericite*;
c) importanța întrebării *pusă/puse*;
d) plânsul copiilor *noi-născuți/nou-născuți*;
e) prețuiesc oamenii *cumsecade/cumsecazi*.

Scanned with OKEN Scanner

12. Analizează adjectivele din textele următoare, după modelul dat:

A. „Întindeți pânzele, băieți...
Un vânt subțire se ridică,
Albastra mare se despică,
Pe cer alunecă nori creți...
Întindeți pânzele, băieți..."
(Alexandru Macedonski, *Plecare*)

B. „Prin ceasul verde-al pădurii
otrăvuri uitate adie.
Cresc lângă ochiuri ciudate
brânduși cu viață târzie.

Cântecul vechi înc-o dată
vrea șipotul să și-l învețe.
În jilavul mușchi mi se-mbie
păreri șterse de tinerețe." (Lucian Blaga, *Septemvrie*)

Model: subțire – adjectiv variabil, se acordă în gen neutru și număr singular cu substantivul determinat *vânt*, funcția sintactică de atribut adjectival.

13. Identifică în textele de mai jos adjectivele cu valoare de epitet şi alcătuieşte apoi enunţuri proprii în care să plasezi aceste epitete, după modelul dat:

A. „Sunt zilele acuma
mereu senine, treze.
Sub glii cei duși încearcă
Surâsul să-și păstreze." (Lucian Blaga, *Toamnă de cristal*)

B. „Dacă vine apoi seara, dânșii scot ca din cutie
Stelele nenumărate, plus o lună argintie,
Plus un cer senin, și-n fine, un zefir armonios
Îngânându-și a lui voce cu pârâul tânguios!
Iarbă verde! Aer dulce! Cer senin! Biată natură!
Iată tot ce văd în tine! Focul sacru nu se fură!"
(Alexandru Macedonski, *Focul sacru...*)

C. „Păsări mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vârfuri de nuieluşe mlădioase; erau stigleți cu pene de sânge, pițigoi rotunzi cu pene cenușii și negre, cintezi cu piepturile cărămizii." (Mihail Sadoveanu, *În pădurea Petrișorului*)

Model: „zile senine, treze" – epitete
Copacii triști așteaptă *zilele senine, treze* ale primăverii care le va aduce muguri.

Scanned with OKEN Scanner

14. Găsește câte un adjectiv, echivalentul expresiilor:

a) copil *ca scos din cutie* .....
b) bătrân *ca vai de el* .....
c) om *cu scaun la cap* .....
d) zmeu *c-o falcă-n cer și una-n pământ* .....

15. PROVOCĂRI LUDICE! Completează rebusul cu sinonimele adjectivelor date. Continuă jocul identificând alte două adjective, compuse din literele existente.

1. avar
2. lizibil
3. liniștit
4. agreabil
5. sfânt
6. vechi
7. june
8. lacom

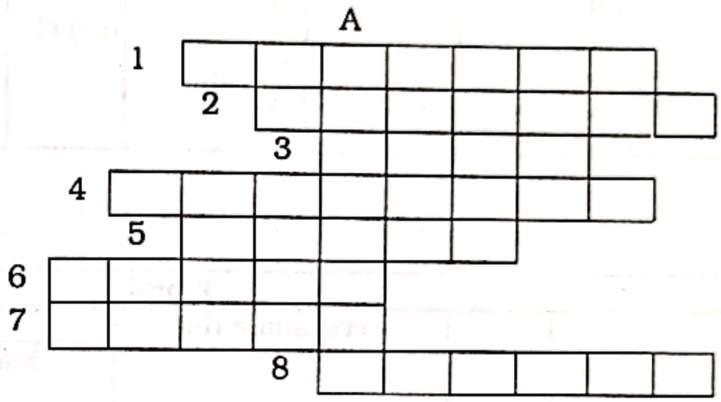

Pronumele

Repere teoretice

Pronumele este partea de vorbire care ține locul unui substantiv. Pronumele personal desemnează persoanele care participă direct sau indirect la actul comunicării

Flexiunea pronumelui personal: pronumele personal își schimbă forma după:

- cele **trei persoane** gramaticale:
  - persoana I: *eu, noi*;
  - persoana a II-a: *tu, voi*;
  - persoana a III-a: *el, ea, ei, ele*;
- **număr**:
  - singular: *eu, tu, el, ea*;
  - plural: *noi, voi, ei, ele*;
- **gen** (numai la persoana a III-a):
  - masculin: *el, ei*;
  - feminin: *ea, ele*.

Scanned with OKEN Scanner

Formele pronumelui personal							
Singular							
Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
				Masculin/ Neutru		Feminin	
Accentuat	Neaccentuat	Accentuat	Neaccentuat	Accentuat		Accentuat	Neaccentuat
eu	–	tu	–	el lui	– îl, l, l- -l, -l-	ea ei	îl, l, l-, -l, -l-
mie	îmi, mi mi-, -mi -mi-	ție	îți, ți, ți-, -ți -ți-				
(pe) mine	mă, -mă, mă, mă-, m-, -m-	(pe) tine	te, te-, -te, -te-	(pe) el	îl, l, -l, -l-	(pe) ea	o, o-, -o, -o-

Plural							
Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
				Masculin		Feminin și neutru	
Accentuat	Neaccentuat	Accentuat	Neaccentuat	Accentuat	Neaccentuat	Accentuat	Neaccentuat
noi	–	voi		ei (al, a, ai, ale) lor		ele (al, a, ai, ale) lor	
nouă	ne, ne-, -ne, -ne-, ni, ni-, -ni-	vouă	vă, -vă, vă-, v-, -v-, vi, vi-, -vi-	lor	le, le-, -le, -le-, li, -li, -li-	lor	le, le-, -le, -le-, li-, -li-
(pe) noi	ne, -ne, ne-, -ne-	(pe) voi	vă, -vă, vă-, -vă-, v-, -v-	(pe) ei	îi, i-, -i,	(pe) ele	le, le-, -le, -le-

Alte pronume personale: la persoana a III-a există și alte forme de pronume personal:

Singular		Plural	
Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
dânsul	dânsa	dânșii	dânsele
dânsului	dânsei	dânșilor	dânselor

Aceste pronume îndeplinesc aceleași funcții sintactice ca și celelalte pronume personale. Ele reprezintă pentru mulți vorbitori forme mai politicoase decât *el, ea, ei, ele*. În limba literară aceste pronume înlocuiesc doar nume de persoană, deși în unele regiuni se folosesc și pentru lucruri.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele personal de politețe sau de reverență arată respectul față de o persoană. El are forme numai pentru persoanele a II-a și a III-a, iar diferențierea după gen se face doar la persoana a III-a, numărul singular.

Formele pronumelui personal de politețe	
Persoana a II-a	
Singular	Plural
dumneata (d-ta)	dumneavoastră (dv., dvs., d-voastră)
dumitale (d-tale)	dumneavoastră (dv., dvs., d-voastră)

Persoana a III-a			
Singular		Plural	
Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
dumnealui (d-lui)	dumneaei (d-ei)	dumnealor (d-lor)	dumnealor (d-lor)

- În limbajul familiar și regional există și alte variante ale pronumelui personal de politețe: *mata, matale, mătăluță, mătălică, tălică.*
- Formele *Domnia Ta, Domnia Sa, Domnia Voastră, Măria Ta, Înălțimea Sa, Excelența Sa, Luminăția Voastră, Sanctitatea Sa, Preasfinția Sa* etc. se folosesc numai în stilul solemn, înalt, protocolar; ele se numesc *formule reverențioase.*
- Folosirea pronumelui personal de politețe este semnul educației și al civilizației. În comunicarea cu ceilalți oameni trebuie să ne modelăm limbajul în funcție de statutul lor, de vârstă, de relațiile pe care le avem cu ei etc.

Funcțiile sintactice ale pronumelui:

1. *subiect:*

El este colegul meu de bancă.

*2. *atribut:*

Casa *lui* este mereu curată.

*3. *complement:*

La film, m-am așezat *lângă ele.*

*4. *nume predicativ:*

Cărțile sunt *ale lor.*

Discuția a fost *despre noi.*

*Atunci când exprimă o strigare, o exclamație, o adresare către cineva, fiind izolat prin virgulă sau semnul exclamării de restul enunțului, pronumele personal nu are funcție sintactică:

— *Tu*, nu mai țipa așa de tare!

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții aplicative

1. Completează cu pronumele personale potrivite următorul text:
..... îți place să ..... spui colegului tău tot ce știi despre ....., ca între ..... să nu existe secrete ....., de asemenea, am o prietenă foarte bună, pe care am cunoscut-..... astă-vară, când ..... eram, după cum știi, în tabără. .....-am sunat pe părinți, pentru că ..... mereu ..... este frică să nu pățesc ceva, deși ....., fiind foarte curajoasă, nu ..... se poate întâmpla nimic.

2. Înlocuiește substantivele subliniate în textul următor cu pronumele personale potrivite:

a) George și Emil sunt colegii mei de bancă.
b) Pe Maria ai cunoscut-o la petrecerea lui Marius.
c) Mihai discută cu Ana și cu Alexandra despre cărțile preferate.

3. Alcătuiește câte un enunț cu fiecare dintre formele pronumelui personal: *mi, -mi-, m-, -m-, -i, l-, -l, v-, -ne.*

4. Înlocuiește pronumele personale de mai jos cu pronume personale de politețe și alcătuiește cu fiecare câte un enunț:

a) el .....
b) tu .....
c) ție .....
d) voi .....
e) ea .....
f) ele .....

5. Analizează, după model, pronumele personale din următoarele texte:

A. „— Sunt fecior de crai – le spuse el fetelor – și-am fost vrăjit de acest pitic blestemat, care-mi furase toate comorile, să rătăcesc prin pădure în chip de urs sălbatic, până când oi dovedi să-l răpun, ca să fiu dezlegat de vrajă. Dar acum și-a primit pedeapsa binemeritată și-am scăpat de el." (Frații Grimm, *Nalba și Răsura*)

B. „Ție nu ți-a mai rămas pepene – spune doamna Lepic. De altfel, în privința asta semeni cu mine: nu-ți place pepenele." (Jules Renard, *Morcoveață*)

C. „Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieși o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă..."
(Mihai Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Scrie enunțuri cu următoarele ortograme: *nu-mi, te-ai, le-aș, v-ați, i-aș, le-au, a-i, c-a-i, vi-i.*

7. Identifică pronumele personale de politeţe din textele următoare şi precizează pentru fiecare funcţia sintactică:

A. „Acu' dumneavoastră știți că Nalbei îi căzuse drag încă de pe vremea când era urs... Și se făcu o nuntă, de se duse pomina!... Iar trăsura îl luă pe fratele lui de bărbat." (Frații Grimm, *Nalba și Răsura*)

B. „Destul că, foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X..."
(I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

C. „Apoi de! N-a învățat toată lumea carte ca d-ta!" (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

D. „Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru..." (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

E. „Nu-i treaba dumitale! Ce te-amesteci d-ta? zice mam'mare." (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

F. „— Cu ce nu-i șade lui bine? adaogă tanti Mița și-l sculpă și dumneaei și-l sărută.
— Lasă-l încolo! că prea e nu știu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată." (I.L. Caragiale, *D–l Goe...*)

G. „Dumnealui e gata.... N-aș înțelege ce mai aștepți; ori fără poveștile Domniei Tale nu înfrățește și nu dă spic grâul... Ia-ți pe dumneata ilicul cel albastru." (Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

7. Scrie după dictare următoarele texte:

A.
„C-auzu-mi n-o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinți,
Pe frunte-mi mâna n-o s-o luneci
Ca să mă faci să-mi ies din minți."
(Mihai Eminescu, *Te duci...*)

B.
„Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor
Luceafărului mărilor." (Mihai Eminescu, *Rugăciune*)

Scanned with OKEN Scanner

*8. Alcătuieşte câte un enunţ în care pronumele *lui* să aibă funcţia sintactică de atribut, respectiv de complement.

9. Completează spaţiile punctate cu forme pronominale neaccentuate:

....
..... aduc ..... a lăudat
....

....
cheamă ..... spunându-.....
....

10. JOC DE ROL! Alegeţi-vă câte un rol (bunica unui coleg, directorul şcolii, o bibliotecară, un personaj îndrăgit, un necunoscut, un copil etc.) şi realizaţi oral scurte dialoguri, desfăşurate în locuri diferite (acasă la un coleg, în cabinetul directorului, la bibliotecă, pe stradă, pe holul şcolii, la cinema etc.). Folosiţi pronumele de politeţe adecvate!

11. Scrie o compunere gramaticală de 10-15 rânduri despre clasa ta, în care să foloseşti toate pronumele personale şi două pronume de politeţe.

12. Redactează o scrisoare către o persoană oficială în care să foloseşti diferite forme ale pronumelui personal de politeţe.

Numeralul

Numeralul cardinal

Repere teoretice

Numeralul cardinal exprimă un număr: *trei, cincisprezece, o sută treizeci şi unu* etc.

Numeralele cardinale sunt:

- *simple*: de la *unu* la *zece, sută, mie, milion, miliard*;
- *compuse*:
  - de la *unsprezece* la *nouăsprezece*, formate din numeral + prepoziţia *spre* + *zece*;
  - de la *douăzeci* la *nouăzeci şi nouă*, formate din numeral + *zeci* + *şi* + numeral;
  - de la *o sută* în sus, formate din numeral care exprimă *sute* sau *mii* + numeral simplu sau compus.

Numeralele cardinale *unu* (*un*) şi *doi*, precum şi numeralele compuse care le conţin îşi modifică forma în funcţie de gen:

În formaţia noastră sunt *douăzeci şi una* de fete şi *treizeci şi doi* de băieţi.

Scanned with OKEN Scanner

Atenție la scrierea și rostirea următoarelor numerale compuse: *paisprezece, șaisprezece, șaptesprezece, optsprezece, șaizeci.*

Numeralul cardinal *12* trebuie folosit la forma de feminin atunci când se referă la substantive feminine:

Douăsprezece concurente au încheiat concursul, patru au abandonat.

Conform regulilor actuale, „în texte, numeralele se scriu rar «în litere» (cu excepția unor documente comercial-administrative – de exemplu, în formulare, pentru securizarea sumelor de bani înscrise) și mai frecvent cu cifre, cu excepția numeralelor sub *zece*, care se scriu în general în text în cuvinte (*Alfabetul limbii române are 31 de litere, dintre care nouă sunt litere-vocale*)" (DOOM, ediția a II-a revăzută și adăugită)

Ortografia numeralelor compuse:

- numeralele compuse între unsprezece și nouăsprezece se scriu într-un singur cuvânt: *doisprezece*;
- numeralele care exprimă zecile se scriu, de asemenea, într-un cuvânt: *douăzeci, șaptezeci* etc.; restul numeralelor se scriu separat: *trei sute nouăzeci și trei*;
- **Atenție!** Cuvintele *un(u), una, o* sunt numerale doar atunci când servesc la numărare și pot fi identificate cu întrebarea *câți?/câte?*;
  Un om deștept face cât *doi.*
  Întâiul s-a prezentat mai bine decât *al doilea.*
  Prima zăpadă a adus bucurie în inima copiilor.

Funcții sintactice ale numeralului cardinal:

1. numeralul cardinal poate înlocui substantive într-o comunicare, fiind în această situație, ca și pronumele, un substitut al substantivului. El dobândește așadar ***valoare substantivală***, îndeplinind aceleași funcții sintactice ca substantivul:
   – *subiect*:
   Trei s-au certat din cauza unei mingi.
   – **complement*:
   Pe cinci dintre ei i-a chemat doamna învățătoare.
2. atunci când însoțește un substantiv, acordându-se în gen și număr cu el, numeralul are ***valoare adjectivală***; este cazul numeralelor cardinale de la 1 la 19. Numeralele cardinale cu valoare adjectivală îndeplinesc în propoziție funcția sintactică de *atribut*:
   Doi băieți și *patru* fete din clasă merg la olimpiada de matematică.

Numeralul ordinal

Repere teoretice

***Numeralul ordinal** indică ordinea obiectelor prin numărare. El are forme diferite după gen:

Primul elev premiat este Liviu.
Am terminat *a doua* carte de la bibliotecă.

Scanned with OKEN Scanner

Numeralul ordinal se formează astfel:
- la genul masculin și neutru: *al* + numeral cardinal + *-le* + particula *-a*: *al doilea*;
- la genul feminin: *a* + numeral cardinal + *-a*: *a doua*.

Seria numeralelor ordinale începe cu *întâi(ul)/întâia* sau sinonimele *primu(ul)/prima*.

Funcțiile sintactice ale numeralului ordinal: ca și numeralul cardinal, numeralul ordinal poate avea ***valoare substantivală***, atunci când este un substitut sau un înlocuitor al substantivului, și ***valoare adjectivală***, atunci când însoțește un substantiv, acordându-se în gen și număr cu el.

1. Când are valoare adjectivală, numeralul ordinal este întotdeauna *atribut adjectival*:
   Al treilea musafir a plecat.
2. Când are valoare substantivală, numeralul ordinal poate îndeplini următoarele funcții sintactice:
   - *subiect*:
     Al patrulea este cel mai bun la volei.
   - *nume predicativ*:
     Mihai este *al doilea* din clasă la matematică.
   - *atribut*:
     Întâlnirea cu *al doilea* m-a făcut curioasă.
   - *complement*:
     Am rezolvat cu *al treilea* exercițiul la matematică.

Atenție!
- Pentru indicarea primei zile a fiecărei luni trebuie folosit numeralul ordinal, și nu cel cardinal: **întâi** *martie*, **întâi** *aprilie*, **nu** *unu martie*, *unu aprilie*.
- Normele actuale impuse de DOOM^2 acceptă la femininul nearticulat al numeralului ordinal *întâi* postpus substantivului și forma *întâia*: ***clasa întâi/întâia***.
- Numeralul ordinal format de la *12* se folosește la forma de feminin atunci când se referă la substantive feminine: *clasa* ***a douăsprezecea***, ***a două-sprezecea*** *lucrare*, **nu** *clasa a doisprezecea*, *a doisprezecea lucrare*.

Scrierea cu cifre romane

Rețineți!

V – 5
X – 10
XL – 40
L – 50
LX – 60
XC – 90
C – 100
CD – 400
D – 500
DC – 600
CM – 900
M – 1 000

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții aplicative

1. Notează pe caiet, în cifre și litere, anul în care:
a) ai intrat în clasa I;
b) ai fost la mare pentru prima dată;
c) s-a născut mama ta;
d) a murit Michael Jackson.

2. Indică forma corectă de rostire și de scriere a următoarelor numerale:
a) al patrălea/al patrulea;
b) șase/șease;
c) al cincilea/al cincelea;
d) paisprezece/patrusprezece/paișpe;
e) unsprezecelea/al unsprezecilea;
f) șasesprezece/șaisprezece/șaișpe;
g) șaptesprezece/șaptisprezece/șaptișpe;
h) optâsprezece/optsprezece/optâșpe;
i) nouăsprezece/noosprezece/nooșpe.

3. Alcătuiește propoziții în care numeralul cardinal *cinci* și numeralul ordinal *al treilea* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de subiect, atribut și complement.

4. Scrie cu cifre romane următoarele numerale cardinale: 201, 713, 1009, 1736.

5. Completează următorul rebus cu datele impuse de indiciile date. Indică apoi anul pentru alte două evenimente din istoria universală, utilizând numeralele cardinale:

1. anul Marii Uniri
2. anul Războiului de Independență
3. anul morții lui Mihai Viteazul
4. anul Revoluției din Decembrie
5. anul Unirii dintre Moldova și Țara Românească
6. anul curent

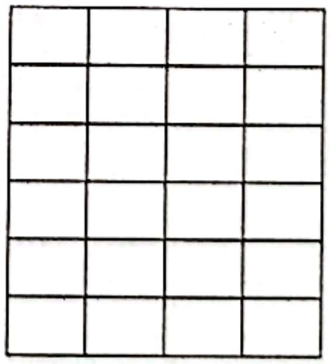

6. Scrie pluralul numeralelor ordinale *primul* și *întâiul* și folosește-le în enunțuri pe lângă substantive, precedându-le pe acestea.

7. Imaginează-ți că ești la cumpărături. Scrie un dialog de aproximativ zece replici, în care să folosești două numerale cardinale și două numerale ordinale, pe care le vei sublinia.

Scanned with OKEN Scanner

8. Transformă în numerale ordinale următoarele numerale cardinale şi foloseşte-le în propoziţii: 14, 9, 25, 89, 41, 104.

9. Scrie după dictare următorul text:

„— Unu, două, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece degete laolaltă au semnul acesta: 10. Câte mâini aveți voi?
— Zece, a răspuns unul clipicios.

Ceilalți au râs.
— Aveți două mâini, că, dacă ați avea zece, n-ați mai fi oameni.
— Da, două avem.
— Și zece degete." (Ionel Teodoreanu, *Prăvale Baba*)

10. Identifică numeralele din următoarele texte şi precizează, în tabel, felul, valoarea (adjectivală sau substantivală) şi funcţia sintactică ale fiecăruia:

A. „Erau doisprezece pui și Mama Găinușă îi păzea pe toți; (...) unul se piti după o frunză, altul se făcu nevăzut între două rădăcini, un al treilea se furișă într-un rotocol de scoarță de mesteacăn." (Ernest Thompson Seton, *Guler-Roșu*)

B. „Plecat-am nouă din Vaslui și cu sergentul zece..." (Vasile Alecsandri, *Peneș Curcanul*)

C. „Iar marți dez-dimineață puse tarnițele și desagii pe cai, legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel de-al doilea de coada celui întâiu, pe cel de-al treilea de coada celui al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui al treilea, cum îi leagă muntenii..." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Numeral	**Fel**	**Valoare**	**Funcție sintactică**
doisprezece	cardinal, compus	adjectivală	atribut

Scanned with OKEN Scanner

11. PROVOCĂRI LUDICE! Învăţaţi pe de rost următoarele texte din folclorul copiilor şi creaţi jocuri în care le-aţi putea folosi. Realizaţi, apoi, împreună cu doamna învăţătoare, o licitaţie prin care să alegeţi cel mai hazliu şi mai antrenant joc. Ca premiu, jucaţi-l la sfârşitul orei de limba română.

A.

„Unu, doi, trei,
Galbeni bobocei,
Patru, cinci, șase,
Gâsculițe grase.
Șapte, opt, nouă,
Pasc iarbă și rouă,
Opt, nouă, zece,
De foame le trece."

B.

„Una, două,
Afară plouă.
Trei, patru,
Merg la teatru.
Cinci, șase,
Spală vase.
Șapte, opt,
Mănânc compot.
Nouă, zece,
Duș cu apă rece."

12. Analizează, după model, numeralele din următorul text:

„Gala Premiilor în Educație este o competiție care urmărește promovarea oamenilor, a proiectelor și a organizațiilor care au avut un impact semnificativ asupra sistemului educațional din România. În 2009 s-a desfășurat prima ediție a acestei competiții. În urma unui proces de evaluare care s-a desfășurat pe parcursul a trei săptămâni, juriul competiției – alcătuit din 42 de persoane care cunosc îndeaproape sistemul de învățământ românesc – a desemnat 103 candidaturi finaliste din cele 750 declarate eligibile. Finaliștii au susținut un interviu în fața juriului. În urma acestui interviu au fost desemnați câștigătorii Galei Premiilor în Educație. Aceștia au primit premii în valoare totală de 200 000 de euro. Câștigătorii au fost anunțați pe data de 29 octombrie, în cadrul Galei Premiilor în Educație. Găsiți detalii despre câștigători și despre reușitele lor dând clic aici. Înscrierile pentru următoarea ediție a Galei Premiilor în Educație vor începe pe 15 iunie 2010." (www.premiileineducatie.ro)

Model: (în) 2009 – numeral cardinal cu valoare substantivală, compus, funcția sintactică de complement.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii recapitulative

I. Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„*Cele mai frumoase basme arabe* ne poartă într-o lume plină de mister, cu păduri de aur și de perle și cu djini fermecați. Cine va reuși să descopere secretul celor douăsprezece prințese dănțuitoare și cum a cucerit-o fiul sultanului pe prințesa vrăjitoare? (...) Nu ne rămâne decât să deschidem cartea și să pornim la drum..." (Editura Polirom, *Catalog noutăți editoriale iarna 2009-2010*)

Cerinţe:

1. Precizează ce părți de vorbire sunt următoarele cuvinte din text: „frumoase", „va reuși", „basme", „douăsprezece".
2. Rescrie din text câte un verb la timpul trecut, prezent și viitor.
3. Precizează valoarea morfologică din text a cuvântului „-o" („a cucerit-o") și alcătuiește o propoziție în care același cuvânt să apară cu altă valoare morfologică, pe care o vei preciza.
4. Identifică în text trei atribute exprimate prin părți de vorbire diferite, pe care le vei preciza.
5. Motivează scrierea cu litere italice (înclinate) a secvenței *Cele mai frumoase basme arabe*.

II. Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„De la o biserică din apropiere se auzea trăgând clopotele, pentru că a doua zi era duminică. Cântecul lor mănăstiresc aducea în clasă fiori de zi mare. S-ar fi părut că e săptămâna Paștilor, dacă un tei bătrân de la fereastra din fund nu și-ar fi tot tremurat pe pânza albastră a cerului câteva ramuri cu frunze rare, îngălbenite, pline de neastâmpăr." (Ioan A. Bassarabescu, *Un om în toată firea*)

Cerinţe:

1. Indică timpul următoarelor verbe din text: „se auzea", „s-ar fi părut", „e", „era".
2. Schimbă accentul cuvântului „era" din text. Ce parte de vorbire ai obținut? Alcătuiește cu ea un enunț.
3. Precizează felul numeralului din text.
4. Ce figură de stil se realizează cu ajutorul adjectivelor în secvența: „frunze rare, îngălbenite, pline de neastâmpăr"?
5. Analizează gramatical pronumele personal din propoziția: „Cântecul lor mănăstiresc aducea în clasă fiori de zi mare".

Scanned with OKEN Scanner

III. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Zâmbiră între dânșii bătrânii tăi prietini
Și singuri ne lăsară... Te-ntreb într-un târziu,
Uitându-mă la tine, privind fără să știu:
«La ce-ai venit, regină, aicea, în pustiu?
Ce cauți la barbarul sub streșina-i de cetini?»."

(Mihai Eminescu, *Strigoii*)

Cerințe:

1. Precizează valoarea morfologică și funcția sintactică ale cuvântului „dânșii" din textul dat.
2. Selectează din text două verbe care nu îndeplinesc funcția sintactică de predicat.
3. Motivează utilizarea în text a două tipuri de ghilimele.
4. Indică funcția sintactică pentru fiecare dintre cuvintele: „prietini", „te-", „să știu", „de cetini".
5. Alcătuiește enunțuri în care cuvintele „bătrânii" și „pustiu" să apară cu altă valoare morfologică decât în text, pe care o vei preciza.

IV. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Prietenii lui plecaseră de șase săptămâni în Egipt, el însă rămăsese în urmă, fiindcă era îndrăgostit de o trestie frumoasă. O întâlnise în primăvară, într-o zi când zburase de-a lungul râului după un bărzăun mare și galben, și fusese așa de impresionat de talia ei subțire, încât se oprise numaidecât să-i vorbească." (Oscar Wilde, *Prințul fericit*)

Cerințe:

1. Transformă numeralul cardinal din text în numeral ordinal și alcătuiește apoi enunțuri în care acesta din urmă să îndeplinească trei funcții sintactice diferite.
2. Rescrie din text un substantiv propriu și formează de la el un substantiv comun, pe care îl vei plasa într-o propoziție.
3. Identifică în text două predicate nominale și arată din ce părți de vorbire sunt alcătuite.
4. Selectează din text substantivul care numește un anotimp și precizează funcția lui sintactică.
5. Rescrie șase complemente din text și precizează întrebarea la care răspunde fiecare.

Scanned with OKEN Scanner

V. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„În parcul presărat cu statui
De Nimfe,
Fauni
Și Silvani,
De-a lungul celor trei alei
De plopi,
De tei
Și de castani,
Pe băncile vopsite-n verde
Și pe nisipul galben-șters,
Multicolorele covoare de frunze veștede s-așternu."

(Ion Minulescu, *Octombrie*)

Cerințe:

1. Rescrie din text trei atribute exprimate prin părți de vorbire diferite. Care este termenul lor regent (cuvântul determinat)?
2. Identifică în text un adjectiv compus.
3. Menționează câte un sinonim și un antonim pentru cuvintele: „veștede", „s-așternu".
4. Selectează din text patru cuvinte care nu au funcție sintactică.
5. Subliniază predicatele și indică numărul de propoziții din textul dat.

VI. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„— Probabil că le-a ars, repetă absent Zalomit.

— Deci, cum spuneam, nu avem decât pe Euphrosyna, totuși e ceva. Mai ales că te avem și pe dumneata.

— Pe mine? întrebă speriat Zalomit. Pe mine?

Albini începu să râdă, scoțându-și fără grabă pachetul de țigări din buzunar.

— Chiar pe dumneata, profesor doctor Filip Zalomit, autorul a trei masive volume despre flora carpatică." (Mircea Eliade, *Les trois grâces*)

Cerințe:

1. Motivează utilizarea virgulei în prima replică a textului dat.
2. Identifică în text un pronume personal de politețe și analizează-l gramatical.
3. Enumeră alte trei pronume personale de politețe și alcătuiește propoziții în care să îndeplinească diferite funcții sintactice, pe care le vei preciza.
4. Precizează forma din dicționar a următoarelor verbe din text: „a ars", „repetă", „spuneam", „e", „scoțându-și".
5. Formează un adjectiv și un substantiv de la verbul „a arde".

Scanned with OKEN Scanner

VII. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Are tata o fetiță
Luminiță.
Pași de vis și mânușiță
de crăiță.

Când prind umbrele să cadă
în livadă,
păunițe de zăpadă
vin s-o vadă." (Radu Gyr, *Luminiță*)

Cerințe:

1. Enumeră diminutivele („cuvintele alintate") din textul dat și precizează și scrie forma din dicționar a substantivelor de la care s-au format.
2. Alcătuiește enunțuri în care cuvintele „are", „pas", „umbrele", „vin" să fie folosite cu alt sens decât în text.
3. Numește figura de stil care s-a format cu ajutorul substantivelor.
4. Precizează funcțiile sintactice ale cuvintelor din primele două versuri.
5. Scrie trei enunțuri în care substantivul *păunițe* să fie determinat de trei atribute exprimate prin părți de vorbire diferite.

VIII. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Alexandru Macedonski este întâiul nostru poet modern prin acest triumf al conștiinței asupra poeziei..." (Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*)

Cerințe:

1. Rescrie din text un substantiv propriu compus și alcătuiește două propoziții în care același substantiv să îndeplinească funcția sintactică de subiect, respectiv de complement.
2. Precizează valoarea (adjectivală sau substantivală) a numeralului ordinal din text.
3. Alcătuiește propoziții în care numeralul din text să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de subiect, nume predicativ (intră în componența predicatului), complement.
4. Indică antonime pentru cuvintele: „întâiul", „modern", „triumf".
5. Scrie patru propoziții în care vrebul *a fi*, cu valoare predicativă, să aibă, pe rând, sensul de „a costa", „a se întâmpla", „a exista", „a proveni".

IX. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Sărbătoarea de Sânzâiene reprezintă miezul calendaristic al verii și se caracterizează prin forme de manifestare specifice. Ea constituie momentul de cotitură în rotația anotimpurilor (când vara se îndreaptă spre

Scanned with OKEN Scanner

iarnă) și, totodată, perioada de final a muncilor agricole și de pregătire a recoltatului." (Vasile Pistolea, *Sărbători religioase și datini la români*)

Cerințe:
1. Realizează familia lexicală a substantivului „muncă", incluzând cel puțin câte un adjectiv, un verb, un substantiv.
2. Analizează gramatical pronumele personal din text.
3. Selectează din text patru cuvinte fără funcție sintactică.
4. Transformă textul, punând toate verbele la timpul viitor.
5. Pune la forma de plural următoarele substantive din text: „sărbătoare", „miez", „manifestare", „cotitură".

X. SĂ JUCĂM SCRABBLE! Pentru a vedea legătura dintre părțile de vorbire care se studiază în cadrul morfologiei, leagă cuvintele ce le denumesc prin câte o literă comună:

a) știința care studiază cuvintele sub aspectul conținutului și al formei lor, al modificărilor care se produc pentru a exprima relațiile dintre ele în propoziții, fraze, enunțuri
b) partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor prin numărare
c) partea de vorbire flexibilă care exprimă acțiunea, starea sau existența
d) partea de vorbire flexibilă care denumește obiecte în sens larg (nume de ființe, lucruri, stări sufletești, fenomene, însușiri, acțiuni etc.)
e) partea de vorbire flexibilă care arată însușirile/proprietățile unui obiect, ale unei ființe, ale unui fenomen etc.
f) partea de vorbire care ține locul unui substantiv.

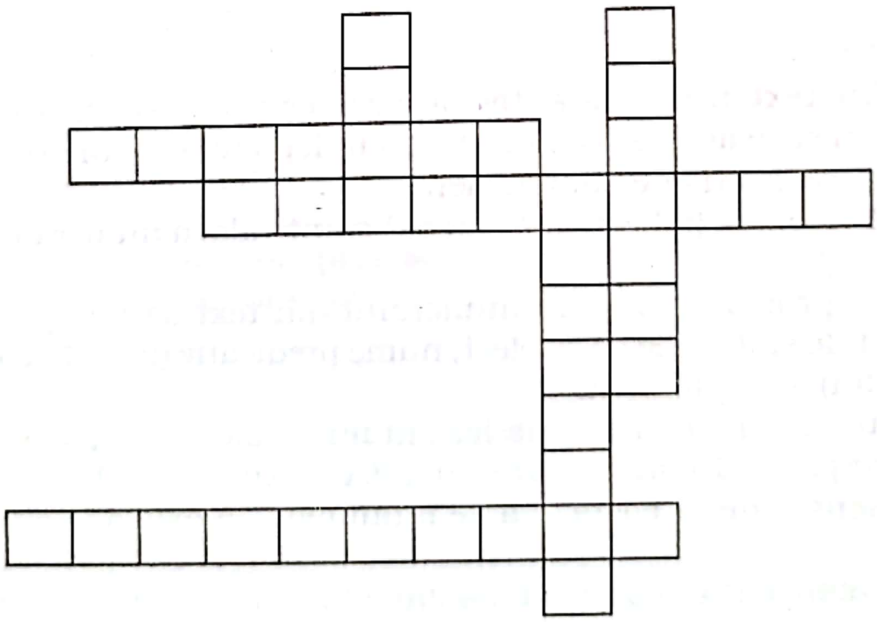

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 4
Noţiuni de sintaxă

Repere teoretice

Sintaxă – partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în **propoziţii** şi a propoziţiilor în **fraze**.
Propoziţia – cea mai mică unitate a sintaxei; se defineşte ca o comunicare cu un singur predicat:
Cu trupul învolt de sevă, primăvara *intrase* în odaie.
„Dimineaţa *era naivă* cu soarele şi cuiburile ei." (Ionel Teodoreanu)
Fraza – asocierea într-un tot sintactic nou a cel puţin două propoziţii legate prin înţeles. În frază, numărul de propoziţii este egal cu numărul de predicate:
O zi întreagă *a trecut* domol, luminoasă / şi *s-a dus* pentru totdeauna, cu clipele ei, cu clipele noastre.
Nimeni *nu întinse* mâna / *să şteargă* o lacrimă prelinsă pe genele primăverii.
Dibuind prin umbra din ce în ce mai străvezie, *se apropie* de măsuţă, / *luă* cutia / şi *se opri* în mijlocul odăii, respirând întunericul...

Observaţie: în frază, legătura dintre propoziţii se realizează prin virgulă, punct şi virgulă sau cuvinte de legătură (*şi, dar, iar, sau, ori, că, să, dacă, care, cine, ce, unde, când, cum* etc.).

Clasificarea propoziţiilor

1. **După structură:**
   a) **simplă** – alcătuită numai din părţi principale de propoziţie:
      - PV: *Ninge. Plouă. Se înseninează.*
      - SB simplu + PV: *Liliacul* ***a înflorit.***
      - SB multiplu + PV: *Ghioceii şi toporaşii* ***au înflorit.***
      - SB simplu + PN: *Dimineaţa* ***este senină.***
      - SB multiplu + PN: *Bunicul şi bunica* ***sunt minunaţi.***
      - SB simplu + PN cu nume predicativ multiplu: *Românul* ***este verde, falnic şi răzbătător.***

- SB multiplu + PN cu nume predicativ multiplu: *Gutuile, merele și perele* ***sunt rumene, parfumate și apetisante.***

b) dezvoltată – cuprinde, în afară de părțile principale, una sau mai multe părți secundare:
- AT: *Zumzetul* ***albinelor*** *a conținut.*
- C: *Hoinărea* ***prin livadă.***
- AT și C: *Zâmbetul* ***cald al bunicii*** *vine* ***din povești și din colinde.***

2. După aspect:

a) afirmativă:
Asfințitul cobora tremurător asupra zărilor trandafirii.

b) negativă – conține o negație pe lângă predicat:
Nimeni ***nu*** *părăsește cu adevărat tărâmul fermecat al copilăriei.*

3. După scopul comunicării:

a) enunțiativă – transmite o informație:
Fulgere de-a valma desțeleneau noaptea.

b) interogativă – cere o informație:
Mai plouă?

c) exclamativă – transmite o informație însoțită de stările/reacția vorbitorului (mirare, bucurie, entuziasm, nedumerire, supărare, durere etc.):
Ce frumos e cerul în nopțile de vară!
Sărmana albinuță, s-a rătăcit de suratele ei!

Exerciții aplicative

1. Rescrie propozițiile din următoarele texte, precizând felul lor după scop, structură și aspect:

A. „Pe o piatră, subt un pom,
Îmbuca pâine un om,
Și din pom un titirez
Cerea fărâme de miez." (Tudor Arghezi, *Pe o piatră*)

B. „Apele rostogolesc bolovanii, umplu vâltorile și sar peste stâncile lustruite; șipote țâșnesc și-și azvârlă sulul apelor reci ca niște arcuri de sticlă străvezie; (...) călătorii admiră, râd, petrec pe mușchiul moale și blând ca o catifea verde." (Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Liniște*)

2. Alcătuiește fraze, folosind următoarele cuvinte de legătură:

a) Am pășit cu emoție în poiană *și* .....
b) Surprizele vin *când* .....
c) Excursioniștii se gândeau *că* .....
d) Prin grija bunicilor, am aflat *cine* ..... *să* .....

Scanned with OKEN Scanner

3. Alcătuieşte propoziţii simple utilizând ca subiecte substantive din coloana din stânga şi ca predicate verbe din coloana din dreapta. Dezvoltă apoi propoziţiile asfel obţinute adăugând, la alegere, atribute şi complemente.

fluture	a ațipi
primăvară	a zbura
bunic	a sosi
Grivei	a înflori
zarzăr	a vâna

4. Continuă cu patru replici următorul dialog, utilizând numai propoziţii simple:

„— Nene, zic, te-i supăra, nu te-i supăra, eu nu m-amestec...
— Pentru că?
— Pentru că... mi-e frică..." (după I.L. Caragiale)

5. Cu ajutorul întrebărilor, transformă următoarele propoziţii simple în propoziţii dezvoltate:

a) (Unde?) zboară fluturii (cum?).
b) Luna (ce fel de?) zâmbește (către cine?).
c) (Când?) copiii (ce fel de?) pleacă (unde?).
d) Poveștile (ale cui?) încântă (pe cine?).
e) (Când?) cocorii (ce fel de?) zboară (cum?; încotro?).

6. Alcătuieşte propoziţii după următoarele scheme:

a) A-S-A-P-C-C;
b) S-P-C-A-C;
c) C-S-A-P-C;
d) P-S-A-C.

7. Reconstituie frazele iniţiale, ordonând următoarele secvenţe:

a)

că beau dimineața picăturile de rouă de pe firele de iarbă	Din seceratul grâului și din ridicarea snopilor se scuturaseră pe miriște o groază de boabe	și nu sufereau de sete	cu care se hrăneau

b)

și nu-mi puteam răspunde	Mă întrebam	să trăim cu toții împreună, cu mama	pentru ce nu venim

8. Rescrie următorul text, transformând propoziţiile dezvoltate în propoziţii simple, negative:

Scanned with OKEN Scanner

De ieri, a început o ninsoare vătuită și lenește. Lustruite și reparate, săniuțele, patinele și schiurile așteaptă nerăbdătoare întâlnirea cu prietenul lor vechi, derdelușul. Dezmierdată de un soare palid, ziua e geroasă și limpede. Ieșim la joacă?

9. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:

a) ____ Propoziția *Ce frumos stă, bietul Tricl...* este exclamativă.
b) ____ Secvența *Sitarii zboară fără a se înălța deasupra lăstarului* este o frază.
c) ____ Propoziția *Nu e pe tot cerul pic de nor* este negativă.
d) ____ Fraza *Nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește* este alcătuită din două propoziții.
e) ____ Propoziția *Frumusețea firii umple de uimire inimile călătorilor* respectă următoarea schemă: S-A-P-C-C-A.

10. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Propoziția *Ce cadouri așteptați de la Moș Crăciun?* este:
a) simplă, interogativă, afirmativă;
b) dezvoltată, exclamativă, negativă;
c) dezvoltată, interogativă, afirmativă.

B. Secvența: *Copilăria este șansa de a vedea lumea cu bucuria inocenței și emoția jocului* este:
a) propoziție simplă;
b) propoziție dezvoltată;
c) frază.

C. Fraza: *Vara, lanurile galbene de grâu copt, cu chenare roșii de maci înfloriți râd în soare, iar pădurea este verde, tihnită și umbroasă* conține:
a) două propoziții dezvoltate;
b) o propoziție dezvoltată și o propoziție simplă;
c) două propoziții simple.

D. Propoziția: *Începe o dimineață frumoasă, cu miresme de sulfină* respectă următoarea schemă:
a) P-S-A-A-A;
b) P-C-A-S-A;
c) P-S-A-A-C.

E. Este corectă din punct de vedere gramatical următoarea frază:
a) Admir copiii care le place sportul.
b) Admir copiii cărora le place sportul.
c) Admir copiii la care le place sportul.

Scanned with OKEN Scanner

Părți de propoziție – cele mai mici unități sintactice:
1. principale:
- **subiectul – SB;**
- **predicatul – P;**

2. secundare:
- **atributul – AT;**
- **complementul – C.**

Subiectul

Repere teoretice

Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului. El răspunde la întrebările **cine?** (*Tata* ne salută) sau **ce?** (*Primăvara* a sosit).

Clasificare:
- **simplu** – alcătuit dintr-un singur cuvânt:
  Soarele ne îmbie cu veselia lui.
- **multiplu** – alcătuit din două sau mai multe cuvinte aflate în raport de coordonare:
  Florile și privighetorile îmbălsămează asfințitul soarelui de vară.

Subiectul se exprimă prin:
- substantiv comun:
  Muntele ne așteaptă încununat de neguri.
- substantiv propriu:
  Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul sunt nume de aur în cartea de istorie a românilor.
- pronume:
  „Iar *noi* locului ne ținem..." (Mihai Eminescu, *Revedere*)
- numeral:
  Când *doi* se ceartă, *al treilea* câștigă. (Proverb)

Subiectul poate apărea la începutul, la mijlocul sau la sfârșitul propoziției, deci are o topică variabilă:
Un drum șerpuit străbate lunca.
Cu noaptea în cap, *păstorii* și-au îndreptat turmele spre munți.
Se înfiripă în noi *ambiții și elanuri.*

Între subiect și predicat nu se pune niciodată virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. Alcătuieşte propoziţii în care subiectul să fie exprimat prin:

a) substantiv comun, gen feminin, numărul singular;
b) substantiv comun, gen neutru, numărul plural;
c) substantiv propriu nume de oraș/de țară/de fluviu;
d) pronume personal, persoana I, numărul plural;
e) pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, genul feminin.

2. Transcrie, pe coloane diferite, subiectele simple şi subiectele multiple din următoarele fragmente:

A. „Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-au dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult căci el e (...) curat, înțelept și vesel..." (Vasile Alecsandri, *Românii și poezia lor*)

B. „Întinde brațul... Și din pălărie
Ca prin minune-ncep acum să iasă
Un porumbel, un iepure de casă,
Cutii, pamblici, o-ntreagă florărie."
(George Topîrceanu, *Scamatorul*)

C. „A-nceput de ieri să cadă
Câte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat,
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

Nu e soare, dar e bine
Și pe râu e numai fum,
Vântu-i liniștit acum,
Dar năvalnic vuiet vine
De pe drum." (George Coșbuc, *Iarna pe uliță*)

D. „Două rațe și-un rățoi
Au zburat până-n zăvoi,
Pentru că s-au săturat
De coteț și praf uscat." (Tudor Arghezi)

E. „Zile și zile de-a rândul, mașini ferecate, copite de cai, cântece și chiote, goarne și fanfare, răcnete și sudălmi sfărmară și pângăriră tihna uliții." (Ionel Teodoreanu)

Scanned with OKEN Scanner

3. Identifică subiectele din fragmentele următoare, apoi precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate:

A. „Moș Crăciun pornește,
Vântul îl oprește. (...)
La răscruci de drumuri, cinci vânturi, grămadă,
Sar să-i risipească stelele din ladă."
(Tudor Arghezi, *Drumul cu povești*)

B. „Feciorul de împărat și Fata de Piatră trăiau înstrăinați de lume... Arcul și săgețile, ghioaga și praștia stau aruncate la pământ..." (Alexandru Odobescu, *Pseudo-Kynegeticos*)

C. „Străin la vorbă și la port
Lucești fără de viață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață." (Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

D. „A doua zi și a treia zi mai căzură cinci și se răniră doi. A patra zi căzu împușcat însuși comandantul artileriei leșești, dar mai periră trei dintre moldoveni." (Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)

E. „Patrocle, îi zise ea, eu știu că tu ești cățel vrednic și viteaz; dar ce ne facem noi dacă ne rătăcim prin pădure..." (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

4. Compune un text de cinci-șase rânduri în care următoarele cuvinte să îndeplinească funcția sintactică (rolul în propoziție) de subiect: *Ion Creangă, Amintiri din copilărie, povești, cititori.*

5. Rescrie următoarele enunțuri, înlocuind subiectele simple cu subiecte multiple potrivite:

a) Primăvara, florile au parfumuri gingașe.
b) Frumos aranjate în coș, fructele așteaptă colindătorii.
c) Tuturor copiilor le plac dulciurile.

6. Completează spațiile punctate cu subiecte potrivite din caseta de mai jos:

„În lungul câmpiei arse, pustii, se înalță doar un singur ..... de sălcii, care ocrotesc un ochi de apă ..... curge subțire, întinzând în față, ca pe o năframă, o baltă mică, pe care uneori o împunge, ca un ac de aur, ... de soare. În frunzișul sălciilor acestora se strâng ..... întregi de paseri, de stau ziulica-ntreagă să se adăpostească de căldura cotropitoare. ..... își găsesc aici sălașul. E ..... spre

Scanned with OKEN Scanner

seară de te crezi în rai. Nimeni altcineva nu calcă sub acest umbrar singuratic. Și ..... trăiesc ca-n împărăția lor." (după Emil Gârleanu)

o rază, stoluri, păsările, pâlc, un ciripit, privighetori, scatii, măcălendri, sticleți, izvorul

7. Completează proverbele din prima coloană cu subiecte potrivite din coloana a doua:

..... mai mult aleargă și ..... mai mult păgubește.	doi
Când ..... se ceartă, ... câștigă.	leneșul
Nu plătește ..... bogatul, ci plătește	munca
..... este brățară de aur.	vinovatul
	zgârcitul
	al treilea
	bogatul

8. Propune câte trei subiecte diferite pentru următoarele contexte:

a) ..... zboară către împărăția soarelui.
b) ..... ațipesc odată cu primii fulgi de nea.

9. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:

a) _____ Subiectul este o parte principală de propoziție.
b) _____ Subiectul nu poate fi exprimat prin pronume personal.
c) _____ Subiectul propoziției *O înfiorare dulce alină sufletul călătorului* este multiplu.
d) _____ Propoziția *Nopțile senine, cu craiul nou, cerul spuzit de stele o fermecau de fiecare dată* are subiect simplu.
e) _____ În enunțul „Cerul abia se rumenise; picăturile de rouă încă nu se prefăcuseră în mărgăritare; luceafărul tot făcea din ochi pământului" (Emil Gârleanu, *Mai sus!*) sunt trei subiecte.

10. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Propoziția „În pădurea cu furnici/ E-o cetate de pitici" (Tudor Arghezi) are ca subiect substantivul:
   a) furnici;
   b) cetate;
   c) pitici.

B. În enunțul: „La amiază, când soarele arde mai cumplit, cal și călăreț erau istoviți de oboseală" (Emil Gârleanu) există:
   a) două subiecte simple;
   b) două subiecte multiple;
   c) un subiect simplu și un subiect multiplu.

Scanned with OKEN Scanner

C. Subiectul propoziției „Și atunci, Harap-Alb se înfățișază înaintea împăratului" (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*) este exprimat prin:
a) substantiv propriu;
b) substantiv comun;
c) pronume personal de politețe.

D. Pronumele personal din propoziția *În fiecare an, dorea și el să nu fie uitat de Moș Crăciun* îndeplinește funcția sintactică de:
a) complement;
b) atribut;
c) subiect.

E. Subiectele din enunțul „O clipă ținu noaptea, cât țin nopțile de vară, când întunericul e numai o strângere de aripi a luminii" (Emil Gârleanu, *Hoinar*) sunt, în ordine:
a) *o clipă, nopțile de vară, când*;
b) *noaptea, nopțile, întunericul*;
c) *noaptea, nopțile de vară, o strângere*.

F. Este corect următorul enunț:
a) Crinii și rozele sunt înfloriți.
b) Crinii și rozele sunt înflorite.
c) Crinii și rozele sunt înflorit.

Predicatul

Repere teoretice

Predicatul este partea principală de propoziție care spune ceva despre subiect, și anume: *ce face, ce este, cine este, cum este* sau *ce acțiune suferă*:
Înțelepții *caută* rostul adânc al alcătuirii lumii. (Ce fac înțelepții?)
Copilul *este ramul* înflorit al părinților. (Ce este copilul?)
De sărbători, oaspetele cel mai iubit *este Moș Crăciun*. (Cine este oaspetele?)
Iarna pietrele *crapă* de ger. (Ce acțiune suferă pietrele?)

Se disting două feluri de predicate:
1. **predicatul verbal** – este folosit mai frecvent și se exprimă, de regulă, prin verbe la timpul prezent, trecut sau viitor:
Bunica ne *spune* cele mai grozave povești
Ploua mărunt peste zăpada înghețată.
Vom aștepta cuminți ceasul tainic al întâlnirii cu lumea basmelor.

*2. **predicatul nominal** – este alcătuit din verbul ***a fi*** (numit *copulativ*) și un **nume predicativ**, care se poate exprima prin:
- adjectiv:
Cartea *este interesantă*.

Scanned with OKEN Scanner

- substantiv:
  Stelele *sunt diamante* prinse pe mantia nopții.
- pronume:
  Cartea este *a lui.*
- numeral:
  Mihai este *primul* dintre noi.

Acordul predicatului cu subiectul:

a) predicatul verbal exprimat prin verb și verbul copulativ al predicatului nominal se acordă în număr și persoană cu subiectul:
Ei au ațipit.
Fetițele erau silitoare, iar *băieții erau mai zglobii.*

*b) numele predicativ exprimat prin adjectiv se acordă cu subiectul în gen și număr:
Pomii înfloriți sunt *frumoși.*
Garoafele pictate de Luchian sunt *impresionante.*
Elevii și elevele sunt *silitori.* (Acord la masculin plural, între NP și SB multiplu alcătuit din substantive de genuri diferite)
Trandafirii și garoafele sunt *frumoase.*
Dar:
Garoafele și trandafirii sunt *frumoși.* (Acord la masculin sau feminin, între numele predicativ și substantivul cel mai apropiat dintr-un NP alcătuit din substantive nume de lucruri)

Punctuația: între predicat și subiect, virgula este interzisă.

Exerciții aplicative

1. Alcătuieşte propoziţii în care predicatul să fie exprimat prin:

a) verbul *a crea* la timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular;
b) verbul *a distinge* la timpul viitor, persoana I, numărul plural;
c) verbul *a agrea* la timpul trecut, persoana a III-a, numărul singular.

2. Redactează un text de cinci-şase rânduri în care să prezinţi programul unei zile de tabără, utilizând ca predicate următoarele verbe la timpul viitor: *a merge, a aduna, a se juca, a cânta, a povesti.*

3. Analizează predicatele din următoarele texte:

A.

„Pământul doarme, vetrele s-au stins.
Pe întuneric glasul tău tresare
Cu-al tuturor cocoșilor din zare." (Tudor Arghezi)

Scanned with OKEN Scanner

B. „Era o fetiță mărunțică, însă voinică și plinuță. Rochița de doc albastru stătea strâmbă și în chip cu totul nepermis pe trupușorul ei. (...) Nu era deloc frumușică și delicată duduia Lizuca. Numai ochii căprui, umbriți de gene negre, aveau în ei câte o mică floare de lumină." (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

C. „Noaptea-i albă, luminoasă,
Ceru-i boltă de opal.
Toată zarea scânteiază,
Tot izvoru-i de cristal." (Vasile Alecsandri, *Noaptea albă*)

4. Completează conform cerințelor următoarele propoziții:

a) Soarele blând al primăverii ..... (*a mângâia*, timpul viitor) florile și iarba crudă din zăvoi.
b) Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana ..... (*a trăi*, timpul viitor) veșnic în inimile noastre de copii.
c) ..... (*a trece*, timpul trecut) în zbor grațios pe deasupra casei noastre rândunele în frac și vrăbii gureșe.
d) Vulturul ..... (*a desface*, timpul prezent) aripile, ca o flamură, deasupra brazilor bătrâni.

5. Alcătuiește propoziții în care verbul *a fi* să poată fi înlocuit cu următoarele verbe: *a se afla, a se găsi, a exista, a proveni, a se întâmpla.* Precizează felul predicatului în propozițiile astfel obținute.

*6. Transcrie predicatele nominale din următoarele texte, apoi precizează partea de vorbire prin care este exprimat numele predicativ, după model:

Model: În diminețile de vară, cerul este scânteietor.
este scânteietor – predicat nominal; *scânteietor* – nume predicativ exprimat prin adjectiv

A. „Un cuptor e roșul soare
Și cărbune sub picioare
E nisipul." (George Coșbuc, *În miezul verii*)

B. „Și, cum jos lebăda sidefează fața apei, sus luceafărul luminează întinsul tăriei. Numai ei doi sunt pâlpâirile nopții acesteia." (Emil Gârleanu, *Singuraticii*)

C. „Era odată un moșneag ș-o babă; și moșneagul avea o fată și baba iar o fată. Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă. (...) Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă."
(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

Scanned with OKEN Scanner

*7. Completează spațiile libere cu nume predicative conform cerințelor dintre paranteze:

a) Povestea era ..... (adjectiv) și ..... (adjectiv).
b) Cei mai cunoscuți eroi din basme sunt ..... (substantiv propriu), ... (substantiv propriu) și ..... (substantiv comun).
c) Prietena de nădejde a familiei noastre este ..... (pronume personal).

8. Realizează acordul între subiect și predicat în următoarele propoziții:

a) Lângă bradul împodobit, a poposit/au poposit o mulțime de colindători.
b) Eu și Andrei am ieșit/au ieșit primii pe derdeluș.
c) Un grup de lebede s-au oprit/s-a oprit pe iazul bunicilor, pentru odihnă.
d) Muntele și câmpia este înverzit/sunt înverzite/sunt înverziți.
e) Maria și Mircea sunt veseli/sunt vesele.

9. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:

a) _____ Predicatul verbal se poate exprima prin numeral.
b) _____ Numele predicativ nu se poate exprima prin substantive proprii.
c) _____ În enunțul *Gândindu-se la nepoți, bunica zâmbea cu duioșie* există două predicate.
d) _____ Predicatele din enunțul *Pisoiul nu era în casă, nu era nici afară* sunt verbale.
e) _____ Verbul „a fi" din enunțul „Unde-i unul, nu-i putere..." (Vasile Alecsandri, *Hora Unirii*) îndeplinește funcția de predicat verbal.
f) _____ În enunțul *Cerul e ciocolatiu, stelele-s de zahăr, noaptea-i o poveste dulce* există trei predicate nominale.

10. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Enunțul *Când sunt afară, mă tem de întuneric* conține:
a) două predicate verbale;
b) un predicat verbal și un predicat nominal;
c) două predicate nominale.

B. Predicatul propoziției *Pasărea era acolo, ațipind cu căpșorul sub aripă* este:
a) ațipind;
b) era acolo;
c) era.

Scanned with OKEN Scanner

C. Numele predicativ din exemplul *Podoabele zânei erau de cristal, frumoase și strălucitoare* este alcătuit din:
a) trei adjective;
b) un substantiv și două adjective;
c) un adjectiv și două substantive.

D. Predicatele din enunțul „Înțelege că-i bătrân, că-i netrebnic, că cele câteva zile ce i-au mai rămas sunt o povară pe capul tuturora" (Emil Gârleanu, *Grivei*) sunt, în ordine:
a) Pv, Pn, Pn, Pv, Pn;
b) Pv, Pv, Pv, Pv, Pv;
c) Pv, Pn, Pn, Pn, Pn.

E. Este corect enunțul:
a) Ochiul de raze al cerului, privea îngândurat prin triunghiul cocorilor.
b) Ochiul de raze al cerului priveau îngândurate prin triunghiul cocorilor.
c) Ochiul de raze al cerului privea îngândurat prin triunghiul cocorilor.

Atributul

Repere teoretice

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv (sau un înlocuitor) și răspunde la una din întrebările: *care?, ce fel de?, (al, a, ai, ale) cui?, câți?, câte?*:
Cartea *de pe birou* e de poezie. (Care *carte*?)
„*Somnoroase* păsărele
Pe la cuiburi se adună..." (Mihai Eminescu, *Somnoroase păsărele*) (Ce fel de *păsărele*?)
Zâmbetul *iernii* e înghețat. (Al cui *zâmbet*?)
„*Trei* iezi, cucuieți,
Ușa mamei descuieți..." (Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*) (Câți iezi?)

Atributul se poate exprima prin:

- **substantive:**

A nopții regină, *luna*, lenevește pe un tron de gheață argintie.
Chipul *bunicii* e fum și adiere de seară.
„Podul *de piatră*
S-a dărâmat." (Folclorul copiilor)

- **adjective:**

„Cu un glas *domol* de clopot
Sună codrii *mari* de brad." (George Coșbuc, *Noapte de vară*)

Scanned with OKEN Scanner

- ***pronume:**

Iernile *de pe la noi* sunt grozave.
„În tot ce simt, fiorul *ei* tresare." (Mihai Codreanu)

- ***numeral:**

Trei fete și-au dat întâlnire în parc.

Atributul poate apărea înainte sau după substantivul determinat:
„Din mesteacănul de-afară
Flori *îngălbenite* curg." (Octavian Goga, *Amurg*)

„Iar *roșul* mac închide floarea..." (George Coșbuc, *Pastel*)

Exerciții aplicative

1. Alcătuiește propoziții în care atributul să fie exprimat prin:

a) substantivul propriu *Harry Potter*;
b) pronumele personal *lor*;
c) adjectivul *altruist*;

2. Analizează atributele din următoarele texte:

A. „Veneau umbre ușoare, purtând cu ele cățuile de-argint albastru, din care fumega pe dealuri răsăritul lunii." (Ionel Teodoreanu)

B. „Un păianjen cât un om
Avea ramuri mari, de pom." (Tudor Arghezi)

C. „În nuferi, ca-n niște potire plutitoare, curg raze de aur. Un colb de argint dă strălucire stufărișului. Peste tot liniște neclintită, de rai."
(Emil Gârleanu, *Mărinimie*)

D. „Trece ca o pânză, desfăcut din trâmbe,
Vântul rău și taie dealurile strâmbe. (...)
În copacii negri recea lui arsură
Pune ghemotoace de cleștar și zgură."
(Tudor Arghezi, *Drumul cu povești*)

3. Completează propozițiile cu atributele indicate între paranteze, realizând acordul:

a) Pomii și ierburile ..... (*sfios*, feminin plural) șopteau povestea grădinii ..... (*fermecat*).
b) I-am oferit ..... (*rumen*) colindător nuci și mere ..... (*parfumat*).
c) Fetele și băieții ..... (*cuminte*) ascultă sfaturile părintești.
d) Luceafărul s-a arătat ca un păstor al turmelor ..... (*strălucit*) de stele.

Scanned with OKEN Scanner

4. Alcătuieşte propoziţii în care cuvintele *rubin*, *şăgalnic*, *ea* şi *lor* să îndeplinească rol (funcţie sintactică) de atribut.

5. Rescrie următoarele enunţuri, asociind fiecare substantiv cu câte două atribute pe care le consideri potrivite:

a) Zilele treceau ca un vis.
b) Cântecul ne îmbia spre pădure.
c) Luna binecuvânta noaptea.

6. Alcătuieşte enunţuri în care substantivul *inimă* să fie determinat, pe rând, de un atribut substantival, un atribut adjectival şi un atribut pronominal.

7. Descrie în cinci-şase rânduri jucăria preferată, folosind zece atribute, pe care le vei sublinia.

8. Completează următorul text cu atribute potrivite, utilizând toate cuvintele din caseta de mai jos:

„Cu zborul îngreunat de polenul ....., cules de pe stânjeneii ..... şi de pe macii ....., zilele ..... îşi purtau gloriile ..... spre ..... prisăci ....." (după Ionel Teodoreanu)

vară, soare, zori, septembrie, amurg, (de) aur, înalt

9. Notează A (adevărat) sau G (greşit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmaţii:

a) _____ Atributul poate fi exprimat numai prin adjectiv.
b) _____ Un substantiv poate fi determinat, într-o propoziţie, de un singur atribut.
c) _____ În versurile „Cel mai bun ceasornicar/ E cocoşul din hambar" (Tudor Arghezi) există două atribute exprimate prin substantiv.
d) Propoziţia „Geamul e o filă veche din cartea îngerilor" (Ionel Teodoreanu) conţine, în ordine, un atribut adjectival şi două atribute substantivale.
e) _____ Schema propoziţiei „Dunărea bătrână, liberă-ndrăzneaţă, mare,/ C-un murmur rostogoleşte a ei valuri gânditoare" (Mihai Eminescu) este: S-At-At-At-At-C-Pv-At-C-At.

10. Încercuieşte varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. În propoziţia „Mâna bunicului... miroasă a frunză uscată de nuc" (Ionel Teodoreanu), sunt următoarele atribute:
   a) *mâna, frunză, de nuc*;
   b) *bunicului, uscată, de nuc*;
   c) *bunicului, frunză, uscată*.

Scanned with OKEN Scanner

B. Pronumele *lui* din enunțul: „Privi clipind poiana de lună din odaia lui" (Ionel Teodoreanu) îndeplinește funcția sintactică (rolul în propoziție) de:
a) complement;
b) subiect;
c) atribut.

C. Atributele din enunțul „Mi-a venit de la părinți/ Un pieptene cu trei dinți" (Tudor Arghezi, *Alfabetul*) sunt exprimate, în ordinea din text, prin:
a) numeral, substantiv;
b) substantiv, substantiv;
c) substantiv, numeral.

D. Cuvântul *mare* din enunțul „Pentru marea sărbătoare/ A păpușilor, măcar,/ S-a întins o masă mare/ Care nu-i în calendar" (Tudor Arghezi) îndeplinește, în ordinea din text, următoarele funcții sintactice (roluri în propoziție):
a) subiect, complement;
b) atribut, atribut;
c) complement, atribut.

E. În propoziția: „De pe-o ramură luă un cărăbuș mititel, castaniu, cu aripile fragede, cu ochișorii ca neghinița" (Emil Gârleanu, *Sărăcuțul*) există:
a) șase atribute;
b) patru atribute;
c) trei atribute.

F. Este corect enunțul:
a) Fluviul bătrân, cu a lui valuri, șerpuia printre sălcii.
b) Fluviul bătrân, cu ale lui valuri, șerpuia printre sălcii.
c) Fluviul bătrân, cu ai lui valuri, șerpuia printre sălcii.

Complementul

Repere teoretice

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările: *pe cine? ce? la/cu/în/de/fără cine/ce? unde? de unde? până unde? încotro? când? de când? până când? cum? în ce fel?* etc.:

Cu emoție și curățenie sufletească, îl așteptăm *pe Moș Crăciun*. (Pe cine *așteptăm*?)

„Bolta și-a cernit *năframa*..." (Octavian Goga, *Sara*) (Ce *a cernit*?)

Uneori, ne gândim cu duioșie *la jucăria* preferată, uitată undeva, pe un raft din cămara sufletului. (La ce *ne gândim*?)

Scanned with OKEN Scanner

„Soarele împrăștie *pe omături* o lumină orbitoare." (Mihail Sadoveanu, *Baltagul*) (Unde *împrăștie*?)
Ne revedem *toamna* viitoare! (Când *ne revedem*?)
„*Ca un glas* domol de clopot
Sună codrii mari de brad." (George Coșbuc, *Noapte de vară*) (Cum *sună*?)

Complementul se poate exprima prin:

- **substantiv:**
  „Zarea-și picură *argintul*
  Pe ovezele de aur." (Octavian Goga, *Sara*)
- ***pronume:**
  Doamna învățătoare ne-a chemat cu blândețe *lângă ea.*
- ***numeral:**
  L-am chemat *pe al doilea* la petrecere.
- ***verbe:**
  Mergea *cântând* spre școală.

Ca și atributul, complementul are topică variabilă (poate sta înainte sau după cuvântul determinat):

„Bunicul *așază farfurioara lângă soba* de fier din antretel..." (Ionel Teodoreanu)
„*În munții* noștri astăzi zăpezile *torc* leneș..." (Nicolae Labiș, *Scrisoare mamei*)

Exerciții aplicative

1. Completează propozițiile din coloana din stânga cu complemente potrivite din coloana din dreapta, respectând întrebările formulate între paranteze:

Toată dimineața, nepoții s-au gândit ..... (la ce?) spusă de bunica.
..... (unde?), fețele copiilor ardeau ..... (cum?).
O veveriță cu coada roșcată rontăia ..... (ce?) unei alune.
..... (cui?) le putem spune secretele unei zile de vacanță.
..... (despre cine?) vorbim cu dragoste și sfială.

păpuși
bujor
poveste
miez
mama
derdeluș

2. Alcătuiește propoziții în care complementul să fie exprimat prin:

a) substantivul comun *basm*;
b) substantivul propriu *Albă ca Zăpada*;
c) pronume personal *el*.

Scanned with OKEN Scanner

3. Alcătuieşte propoziţii după următoarele scheme, apoi precizează părţile de vorbire prin care sunt exprimate complementele:

a) C-C-AT-SB-PV-C;
b) AT-C-PV-SB-C;
c) SB-AT-PV-C-AT-C.

4. Completează casetele următoare cu litera corespunzătoare din coloana a doua, pentru a preciza prin ce sunt exprimate complementele subliniate din prima coloană:

A. „De la gârlă-n pâlcuri dese/ zgomotoși copiii vin." (George Coșbuc, *Noapte de vară*)
B. „Și, Doamne, frumos era pe atunci!" (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
C. „Iată lacul. Luna plină/ Poleindu-l îl străbate." (Mihai Eminescu, *Lasă-ți lumea ta uitată*)
D. „Și din zece-au mai rămas/ Buni tovarăși numai nouă" (Tudor Arghezi, *Problema*)
E. „Iar pe la noi, cine are bani bea și mănâncă." (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

a) numeral
b) verb
c) substantiv
d) pronume
e) adverb
f) interjecție

A		B		C		D		E	

5. Reconstituie următorul text, utilizând toate cuvintele din caseta de mai jos, cu funcţia de complement:

„..... (când?), își luă rămas-bun ..... (de la cine?), apoi fugi ..... (unde?). Colindă ..... (ce?), se coborî ..... (până unde?) și regăsi ..... (ce?) cea dintâi." (după Ionel Teodoreanu)

de la oaspeți, afară, după-masă, până la iaz, amintirea, livada

6. Analizează complementele din următoarele texte, precizând prin ce părţi de vorbire sunt exprimate, ce cuvinte determină şi la ce întrebări răspund:

A. „Îi era milă de toamnă, de crâng, de ei."
(Ionel Teodoreanu)

B. „V-a pus mama pe balcon
Apă proaspătă-n castron." (Tudor Arghezi)

C. „În farmecul serii
Supuse-s tăcerii
Câmpiile-n floare,
Doar luna bălaie
Se scaldă-n păraie." (Ștefan Octavian Iosif)

Scanned with OKEN Scanner

D. „Ca să-mi zădărnicească orice șovăire, Tric se gudură pe lângă mine, mă bate cu coada și întreabă cu o privire mai elocventă decât vorba: «Mergem...?»." (Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *Bietul Tric*)

E. „Floare de vad,
Asemeni zorilor,
Căderii florilor
Stelele cad." (Mihai Eminescu)

7. Alcătuiește propoziții în care substantivul *copil* să aibă rol (funcție sintactică) de complement, arătând locul și modul de realizare a acțiunii.

8. Notează cu A (adevărat) și F (fals) următoarele afirmații:

a) _____ Complementul este o parte de propoziție secundară.
b) _____ Complementul răspunde la întrebarea *cine?*.
c) _____ Complementul din propoziția „Mi-e dor amar de tine" (Tudor Arghezi, *Litanii*) este exprimat prin adjectiv.
d) _____ În enunțul „Domol coboară turma de pe coastă/ Umplând cu larma de talange drumul" (Ștefan Octavian Iosif, *Înserare*) complementele sunt exprimate prin: adverb, substantiv, verb.
e) _____ Propoziția „Lângă el, un greier scâncea subțire" (Ionel Teodoreanu) conține două complemente exprimate prin părți de vorbire diferite.

9. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

A. Complementul nu poate fi exprimat prin:
a) substantiv;
b) numeral;
c) verb la timpul viitor.

B. În versurile „Amintirea, ca pârâul,/ Pe subt puntea cenușie/ Duce aurul și grâul..." (Tudor Arghezi, *Lin*) sunt complemente următoarele cuvinte:
a) *pârâul, puntea, aurul, grâul*;
b) *amintirea, cenușie, duce, aurul*;
c) *pârâul, cenușie, duce, grâul.*

C. Substantivele din enunțul „În salon rămase numai batista părăsită" (Ionel Teodoreanu) îndeplinesc, în ordine, următoarele funcții sintactice:
a) atribut, complement;
b) complement, subiect;
c) subiect, atribut.

D. Propoziția „Primăvara învolbura pânzele de flori ale zarzărului înmugurit" (Ionel Teodoreanu) conține:
a) un complement;
b) două complemente;
c) trei complemente.

Scanned with OKEN Scanner

E. Schema propoziției „Sub ramuri de castan,/ Pridvorul alb în frunză de iederă înoată" (Ion Pillat) este:
a) C-C-SB-C-AT-AT-P;
b) C-AT-SB-AT-C-AT-P;
c) SB-AT-C-AT-AT-AT-P.

Exerciții recapitulative

I. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„E teribilă casa bunicilor!

Uf! de câte ori trebuie să se ducă la bunici cu părinții, copiii se uită chiorâș unul la altul, strâmbă din buze, dau din cap și sunt ca zmeele descălecate de pe vânturi și arestate în dulap, cu cozile înfășurate, sfoara depănată și zbârnâietoarea mută.

Mâinile trebuie să fie curate și dulci la pipăit, unghiile tăiate, părul pieptănat – dar nu cu mâinile –, hainele periate, ghetele lustruite.

— Să nu vorbiți tare și neîntrebați, să nu râdeți prostește, să nu puneți mâna pe lucruri, să nu v-atingeți de pisici, să nu faceți obrăznicii...

— Atunci ce să facem?

— Să fiți cuminți.

Să nu, să nu, să nu. Asta-i casa bunicilor: zidurile între care nepoții n-au voie să fie copii. E mai rău decât la biserică. Acolo măcar e lume multă, mare și cam surdă, iar copiii – printre babe și moșnegi – sunt ca în pădurea veche: își fac semne și râd pe furiș și înfundate." (Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*)

Cerințe:

1. Precizează funcțiile sintactice ale primelor zece substantive din text.
2. Transcrie predicatele nominale, apoi indică prin ce părți de vorbire sunt exprimate numele predicative.
3. Selectează atributele din ultimul paragraf, apoi analizează-le morfologic.
4. Alcătuiește propoziții în care substantivul „nepoții" să îndeplinească alte două funcții sintactice decât în text, pe care le vei sublinia.
5. Rescrie replica: „Să nu vorbiți tare și neîntrebați, să nu râdeți prostește, să nu puneți mâna pe lucruri, să nu v-atingeți de pisici, să nu faceți obrăznicii...", eliminând toate părțile secundare de propoziție.
6. Stabilește felul propozițiilor „E teribilă casa bunicilor!" și „E mai rău decât la biserică", apoi fă modificările necesare astfel încât ele să devină simple, negative, interogative.
7. Într-un text alcătuit din trei fraze, exprimă-ți opinia despre afirmația naratorului conform căreia „Asta-i casa bunicilor: zidurile între care nepoții n-au voie să fie copii".

Scanned with OKEN Scanner

II. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Zarzărul de la fereastra bunicilor înflorise peste noapte, răsărind odată cu zorii, nou. Raiul începea cu el, sub cer albastru în murmur de albine. Dar cum albise de floare și când? Cu o zi înainte, abia luat în seamă, nu era decât repetarea aceluiași vechi pom de lemn ruginit de muguri la străvechea fereastră a bunicilor. Acum însă fostul pom de lemn era lumină în floare, încântare, bătaie de inimă. Venea din puritățile cerului, din nebuloasa depărtare a Căii Laptelui, adus ca de legănarea unui scrânciob oprit fâlfâitor de alb la fereastra veche a casei dintre brazi." (Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor*)

Cerințe:

1. Transcrie predicatele din text precizând felul lor, apoi analizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate.
2. Alcătuiește propoziții în care pronumele personal să îndeplinească alte două funcții sintactice decât în text, pe care le vei preciza.
3. Selectează din textul dat:
   a) două atribute exprimate prin adjectiv;
   b) două atribute exprimate prin substantiv;
   c) două substantive determinate simultan de câte două atribute.
4. Realizează schema relațională a ultimei propoziții din text.
5. Precizează felul propoziției: „Acum însă fostul pom de lemn era lumină în floare, încântare, bătaie de inimă", după criteriile învățate, apoi operează modificările necesare pentru ca ea să devină simplă, interogativă.
6. Utilizând ca subiect substantivul „zarzărul" și ca predicat verbul „a înflorit", alcătuiește o propoziție după schema: A-S-A-A-C-P-C.
7. Redactează un posibil răspuns la întrebarea: „Cum albise de floare și când?", alcătuit din două propoziții dezvoltate și una simplă.

III. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Ieri am avut o vizită simandicoasă:
A trecut pe la mine o broască-țestoasă.

De fapt, avea un aer atât de serios,
Încât s-ar putea să fie un broscoi-țestos.

Era destul de mic și de tânăr, n-ai fi dat pe el doi bani,
Nu cred că avea nici cinci sute de ani.

Totuși, știa să se poarte și știa să vorbească.
Și era foarte inteligent pentru o broască."

(Ana Blandiana, *O vizită*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Extrage primele cinci cuvinte din text care nu pot îndeplini funcția sintactică de subiect.
2. Transcrie din text:
   a) o propoziție simplă, negativă;
   b) două pronume personale cu funcția de complement;
   c) două adjective cu funcția de atribut;
   d) două cuvinte fără funcție sintactică.
3. Selectează predicatele din primele trei strofe, precizând felul lor și părțile de vorbire prin care sunt exprimate.
4. Realizează schema relațională a propozițiilor din prima strofă.
5. Delimitează propozițiile din ultima strofă, apoi stabilește felul fiecăreia după criteriile învățate.
6. Alcătuiește propoziții în care substantivul din ultima strofă să îndeplinească alte două funcții sintactice decât în text, pe care le vei preciza.
7. Relatează, în cinci-șase rânduri, o posibilă pățanie a broscuței ascunse în penar în timpul orei de istorie, utilizând termenii: *emoție*, *spaimă*, *a sufla*, *corect*, *zâmbet*, *a încremeni* cu diferite funcții sintactice, pe care le vei indica.

IV. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Un copilaș mărunt, cu geanta în spate, cu câteva castane într-o mână, cu călimara în cealaltă, se împiedică din goană și căzu, scăpând castanele și călimara pe trotuar.

Cerneala răspândi pe asfaltul prăfuit un buchet de violete umede.

Copilașul se ridică plângând, zguduit de suspine, cu pumnii pe ochi, așteptând parcă osânda...

Dinu îi ridică șapca, i-o puse pe cap, îi alintă obrajii aprinși și trecu mai departe, păstrând în ochi drăgălașa măhnire a copilașului, ca pe un mărțișor găsit în stradă..." (Ionel Teodoreanu, *Vacanța cea mare*)

Cerințe:

1. Analizează subiectele din textul dat.
2. Transcrie din textul suport:
   a) două complemente care determină același verb;
   b) două atribute care determină același substantiv;
   c) două adjective cu funcția de atribut.
3. Alcătuiește propoziții în care un adjectiv și un substantiv din text, la alegere, să îndeplinească funcția sintactică de nume predicativ.
4. Rescrie propoziția: „Copilașul se ridică plângând, zguduit de suspine, cu pumnii pe ochi, așteptând parcă osânda...", folosind ca subiect substantivul la plural *copilașii*.
5. Realizează schema relațională a ultimei propoziții din text.

Scanned with OKEN Scanner

6. Propune, în cinci-șase rânduri, un schimb de replici între Dinu și copilaș, în care să incluzi două propoziții interogative și două propoziții exclamative.

V. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Din pricina ploii, nu se vedea nimic prin fereastra închisă. Marina se învârtea de colo-colo prin camera goală și deodată își dădu seama că e singură. Dacă i-ar spune cineva o poveste, ar fi altfel... (...)

— Ploaie, dragă ploaie, strigă fetița, spune-mi o poveste...

— Numai una?... Știu sute de povești... Ascultă-le bine... Ascultă-le!...

— Ce fel de povești?

— Povești cu nori, cu râuri curgătoare, cu semințe, cu boabe de grâu, cu poieni, cu boabe de struguri... Minunate povești!... Dar, ca să le poți asculta, trebuie să pricepi vorbele picăturilor de apă și vorbele și cântecul lor și graba cu care se strâng în pârâiașe și aleargă, aleargă..." (Călin Gruia, *O întâmplare deosebită*)

Cerințe:

1. Ilustrează, cu exemple din primul paragraf al textului, părțile principale și secundare de propoziție studiate.
2. Transcrie din text secvențele care conțin:
   a) un atribut exprimat prin pronume personal;
   b) un substantiv fără funcție sintactică;
   c) un predicat verbal exprimat prin verb la timpul trecut.
3. Alcătuiește propoziții în care substantivul „fereastră" din text să aibă funcția sintactică (rol în propoziție) de: subiect, atribut, nume predicativ, complement.
4. Selectează atributele din secvența: „Povești cu nori, cu râuri curgătoare, cu semințe, cu boabe de grâu, cu poieni, cu boabe de struguri... Minunate povești!...", apoi precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate.
5. Identifică în prima replică a fetiței o propoziție simplă, apoi adaugă un complement și două atribute potrivite, pentru a obține o propoziție dezvoltată.

VI. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Să vedeți ce întâmplare:
o omidă foarte mare
a slăbit de supărare! (...)
Și a început să zboare!
S-a privit și s-a plăcut:
Fluture ea s-a făcut."

(Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, *Fluturele*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Selectează din textul dat două versuri consecutive care conțin, în total, patru propoziții simple.
2. Transcrie din textul dat:
   a) un subiect exprimat prin pronume personal;
   b) un atribut exprimat prin adjectiv;
   c) un complement exprimat prin substantiv.
3. Alcătuiește propoziții în care adjectivul „mare" și substantivul „omidă" să îndeplinească alte funcții sintactice decât în text, pe care le vei preciza.
4. Precizează felul celei de-a doua propoziții din textul dat după toate criteriile învățate, apoi realizează schema sa relațională.
5. Redactează textul unei reclame pentru aripi, în care să apară ca subiecte substantivele „fluturi" și „azur".

VII. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„— Băiete, nu știi unde-i strada Alexa? se interesă un trecător.
— Nu.
— Mi s-a spus că ar fi undeva pe aproape.
— Poate căutați strada Caporal Alexa?
— Aia unde-i?
— Nu știu." (George Zarafu și Patița Silvestru, *Râdeți, copii!*)

Cerințe:

1. Transcrie predicatele din text și indică felul lor.
2. Precizează funcția sintactică (rolul în propoziție) a substantivelor din textul dat.
3. Alcătuiește trei propoziții în care verbul *a fi*, la una dintre formele în care apare în text, să intre în alcătuirea predicatului nominal, cu numele predicativ exprimat prin: substantiv propriu, adjectiv, pronume personal.
4. Stabilește felul ultimei propoziții din text după toate criteriile învățate, apoi operează modificările necesare astfel încât să devină dezvoltată, afirmativă, exclamativă.
5. Găsește în text o frază alcătuită dintr-o propoziție simplă și o propoziție dezvoltată.

VIII. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„În noaptea de Anul Nou, străzile Vienei au fost pline de lume. Cifrele vorbesc despre 700 000 de petrecăreți veseli și gălăgioși – dintre care se pare că aproape jumătate erau străini de oraș și de țară! –, care au transformat centrul istoric al orașului într-o fantastică sală de bal și care au ascultat, la miezul nopții, clopotul de la Domul Sfântul Ștefan, care bate numai la ocazii de mare sărbătoare." (Cristina Sârbu, „Muzica. Viena între ieri (2009) și azi (2010)", *Observator Cultural*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Selectează din text primele cinci atribute, apoi indică părțile de vorbire prin care sunt exprimate ele.
2. Transcrie din textul dat:
   a) un predicat verbal exprimat prin verb la timpul prezent;
   b) un complement care arată timpul acțiunii;
   c) un subiect exprimat prin substantiv la numărul plural.
3. Alcătuiește propoziții în care substantivul „sărbătoare" și adjectivul „mare" să îndeplinească alte funcții sintactice (roluri în propoziție) decât în text.
4. Realizează schema relațională a propoziției: „Petrecăreții veseli și gălăgioși au transformat centrul istoric al orașului într-o fantastică sală de bal".
5. Continuă textul cu două propoziții dezvoltate exclamative, în care să surprinzi gândurile vienezilor la începutul noului an.

IX. Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

„Azi, vă rog să vă-mbrăcați într-un timp record: am vreo zece invitații pentru Polul Nord.

Rugați toate mătușile să vă caute mai repede căciulile, fularele, mănușile. Hai, lăsați gălăgia și jocurile, că pierdem acolo locurile. (...)

Aoleu, până să vă pregătiți voi, uite c-a venit Polul Nord la noi. A ajuns până la munții de piatră și fier, l-au văzut copacii cu frunzele dinspre cer. L-au văzut ciorile și coțofenele, care au început a-și vărui cu zăpadă penele. Acum, că tot ați pus să umble după mănuși, haideți la săniuș!" (Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă?*)

Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:

1. Secvența: „Rugați toate mătușile să vă caute mai repede căciulile, fularele, mănușile" reprezintă:
   a) o propoziție simplă;
   b) o frază;
   c) o propoziție dezvoltată.
2. Fraza: „L-au văzut ciorile și coțofenele, care au început a-și vărui cu zăpadă penele" este alcătuită din:
   a) două propoziții;
   b) trei propoziții;
   c) patru propoziții.
3. Substantivul compus „Polul Nord" îndeplinește, în ordinea apariției în text, următoarele funcții sintactice:
   a) complement, complement;
   b) atribut, subiect;
   c) atribut, complement.
4. În primul paragraf al textului, se pot identifica:
   a) două predicate;
   b) un predicat;
   c) trei predicate.

Scanned with OKEN Scanner

5. Intră în alcătuirea unui subiect multiplu substantivele din seria:
   a) *căciulile, fularele;*
   b) *ciorile, coțofenele;*
   c) *gălăgia, jocurile.*
6. Schema propoziției: „A ajuns până la munții de piatră și fier..." este următoarea:
   a) P-A-C-C;
   b) S-P-A-C;
   c) P-C-A-A.
7. Pronumele personal *voi*, prezent în text, nu poate îndeplini în propoziție rolul de:
   a) predicat verbal;
   b) subiect;
   c) complement.
8. Textul dat nu conține:
   a) propoziții exclamative;
   b) propoziții interogative;
   c) propoziții enunțiative.
9. Complementele din secvența: „Hai, lăsați gălăgia și jocurile, că pierdem acolo locurile" sunt exprimate prin:
   a) o singură parte de vorbire;
   b) două părți de vorbire diferite;
   c) trei părți de vorbire diferite.
10. Transformată într-o propoziție simplă, propoziția dezvoltată: „Rugați toate mătușile..." devine:
    a) *Rugați;*
    b) *Rugați mătușile;*
    c) *Rugați toate.*

X. Completând careul de mai jos conform cerințelor, vei afla, pe verticală, ce trebuie să mai repete un copil pentru a deveni un bun școlar de clasa a IV-a:

1. Cuvântul *zilele* din enunțul *Cu parfum de gutui și crizanteme, s-au stins pe nesimțite zilele de aur ale toamnei* îndeplinește funcția sintactică (rolul în propoziție) de .....
2. Atributul adjectival din propoziția *Trăia intens în universul lui interior* este .....
3. În propoziția *Deși încărcat de povara anilor, bunicul era neobosit ca un vânt de primăvară* apare cu rol de nume predicativ cuvântul .....
4. Complementul din propoziția *Bunica se gândea la tinerețe și lăcrima* este .....
5. Dintre părțile de propoziție, în enunțul *Copiii admirau peisajul* nu apare niciun .....

Scanned with OKEN Scanner

6. În enunțul *Ciudatul instrument nu era xilofon, deși scotea sunete asemănătoare* îndeplinește funcția de nume predicativ substantivul .....
7. Ultimul atribut din propoziția *Vacanța de vară aduce tuturor copiilor zile de relaxare și mari bucurii* este exprimat prin .....

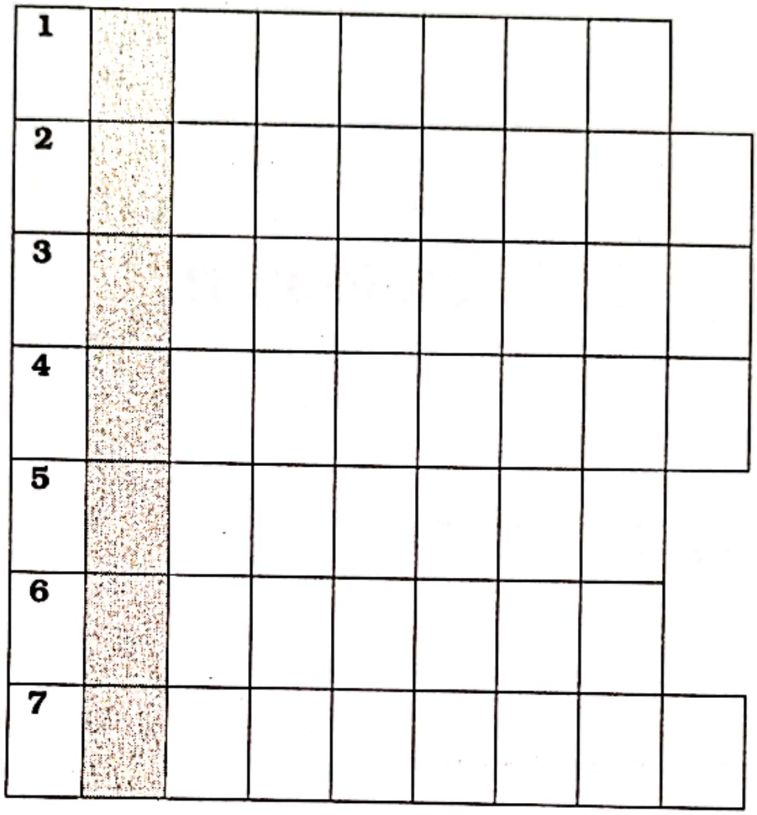

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

IV. Teste pentru examene, concursuri şcolare şi olimpiade

Cunoaşterea este să te învingi pe tine,
ca să poţi fi ceea ce doreşti!
(Marius Torok)

Testul 1

Citeşte cu atenţie textul de mai jos, apoi răspunde cerinţelor formulate în continuare:

„Amurgul începuse a se ridica din adâncuri, iar între piscurile înalte ale munţilor, ce se răsfăţau încă în pulberea de lumină roşiatică a celor din urmă raze ale apusului, văile tupilate întunecau priveliştea, ca atâtea pete imense de umbră viorie..." (Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere descriptivă de aproximativ o pagină în care să surprinzi **farmecul amurgului** vara, la mare.

În elaborarea compunerii vei avea în vedere:

a) respectarea structurii unei compuneri;
b) realizarea unui conținut adecvat cerinței;
c) utilizarea imaginilor artistice;
d) un titlu sugestiv;
e) originalitatea compoziției.

Subiectul al II-lea (1 punct)

După modelul oferit de text („raze" – „pulbere de lumină"), propune alte două structuri expresive pentru termenul „raze".

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Menționează câte două sinonime pentru cuvintele: „amurg", „pulbere".
2. Ilustrează alte două funcții sintactice decât în text ale cuvântului „raze".
3. Folosește în propoziții ortogramele: *iar, i-ar, ale, a le.*
4. Realizează schema relațională a primei propoziții din text.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 2

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Hai să vorbim
Despre țara din care venim.
Eu vin din vară
E o patrie fragilă
Pe care orice frunză,
Căzând, o poate stinge.
Dar cerul e atât de greu de stele,
C-atârna uneori pân' la pământ."

(Ana Blandiana, *Despre țara din care venim*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează un interviu imaginar cu un locuitor al acestei țări, adresând, ca reporter, cinci întrebări adecvate.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Propune nume imaginare, inedite, pentru „țara din care venim".
2. Adaugă două versuri acestei poezii, imaginând alte aspecte neobișnuite din acest spațiu imaginar.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Utilizează cu alte sensuri decât în text cuvintele: „pământ", „stele", „vară", „stinge".
2. Indică antonimele termenilor: „fragil", „stinge", „vară", „greu".
3. Precizează funcția sintactică și partea de vorbire a cuvintelor subliniate din text.
4. Realizează o propoziție după următoarea schemă: A/pron + C/subst + P/vb +A/numeral + S/subst.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 3

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Turlele Ceahlăului stau îmbrobodite-n ceață. Și-i liniște, o liniște sfântă, care face să te crezi pe alt tărâm. Miresme dulci plutesc în aerul răcoros al dimineții. Deasupra noastră Ceahlăul iese din neguri, soarele pune hlamizi de argint pe umerii stâncilor. Măreț, fantastic, se ridică în fața noastră ca un dom uriaș, Pionul – bătrânul rege al Carpaților Moldovii." (Alexandru Vlahuță, *România pitorească*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere narativă de aproximativ o pagină, cu următorul început: „Și-i liniște, o liniște sfântă", imaginând o întâmplare neobișnuită care ar fi putut avea loc în acest spațiu.

În elaborarea compunerii, vei avea în vedere:

a) includerea a două personaje create de tine;
b) elemente de portret fizic/moral;
c) succesiunea întâmplărilor;
d) titlul sugestiv.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Atribuie, într-un enunț, cuvântului „liniște" un epitet, o comparație, o personificare.
2. Realizează, după modelul ultimului enunț, un slogan prin care să convingi vizitatorii străini din frumusețea Ceahlăului.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Menționează câte un sinonim și un antonim pentru cuvintele: „sfânt", „fantastic", „liniște", „răcoros".
2. Indică două expresii ce conțin verbele: „a pune", „a ridica".
3. Extrage din text două atribute exprimate prin părți de vorbire diferite și propune situații în care atributul să fie exprimat prin alte două părți morfologice, pe care le vei preciza.
4. Precizează felul primei propoziții, după toate criteriile învățate.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 4

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„În grădina mea, șirete,
Piersicile-s violete.
Iar prunele, și mai și,
S-au făcut portocalii;
Cățărați cu mult dichis,
Strugurii cresc în cais."

(Ana Blandiana, *Face oricine ce vrea*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Pornind de la poezia citată, alcătuiește o compunere de cel puțin 25 de rânduri în care să-ți imaginezi **cursul vieții unei piersici violete**.

În elaborarea compunerii vei avea în vedere:

a) exprimarea expresivă a ideii indicate în sarcina de lucru;
b) utilizarea a două moduri de expunere;
c) folosirea a cel puțin trei figuri de stil diferite;
d) un titlu sugestiv.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Realizează un dialog de patru-cinci replici între *struguri* și *cais*.
2. După modelul ultimului vers, propune versuri similare pentru *dovleci* și *cireșe*.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Realizează familia lexicală a termenului „grădina".
2. Folosește cu alte sensuri decât în text cuvintele: „violete", „portocalii", „cresc", „șiret".
3. Ilustrează în propoziții funcțiile sintactice studiate alte cuvântului „prunele".
4. Prezintă felul unei propoziții din text și indică în schemă funcțiile sintactice și părțile de vorbire componente.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 5

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„— Vezi? Vezi? Dacă faci nebunii? Era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă ca să-mi treacă și să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută. (...)

Mama, râzând, îmi face cu ochiul și mă îndeamnă să servesc pe domnul maior.

Întind țigareta mea, militarul o aprinde pe a lui și, fumând ca orice militar, se plimbă foarte grav....

Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipă să nu-l deoache și îmi zice:

— Scuipă-l, să nu mi-l deochi!" (I.L Caragiale, *Vizită...*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Alcătuiește o compunere de aproximativ o pagină în care să-ți imaginezi o continuare inedită, originală a scenei de mai sus.

Vei avea în vedere:

a) utilizarea a cel puțin două moduri de expunere;
b) includerea unui portret fizic și moral;
c) adecvarea conținutului la cerință;
d) un titlu sugestiv.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Redactează o scrisoare adresată unui personaj negativ din fragmentul de mai sus, în care să comentezi atitudinea sa nepotrivită în acea situație.
2. Relatează scena din perspectiva mamei, la persoana I.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Construiește propoziții pentru a ilustra alte părți de vorbire pe care le pot reprezenta cuvintele: „o", „mi", „era", „ochi".
2. Analizează sintactic și morfologic cuvintele din structura subliniată în text.
3. Extrage din text o propoziție simplă.
4. Explică rolul punctelor de suspensie utilizate în titlu și în alte două situații diferite din text.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 6

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Un zarzăr mic, în mijlocul grădinii,
Și-a răsfirat creguțele ca spinii
De frică să nu-i cadă la picioare
Din creștet, vălul subțirel de floare

Că s-a trezit așa de dimineață
Cu ramuri albe și se poate spune
Că-i pentru-ntâia oară în viață
Când i se-ntâmplă asemenea minune."

(George Topîrceanu, *Rapsodii de primăvară*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

© Mykola Velychko/Dreamstime.com

Redactează o compunere, valorificând sugestiile imaginii și ale ultimei strofe, despre **splendoarea unui copac înflorit**.

Vei avea în vedere:

a) adecvarea conținutului la cerință;

b) îmbinarea a două moduri de expunere;

Scanned with OKEN Scanner

c) integrarea procedeelor artistice studiate;
d) utilizarea a trei expresii din text;
e) propunerea unui titlu sugestiv.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Creează patru expresii artistice care să sugereze culoarea alb.
2. Scrie un text de patru-cinci rânduri care să surprindă gândurile acestui copac „când se-ntâmplă asemenea minune".

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Extrage din text două atribute exprimate prin părți de vorbire diferite.
2. Precizează ce parte de vorbire reprezintă cuvântul „i" din text.
3. Realizează schema primei propoziții.
4. Folosește în propoziții ortogramele: *căi, că-i, sa, s-a, nu-i, nul.*

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 7

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Munții luminați, pe ici, pe colo de farurile de la locomotivă, pădurile, prăpăstiile fac un straniu peisaj, cum n-am mai văzut în viață. La cotituri ne apare în față, în noapte deplină, monstrul locomotivei, care luminează în fâșii, în sus, în jos, lateral. Râul îl simțim curgând în jos, cu un vuiet ce acoperă orice alt sunet, amestecându-se cu scârțâitul strident, metalic al roților." (Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere pe o temă la alegere în care să se regăsească și următorii termeni de sprijin: „munți luminați", „peisaj straniu", „vuiet", „scârțâitul strident", „faruri", „monstru".

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Descrie expresiv, folosind zece cuvinte, „monstrul locomotivei".
2. Completează: *O călătorie în timp este ca o* .....

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Propune sinonime cuvintelor: „straniu", „strident".
2. Analizează gramatical: „Râul îl simțim curgând".
3. Ilustrează prin patru propoziții diferitele sensuri ale cuvântului „viață".
4. Explică utilizarea virgulei în structura subliniată.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 8

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Răsare luna,-mi bate drept în față;
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape..."

(Mihai Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Alcătuiește o compunere de cel puțin 25 de rânduri, în care să îmbini narațiunea, dialogul și descrierea, imaginând o **întâmplare neobișnuită** care ar putea avea loc în acest cadru feeric al nopții.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Propune alte două structuri expresive pentru a înlocui „un rai din basme".
2. Atribuie două personificări și comparații *lunii*.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Folosește în propoziții cuvintele „lună", „cer", „tainic", „mai" cu alte sensuri decât în text.
2. Realizează schema relațională a celui de-al doilea vers.
3. Indică sinonime pentru cuvintele: „bate", „rai", „văpaie", „sclipiri".
4. Ilustrează alte funcții sintactice ale unui substantiv din textul citat.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 9

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Un tunet răzleț, răsărit din miazănoapte, răscoli clocotitor nemărginirile rotunde și un ropot fără întrerupere și nedeslușit vestea, de pretutindeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cerești... O puternică suflare de vânt trecătoare și iute, ca un glas de pieire, strecurându-se printre frunzișuri, se stinse, tânguios și jalnic, în nesfârșitul umbros al depărtărilor." (Calistrat Hogaș, *Singur*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Realizează în 20-25 de rânduri **o descriere artistică a unei furtuni vara**, la munte, în care să surprinzi misterul, dar și farmecul acestui fenomen.

Vei avea în vedere:

a) adecvarea conținutului la cerință;
b) integrarea procedeelor artistice studiate;
c) utilizarea a trei expresii din text;
d) propunerea unui titlu sugestiv.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Extrage comparația din text și propune alte două comparații sugestive, adecvate contextului.
2. Scrie în patru-cinci replici un dialog între *cer* și *pământ* la auzul „tunetului răzleț".

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Analizează subiectele și predicatele din primul enunț.
2. Indică sinonime ale cuvintelor: „răzleț", „nedeslușit", „pieire", „tânguios".
3. Realizează familia lexicală în care se integrează și ultimul termen din text.
4. Explică rolul folosirii punctelor de suspensie în textul dat.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 10

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Din caier încâlcit de nouri
toarce vântul
fire lungi de ploaie.
Flușturaticii fulgi de nea,
s-ar așeza-n noroi,
dar, cum li-e silă
se ridică iar
și zboară să-și găsească
cuib pe ramuri." (Lucian Blaga, *Martie*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează, la alegere, povestea unui „fir de ploaie" sau a unui „fulg de nea flușturatic".

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Scrie, la persoana I, gândurile unui fulg ajuns pe ram.
2. Adaugă substantivului „nouri" patru atribute expresive.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Analizează atributele din primul vers.
2. Extrage din text pronumele, indică funcția sa și apoi alcătuiește propoziții pentru a ilustra altă funcție.
3. Folosește cuvântul „dar" într-o propoziție, ilustrând altă parte de vorbire decât în text.
4. Transcrie prima propoziție din text, precizând felul său după criteriile învățate.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 11

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Această spaimă a curgerii
Dinspre A.
Niciodată spre A,
Această spaimă
De-a trece
Prin toate literele
Pe care le știi dinainte
De la ceilalți
Care le-au străbătut
Cum le-a fost norocul." (Ana Blandiana, *Litere*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să surprinzi **felul în care ai deprins tainele alfabetului**, în drumul tău către cunoaștere.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv, potrivit conținutului compunerii tale;
b) utilizarea, ca introducere, a primelor trei versuri din text;
c) respectarea părților unei compuneri și a regulilor de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Într-un text de maximum cinci rânduri, explică ce consideri că reprezintă litera ***A*** în contextul poeziei, apoi prezintă succint ce înseamnă pentru tine prima literă a alfabetului.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:
   Sunt corect despărțite în silabe toate cuvintele din seria:
   a) *a-cea-stă, curg-e-rii;*
   b) *a-ceas-tă, cur-ge-rii;*
   c) *a-ce-as-tă, cur-ger-ii.*
2. Găsește câte un sinonim pentru sensurile din text ale cuvintelor: „spaimă", „curgere", „noroc", „au străbătut".
3. Utilizează, în propoziții, alte două ortograme decât în text, în care să apară cuvântul „a".

Scanned with OKEN Scanner

4. Transcrie ultimele două predicate din text, precizând felul lor și părțile de vorbire prin care sunt exprimate.
5. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul următoarelor afirmații:
   a) _____ Antonimul verbului „să sară" din text este „să țopăie".
   b) _____ În textul dat, cuvintele „curgerii" și „alfabetului" sunt substantive cu funcția sintactică de atribut.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 12

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„A doua zi a fost ultima zi. În dimineața rece m-am întâlnit cu Luci și Sandu, prietenii mei, și ne-am suit în castan. Copacul făcuse fructe mari și țepoase. Am dezghiocat toată dimineața castanele lucioase. Sandu a găsit atunci, și îmi amintesc strigătul lui de surpriză, sub o coajă verde cu țepi, un cristal mare și greu, sclipitor. Era ca un ou de sticlă prin care lumina se răsucea ciudat." (Mircea Cărtărescu, *Mendebilul*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, cu titlul ***Fructul misterios***, în care să-ți imaginezi ce putea fi obiectul găsit de Sandu în coaja unei castane.

Vei avea în vedere:

a) adecvarea conținutului compunerii la cerință și la titlu;
b) utilizarea secvențelor: „strigătul lui de surpriză", „cristal mare și greu", „sclipitor", „lumina se răsucea ciudat";
c) respectarea părților unei compuneri și a regulilor de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

După modelul: „[Cristalul] era ca un ou de sticlă prin care lumina se răsucea ciudat", descrie ***o portocală*** și ***curcubeul***.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Desparte în silabe cuvintele: „dimineața", „dezghiocat", „sclipitor", „ciudat".
2. Alcătuiește propoziții în care cuvintele „mare" și „mei" să aibă alte înțelesuri decât în text.
3. Scrie câte un antonim potrivit sensurilor din text ale cuvintelor: „rece", „mare", „a găsit", „ciudat".
4. Transcrie din text câte un atribut exprimat prin: substantiv, adjectiv, pronume personal.
5. Realizează schema relațională a propoziției: „În dimineața rece m-am întâlnit cu Luci și Sandu, prietenii mei...".

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 13

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului, ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori (...), își puse-n brâul verde un fluier de doine și altul de hore și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă...

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își turburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare dintre ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor." (Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să-ți imaginezi **convorbirea tainică dintre munți și izvoare**, despre despre minunatele hore și doine ale lui Făt-Frumos.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv, potrivit conținutului compunerii tale;
b) utilizarea dialogului și a descrierii ca moduri dominante de expunere;
*c) folosirea următoarelor figuri de stil: *epitet, comparație, personificare* (pe care le vei sublinia);
d) respectarea normelor de redactare și de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Într-un text de aproximativ cinci rânduri, evidențiază trăsăturile personajului Făt-Frumos ce se desprind din text, apoi completează portretul eroului cu alte caracteristici, pe care le-ai aflat în alte basme citite.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Reconstituie familia lexicală a termenului „floare", prezent în text.
2. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul următoarelor afirmații:
   a) _____ Termenul „doine", din text, aparține familiei lexicale a numeralului *doi*.
   b) _____ Sunt sinonime pentru cuvintele: „se uimeau", „să azvârle", „vor șopti", din text, următorii termeni: *se minunau, să arunce, vor murmura*.

Scanned with OKEN Scanner

c) _____ Cuvântul „i" din secvența „auzindu-i" este verb copulativ.
d) _____ Substantivele din secvența „văile și munții" îndeplinesc, în textul dat, același rol în propoziție ca substantivele din secvența „văilor și florilor".

3. Alcătuiește propoziții în care cuvintele „unde" și „vor" să apară cu alte înțelesuri decât în text.
4. Transcrie din text câte un complement exprimat prin: substantiv, pronume, adverb.
5. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:
Secvența: „Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele..." este:
a) propoziție simplă;
b) propoziție dezvoltată;
c) frază.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Temă de portofoliu: citește integral basmul *Făt-Frumos din lacrimă* de Mihai Eminescu, apoi realizează fișa de caracterizare pentru: personajul principal, un personaj feminin, un personaj negativ.

Scanned with OKEN Scanner

Testul 14

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„M-a apucat un dor de frunze, în suflet și peste tot, că nu mai pot. Hai să căutăm una, că e vânt și că e ceață. Care-o găsește primul o să aibă noroc în viață. (...)

Hai în pădure, n-au de unde afla părinții, să dezlegăm nodul misterului cu dinții.

Vedeți, acum totul e pustiu, asta nu e pădurea de astă-vară pe care o știu. Nicio frunză – numai câte un cuib gol se mai vede, dar din el nu mai poți cânta foaie verde. (...) Păsările își înfoaie penele, ca niște mantale, și iau direcții la vale. Alunecă repede sau mai lent, împinse, cum ziceam, de curent. Dar, din pene, le rămâne sufletul aici, acestor privighetori și pitulici. Căci fiecare – ce vrei – are aici frunza ei; una mai mică sau mai mare, plus o frunză sau două și pentru generațiile viitoare. Pe acestea din urmă le țin drept preșuri moi din verdeață: să se șteargă puii pe picioare la intrarea lor în viață.

Poate că am intrat prea departe, printre ramurile lustruite ca niște coarde. De fapt, îmi șopteau ieri niște vecini, acestea nu sunt ramuri, ci rădăcini. Copacii pândesc o anumită zi și atunci, deodată, toți își fac vânt și intră cu frunzele-n pământ." (Marin Sorescu, *Căutăm o frunză*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Realizează o compunere de aproximativ o pagină, cu titlul ***Unde fugim de-acasă?***, unde să descrii un colț de pădure în care ai vrea să-ți petreci timpul liber.

Vei avea în vedere:

a) adecvarea conținutului compunerii la cerință și la titlu;
b) utilizarea descrierii și a narațiunii ca moduri principale de expunere;
c) includerea următoarelor expresii din textul dat: „dor de frunze", „ramuri lustruite ca niște coarde", „copacii... intră cu frunzele-n pământ";
d) respectarea normelor de redactare și de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

După modelul din text: „[Frunzele sunt] preșuri moi de verdeață; să se șteargă puii pe picioare la intrarea în viață", realizează definiții expresive ale următorilor termeni: *carte*, *poveste*, *copilărie*, *familie*.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Scrie un sinonim și un antonim pentru adjectivul „gol" din text.
2. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul următoarelor afirmații:
   a) _____ În cuvântul „alunecă" apar patru vocale.
   b) _____ Sunt monosilabice toate cuvintele din seria: „dor", „tot", „vânt", „una".
   c) _____ Secvența: „Căci fiecare – ce vrei – are aici frunza ei; una mai mică sau mai mare, plus o frunză sau două și pentru generațiile viitoare" conține trei adjective.
   d) _____ Cuvântul „rădăcini" din secvența: „acestea nu sunt ramuri, ci rădăcini" intră în alcătuirea predicatului nominal.
3. Precizează funcția sintactică (rolul în propoziție) a primelor cinci substantive din text.
4. Fraza: „Copacii pândesc o anumită zi și atunci, deodată, toți își fac vânt și intră cu frunzele-n pământ" conține:
   a) două propoziții;
   b) patru propoziții;
   c) trei propoziții.
5. Predicatele din fraza: „Vedeți, acum totul e pustiu, asta nu e pădurea de astă-vară pe care o știu" sunt, în ordine:
   a) verbal, nominal, nominal, verbal;
   b) nominal, verbal, verbal;
   c) verbal, nominal, verbal, verbal.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Temă de portofoliu: citește în întregime volumul *Unde fugim de-acasă?* de Marin Sorescu și reține, într-o fișă de lectură, aspecte ale copilăriei pe care scriitorul le surprinde în mod artistic.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Testul 15

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Plăsmuiri din basme
M-au împresurat?
Aripi de fantasme
Poate-au scuturat

Aur peste ele?
Cine dete, oare,
Strai de sărbătoare
Gândurilor mele?

Stau încremenit –
Parcă niciodată
N-am mai pomenit
Noapte-așa-nstelată."

(Ștefan Octavian Iosif, *Noapte de mai*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să prezinți **farmecul unei nopți înstelate de primăvară.**

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv, potrivit conținutului compunerii tale;
b) utilizarea descrierii ca mod dominant de expunere;
c) includerea a patru expresii din text, pe care le vei sublinia;
d) respectarea normelor de redactare și de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Redactează o scrisoare de aproximativ zece rânduri, adresată poetului Ștefan Octavian Iosif, care să ofere, în concordanță cu sugestiile textului suport, un posibil răspuns la întrebarea: „Cine dete, oare,/ Strai de sărbătoare/ Gândurilor mele?".

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Notează A (adevărat) sau G (greșit) în dreptul fiecăreia dintre următoarele afirmații:

a) _____ Primul vers al celei de-a doua strofe este alcătuit din două cuvinte bisilabice.
b) _____ Antonimele cuvintelor „stau", „niciodată", „noapte" din text sunt, în ordine: „plec", „totdeauna", „zi".
c) _____ Cuvântul „mai" din secvența: „N-am mai pomenit" poate să apară, în alte contexte, cu valoarea morfologică de substantiv.
d) _____ Cratima din structura „m-au" marchează căderea vocalei *i*.

2. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:
Au un număr egal de silabe cuvintele din seria:
a) *din, aur, mele*;
b) *dete, oare, așa*;
c) *încremenit, fantasme, sărbătoare.*

3. Propune câte un sinonim pentru sensul din text al termenilor: „plăsmuiri", „basme", „fantasme", „au împresurat".
4. Alcătuiește două propoziții în care verbul „a scutura" să aibă alte înțelesuri decât în text.
5. Precizează felul primei propoziții din text, după toate criteriile studiate.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Temă de portofoliu: citește și reține și alte poezii dedicate primăverii, scrise de Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Tudor Arghezi, George Bacovia, apoi transcrie cele mai frumoase imagini artistice dedicate de poeții menționați acestui anotimp.

Scanned with OKEN Scanner

Testul 16

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Ploua. Băiatul asculta, ghemuit sub plapumă, foşnetul ploii pe acoperişul de tablă. Pe fereastră se frângeau fulgere. Păreau crengi de foc care se mistuiau într-o clipă. (...)

— Bunico! chemă el, ridicându-se în coate.

Nu-i răspunse nimeni şi i se făcu frică. Coborî totuşi din pat şi se apropie de sobă. Bunica dormea (...) şi băiatul zâmbi. „E aici bunica – îşi spuse –, n-are de ce să-mi fie frică." (...)

Ploaia şi vuietul ei depărtat, străin şi parcă de pierzanie a unor lumi ascunse şi nedesluşite, scurgerea aceea de vânt şi de ape urcau în urechile băiatului ca o pasăre ce i se risipea apoi în trup. I se părea că plânge cineva, că se vaită şi în acelaşi timp goana şuvoiului prin burlanul din dreapta ferestrei îl făcea să se scuture înfiorat." (Fănuş Neagu, *În zori, pe ploaie*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

Realizează o compunere de aproximativ o pagină, în care, păstrând sugestiile textului-suport oferit, să propui o continuare a fragmentului dat, urmărind **aventura copilului şi a bunicuţei pe timp de ploaie**.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv, potrivit conţinutului compunerii tale;
b) utilizarea dialogului şi a descrierii ca moduri dominante de expunere;
c) includerea următorilor termeni: „ghemuit", „zâmbi", „vuiet", „plânge", „şuvoi", „înfiorat" în construcţii expresive;
d) respectarea normelor de redactare şi de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Continuă, printr-o naraţiune de cinci-şase rânduri, secvenţa: „Nu-i răspunse nimeni şi i se făcu frică", utilizând, la alegere:

a) un registru grav (serios);
b) un registru comic (umoristic).

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Reconstituie familiile lexicale ale termenilor „ploaie" şi „a plânge" din text.
2. Scrie câte un sinonim şi un antonim pentru următoarele cuvinte din text: „frică", „se risipea".

Scanned with OKEN Scanner

3. Explică rolul semnelor de punctuație „!" și „(...)" din text.
4. Realizează schema relațională a următoarei propoziții, indicând părțile de propoziție și părțile de vorbire prin care sunt exprimate: „Ploaia și vuietul ei depărtat, străin și parcă de pierzanie a unor lumi ascunse și nedeslușite, scurgerea aceea de vânt și de ape urcau în urechile băiatului ca o pasăre...".
5. Alcătuiește două propoziții în care cuvântul „i" să ilustreze alte părți de vorbire decât în text, pe care le vei preciza.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 17

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci gheaţa se-ntinde
Asemeni oglindelor.
Şi tremură brazii
Mişcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele."

(Mihai Eminescu, *Colinde, colinde*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere cu titlul ***Poveste de iarnă***, în care să surprinzi savoarea unei vacanţe de iarnă petrecute la bunici, într-un sat de munte.

Vei avea în vedere:

a) adecvarea conţinutului compunerii la cerinţă şi la titlu;
b) utilizarea naraţiunii şi a descrierii ca moduri de expunere;
c) includerea a cel puţin patru secvenţe din textul-suport dat;
d) respectarea normelor de redactare şi de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

În conformitate cu modelul *„gheaţa se-ntinde/ Asemeni oglindelor"*, descrie următoarele aspecte ale naturii pe timp de iarnă: *cerul, sălciile, izvorul, vrăbiile.*

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Încercuieşte varianta de răspuns pe care o consideri corectă:
   Versul: „Căci gheaţa se-ntinde..." este alcătuit din:
   a) cinci silabe;
   b) şase silabe;
   c) şapte silabe.
2. Scrie câte un sinonim pentru următorii termeni din text: „vreme", „tremură", „stele", „scânteie".
3. Transcrie din textul dat:
   a) un substantiv cu funcţia de atribut;
   b) un verb cu funcţia de complement.

Scanned with OKEN Scanner

4. Alcătuiește propoziții în care cuvintele „brazii" și „asemeni oglindelor" să îndeplinească alte funcții sintactice (roluri în propoziție) decât în text, pe care le vei preciza.
5. Explică rolul semnelor de punctuație din primul vers al poeziei.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 18

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Într-un lac alb de lumină
A ieşit o lună plină.
Ce mai caută şi luna
Tot în lacuri totdeauna?" (Tudor Arghezi, *Într-un lac*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să-ţi imaginezi **un posibil răspuns la întrebarea: „Ce mai caută şi luna/ Tot în lacuri totdeauna?"** adresată de poetul Tudor Arghezi în textul-suport.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv, potrivit conţinutului compunerii tale;
b) includerea a două secvenţe din textul dat;
c) utilizarea descrierii şi a dialogului ca moduri dominante de expunere;
d) respectarea normelor de redactare şi de exprimare scrisă.

Subiectul al II-lea (1 punct)

1. Explică, în trei-cinci rânduri, înţelesul secvenţei „lac alb de lumină".
2. După modelul poetic oferit de Tudor Arghezi, formulează două enunţuri interogative privind aspectul stelelor şi al unui fulg de nea într-o noapte de iarnă.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Transcrie din textul dat:
   a) primele trei cuvinte monosilabice;
   b) un cuvânt care conţine trei consoane;
   c) antonimul (cuvântul cu înţeles opus) termenului *negru*;
   d) două adjective cu funcţia de atribut;
   e) două verbe la timpuri diferite.
2. Utilizează, în propoziţii, termenii „plină" şi „alb" cu alte înţelesuri decât în textul dat.
3. Precizează felul primei propoziţii din text după toate criteriile învăţate, apoi realizează schema sa relaţională.

Scanned with OKEN Scanner

4. Încercuiește varianta de răspuns pe care o consideri corectă:
   Fragmentul este alcătuit din:
   a) o propoziție simplă și două propoziții dezvoltate;
   b) o propoziție simplă și o propoziție dezvoltată;
   c) două propoziții dezvoltate.
5. Alcătuiește propoziții în care cuvântul „mai" să se scrie altfel decât în text.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 19

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Zmeul zmeilor (...) vine pe lume deja împlătoșat și cu buzduganul în mână. (...) E recunoscut de la distanță datorită coifului cu clești de homar pe care-l poartă pe cap. Flacăra pe care-o scoate pe nări are cam 15 metri lungime și e verde-pal, cu turbioane mai curând estetice decât eficiente. (...) Zmeul zmeilor e miner din tată-n fiu. Simte sulful, nichelul sau plumbul după miros. Sapă tuneluri subterane cu ajutorul tirbușonului, pe care-l înfige-n granit, răsucește de câteva ori voinicește, propteşte genunchiu-n stâncă, trage și scoate dopul, lăsând să curgă, zornăind, mii și zeci de mii de smaragde scânteietoare.

Pasiunea cea mare a tuturor zmeilor zmeilor e colecționarea florilor de mină. Minunile de cuarț și pirită care ajung la noi, la suprafață, sunt doar flori moarte, veștejite. Acolo, sub pământ, ele se desfac și respiră ca niște crini transparenți și-și împrăștie grăunții de aur ai polenului în curenții de aer. Zmeii le culeg și le țin îngropate în pivnițe pe care nu le mai deschid niciodată. Nu le vede nimeni, dar ei știu că sunt acolo, că le aparțin și se bucură." (Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

La alegere între A și B!!!

A. Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să-ți imaginezi **o întâmplare al cărei erou este *Zmeul zmeilor*, rătăcit în cartierul tău.**
Vei avea în vedere:
a) găsirea unui titlu potrivit compunerii tale;
b) îmbinarea narațiunii cu dialogul ca moduri de expunere dominante;
c) utilizarea ca introducere a primului paragraf din textul-suport oferit.

B. Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care, imaginându-ți că ești un erou de poveste, să prezinți **călătoria ta prin tunelurile miraculoase ale *Zmeului zmeilor*.**
Vei avea în vedere:
a) găsirea unui titlu potrivit compunerii tale;
b) îmbinarea narațiunii cu descrierea ca moduri de expunere dominante;
c) utilizarea ca introducere a ultimului paragraf din textul-suport.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul al II-lea (1 punct)

Redactează o scrisoare de maximum zece rânduri, adresată unui prieten, în care să-i împărtășești impresiile tale legate de portretul insolit și comorile nebănuite ale *Zmeului zmeilor*.

Atenție! Trebuie să respecți convențiile acestui tip de text.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Desparte în silabe cuvintele: „împlătoșat", „eficiente", „turbioane", „veștejite", „transparenți".
2. Extrage din al doilea paragraf al textului:
   a) două cuvinte în care numărul de litere nu coincide cu numărul de sunete;
   b) un adverb din familia lexicală a termenului *voinic*;
   c) un substantiv care intră în alcătuirea predicatului nominal (cu funcția de nume predicativ);
   d) două cuvinte fără funcție sintactică (rol în propoziție).
3. Alcătuiește propoziții în care cuvintele „mare", „mină", „noi", „dar" să aibă alte înțelesuri decât în ultimul paragraf al textului.
4. Scrie antonimele următoarelor cuvinte din text: „estetic", „transparent", „eficient", „se bucură".
5. Precizează felul propoziției: „Pasiunea cea mare a tuturor zmeilor zmeilor e colecționarea florilor de mină" după criteriile învățate, apoi operează modificările necesare, astfel încât să devină simplă, negativă, interogativă.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte. Succes!

Temă de portofoliu: citește în întregime lucrarea *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu, apoi realizează o bandă desenată în care zmeii care te-au impresionat cel mai mult să apară ca personaje.

Scanned with OKEN Scanner

Testul 20

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

Chec aperitiv

Ingrediente: iaurt – 14 linguri; ulei – 14 linguri; făină – 14 linguri; ouă – 4; bicarbonat – 1 linguriță; spanac – 300 g (fiert); piper; sare; usturoi verde – 2 fire.

Mod de preparare: Bateți într-un castron mai mare ouăle, adăugați sare și piper și, treptat, uleiul, ca la maioneză. Puneți apoi iaurtul și omogenizați. Tăiați mărunt spanacul fiert sau verdeața pe care ați ales-o și adăugați-o în castron. La final, adăugați făina în care ați amestecat bicarbonatul. Omogenizați ingredientele și turnați-le într-o tavă de chec, unsă cu ulei și tapetată cu făină. Coaceți la foc potrivit. Faceți proba cu scobitoarea pentru a vedea când este copt în mijloc. Scoateți-l din cuptor și tăiați-l în felii numai după ce s-a răcit.

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere, de aproximativ o pagină, în care să prezinți felul în care ți-ai ajutat mama să prepare un **tort delicios** pentru ziua ta de naștere.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit compunerii tale;
b) îmbinarea narațiunii cu dialogul ca moduri de expunere;
c) includerea următoarelor cuvinte din text: „a prepara", „ingrediente", „a omogeniza", „tapetat", „probă".

Subiectul al II-lea (1 punct)

Prezintă, într-un text de maximum zece rânduri, „rețeta" unei zile de vacanță perfecte, utilizând ca ingrediente, printre altele: *prietenia, jocul, zâmbetul, emoția.*

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Reconstituie familiile lexicale ale următorilor termeni din text: „verdeață", „foc".
2. Desparte în silabe cuvintele: „iaurtul", „omogenizați", „ingredientele", „treptat", „scobitoarea".

Scanned with OKEN Scanner

3. Transcrie din text:
   a) cuvântul care conține trei consoane consecutive;
   b) antonimul (cuvântul cu înțeles opus) termenului *final*;
   c) două forme diferite ale pronumelui personal;
   d) un adjectiv cu funcția de atribut;
   e) propoziția în care apare substantivul „sare" cu funcția de complement.
4. Alcătuiește propoziții cu perechile de ortograme ale următoarelor cuvinte din text: *ca, la, ați, sau.*
5. Precizează felul propoziției: „Tăiați mărunt spanacul fiert...", apoi operează modificările necesare, astfel încât să devină simplă, negativă, exclamativă.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 21

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Nu numai foile volante pot să zboare – sau, mai degrabă, să zburătăcească aidoma frunzelor desprinse, toamna, de pe ramuri.

Cu toate că mai grea, chiar cartea zboară; dar nu în sensul că planează precum avionul de hârtie, ci că putem zbura noi, cititorii, cu ea – căreia-i suntem pasageri. Iar acest zbor e fie unul de agrement, o escapadă, fie o cursă interplanetară.

Or, ca să zbori cu cartea, ea trebuie deschisă. Numai deschisă face cartea aripi, ca păsările, ca fragilii fluturi... ca îngerii din cer..." (Șerban Foarță, *Micul Prinț*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină în care să prezinți aventura ***zborului cu cartea***, valorificând mesajul textului dat.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu sugestiv pentru compunere;
b) utilizarea a două moduri de expunere diferite;
c) adaptarea conținutului compunerii la următorul final: „...ca să zbori cu cartea, ea trebuie deschisă. Numai deschisă face cartea aripi, ca păsările, ca fragilii fluturi... ca îngerii din cer...".

Subiectul al II-lea (1 punct)

Propune definiții expresive pentru substantivele „toamnă", „carte", „aripi", îngeri", după modelul:

păsările – visuri dansând către albastrul nesfârșit.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Indică sinonime pentru cuvintele: „mai degrabă", „aidoma", „cititorii", „fragili".
2. Precizează funcțiile sintactice ale cuvintelor: „de hârtie", „cu ea", „trebuie", „ca păsările".
3. Explică utilizarea a două semne de punctuație, la alegere, din textul dat.
4. Alcătuiește enunțuri cu ortogramele: *numai, nu mai, sau, s-au, noi, n-oi.*
5. Precizează subiectul și predicatul din ultima propoziție a textului dat.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 22

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Iarnă. Noapte lucie pe o lume ca din povești: copaci de zahăr, câmp de cristal, iaz de oglindă. Și, în cuprinsul larg, uriașul policandru al cerului își aprinde, una câte una, luminile, ca într-o nemăsurată sală de dant. Vietuitoarele pustietății sunt îmbătate de farmecul acesta: paserile zbor ca ziua; lupul poposește pe labe, în hățișuri, și privește nemișcat; vulpea stă lângă vizuină și nu se-ndură să meargă la vânat; veverița pleacă creangă lângă creangă și hoinărește, ca o deșuchiată, pădurea întreagă." (Emil Gârleanu, *Fricosul*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină în care ***să personifici noaptea și iarna***, transformându-le în personaje de basm.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit pentru compunere;
b) utilizarea dialogului, a narațiunii și a descrierii ca moduri de expunere;
c) introducerea în compunere a unor expresii frumoase alcătuite din combinarea unor cuvinte precum: „lumină", „farmec", „a privi", „pădure", „lume", „oglindă".

Subiectul al II-lea (1 punct)

Explică, în cinci-șase rânduri, expresia „uriașul policandru al cerului", prin raportare la semnificațiile fragmentului dat.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Explică utilizarea primelor două semne de punctuație în textul dat.
2. Desparte în silabe cuvintele din secvența: „ca într-o nemăsurată sală de dant".
3. Alcătuiește familia lexicală (șase termeni) a cuvântului „lumină".
4. Indică valoarea morfologică și funcția sintactică pentru fiecare dintre cuvintele: „ca din povești", „larg", „nemăsurată", „nu se-ndură".
5. Scrie două enunțuri în care cuvântul „o" să apară cu valoarea morfologică de numeral cardinal, respectiv de pronume personal.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 23

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor ieșise cu șase oi la mugurul proaspăt al primăverii. Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul reavăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluiți ca-ntr-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie pălărioara veche pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună ziua c-un glas moale în care parcă suna o suferință timpurie; apoi, acoperindu-se, ridică deasupra oilor toiegelul alb, îndemnându-le spre crâng." (Mihail Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere de aproximativ o pagină, sub forma unei ***scrisori adresate băiatului*** din text, în care să-i prezinți școala și preocupările tale, în intenția de a vă împrieteni.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Scrie un text de cinci-șase rânduri, în care să caracterizezi personajul principal din textul dat.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Transformă numeralul cardinal din text în numeral ordinal și alcătuiește apoi propoziții în care să îndeplinească, pe rând, funcția sintactică de complement și de atribut.
2. Precizează funcția sintactică a substantivului propriu din textul dat.
3. Indică sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii din text: „cu anevoie", „dădu bună ziua", „îndemnându-le", „reavăn".
4. Alcătuiește enunțuri în care cuvintele „care" și „mai" să apară cu alt sens decât în textul dat.
5. Transformă prima propoziție din text în propoziție simplă, negativă și interogativă.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 24

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Și-mi era drag tare mai ales adâncul codrului aceluia, miezul lui cu piscuri pietroase. Acolo, departe, în bolțile bătrâne se cernea umbră ca de amurg și rar câte-o floare de lumină se întindea vie, strălucită, pe covorul moale de o culoare gălbuie, dulce-stinsă. Paseri nu zburau, nici n-ajungeau până acolo; le spăria întinsa singurătate. Părăul Cerbului sărea pe pietre sure de stânci și împrăștia lacrimi scumpe pe mușchiul gros, verde-închis al malurilor; tremura cu zvon moale, neîntrerupt; și în zvonul lui, în singurătate, pe oglinzile mișcătoare ale undei, câteodată, dintr-un tufiș, ca dintr-o hrubă de întuneric, răsărea, neclintită, ca tăiată din lespede, o căprioară cenușie..." (Mihail Sadoveanu, *Codrul*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere narativă de aproximativ o pagină, în care personajul principal să fie *căprioara cenușie* din textul dat, ***rătăcită din pădure și ajunsă între animalele unui circ***.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit pentru compunere;
b) utilizarea narațiunii și a descrierii ca moduri de expunere;
c) începerea compunerii cu secvența: „Dintr-un tufiș, ca dintr-o hrubă de întuneric, răsărea, neclintită, ca tăiată din lespede, o căprioară cenușie...".

Subiectul al II-lea (1 punct)

Imaginează-ți că faci parte din grupul de copii ce activează în cadrul proiectului ecologic „GREEN". Scrie o scurtă compunere prin care să promovezi acest proiect în orașul tău, îndemnându-i pe oameni să protejeze natura.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Precizează funcția sintactică a primelor două pronume personale din textul dat.
2. Propune câte un sinonim și câte un antonim pentru cuvintele „drag" și „a împrăștia" din textul dat.

Scanned with OKEN Scanner

3. Identifică în text două atribute adjectivale (exprimate prin adjectiv) care au același termen regent (determină același cuvânt).
4. Indică forma literară a următoarelor cuvinte din text: „paseri", „spăria", „părăul".
5. Precizează subiectul și predicatul din ultima propoziție a textului.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 25

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„De-a stânga Râului Doamnei, (...) se vede o casă albă ca laptele, cu ferestrele încondeiate cu roșu și albastru. Pervazurile ușei curate ca un pahar; prispa din față lipită cu pământ galben; pe creasta casei, d-o parte și de alta, scârțâie, la fitece bătaie de vânt, două limbi de tinichea... Curtea, îngrădită cu nuiele de alun; hambar de fag, obor de vite și grajd pus la pământ pe două tălpoaie groase." (Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Sultănica*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere de aproximativ o pagină în care ***să descrii un sat românesc de munte***, așa cum l-ai văzut tu în realitate sau cum ți-l imaginezi.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit pentru compunere;
b) utilizarea descrierii ca mod de expunere;
c) introducerea în descriere a cuvintelor din următoarea listă: *uliță, sărbătoare, fântână, grădină, biserică, liniște.*

Subiectul al II-lea (1 punct)

Scrie o compunere de aproximativ zece rânduri, în care să-ți imaginezi legenda numelui râului prezent la începutul textului.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Motivează prezența în text a punctelor de suspensie dintre paranteze.
2. Identifică în text un substantiv care nu are formă de plural.
3. Alcătuiește două enunțuri în care substantivele „casă" și „pământ" să apară cu alt sens decât în text.
4. Scrie o propoziție după următoarea schemă, utilizând cel puțin două cuvinte din textul dat: C + C + A + S + P.
5. Analizează gramatical următoarele cuvinte din textul dat: „o casă", „cu roșu", „lipită", „scârțâie".

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 26

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Hai să vorbim
Despre țara din care venim.
Eu vin din vară,
E o patrie fragilă,
Pe care orice frunză,
Căzând, o poate stinge,
Dar cerul e atât de greu de stele,
C-atârnă uneori pân' la pământ
Și, dacă te-apropii, auzi cum iarba
Gâdilă stelele râzând."

(Ana Blandiana, *Despre țara din care venim*)

Cerinţe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere de aproximativ o pagină în care să-ți imaginezi, după modelul autoarei, ***țara anotimpului preferat*** și să o prezinți cu ajutorul personificării.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit pentru compunere;
b) utilizarea a două moduri de expunere;
c) introducerea în compunere a următoarelor expresii din textul dat, pe care le vei sublinia: „cerul „greu de stele", „patrie fragilă", „stele râzând".

Subiectul al II-lea (1 punct)

Scrie un dialog de maximum șase replici între ***cer și pământ***, valorificând și sugestiile/mesajul textului dat.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Menționează rolul apostrofului în textul dat.
2. Identifică în text două verbe care nu au funcția sintactică de predicat.
3. Alcătuiește două propoziții în care pronumele personal „eu" să îndeplinească alte funcții sintactice decât în text.
4. Scrie două enunțuri în care cuvintele „dacă" și „stele" să aibă alte sensuri decât în textul dat.
5. Rescrie din text o propoziție simplă.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 27

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„Tu știi ce este o pădure. Mergi între copaci, în sus și în jos, înainte și înapoi, la stânga și la dreapta, și pretutindeni numai între copaci și copacii sunt înfipți în pământ, de rădăcini. Tot așa era și pădurea mea, cu deosebire că, în loc să fie lipiți de pământ, copacii umblau de colo până colo, neținuți de nimic. Câteodată, când treceam prin pădure, era acolo toată și, până să mă întorc, nu mai era deloc și a doua zi iar venea îndărăt.

Nu știu cum s-a întâmplat că pădurea asta fără pereche a fost zămislită mișcătoare. Poate că din pricina multor copii câți erau în satele care încingeau codrul de jur împrejur, copacii au luat ceva din zburdălnicia lor și au rămas nebunatici și copilăroși." (Tudor Arghezi, *Pădurea copiilor*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere de aproximativ o pagină, cu titlul ***Pădurea copilăriei mele***, în care să prezinți o pădure reală sau imaginară, în timpul nopții.

Vei avea în vedere:

a) utilizarea persoanei I în redactare;
b) introducerea în compunere a unor expresii formate cu ajutorul cuvintelor *demult, veșnicie, reavăn, parfum, legănare*;
c) realizarea unei legături între pădurea descrisă și copilăria ta.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Scrie o secvență de jurnal de aproximativ zece rânduri, în care să-ți prezinți impresiile după o zi de vacanță petrecută în pădure, alături de colegii tăi.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Rescrie din text două perechi de antonime.
2. Alcătuiește familia lexicală (șase termeni) a substantivului „pădure".
3. După modelul adjectivului „mișcătoare", formează alte trei adjective de la verbe.
4. Identifică în ultimul alineat:
   a) un predicat verbal exprimat prin verbul „a fi";
   b) un atribut pronominal.
5. Realizează schema relațională a propoziției: *În pădurea de smarald piticii dormitează cu ochii deschiși.*

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 28

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Un copilaș mărunt, cu geanta în spate, cu câteva castane într-o mână, cu călimara în cealaltă, se împiedică din goană și căzu, scăpând castanele și călimara pe trotuar.

Cerneala răspândi pe asfaltul prăfuit un buchet de violete umede.

Copilașul se ridică plângând, zguduit de suspine, cu pumnii pe ochi, așteptând parcă osânda...

Dinu îi ridică șapca, i-o puse pe cap, îi alintă obrajii aprinși și trecu mai departe, păstrând în ochi drăgălașa mâhnire a copilașului, ca pe un mărțișor găsit în stradă..." (Ionel Teodoreanu, *Vacanța cea mare*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere de aproximativ o pagină în care să povestești ***o faptă bună*** la care ai asistat sau despre care ți s-a povestit, precum și învățătura pe care ai dedus-o din acea întâmplare.

Vei avea în vedere:

a) găsirea unui titlu potrivit pentru compunere;
b) utilizarea narațiunii și a dialogului ca moduri de expunere,
c) exprimarea părerii tale despre întâmplarea prezentată.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Redactează o scrisoare de 10-15 rânduri pe care i-ai adresa-o băiatului din fragmentul dat, pornind de la mesajul său.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Realizează schema propoziției: „Cerneala răspândi pe asfaltul prăfuit un buchet de violete umede".
2. Alcătuiește enunțuri în care să evidențiezi trei sensuri diferite ale verbului „a trece".
3. Precizează numărul de propoziții din ultima frază a textului dat.
4. Desparte în silabe cuvintele: „cealaltă", „împiedică", „răspândi", „pumnii".
5. Precizează funcțiile sintactice ale cuvintelor din secvența: „Dinu îi ridică șapca".

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 29

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

„A fost odată un om. Decât oameni au fost ei mulți pe lumea asta, unii mai nalți, alții mai mărunți, unii mai cheflii, alții mai morocănoși, dar vezi că omul din povestea noastră era un om ursuz. Ai văzut cum se zburlește cloșca la pene? (...) Toate-i merg de-a-ndoasele, toate-i par întunecate, nimic nu-l mulțumește. Urăște ziua, că-i prea luminoasă; noaptea, că-i prea întunecoasă; oamenii, că prea sunt oameni; fiarele, că prea sunt fiare. Așa, omul nostru și-a luat traista în spinare și a plecat din satul lui în lumea largă, să găsească oamenii cu care să se-mpace..." (Emil Gârleanu, *Ursuzul*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Scrie o compunere narativă în care să-ți imaginezi ***aventura omului ursuz*** plecat în lume, care îl va face să devină vesel.

Vei avea în vedere:

a) dezvoltarea creativă a începutului dat;
b) utilizarea narațiunii și a dialogului ca moduri de expunere;
c) introducerea în narațiune a încă două personaje.

Subiectul al II-lea (1 punct)

Ce sfaturi i-ai da omului ursuz înainte de a pleca la drum? Formulează-le în trei enunțuri!

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Identifică o greșeală de exprimare în al doilea enunț al textului dat și corecteaz-o, reformulând secvența în care apare.
2. Precizează subiectul și predicatul primei propoziții din textul dat.
3. Rescrie din text două perechi de antonime.
4. Alcătuiește enunțuri cu ortogramele: *o dată/odată, mai/m-ai.*
5. Realizează o propoziție după schema: A + A + C + P + S + A.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 30

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Și ce mireasmă aspră și nouă, aproape amețitoare, adia tot mai mult din pădure, odată cu răsărirea buruienilor de pe margini și a plesnirii mugurilor!... Tufele deschiseseră frunzuțe crude, lujerii creșteau și oile ronțăiau cu lăcomie. Iar el, amețit de mireasma cea tare, culegea flori sau apleca tufele verzi la care nu ajungeau oile. A chiuit de bucurie când pe o floare roșie a văzut o albină. (...)

«Săraca, a venit departe, după flori! Dar de unde știa ea că în pădure sunt de-acuma flori, când pe câmp încă nu sunt?» Și-a bătut capul să înțeleagă, dar a văzut că trebuie să întrebe pe bunica.

— Unde să afle albinele un strop de miere, măi Vasilică, când s-au trezit flămânde acum, în cap de primăvară, dacă nu în florile ce cresc în adăpostul pădurii?

Da, ciobănelul simțise de mult că pădurea e un adăpost. Toate erau aici parcă mai în siguranță." (Ion Agârbiceanu, *Ciobănașul*)

Cerințe:

Subiectul I (3 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină în care să prezinți ***lumea florilor din punctul de vedere al unei albine.***

Vei avea în vedere:

a) folosirea persoanei I în redactare;
b) utilizarea a trei moduri de expunere;
c) introducerea în compunere a unor expresii artistice formate cu ajutorul cuvintelor: „lujeri", „miresme", „primăvară", „flori".

Subiectul al II-lea (1 punct)

După modelul: pădurea – *o taină verde*, propune două asemenea echivalențe expresive pentru două cuvinte din text, la alegere.

Subiectul al III-lea (5 puncte)

1. Selectează din text trei verbe la care timpul trecut să fie exprimat în moduri diferite.
2. Explică utilizarea a două semne de punctuație în enunțul: „— Unde să afle albinele un strop de miere, măi Vasilică, când s-au trezit flămânde acum, în cap de primăvară, dacă nu în florile ce cresc în adăpostul pădurii?".

Scanned with OKEN Scanner

3. Propune câte două sinonime pentru cuvintele: „mireasmă", „crude".
4. Subliniază predicatele și desparte în propoziții următoarea frază: „Tufele deschiseseră frunzuțe crude, lujerii creșteau și oile rontăiau cu lăcomie".
5. Alcătuiește propoziții în care substantivul „floare" să fie determinat, pe rând, de trei atribute exprimate prin părți de vorbire diferite.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 31

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Luna varsă în odaie
O fantastică văpaie,
Iar cu capul aplecat
Stă poetul care-odată
Pe o coardă fermecată
Lumea toată a-ncântat."

(Alexandru Macedonski, *Noaptea albă*)

Subiectul I (5 puncte)

1. Alcătuieşte două enunţuri în care cuvintele „lună" şi „care" să fie folosite cu alt sens decât în text.
2. Precizează valoarea morfologică (partea de vorbire) şi funcţia sintactică ale cuvintelor: „aplecat", „lumea".
3. Realizează schema relaţională a primei propoziţii din text.
4. Scrie un dialog de două replici între *poet* şi *lună*, în care să foloseşti cinci semne de punctuaţie învăţate.

Subiectul al II-lea (4 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să integrezi şi portretul unui poet – real sau imaginar – ce este personaj al naraţiunii. Vei primi punctajul acordat dacă:

a) ai respectat cerinţa, dând şi un titlu sugestiv compunerii ;
b) ai integrat în compunere două expresii din textul dat, pe care le-ai şi subliniat;
c) ai utilizat naraţiunea şi descrierea;
d) ai respectat normele de redactare a unei compuneri, regulile de ortografie, de punctuaţie şi de aşezare în pagină.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 32

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Clipa care trece și dispare
Seamănă cu florile de măr
Ce-și deschid corola sclipitoare
Iar apoi se scutură și pier."
(Anatol E. Baconsky, *Clipa care trece și dispare*)

Subiectul I (5 puncte)

1. Alcătuiește două enunțuri în care cuvintele „seamănă" și „care" să fie folosite cu alt sens decât în text.
2. Precizează valoarea morfologică (partea de vorbire) și funcția sintactică pentru cuvintele: „seamănă", „florile".
3. Realizează o propoziție după următoarea schemă sintactică: C/pronume + P/verb + A/adjectiv + S/substantiv + A/substantiv.
4. Scrie un dialog de cel puțin două replici între *clipă* și *florile de măr*, în care să folosești cinci semne de punctuație învățate.

Subiectul al II-lea (4 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să surprinzi farmecul unei livezi înflorite, în timpul amurgului sau al nopții. Vei primi punctajul acordat dacă:

a) ai respectat cerința, dând și un titlu sugestiv compunerii;
b) ai integrat în compunere două expresii din textul dat, pe care le-ai și subliniat;
c) ai utilizat descrierea și narațiunea;
d) ai respectat normele de redactare a unei compuneri, regulile de ortografie, de punctuație și de așezare în pagină.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Testul 33

Citeşte cu atenţie textul următor, pentru a răspunde cerinţelor formulate mai jos:

„Un clopot plânge-o clipă și-apoi tace...
Luceafărul în alba-i strălucire
Răsare sus... Și-atâta sfântă pace
Domnește-acuma peste-ntreaga fire,
Că sufletul aripile-și desface
Ca să se piardă în nemărginire..."

(Ștefan Octavian Iosif, *Înserare*)

Subiectul I (5 puncte)

1. Găsește câte un sinonim pentru următorii termeni din textul dat: „sfânta", „fire", „să se piardă", „nemărginire".
2. Alcătuiește propoziții în care cuvintele subliniate în text să fie folosite cu altă valoare morfologică (parte de vorbire).
3. Construiește câte un enunț în care substantivul „sufletul" să fie determinat de patru atribute exprimate prin părți de vorbire diferite.
5. Analizează gramatical cuvintele „alba" și „(în) strălucire" din al doilea vers.

Subiectul al II-lea (4 puncte)

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, în care să descrii feeria unui cer înstelat. Vei primi punctajul acordat dacă:

a) ai respectat cerința, dând și un titlu sugestiv compunerii;
b) ai integrat în compunere două expresii din textul dat, pe care le-ai și subliniat;
c) ai utilizat descrierea;
d) ai respectat normele de redactare a unei compuneri, regulile de ortografie, de punctuație și de așezare în pagină.

Notă: toate subiectele sunt obligatorii; se acordă un punct din oficiu.
Total: 10 puncte. Succes!

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

V. Sugestii de proiecte, concursuri şi teme de portofoliu

În orice om, o lume își face încercarea.
(Mihai Eminescu)

Proiectul – o metodă interactivă

Proiectul este o formă activă de implicare a elevilor, încurajând transferul de cunoștințe și abilități, cultivând responsabilitatea acestora pentru succes, creativitatea, spiritul de inițiativă, colegialitatea.

Trăsături:
- are caracter practic, aplicativ, contribuind la formarea deprinderilor de documentare;
- începe sub îndrumarea formatorului și se continuă independent de către elevi (individual sau în grup);
- solicită abordări interdisciplinare și duce la consolidarea abilităților și a regulilor de comportare în grup;
- antrenează elevii în folosirea tehnologiei IT, a mass-media;
- dezvoltă abilitățile de învățare prin aplecarea spre lectură, spre cunoaștere, autocunoaștere, cultură și interese interculturale.

Repere în realizarea unui proiect:
- stabilirea temei proiectului;
- discutarea planului proiectului;
- componența grupelor;
- atribuțiile fiecărui membru al grupului;
- sarcinile de lucru;
- timpul de lucru, data finalizării;
- forma de prezentare (poster, mapă tematică, pliant, referat, afiș, broșură, expoziție etc.);
- discuțiile privind concepția materialelor și designul.

Etape în realizarea unui proiect:
- culegerea unor informații adecvate subiectului;
- prelucrarea informațiilor;
- adaptarea lor în funcție de metodele de lucru la noul context;
- colaborarea cu ceilalți membri ai grupului pentru alegerea celei mai bune variante;
- abordările interdisciplinare;

Scanned with OKEN Scanner

- prezentarea în fața colegilor a produsului final, într-o formă personalizată, cu accent pe calitatea și ineditul prezentării.

Proiecte individuale

1. **Medalion literar** (*Ion Creangă, Mihai Eminescu, Otilia Cazimir, Ana Blandiana, Marin Sorescu* etc.):
   - alege scriitorul preferat;
   - documentează-te pe marginea operei și vieții sale;
   - realizează un portofoliu pesonal, în care să incluzi imagini, texte reprezentative, opinii ale criticilor literari, un CD cu opere ale scriitorului interpretate de actori etc.

2. **Scrisoare către scriitorul preferat:**
   - respectă convențiile unei scrisori;
   - motivează alegerea scriitorului respectiv;
   - exprimă-ți impresiile de lectură, sentimentele etc.

3. **Cartea care mă iubește – *prezentare de carte*:**
   - prezintă specificul cărții;
   - include aprecieri asupra acțiunii, a personajelor, a mesajului/ideilor poetice ale acestei opere;
   - notează impresii personale de lectură și recomandă-le-o colegilor.

4. **Tărâm de poveste – spații reale și fabuloase din basme:**
   - alege basme reprezentative din literatura română;
   - prezintă traseele urmărite în călătoriile imaginare;
   - stabilește configurații spațiale reale și fabuloase (curtea împăratului, tărâmul zmeilor, tărâmul celălalt etc.).

5. **Încurcând poveștile:**
   - stabilește basmele din care vei extrage personaje, întâmplări, probe etc.;
   - combină elemente din operele alese;
   - construiește o nouă poveste, exploatând situații neașteptate, inedite.

6. **Un basm modern:**
   - stabilește tema basmului;
   - alege personaje actuale, aparținând lumii moderne, precum și mijloace de transport adecvate – elicopterul, avionul etc.;
   - include ca obiecte magice laptopul, *messenger*-ul etc.

7. **Nică, astăzi;**
   - adaptează imaginea de copil năstrușnic a lui Nică timpurilor de astăzi;
   - imaginează noi aspecte de ordin vestimentar, de mentalitate etc.;
   - prezintă evoluția sa într-un sat moldovenesc al timpurilor moderne.

Scanned with OKEN Scanner

8. Copilăria – ieri și azi:
- stabilește principalele deosebiri între configurația copilăriei în trecut și în prezent;
- prezintă modul de viață, jocurile și jucăriile, condițiile de studiu, relația cu părinții, vacanțele etc.;
- include imagini reprezentative.

9. De ce iubim iarna? – antologie de versuri:
- alege poezii celebre închinate iernii ;
- propune creații personale pe aceeași temă ;
- ilustrează creațiile cu imagini, fotografii, desene, tablouri etc.

10. Scrisoare către un personaj:
- alege din lecturile suplimentare un personaj care te-a impresionat;
- respectă convențiile unei scrisori;
- exprimă sentimente, stări produse de impactul acestui erou/ antierou.

11. Pledoarie pentru lectură:
- alege proverbe, aforisme despre rolul și importanța lecturii;
- recomandă-le colegilor anumite cărți care te-au marcat;
- insistă asupra motivației și a efectelor lecturii în dezvoltarea personalității.

12. Interviu cu mine însumi (însămi):
- stabilește ipostazele pe care le vei urmări: ca elev/fiu (fiică)/cetățean etc.;
- formulează întrebări relevante și oferă răspunsuri sugestive;
- respectă convențiile unui interviu.

13. Bunicul, personaj literar:
- alege opere reprezentative din literatura română și universală pe această temă;
- indică relațiile cu alte personaje și modelul de viață oferit;
- include imagini, fotografii, desene sugestive.

14. Modele de viață din literatură:
- explică semnificațiile termenului *model*;
- alege personaje reprezentative (copil, părinte, adult, supererou etc.);
- comentează și motivează comportamentul, atitudinile etc. ale personajelor-model.

15. O zi din viața (stră)bunicilor:
- documentează-te asupra secolelor trecute;
- stabilește care erau condițiile de trai, profesiile, vestimentația acelor timpuri;
- include fotografii, pagini de ziar, un CD cu filme, scrisori etc.

Scanned with OKEN Scanner

16. Glosar muzical (terminologie de specialitate):
- stabilește o legătură între muzică și literatură/poezie ;
- definește și ordonează alfabetic termenii muzicali (sonată, simfonie etc.);
- ilustrează cu un CD conținând poezii transpuse pe muzică.

17. Decalogul lecturii:
- concepe zece reguli ale lecturii eficiente;
- evidențiază importanța locului, momentului, motivației, scopului etc. pentru o lectură de calitate;
- punctează trăiri, stări, emoții pe care le asociezi cu actul lecturii.

18. Descrierea unui peisaj (apus de soare) în literatură și pictură:
- stabilește o legătură între literatură și pictură;
- alege fragmente descriptive sugestive și tablouri ale unor pictori celebri;
- explică rolul culorii și al expresivității cuvintelor în redarea unei atmosfere feerice.

19. Aspecte ale educației în literatură:
- alege opere care tratează educația corectă/greșită în familie;
- evidențiază aspecte pozitive și negative surprinse de autor;
- prezintă cauze, factori implicați în educația copiilor, precum și consecințe în integrarea lor în societate.

20. Scrisoarea săptămânii:
- alege teme adecvate (*copilăria, familia, vacanța, fericirea* etc.);
- evidențiază aspecte semnificative;
- respectă convențiile de redactare a unei scrisori.

Proiecte în echipă

1. Anotimpurile în poezie și pictură:
- stabilește opere reprezentative aparținând celor două domenii;
- evidențiază asemănări și deosebiri în descrierea peisajului și în transpunerea trăirilor sufletești;
- explică afirmația că *pictura este o poezie a culorilor.*

2. Munții, prietenii mei (prin referiri la literatură, geografie, istorie):
- alege, în spirit interdisciplinar, fragmente reprezentative, imagini, fotografii, selecții din ziare etc.;
- evidențiază relația *om-natură*, precum și *natură-istorie*;
- prezintă munții ca o bogăție de resurse naturale, dar și spirituale.

Scanned with OKEN Scanner

3. **Universul micilor vieţuitoare reflectat în literatură, biologie, artă:**
   - indică prin simboluri micile vieţuitoare (*fluture, furnică, gândăcel* etc.);
   - asociază descrierile literare cu cele ştiinţifice, cu ilustraţii, cu tablouri sugestive;
   - include creaţii personale, un CD cu documentare Discovery etc.

4. **Poeţi ai toamnei** – antologie de versuri ilustrată:
   - alege creaţii literare diferite ca tonalitate (Topîrceanu, Pillat, Arghezi, Bacovia etc.);
   - ilustrează cu imagini adecvate mesajul transmis de poet;
   - realizează desene în culori, stabilind o legătură între text, imagine şi atmosferă poetică.

5. **Apa – elixirul vieţii (de la basm la... biologie):**
   - încadrează apa ca element esenţial, vital;
   - evidenţiază simbolistica apei în basme (*apa vie, apa moartă*);
   - prezintă circuitul apei în natură şi importanţa ei pentru menţinerea sănătăţii.

6. **Mari pictori români:**
   - documentează-te asupra vieţii şi operei pictorilor respectivi;
   - evidenţiază dominantele tematice, cromatice etc. ale universului artistic;
   - realizează o comparaţie între lucrări pe aceeaşi temă ale unor pictori diferiţi.

7. **Focul – prieten sau duşman?**
   - caută legende, mituri cu tema respectivă;
   - prezintă semnificaţiile sacre, biblice ale focului;
   - explică importanţa respectării normelor PSI, incluzând articole din ziare, imagini etc.

8. **Satul în imagini** (literatură, pictură, fotografie):
   - alege descrieri şi imagini sugestive ale acestei teme;
   - prezintă specificul satului tradiţional românesc;
   - evidenţiază modul cum evoluţia societăţii a influenţat aspectul satului şi mentalitatea oamenilor.

9. **Parada proverbelor:**
   - indică problematica proverbelor alese (muncă, cinste, minciună etc.);
   - asociază proverbele cu situaţii de viaţă;
   - precizează locul proverbelor în spiritualitatea românească.

10. **Pădurea văzută prin ochii artistului, dar şi a omului de ştiinţă:**
    - extrage fragmente reprezentative referitoare la pădure din basme, poezii, legende etc., precum şi proiecţii artistice din pictură;
    - prezintă simbolistica pădurii, ca spaţiu, dar şi ca resursă naturală;
    - utilizează articole de ziar, enciclopedii, atlase botanice şi geografice etc.

Scanned with OKEN Scanner

11. Basme, legende, doine și balade românești – cartea noastră de vizită:
- documentează-te asupra specificului popular românesc;
- selectează aprecieri critice despre folclorul românesc;
- include un CD cu doine, melodii populare etc.

12. Geneza lumii – aspecte biblice și legendare:
- informează-te cu privire la numeroasele teorii despre geneza lumii;
- evidențiază deosebirile dintre mituri și teoriile științifice;
- apelează la Biblie, articole din ziare, documentare Discovery etc.

13. Cultura și civilizația Chinei:
- prezintă aspecte specifice (costume, statuete, complex sociogeografic etc.);
- evidențiază elemente ale vieții contemporane (sport, bucătărie etc.);
- include fotografii, articole din ziare și reviste, CD-uri etc.

14. Portul popular românesc reflectat în opera literară și pictură:
- descrie portul popular specific zonei în care locuiești;
- extrage fragmente reprezentative în care sunt descrise datini, tradiții, hore, precum și tablouri celebre;
- prezintă aspecte ale specificului popular românesc.

15. Elogiu cărții:
- selectează poezii închinate cărții;
- prezintă traseul autor-editor-cititor;
- evidențiază rolul cărții reflectat în proverbe, maxime etc.

16. De la carte la film (*Amintiri din copilărie* de Ion Creangă; *Cireșarii* de Constantin Chiriță):
- prezintă conținutul și particularitățile cărții alese;
- stabilește asemănări între carte și filmul vizionat;
- indică mesajul cărții, respectiv al filmului.

17. Muzică și poezie (poezii transpuse pe muzică):
- selectează citate, maxime, cugetări despre muzică și poezie;
- evidențiază modul în care melodia pune în valoare mesajul operei literare;
- include CD-uri, înregistrări etc.

18. Proces literar:
- alege opere literare studiate care oferă posibilitatea apărării și acuzării;
- împărțirea rolurilor (avocatul apărării, avocatul acuzării, inculpat, martori, judecător, jurați etc.);
- documentare în vederea apărării, acuzării, pledoariei finale, sentinței, sancțiunilor.

Scanned with OKEN Scanner

19. Ziarul cel de toate zilele:
- realizarea unui ziar al clasei/școlii, cu rubrici adecvate;
- stabilirea rolurilor în documentare (subiecte din sfera didactică, științifică, educativă, literară, culturală, sportivă etc.);
- prezentarea grafică atractivă (culori, imagini, format, aspectul scrisului etc.).

20. Minciuna și adevărul – de la literatură la noi înșine:
- evidențiază relația *realitate-ficțiune* în literatură;
- urmărește înfățișarea unor aspecte morale prin intermediul personajelor;
- relevă influența benefică a literaturii asupra cititorilor.

Turul galeriei (expoziții)

1. *Jurnal de călătorie* (impresii, itinerare, peisaje etc.).
2. *Copacul înflorit* – jurnal de observație (impresii, sentimente, stări, senzații etc.).
3. *Jurnal de lectură* (reflecții personale, gânduri, impresii de lectură etc.).
4. *Călătoria în timp* – în trecut sau în viitor (personaje inedite, mijloace de transport imaginare, elemente magice, supranaturale etc.).
5. *Școala în 2958* (noi tendințe, tehnologie avansată, dotări moderne, metode de lucru interactive, evoluție sau... involuție etc.).
6. *Copilăria – o lume de joc și de culoare* (desene, reviste specifice, jocuri și jucării etc.).
7. *Pulsul prezentului – cea mai frumoasă vacanță* (fotografii, suveniruri, pagini de jurnal, trasee turistice etc.).
8. *Eroi ai copilăriei* (personaje-copii în diferite ipostaze; copilărie fericită/nefericită din mediul rural/urban etc.).
9. *Lumea văzută prin ochi de copil/de bunic/de furnică/de extraterestru – exerciții de... stil* (poezii, jurnal, interviu, desene etc.).
10. *Interviu imaginar* (cu un personaj, cu o stea, cu o frunză, cu un fulg de nea etc.).
11. *Basmul – o bandă desenată* (transpunerea episoadelor sub formă de desene).
12. *Coperta cărții – o provocare* (titlul, imagini, informații, design, culori etc.).
13. *Scrisoarea personajului către autorul său* (reflecții despre numele stabilit, statutul social, evoluția eroului, mesajul transmis etc.).
14. *Cartea mea de vizită* (imagine, autoprezentare, simbol grafic, culori, design etc.).
15. *Portrete literare* (de la imagine la text literar; de la text la portret artistic).
16. *Viața în culori – fotografii din vacanță* (la munte/la mare/la bunici/tărâmuri exotice etc.).
17. *Obiceiuri și tradiții românești* (Crăciunul românesc, colinde, urături, obiceiuri de Anul Nou, nunta, hora, Dragobetele, descântecul etc.).

Scanned with OKEN Scanner

18. *Prietenii și locuri celebre* (Eminescu și Creangă; Bojdeuca, Junimea, Bolta Rece etc.).
19. *O poveste pe dos* (Zmeul – simbolul frumuseții, al vitejiei; răul triumfător, final trist etc.).
20. *Oul, de la simbolul religios la... arta culinară* (aspecte legendare, religioase, culinare, medicale etc.).

Concursuri

1. Concurs de recitări.
2. Joc de rol (dramatizări).
3. Poveste la minut (compunere cu termeni de sprijin, cu început dat etc.).
4. Concurs de reclame/postere/rebusuri/desene după texte literare.
5. **Să fim creativi!**
   - Interviu cu un personaj
   - Jurnalul imaginar al unui personaj
   - Cum s-a născut litera W?
   - Continuă monologul: *Viața este* .....
6. **Fii convingător!** – argumentare (susținerea unei idei pro sau contra, cu argumente).
   - Ai carte, ai parte
   - Vedetele sunt întotdeauna oameni fericiți
   - Clonarea umană
7. Afișe, postere cu teme impuse.
   - S.O.S. – Pădurea mileniului III
   - Să salvăm cartea!
8. Scrisoare către defectul meu (autocunoaștere, autoperfecționare etc.).
9. Împărăția viselor (povestiri în cadrul unei șezători literare).
10. ***Să fim... trimbulinzi.***
    - Oferă soluții și idei năstrușnice pentru situații dificile din basme etc.
    - **Ce s-ar întâmpla dacă...**
      - ...n-ar exista soarele?
      - ...ne-am naște bătrâni?
      - ...oamenii ar avea aripi?
      - ...n-ar exista primăvară?
11. Concurs de rime/cărți de vizită ale personajelor.
12. O lume fără cărți?! (sondaj, chestionare etc.).
13. Viața școlii/clasei noastre în oglinda presei (format emisiune TV, talk show etc.).
14. O călătorie interplanetară (SF) – de la film la compunere, dezbatere, joc de rol etc.
15. Un personaj își caută cititorii?! (șansa de a scrie o carte nescrisă încă etc.).
16. Definiții artistice/metaforice (o fontomă, Iadul, Raiul, curcubeul etc.).

Scanned with OKEN Scanner

17. Cel mai frumos cuvânt al limbii române (*mamă*, *dor* etc. – motivare și pledoarie).
18. Modelul meu literar (scriitor, personaj) – motivare și documentare.
19. Cel mai minunat colț de lume (fotografii, filmări, ilustrate, desene, descrieri literare etc.).
20. O vacanță cu bucluc – povestiri hazlii (competiție a micilor povestitori).

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „GH. ASACHI" IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Recomandări de lectură suplimentară

Poveşti şi basme

- *Basme africane*
- *Povești egiptene*
- *Mică antologie. Basmele zăpezilor*
- *O mie și una de nopți*
- Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*, *Călin Nebunul*
- Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea lui Harap-Alb*
- Vladimir Colin, *Basme*, *Basmele omului*
- Ioan Slavici, *Zâna Zorilor*
- Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*
- Charles Perrault, *Povești cu zâne*
- Hans Christian Andersen, *Povești*

Cărţi cu personaje copii

- Ion Agârbiceanu, *File din cartea naturii*
- Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*
- Constantin Chiriță, *Cireșarii*
- Ioan Slavici, *Budulea Taichii*
- Ionel Teodoreanu, *În casa bunicilor*, *La Medeleni*
- Edmondo de Amicis, *Cuore*
- Michel Bataille, *Pomul de Crăciun*
- Charles Dickens, *Oliver Twist*, *David Copperfield*
- Maxim Gorki, *Copilăria*
- Victor Hugo, *Mizerabilii*
- Erich Kästner, *Emil și detectivii*
- Hector Malot, *Singur pe lume*
- James Fenimore Cooper, *Ultimul mohican*
- Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț*
- Mark Twain, *Prinț și cerșetor*, *Aventurile lui Tom Sawyer*

Cărţi cu personaje animale

- Fănuș Neagu, *Caii albi din orașul București*
- Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*
- Grigore Alexandrescu, *Fabule*
- Jean de la Fontaine, *Fabule*
- Jack London, *Insula canibalilor, Chemarea strămbunilor, Colț Alb*
- Herman Melville, *Moby Dick*
- Erich Knight, *Lassie vine acasă*
- Rudyard Kipling, *Cartea junglei*

Cărţi cu personaje şi întâmplări comice

- Petre Dulfu, *Năzdrăvăniile lui Păcală*
- Alphonse Daudet, *Tartarin din Tarascon, Port-Tarascon*
- Graham Greene, *La drum cu mătușă-mea*
- Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă*

Cărţi de aventuri

- Radu Tudoran, *Toate pânzele sus*
- James Fenimore Cooper, *Preria, Vânătorul de cerbi*
- Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*
- Alexandre Dumas, *Cei trei muschetari*
- Paul Féval, *Cocoșatul, Misterele Londrei*
- Friedrich Gertstäcker, *Piraţii de pe Mississippi*
- Karl May, *Testamentul incașului, Pirat și corsar, Comoara din lacul de argint*
- Rafael Sabatini, *Scaramouche*
- Robert Louis Stevenson, *Comoara din insulă*
- Jules Verne, *O călătorie spre centrul pământului, Ocolul pământului în 80 de zile, 20 000 de leghe sub mări*
- J.K. Rowling, *Harry Potter*

Cărţi de inspiraţie istorică

- Alexandru Mitru, *Din marile legende ale lumii, Legendele Olimpului*
- Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor, Nunta domniței Ruxanda, Viața lui Ștefan cel Mare*
- Alexandru Odobescu, *Doamna Chiajna*

Scanned with OKEN Scanner

- Elvira Bogdan, *Domnița Ruxandra*
- Raffaello Giovagnoli, *Spartacus*
- Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis?*, *Prin foc și sabie*
- Walter Scott, *Ivanhoe*
- Henry Gilbert, *Robin Hood*

Cărți de literatură science-fiction

- Isaac Asimov, *Pulbere de stele*
- Pierre Boulle, *Planeta maimuțelor*
- Roy Bradbury, *Cronici marțiene*
- Arthur C. Clarke, *Odiseea spațială*
- Herbert George Wells, *Mașina timpului*, *Omul invizibil*

Cărți de poezie (selectiv)

- Vasile Alecsandri, *Pasteluri*
- Tudor Arghezi, *Cărticică de seară*, *Cartea cu jucării*, *Povestirile boabei și ale fărâmei*, *Ce-ai cu mine, vântule?*, *Hore*
- Ion Barbu, *După melci*
- George Coșbuc, *Balade și idile*, *Fire de tort*, *Cântece de vitejie*
- Mihai Eminescu, *Poezii*
- Octavian Goga, *Poezii*
- Radu Gyr, *Balada păsării măiestre*
- Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*
- Ion Pillat, *Pe Argeș în jos*, *Poeme într-un vers*

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *DOOM. Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Agârbiceanu, Ion, *Fefeleaga*, Editura Fada, Timișoara, 1987.

Alecsandri, Vasile, *Proză*, Editura pentru Literatură, București, 1967.

Alecsandri, Vasile, *Poezii alese*, Editura Minerva, București, 1990.

Alexandrescu, Grigore, *Satire și fabule*, Editura Corint, București, 2006.

Andriţoiu, Alexandru, *Constelația lirei*, Editura Minerva, București, 1985.

Anghel, Dimitrie, *În grădină*, Editura Tineretului, București, 1962.

Arghezi, Tudor, *Ce-ai cu mine, vântule?*, Editura Minerva, București, 1970.

Arghezi, Tudor, *Versuri*, vol. I-II, Editura Cartea Românească, București, 1980.

Arghezi, Tudor, *Poeme în proză*, Editura Minerva, București, 1985.

Asachi, Gheorghe, *Fabule*, Editura Ion Creangă, București, 1983.

Baconsky, Anatol E., *Scrieri...*, Editura Cartea Românească, București, 1990.

Bacovia, George, *Opere*, Editura Semne, București, 2006.

Blaga, Lucian, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1981.

Blaga, Lucian, *Luntrea lui Caron*, Editura Humanitas, București, 1990.

Blandiana, Ana, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989.

Bogza, Geo, *Cartea Oltului*, Editura Minerva, București, 1976.

Brătescu-Voinești, Ioan Alexandru, *Moartea lui Castor*, Editura Lucman, București, 1996.

Caragiale, I.L., *Momente. Schițe. Teatru. Nuvele*, Editura Steaua Nordului, Constanța, 2005.

Cărtărescu, Mircea, *Nostalgia*, Editura Humanitas, București, 2000.

Cărtărescu, Mircea, *Enciclopedia zmeilor*, Editura Humanitas, București, 2007.

Cărtărescu, Mircea, *Travesti*, Editura Humanitas, București, 2007.

Chiriță, Constantin, *Cireșarii*, vol. I-V, Editura Vizual, București, 2000.

Chivu, Marius, „Interviu cu Victor Rebengiuc", *Dilema Veche*, anul II, nr. 94, 4 noiembrie 2005.

Coșbuc, George, *Poezii*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004.

Crăciun, Corneliu, *Culegere de texte literare și nonliterare, de exerciții, jocuri și glume*, Editura Emia, Deva, 2007.

Creangă, Ion, *Povești, povestiri, amintiri*, Editura Steaua Nordului, Constanța, 2003.

Creangă, Ion, *Amintiri. Povești. Povestiri*, Editura ART, București, 2006.

Scanned with OKEN Scanner

Crețu, Carmen, *Curriculum diferențiat și personalizat*, vol. I, Editura Polirom, Iași, 1998.
Delavrancea, Barbu Ștefănescu, *Nuvele*, Editura pentru Literatură, București, 1965.
Eliade, Mircea, *Romanul adolescentului miop*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 1988.
Eliade, Mircea, *Les trois grâces*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992.
Eliade, Mircea, *Memorii*, Editura Humanitas, București, 2004.
Eminescu, Mihai, *Basme*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004.
Eminescu, Mihai, *Opera poetică*, ediția a II-a revăzută, Editura Polirom, Iași, 2006.
Foarță, Șerban, *Micul Prinț*, Grupul Editorial ART, București, 2008.
Frații Grimm, *Nalba și Răsura*, Editura Tineretului, București, 1954.
Gârleanu, Emil, *Din lumea celor care nu cuvântă*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2003.
Gheorghina, Dumitru, *Limba română în școala primară*, Editura Didactica Nova, Craiova, 1994.
Giurescu, Constantin, *Istoria românilor*, vol. I-III, Editura ALL Educational, București, 2003.
Goga, Octavian, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1981.
Grigoroaie, Ana, Mircea, Niculina, *Cartea dictărilor*, Editura Adam, Piatra Neamț, 2003.
Heliade-Rădulescu, Ion, *Pagini alese*, Editura Tineretului, București, 1961.
Hogaș, Calistrat, *Pe drumuri de munte*, Editura Ion Creangă, București, 1972.
Holban, Anton, *Jocurile Daniei*, Editura Minerva, București, 1987.
Iosif, Ștefan Octavian, *Versuri*, Editura Albatros, 1970.
Ispirescu, Petre, *Legendele sau basmele românilor*, Editura Minerva, București, 1989.
La Fontaine, Jean de, *Fabule*, Editura pentru Literatură, București, 1963.
Labiș, Nicolae, *Poezii*, Editura Cartea Românească, București, 1984.
Macedonski, Alexandru, *Poezii și proză*, Editura Andreas, București, 2006.
Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Polirom, Iași, 1999.
MEN, *Ghid de evaluare pentru învățământul primar*, Trithemius Media, București, 1998
Minulescu, Ion, *Versuri*, Editura Minerva, București, 1981.
Mitru, Alexandru, *Legendele Olimpului. Zeii*, Editura Vox, București, 2004.
Molan, Vasile, Pârvulescu, Letiția, Teodorescu, Iulia, *Limba noastră-i o comoară*, Editura Petrion, București, 1992.
Neagu, Fănuș, *În văpaia lunii*, Editura Albatros, București, 1988.
Negruzzi, Costache, *Pagini alese*, Editura Albatros, București, 1973.
Odobescu, Alexandru, *Pseudo-Kynegeticos*, Editura Herra, București, 2003.
Parfene, Constantin, *Compozițiile în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
Parfene, Constantin, *Teorie și analiză literară*, Editura Științifică, București, 1993.
Parfene, Constantin, *Literatura în școală*, Editura Universității „Al.I. Cuza", Iași, 1997.
Parfene, Constantin, *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*, Editura Polirom, Iași, 1999.
Peneș, Marcela, *Limba și literatura română. Ortografie și punctuație*, Editura Ana, Iași, 2000.
Petrescu, Cezar, *Fram, ursul polar*, Editura Lucman, București, 2007.
Pillat, Ion, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1975.

Scanned with OKEN Scanner

Pistolea, Vasile, *Sărbători religioase și datini la români*, Editura Marineasa, Timișoara, 2006.
Popescu, Simona, *Exuvii*, Editura Polirom, Iași, 2007.
Preda, Marin, *Moromeții*, Editura Cartea Românească, București, 1975.
Renard, Jules, *Morcoveață*, Editura Ion Creangă, București, 1979.
Sadoveanu, Mihail, *Nicoară Potcoavă*, Editura Tineretului, București, 1967.
Sadoveanu, Mihail, *Hanu Ancuței*, Editura Junimea, Iași, 1971.
Sadoveanu, Mihail, *Domnu' Trandafir. În pădurea Petrișorului*, Editura Agora, București, 2005.
Sadoveanu, Mihail, *Baltagul*, Editura Gramar, București, 2006.
Sântimbreanu, Mircea, *Recreația mare*, Editura Ion Creangă, București, 1987.
Sârbu, Cristina, „Muzica. Viena între ieri (2009) și azi (2010)", *Observator Cultural*, nr. 509, ianuarie 2010.
SNEE, *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, Editura Aramis, București, 2001.
Sorescu, Marin, *Unde fugim de-acasă?*, Editura Știința, Chișinău, 2004.
Stoica, Adrian, *Evaluarea curentă și examenele*, Editura Prognosis, București, 2001.
Șerbănescu, Andra, *Cum se scrie un text*, Editura Polirom, Iași, 2001.
Teodoreanu, Ionel, *În casa bunicilor*, Editura Ion Creangă, București, 1970.
Teodoreanu, Ionel, *Ulița copilăriei*, Editura Ion Creangă, București, 1970.
Teodoreanu, Ionel, *Masa umbrelor*, Editura Minerva, București, 1990.
Teodoreanu, Ionel, *La Medeleni*, Editura Gramar, București, 2006.
Topîrceanu, George, *Balade vesele și triste*, Editura Minerva, București, 1974.
Ungureanu, Adalmina, *Metodica studierii limbii române în învățământul primar*, Editura AS'S, Iași, 2001.
Vasile, Marian, *Noțiuni de teoria literaturii pentru învățământul preuniversitar*, Editura Vestala, București, 1996.
Vlahuță, Alexandru, *România pitorească*, Editura pentru Literatură, București, 1965.
Voiculescu, Vasile, *Capul de zimbru*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1989.
Wilde, Oscar, *Prințul fericit*, Editura Herra, București, 2003.
*** *Balade populare*, Editura Art, București, 2006.
*** *Din poveștile de aur ale românilor*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004.
*** *Gramatica limbii române*, vol. I-II, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Academiei, București, 1966.
*** *Păcală*, Editura Steaua Nordului, Constanța, 2002.
*** „Un paradis terestru", *Avantaje*, 6 iulie 2005.

Scanned with OKEN Scanner

www.polirom.ro

Redactor: Ioana Aneci
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Daniel Scurtu

Bun de tipar: februarie 2010. Apărut: 2010
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Scanned with OKEN Scanner

Structurat în cinci părţi – „Literatură”, „Compuneri şcolare”, „Limbă şi comunicare”, „Teste pentru examene, concursuri şcolare şi olimpiade”, „Sugestii de proiecte, concursuri şi teme de portofoliu” –, volumul oferă, într-o manieră sistematică, noţiuni gramaticale şi literare ce acoperă conţinuturile programei, precum şi pe cele ale curriculumului extins. Autorii, profesori cu experienţă, propun modele ale învăţării şi evaluării prin strategii complexe (receptare dirijată, sugestii interpretative, generare de text, teste formative, exerciţii de creativitate, teste-grilă etc.). Textele-suport, selectate din scriitori clasici şi moderni, sunt urmate de sarcini de lucru complexe ca modalitate de abordare comunicativ-funcţională, având ca scop aprofundarea competenţelor şi exersarea abilităţilor creative ale elevilor din clasele primare.

Textul literar/nonliterar. Literatura populară/cultă • Conţinutul şi forma operei literare • Moduri de expunere. Naraţiunea, descrierea, dialogul • Opera narativă. Personajul literar • Opera lirică. Procedee de expresivitate artistică. Elemente de versificaţie • Opera dramatică • Tipuri de compuneri • Noţiuni de fonetică, ortografie şi punctuaţie • Noţiuni de vocabular • Noţiuni de morfologie • Noţiuni de sintaxă • Proiectul – o metodă interactivă

EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-1621-3
www.polirom.ro

Scanned with OKEN Scanner